988 ВЕЛИКІ 1938
РОКОВИНИ

1918 ВИДАННЯ
КОНСИСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В КАНАДІ. 1938

О. ЛАСЬКО.

Великі Роковини

ЧАСТЬ I:

950-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ.

ЧАСТЬ II:

ДВАДЦЯТЬЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

ЧАСТЬ III:

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ.

Видання
Консисторії Української Греко-Православної Церкви
в Канаді,
Вінніпеґ, Канада, 1938

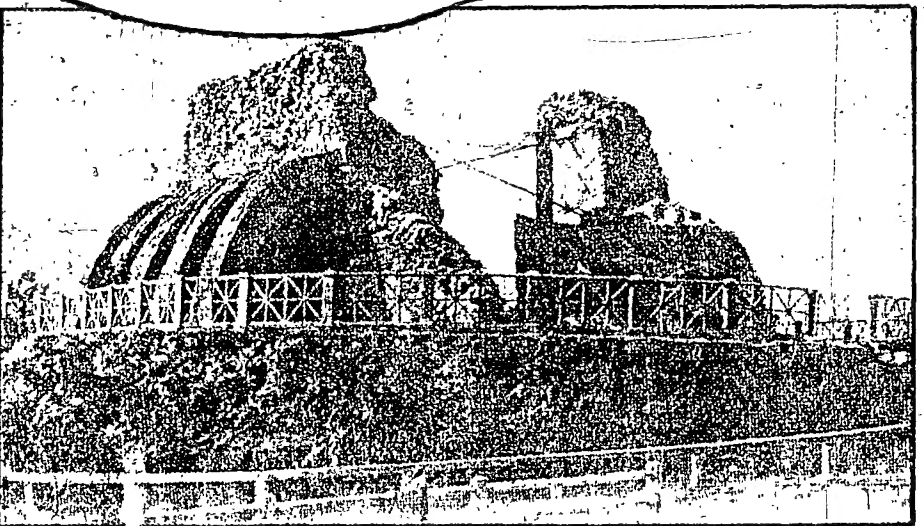
Printed by the Ukrainian Publishing Co. of Canada, Ltd.
210—214 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

Printed in Canada

950-Літній Ювілей

Хрещення Руси-України

988—1938

Золоті Ворота в Київі.
(Гл. статтю „Старий Київ").

СТРАДАЛЬНИЙ ПОХІД ХРИСТА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ Й НАРОДУ.

„І ось Я з вами по всі дні до кінця віку. Амінь.

(Мтф. 28, 20).

950 літ тому наш український нарід сподобився стати на велику путь Христову. Він прийняв на свої рамена „іго Христове" — Його святі заповіти. Прийнявши цей тягар Христовий, як дорогоцінний дар, нарід наш вложив його в своє життя і з цим даром пішов далі по дорозі віків. З ним, з цим даром Христовим, він пройшов дану йому до наших днів дорогу століть.

„Я з вами" Господь сказав святим апостолам перед Своїм вознесінням. „Я з вами" Господь сказав нашому народові 950 літ тому, коли наш нарід прийняв в дні святого князя Володимира святу Христову віру. Ввесь час нашого життя через ці 950 літ Христос був з нами, посеред нас, болів нашими болями, радів нашими радостями.

Святий апостол Павло відчував так дійсно ту присутність Христа в собі, що говорив: „Я розіпятий з Христом, живу ж уже не я, а живе Христос в мені..." (Гал. II: 20).

Багато зазнав наш многострадальний нарід і його Церква на своїй довгій-довгій, віковій дорозі. Він і його Церква мусіли пережити те, що Вища Воля дала їм понести як їх історичний хрест.

Минає вже ось тисячліття несіння цього хреста нашим народом і його Церквою, а хрест, чим далі стає, так здається, ще важчим.

Чи не може наш цілий нарід, ціла його Церква в їх найсвятіших переживаннях повторити слів святого апостола Павла: „Живу не я, Христос живе в мені"? Може. Христос через ті віки був з нами і в нас, бо Він сказав: „Я з вами по всі дні". Ми можемо говорити про нашого всецерковного, всенаціонального Христа, Який невидимо завжди був в нашій Церкві і в нашім народі. Це буде містичний Христос, якого можна пізнати лише в тайні, серцем.

В сучаснім поході на Голгофту нашого всенаціонального і всецерковного розпяття нераз цей містичний Христос в нашім народі, Христос, відчуття Якого нарід наш збудовував в собі віками своїх побожних молитов, — нераз цей наш, нашої Церкви, нашого народу Христос в наші дні, знемагаючи, падає під тягарем Свого хреста.

Наші дні являють картину Його найтяжчого походу: Він падає, але знов встає, скривавлений, збитий, знесилений і Свого хреста не скидає, далі йде, далі понад силу пнеться.

Він — цей Многострадальний Христос, живий Христос, життя і страждання Якого зложилися з життя і страждань всіх віків, всіх поколінь нашого народу. Він знає: Хрест Свій Він має далі нести, на хресті тім прийняти определене Йому розпяття, навіть позірно вмерти і дочекатися воскресіння. І Він Свій хрест несе...

Найглибше, божественно-таємниче значіння переживаємих нами днів це містичне несення Христом нашого народу і його Церкви даного Йому понести хреста.

Росподілена, по-живому безжалісним ножем розкраяна наша земля. В ріжні способи люто-смертельно карається наш нарід. Рідна Церква в руїнах. Вожді народу і Церкви — на засланнях, чи перебиті. Це — чергове, чи не найтяжче падіння Христа нашої кривавої історії...

Однак і тепер, хоч здається остаточно виснажений з сил, Христос нашої Церкви і Нації знов встає і далі несе Свій хрест.

Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді, історія цієї Церкви, що в часах наших всецерковних і всенаціональних катастроф має силу з самої себе викресати іскру енергії і боронити свого життя і далі його розбудовувати, це історія нашого невмерущого Христа, Христа наших сумних днів, Який знаходить в Собі сили далі вставати, далі йти..., далі нести хрест Свій, бо Йому понести його дано.

Книга ця, Ювілейна, має на цілі показати, як це робила ця Церква і хто були ті, що рятували Христа нашої Церкви і Нації в Його тяжкім страдальнім подвизі несення хреста, хто були ті, що підтримували Його слабнучі сили. Ця книга Вам це розкаже. Прочитайте її!

Над всіма ж робітниками Церкви свято Їй відданими, над всіми жертводавцями для Неї нехай спочине благословіння Бога, бо вони рятували Сина Його — Христа нашої

Церкви і Нації, вони підтримували Його знемагаючі сили на даній Йому тяжкій, тернистій та кремянистій дорозі. Благословіння Боже нехай буде над ними!

З ласти Божої, волею Церкви
Архієпископ Канадійський і Американський
ІОАНН ТЕОДОРОВИЧ.

КАНТАТА

НА ЧЕСТЬ СВ. РІВНОАПОСТОЛЬНОГО ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО, КНЯЗЯ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЇ.

Розгойдались пінні хвилі,
Розійшлись рядами лав...
І, новій піддавшись силі,
Бог-Перун до них упав.

А святі слова Христові
Рознеслися навкруги;
Відгукнулись їм Дніпрові
Пишноквітні береги.

Так своїй країні дикій
Світло віри склав у дар
Володимир — княз великий,
України володар.

Розійшлась про нього слава—
Покотилась по світах;
Розцвіла його держава
Ворогам усім на страх.

З тих часів наш Київ вільний
Скарб твій, княже, стереже;
Твою думку—славний, сильний,
Мов ту святощ береже.

Всі діла твої великі
І ясне твоє ім'я
Буде славити вовіки
Українськая земля.

Борис Лисянський.

СВ. АНДРІЙ НА КИЇВСЬКИХ ГОРАХ.

Св. Апостол Андрій Первозванний, що його Ісус Христос першого покликав на Апостола, проповідував християнство на північному березі Чорного моря, отже в сторонах, що були також заселені нашими предками. Передання говорить, що св. Андрій, прибувши до Корсуня, побачив, що близько від нього є Дніпрове усте. Він поплив зо своїми учнями в гору Дніпром і прибув на те місце, де стоїть тепер наш Київ. Вийшовши на гору, він сказав до своїх учнів: „Чи бачите ці гори? На них засяє Божа благодать і повстане тут місто велике, в якому Бог воздвигне багато церков". Цей переказ про побут св. Андрія на київських горах поет Василь Щурат ось так переспівує в свойому вірші:

Благословенная давно
цвісти ще мусиш, Україно!
Твоїм Дніпром несло судно
святу апостольську дружину.

І київських високих гір
діткнулися святії стопи.
І понеслися з них в простір
слова апостола Синопи:

„Благословлю вас, гори, днесь!
Колись над вами город стане,
що, дивуючи світ увесь,
Господнім воїном воспряне.

„І вас, степи, благословляю!
Колись прославитесь ви людом,
що трудом вчинить з вас ріллю
і запанує власним трудом.

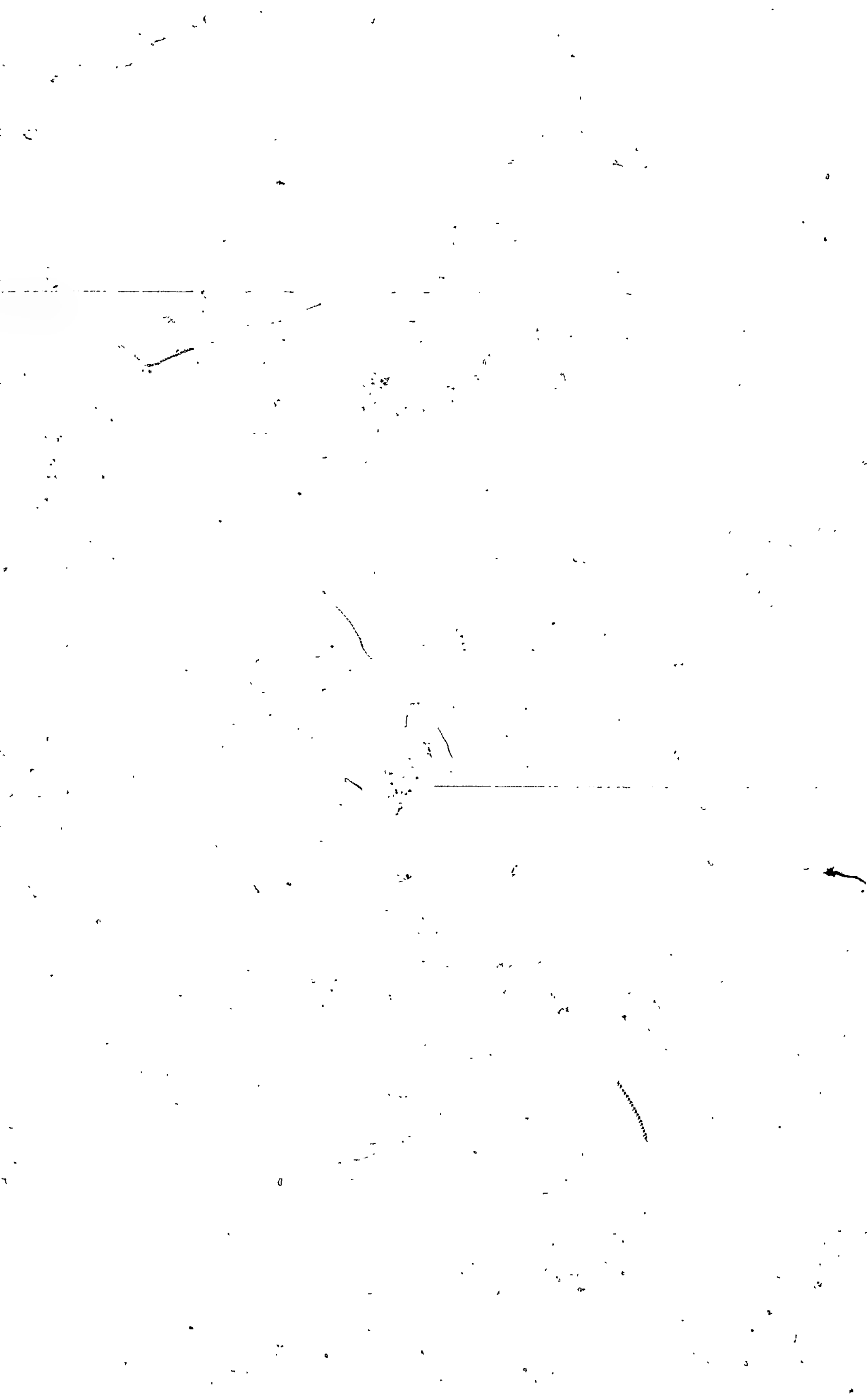
„І заздрих на чуже добро
він прожене, бо буде в силі."
„Амінь!" — загомонів Дніпро
й поніс до моря срібні хвилі.

І всів святий Андрій в судно,
що понесло його й дружину.
Благословенная давно
цвісти ще мусиш, Україно!

Василь Щурат.

Св. Володимир Великий.

Професор О. Лотоцький.

СВ. РІВНОАПОСТОЛЬНИЙ КН. ВОЛОДИМИР — ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.

(Стаття написана спеціяльно для цеї Ювілейної Книжки).

З іменем київського князя Володимира Великого звязано найпочесніші в християнському світі назви Святого та Рівноапостольного. Ся остання назва найліпше одбиває християнське його значіння взагалі та для свого народу зокрема й особливо. Подібно як св. Рівноапостольний Константин Великий впровадив християнство, як релігію визнану у своїй державі, так і наш св. Володимир Великий своїм рівноапостольним чином увів свою, до його часу ще поганську, державу до родини культурних народів християнського світа. Ся подія була ділом великого значіння в життю народньому, вона виказала свій чинний вплив на всю дальшу долю українського народу.

I.

Ще й до Володимира християнська наука не зовсім чужа була для наших предків. Хоч і не на всьому просторі нашої землі та не з однаковим завше успіхом, благовіствування віри Христової таки поширювалось у нас та доходило до свідомости наших предків. Народні перекази звязують початок у нас християнства ще з іменем Апостола Андрія Первозванного. Як що трудно довести, що Св. Апостол був на київських горах та благословив місце нашої майбутньої національної столиці, то й найбільш скептичні учені дослідники всеж не одкидають того, що нога первозванного Апостола Христового таки могла ступати на якійсь частині нинішньої української землі — бодай лише на північному березі Черного моря. Се дає християнській нашій свідомості підставу іменувати Святу нашу православну церкву — церквою Апостола Андрія Первозванного. Християнські кольонії грецькі на північ од Чорного моря здавна були джерелом християнства для цілої тої території, залюдненої племенами українського коріня — улічами, тіверцями

та полянами. Про християнство тут знаходимо згадки у церковних письменників ще давнього часу — у Тертуліяна, Атанасія александрійського, блаж. Єронима, — сей останній свідчить, що „холодна Скитія (так називали тоді нашу землю) гріється теплотою віри". Імпер. Константин Порфірородний подає дуже важливі відомости, що за його часу (X в.) були над Дністром руїни шістьох міст, в яких були будівлі з ознаками храмів та знаходилися вирізблені на камінних хрести.

І нічого дивного в тому не має, бо сусідні народи, серед яких вже ширилось християнство, не могли не звернути уваги на проповідь християнства серед наших предків, щоб тим способом вплинути на добросусідські їх відносини до себе, як до джерела християнської віри. Головним джерелом християнства у нас була Візантія, як осередок східнього православія. З давнього часу Русь-Україна входить і в безпосередні зносини з нею — і мирні, а саме торговельні, і ворожі, через морські походи на візантійські володіння. Навіть і сей останній спосіб зносин провадив до засвоєння нашими предками християнства. Грецькі джерела подають, що десь біля 860 р., по нападі українських човнів на Царгород, прибуло туди посольство, просячи охрещення, — і прохання те було вволено, Русь дістала єпископа. Дуже важливі документи щодо християнства на Україні на початку та в половині X століття маємо в умовах київських князів з греками, — в умовах князя Олега та Ігоря. З сеї останньої умови бачимо, що в дружині князя була значна частина християн, — вони й присягали окремо від поганської частини в Царгороді, а по повороті до Києва присягали тут у церкві св. Ілії. По смерти Ігоря правителькою держави, за малолітством Святослава, стала його мати Ольга, що не лише прихильно ставилася до християнства, але й врешті стала християнкою. Навіть Святослав, сей останній варязький лицар-поганин на київському престолі, хоч християнська релігія миру й любови не одповідала його войовничому успособленню, проте фактично сприяв поширенню християнства: під час військових походів дружина князя знайомилась з різними культурними народами, що належали до християнського світу, а се підготовлювало грунт для наступного загального впровадження християнства в київській державі.

Та в масах поганство держалося традиційно, і його не трудно було фанатизувати. Так само використав поганські настрої в цілях політичних син Святослава, Володимир. Діставши допомогу від норманів, він двинув на Київ та, опираючись на поганське населення, переміг свого старшого брата й позбавив його життя. Наслідком тої перемоги було оживлення поганства у Київі. Володимир ставив ідолів та приносив урочисті жертви перед ними.

Така тактика власне була диктована не релігійними, а політичними, які легко зрозуміти, мотивами володаря, що здобув владу гвалтовним способом та шукав для тої влади опори в новим оточенню. В дійсності, вихований бабкою Ольгою, Володимир не був вороже настроєний до християнства. До того ж в його дружині, як і в дружині його попередників, мало бути досить християн, — і се вже само по собі унеможливлювало нетерпимо поганський чин князя.

II.

Не ворожий до християнства в самих надстроївнях, Володимир врешті став християнином формально та християнізував свою державу. Се було подією великого історичного значіння і не лише для самої Руси, але й у ширшому міжнародньому маштабі, оскільки Русь у тодішні та в дальші часи приймала участь у життю ближчих і дальших сусідів.

Християнство вплинуло на життя народу всебічно — не тільки релігійною своєю стороною, але й культурно та політично. Ті азійські впливи, релігійно й культурно-поганські, що до сього часу на Русі переважали, уступили місце иншим впливам — европейським, поступовішим, з широкими перспективами дальшого цивілізаційного розвитку. Основою европейської цивілізації було християнство, — отже прийняття християнства вводило Русь в оборот того цивілізаційного процесу, що в ньому брали участь европейські народи, до духової родини яких увійшла християнізована Русь. З християнством, таким чином, змінився ввесь характер життя народнього, цілий історичний його поступ — з погляду і культурного, і політичного. Тому то сю історичну подію й оточено такими численними та змістовними легендами, які одбивають погляди сучасників та ближчих їх наступників і свідчать, що значіння даної події вже й у свій час добре розумілося.

Ближча до часу охрещення Руси література церковного походження представляє сю подію як результат самої внутрішньої настроености князя — його рішення під впливом самих релігійних мотивів. Найяскравіший вираз такої думки читаємо в слові митр. Іларіона: „приидє нань посѣщеніе Вышняго ... и въсия разумъ въ серци его, яко разумѣти суету идольскыя лсти, и взыскати единого Бога, сътворьшаго всю тварь видимую и невидимую". І в легенді про вибір віри — з приняттям ріжних релігійних посольств та з посланням своїх послів на звідини ріжних релігійних обрядів — переважає все та сама думка про виключність самих релігійних мотивів в охрещенню князя.

Не можна одкидати значіння сих мотивів. Виховуваний Ольгою в християнських настроях, Володимир, як бачимо з фактів дальшого життя його, ставши християнином, глибоко переймається християнським світоглядом і підпорядковується тому світоглядові навіть у справах цивільного порядку; на єпископське, напр., запитання, чому він не карає розбійників, Володимир одповідав: „боюся гріха". Релігійно-моральна постать Володимира яскраво виступає вже в тому факті, що церква визнала його святим та рівноапостольним. Але, не одкидаючи навіть значної участи релігійних мотивів в охрещенню самого князя та в охрещенню ним Руси, треба все ж визнати, що головні при тім мотиви тих подій випливали з становища князя та з його завдань, як голови держави, і мали характер політично-державний.

Вже в самій суті своїй справа переміни віри, особливо в ті часи, не могла бути справою особистих релігійних поглядів того чи иншого голови держави. Зокрема Володимир був людиною широкого державного розуму і ввесь свій чин спрямував передовсім на інтереси держави. З того державного погляду трактував він і справи релігійні, добре розуміючи політичне значіння релігійної реформи. Затвердивши свою владу, він не міг залишитися на засадах, що вже перестаріли, одділяючи себе од тодішнього політичного та культурного світу. Тому він уважливо приглядається до релігійного життя сусідів з ціллю спинити свій вибір на релігії, що найбільш одповідала б інтересам його держави, — чи не звідси повстала легенда про посольства в чужі краї з метою „испытати о всѣхъ вѣрахъ"? Перед ним був вибір між двома світами — Візантією і Римом. Формального поділу одної християнської церкви тоді ще не було,

але ріжниця культурна й релігійна між згаданими двома світами виступала вже виразно, і вибір, в яку сферу впливу оддати свій народ, вимагав глибокого та далекоглядного роздуму, бо од того залежав дальший напрям усього життя народу.

Володимир прийняв той вибір із засад не лише релігійно-церковних, але — й головним чином — політичних, і в тому виборі виявив глибоку політичну мудрість. Найлегше і найспокусливіше було прийняти християнство з Заходу, — тут з рук римського єпископа західні правителі разом із вірою діставали потвердження свого маєстату державного, зміцняючи тим свою владу. Але Володимир спинив свій вибір на Візантії. З Візантією лучили Русь давні звязки торговельні та політичні; за всім своїм зовнішнім блиском Візантія, могутність якої була вже досить захитана, видавалася за контрагента, з яким менш небезпечно було мати ближчі стосунки. З конечністю треба припустити, що Володимир мав на увазі звязок з Візантією другого славянського народу — болгарського, який устиг уже проявити велику духову творчість та міг і для Руси бути джерелом духових цінностей. Все се схиляло Володимира спинити свій вибір на Візантії.

Добре знаючи свого майбутнього контрагента, Володимир хотів забезпечити себе од надмірних з його боку претензій та, навпаки, самому осягнути більші політичні результати, примусивши до того візантійського імператора збройною рукою. Одною з ознак запозиченого з Візантії маєстату для молодих держав було споріднення їх із родиною візантійського базилевса, — Володимир і захожується осягнути такого споріднення. Літопис про сю подію оповідає, що Володимир вирішивши охреститися, пішов походом у Крим, узяв після облоги одну з важливіших грецьких кольоній — місто Херсонес чи Корсунь і післав до імператорів візантійських (тоді правили разом Константин та Василь) посольство з вимогою видати за нього заміж сестру їх, загрожуючи в противному разі іти походом на Царгород. На зауваження, що не пристало християнам оддавати за поган, Володимир обіцяв охреститися, і дійсно сам приняв хрест іще в Корсуні і разом із ним — багато з його дружини.

Історична критика визнає се оповідання літопису за легендарне. За більш вірогідне узнається, що Володимир

прийняв хрест не в Корсуні од греків, а ще перед походом на Корсунь. Прийняв він християнство у себе вдома од місцевих або болгарських священиків, бувши прихилений до того так само, як і бабка його Ольга, місцевими християнами, яких було вже тоді в Київі досить. На Корсунь пішов він [illegible], приводить звідти духовенство не для власного хрещення, а для охрещення народу. Охрестившися, Володимир якийсь час не робив заходів щодо охрещення народу. Бувши християнином особисто, він іще не вважав за можливе негайно приступити до охрещення народу і підготовляв ґрунт до того. Не міг він нехтувати того вибуху поганських настроїв, в якому приймав він сам таку активну участь на початку свого правління.

III.

Походом на Корсунь справа прийняття християнства була вирішена. В Київі, як осередку держави, було вже досить умов, сприятливих для масового охрещення тутешньої людности. Дружина й купецтво через зносини з чужинецькими краями були вже до певної міри обізнані з християнством. В самому Київі були церкви, отже й духовенство, а також і вірні християни. Решта населення могла приступити до охрещення чи за прикладом згаданих „упривілейованих людей", чи, як про се свідчить митр. Іларіон, із страху перед князем. Слідом за тим мало наступити охрещення цілої держави, а насамперед — землі полянської.

Літопис та инші памятки представляють процес охрещення землі досить просто. Літопис каже, що князь „нача людие на охрещение приводити по всѣмъ градомъ и селомъ". Рівнож і инша памятка посвідчує, що Володимир „крестише и всю землю рускую отъ конца до конца и поганьскыя богы, пожежь и бѣсы, Перуна и Хроса и ины мнозы, попра, и съкруши идолы и отверже всю безбожную лесть". В дійсності справа ширення християнства поза столицею ледве чи була така проста. В більших осередках та ближче до чорноморських огнищ християнство могло ширитися майже так, як у Київі. Але щодалі на північ справа та значно утруднялася. В Новгороді, щодо якого маємо єдине конкретне свідоцтво, ідоли було знищено, зокрема Перуна повалено та вкинуто до Волхова, але нема відомости про таке масове тут охрещення народу, як се відбулося в Київі. Навіть навпаки, — хри-

стіянство викликало тут активний спротив. До якої міри той спротив доходив, видко з приказки, яку заведено до літопису, що „Путята (тисяцький Володимира) хрестив новгородців мечем, а Добриня — огнем". Ще з більшим спротивом, активним чи пасивним, мало ширитися християнство по инших краях держави, прилучених розмірно недавно та складом своєї людности здебільшого неславянських. Але нова віра, насаджувана згори, не маючи поважного активного протесту з боку неорганізованого поганства, хоч і поволі, а мала ширитися в українській державі протягом чвертьвікового правління Володимирового по його охрещенню.

Найперше та в більшій мірі переймалися християнством елементи міські та вищі шари населення — дружина князя, бояри, купецтво. В масі народній християнство, не проваджене способами організованої освіти, не могло подолати попереднього поганського світогляду — як у зовнішніх обрядових його проявах, так і в успособленню внутрішньому. Памятки близького до Володимира часу свідчать, напр., що прості люди вважали церковне вінчання за обовязкове лише для князя, бояр, а самі задовольнялися побутовим ритуалом шлюбу.

Тому по охрещенню Руси настала велика робота запровадження християнської цивілізації в глиб народнього життя. То була непоказна навіть праця, подробиці якої, за давністю часу, вже не дійшли до літописця, але з програми тої праці, що її подає літописець — охрещення міст і сіл, ставлення церков, навчання дітей, — бачимо, що діяльність Володимира в другу половину його князювання закроєно було пляново й широко.

IV.

Як можна бачити з попереднього, джерелом християнства у нас була Візантія. До неї звертали свої очі провідники української держави, уживаючи заходів дістати християнство з сього джерела. Осягнути ту ціль, як ми бачимо, довелося не без значних труднощів. Ті труднощі не зменшились і по фактичному охрещенні Русі-України. Традиційна політика візантійська свою участь у християнізації поганських народів звичайно уживала як засіб до політичного їх підпорядкування. І в даному випадкові — і по значних військових подіях, і вже погодившися на шлюб візантійської ца-

рівни з „північним варваром", що було великим ударом для візантійської пихи, візантійська політика не могла уступити в справі визнання незалежности нової церкви од церкви візантійської; греки в таких випадках уважали, що через посередництво своєї ієрархії можна здобути у новоохрещених народів дуже великі користі, тому на сім пункті дуже неохоче уступали. З тодішніх джерел не бачимо, щоб царгородська патріярхія визнала незалежність української церкви. На протязі яких сорока літ у Київі не було формально визнаного греками церковного управління.

Та не уступав і Володимир. Вирішаючи складну справу христіянізації молодої держави, щоб увести її в коло культурних народів та вивести на шлях широкого політичного життя, український володар добре розумів, що церковна залежність од Візантії може натурально потягти за собою і залежність політичну. Се мало привести його до думки конче застерегтися од тої загрози, яка нависла над його державою од візантійських заборчих плянів. Сього й досяг Володимир дуже зручним політичним ходом — отим збройним „завоюванням" віри, з використанням тяжких політичних обставин візантійських імператорів. Здобувши збройно відповідні умови для охрещення свого народу, осягнувши зовнішнього посилення свого маєстату через шлюб з візантійською царівною, Володимир, за свого, і без того, могутнього внутрішнього та міжнародного положення, не дуже потрібував формального визнання української церковної автокефалії з боку царгородського патріярха. Тож, і не будучи визнана візантійським патріярхатом, українська церква була незалежна ні від якої іншої церковної влади, була в дійсності автокефальна. Як бачимо, подібні обставини повторюються для нашої церкви майже по тисячі літах.

V.

За таких обставин другим, по Візантії джерелом у нас христіянства була Болгарія, що прийняла віру Христову раніше. З сього осередку молода українська церква могла діставати помічні засоби для свого охрещення — ієрархію, богослужбові книги, церковне письменство. До сього натурально провадили старі народні традиції, що їх заховав літопис в оповіданню про Кия, який провадив похід на Дунай та завоював тут місто Київець. Тої традиції додержували своїми походами на Болгарію Святослав та Володи-

мир. Хоча похід останнього не дав реальних наслідків, але, скерований традиційними плянами Володимирових предків привів, очевидно, до глибшого усвідомлення тих плянів. З погляду політичних інтересів української держави джерело християнства в Болгарії було цілком безпечне. Церква болгарська за часів Володимира опанована греками, не крила в собі ніякої політичної небезпеки для руської держави та, хоч була в той час позбавлена патріяршого очолення, все ж правосильна була подати церкві руській канонічну ієрархію — єпископів та священиків, а з погляду практичного могла прислужитися славянській церкві в значно більшій мірі, ніж чужомовна церква грецька: розпочавши своє існування на сто літ раніше, церква болгарська вже набула культурні цінності, якими могла покористуватися молода церква руська, а саме — славянські богослужбові книги, значне церковне письменство та ті „писцы многи", що перекладали з мови грецької та переписували книги.

VI.

За князя Володимира почалися зав'язі майже всіх сторін життя, що виплівали з ново-християнського становища Руси.

Поруч з охрещенням народу Володимир заходився и просвітити — засвоїти їй нову, християнську цивілізацію. Початки книжної просвіти, правдоподібно, були на Русі ще до офіціяльного охрещення Руси. Були в Києві церкви, було духовенство, та мала бути й книжна наука. Але за нового порядку та наука з приватної справи стає на твердий ґрунт організації силами держви. Спеціяльно зпрошеним учителям, що прийшли з ієрархією, оддав він у науку дітей „нарочитои чади" — людей вищого стану: „нача поимати у нарочитои чади дѣти и даяти на учение книжное". Хоч Володимир у даному разу ставив собі цілі загальнішого порядку „увести Русь в круг культурних інтересів тодішнього культурного — візантійського світу" (М. Грушевський), але з сього огнища могли виходити освічені люди для діяльности й на полі церковному. Блискучий приклад того бачимо в особі високоосвіченого митрополита-русина Іларіона.

Почалося церковне будівництво. Скоро по охрещенню почав князь Володимир будувати в Києві великий камяний храм, що зовнішньо представляв би велич нової віри. Будова тривала пять літ, і закінчено її р. 996. Од наданої тій

церкві десятини княжих прибутків церква дістала назву Десятинної. Крім сього камяного храму, Володимир ставив іще багато храмів деревяних: „повелѣ рубити церкви и поставляти по мѣстамъ, идеже стояша кумиры".

За Володимира ж бере свій початок церковна організація, появляються перші памятки церковного права та письменства. З його іменем звязаний перший у нас „Устав церковний".

VII.

Помер Володимир, маючи менш 60 літ, 15 липня 1015 р. Поховано його в Десятинній церкві, в приділі св. Климента, де мармуровий гріб його поставлено поруч із гробом його дружини — грецької царівни Ганни, що померла раніше за його, р. 1011. Мощі Володимирові підчас татарської навали на Київ заховано було під спудом, і там вони перебули до 1635 р. Тоді митр. Петро Могила, одновляючи Десятинну церкву, знайшов останки Володимирові, з яких частину (одну челюсть) переслав московському цареві Олексієві Михайловичу, а частини переховувалися опісля у Софійському соборі та у великій церкві Київо-печерської лаври.

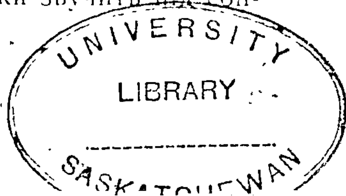
Канонізовано кн. Володимира не скоро по його смерті не вважаючи на те, що велика подія запровадження християнства на Русь давала всі підстави до канонізації його в скорому часі. Причину такого запізнення убачають у народній памяті про ті веселі пири, які завдавав щедрий князь. Можливо, що долучалася до того і традиція про дохристіянське життя князя. Але певніше буде шукати причини в загальному неприятливому відношенню візантійської ієрархії, з якої походила перша ієрархія української церкви, до визнання святих із лона народів варварійських. Кн. Володимир знаходився під особливо неґативним замітом грецьким з причини тих обставин, за яких повстало християнство на Русі (з примусу для греків) та за яких, видимо, провадилася тут боротьба за церковну незалежність од греків. В кожному разі служба кн. Володимирові називає його вже „праотцем" князів, що були сучасниками повстання тої служби, — отже появилася вона, правдоподібно, десь у кінці XII чи на початку XIII ст., а першу згадку про кн. Володимира, як про святого, знаходимо в літописі під р. 1254. „Уподобився ти, — оспівує святого князя церква, — куп-

цев, що дорогоцінної перлини шукав, славнодержавний Володимире, сидячи на високому престолі матери городів, богоспасаемого Києва. Розвідуючи і до Царгороду посилаючи, віру православну знайшов ти, перлину неоцінену — Христа, що вибрав тебе, як другого Павла... Молись за спасіння народу держави твоєї!"

VIII.

Без малого тисяча літ минуло, відколи український народ осяяний став світлом християнської віри, відколи Україна стала краєм християнської культури. Чимало з того часу, як Україна-небога при своїй дорозі, переживала чимало добра та лиха, особливо ж сього останнього. Поставлена долею на шляху азійських руйнників, зазнала тих перших, найтяжчих ударів стихійної азійської сили, що на самому початку надривали її молоді державні сили, щедро обдарована природними багацтвами, стягала на себе з усіх боків пожадливі очі. Та за всіх тяжких обставин не лише вдержала своє місце під сонцем, але й поширювала межі розросту свого населення, не убожіла на своїй родючій землі, а здобувала з неї всі материяльні скарби не лише для себе, а й для своїх сусідів; не лише дотримувалася питомих засад своєї національної природи, а й розвивалася духово, ставши багатим джерелом так само і духової культури. За все те завдячує вона головно тому, що, за всіх обставин своєї долі, мала одну нехибну основу, одне пристановище, звідки черпала в життьовій боротьбі сили; живила надію в ясні хвилі та здобувала отуху в час темної негоди. Сею основою була свята православна віра, впроваджена на українську землю Рівноапостольним будівничим української держави та її національної культури; тим духовим пристановищем була свята православна церква, перші організаційні основи якої положив ще Володимир та в якої установах (соборах, брацтвах, школах, видавництвах, друкарнях) знайшли вияв і релігійно-моральні і національно-громадські стремління українського народу.

Діло Рівноапостольного Володимира Великого виявляло свою благотворну чинність на протязі мало не тисячолітньої доби, заховує воно життьову силу і до дня нинішнього та матиме силу по-вік-віки, поки чинні на землі християнські засади віри, добра і правди, поки звучить під сонцем українське імя.

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ — ЯСНЕ СОНЦЕ УКРАЇНИ.

Володимир Великий не володів самовільно, але взивав на пораду старих мудрих людей, вибраних з волі народу. Він часто спрошував багато народу до себе в гостину; помагав бідних, старців і калік; помагав сиротам і вдовам. То не диво, що всі називали його ласкавим батьком і „Сонечком Ясним". Зате-ж, що він охрестив Український Нарід, Православна Церква почитає його за святого та рівного Апостолам. Український поет Юра Шкрумеляк оспівує князя Володимира Великого.

Звав тебе народ ласкавим,
Називав і „Сонцем Ясним",
Бо зробив ти край великим,
А свій люд — багатим, щасним.

Ти зібрав всі рідні землі
Від Кавказу по Карпати —
І від моря аж по Волгу
Став „Великий" пакувати.

Ти віддав в громаді владу
Всім найстаршим громадянам,
Сам ти став зверхнім суддею,
Опікуном всім підданим.

Християнську вніс ти віру
У народ — мов квіт обнови,
Що вкрасив нам нашу землю
Світлом правди і любови.

І побивши печенігів —
Жив з сусідами у згоді;
Лад ширив ти у державі
І добробут у народі.

Тож за твого князювання
Край зацвів, як квітка рожі —
І за те ти в нас „Великий",
А „Святий" у церкві Божій!

Проф. Д. Дорошенко.

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ — БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

(Стаття написана спеціяльно для цеї Ювілейної Книжки).

Нинішнім літом український народ святкує 950-літній ювилей свого охрещення на православну християнську віру. Цього великого, епохального в діях не тільки України-Руси, але й цілого славянського світу, діла доконав київський великий князь Володимир, справедливо вшанований історією імям „Великого", а Православною Церквою прийнятий до сонму святих. Охрещення України-Руси й її прилучення до християнської культури так тісно звязані з імям князя Володимира, що як тільки згадаємо чи вимовимо його імя, зараз же повстає в нашій уяві величній акт 988 року — охрещення киян, яке було початком охрещення цілого українського народу. Та не треба забувати, що поруч із цією великою заслугою князя Володимира була ще й инша, а саме: будування ним великої Української Держави, яка обхопила собою весь схід Европи, від Карпатів до Волги, від фінської затоки до Чорноморря. І про цю саме заслугу великого князя годиться спомянути в ювилейнім виданні, присвяченім памяти охрещення України-Руси.

Як відомо, першими організаторами державного життя у Київі були варяжські (або норманські) князі, які прибули до нас з півночи, з Скандинавії, разом з своєю войовничою дружиною. Ще й до нині точиться спір поміж істориками про те, хто були ці князі, якого роду, й звідки саме прибули вони на Україну. Так само сперечаються вчені дослідники про імя „Русь", яким названо нашу землю й нашу першу державу з її осередком у Київі: одні стоять на тому, що „Русь" — це була назва того скандинавського (або як тоді у нас казали „варяжського") племени, з якого вийшли наші перші князі з своєю дружиною; инші знов стараються довести, що „Русь" — це була місцева назва, яка означала осе-

редок нашої землі — київську околицю, отой трьохкутник між Дніпром, Ірпенем і Россю. Але як би там не було, не можна заперечити, що наші князі з дому т. зв. „Рюриковичів" були [illegible] славянського роду, а таки з варязького племени; прибувши до нас Дніпром з півночи, вони опанували Київ і тут серед українського славянського населення заложили державний осередок. І в тім нема нічого дивного; нашим предкам, мирним хліборобам, як раз бракувало [illegible] руки, яка б зєднала їх до-купи, бракувало того елементу, який з мягкої, крихкої маси створив би тверду державну організацію. Таким способом повстала не одна держава в Европі, от хоч би й Англія, остаточно сформована в 1066 році норманським князем Вільгельмом Завойовником. Оті завойовники — варяги дуже скоро злилися, змішалися з українським населенням, перейняли його мову і звичаї, вже їхні сини і внуки називалися славянськими іменами, і хіба тільки їх войовнича вдача нагадувала про їхніх варязьких предків.

[illegible] Олег (879-914), Ігор (914-945), його жінка Ольга (945-957), їх син Свя[illegible] (957-972) [illegible] державні діячі. Вони [illegible] межи Київської держави, підбивши під свою владу майже всі українські племена і деякі сусідні, дбали про заведення в державі доброго ладу й порядку, прокладали нові торговельні шляхи і здобували нові ринки [illegible] українського господарства; вони вступили у зносини з найкультурнішою державою того часу [illegible] Візантійську імперію складали вигідні для України-Руси торговельні договори.

Але справжнім, можна сказати, будівничим, організатором великої Української Держави явився син князя Святослава Володимир. У Святослава було троє синів: Ярополк, Володимир і Олег. Хоча Святослав ще за свого життя визначив [illegible] „удїл", де кому княжити, але смерть [illegible] князя в часі походу застала синів ще дуже молодими, і за них правили їх іменем бояре. Ярополкові, як старшому припав Київ, в сусідній землі Деревській ([illegible] Київщина й Полісся) сидів Олег, а Володимир сидів на далекій півночі в Новгороді. Як каже [illegible] система руських земель стра-

тила почуття своєї едности й розпалася фактично на групу самостійних волостей, поки зпоміж Святославичів не виступила наперед найбільш енергічна і здібна індивідуальність та взялася до скріплення ослабленої державної системи"*).

Цією сильною індивідуальністю явився Володимир. Між синами Святослава від самого початку не було згоди. Зпершу виник конфлікт між Ярополком і Олегом; конфлікт скінчився війною і загибіллю Олега, землю якого Ярополк прилучив до Київа. Що цей конфлікт мав політичний підклад, а не якийсь випадковий характер, як про це оповідає літопис, видко з того, що на звістку про смерть Олегову Володимир утік з свого Новгорода за море до варягів, а Ярополк посадив у Новгороді свого посадника, ставши, як каже літопис „єдиним володарем на Руси". Оце бажання тримати всю владу над цілою державою в одних руках було провідною думкою в династії Рюриковичів, аж до половини XI століття, до смерти Ярослава Мудрого. З цього виникали не раз кріваві усобиці в княжій фамілії й винищування власних братів кимсь із найбільш підприємчивих і енергійних князів. Так було не тільки на Руси: стара історія Риму й Візантії та історія Західньої Европи в середніх віках дають нам немало прикладів, як в імя інтересів єдности держави приносилися в жертву близькі, кровні звязки, як брати забивали братів — і суспільство з цим мирилося. В імя тої самої ідеї єдиновладства розпочав Володимир за допомогою варягів боротьбу з Ярополком. Ця боротьба закінчилася убивством Ярополка в 979 році. Володимир став єдиновладцем на Руси. Ще перед тим він заволодів білоруським Полоцьком, вбивши полоцького князя Рогволода і взявши силоміць за себе його дочку Рогніду. Пізніще Полоцька земля дістала від Володимира автономію під пануванням його сина від Рогніди Ізяслава, що став основником окремої династії полоцьких князів.

Ставши в 980 році князем Київа, Володимир заходився, як влучно каже М. Грушевський „Зібрати розсипану храмину" Української Держави, що таки дійсно трохи не розпалася за часів княжої усобиці. Деякі землі відпали від неї, і їх довелося привертати. Вже в другім році свого панування Володимир пішов війною на Польщу і привернув під свою владу західні українські землі з Перемишлем, Черве-

*) М. Грушевський, Історія України-Руси, т. I, Київ 1913, ст. 478.

нем, Белзом та иншими містами. Одночасно він привернув на сході великоруське племя Вятичів, які по смерти Святослава скинули були з себе київську зверхність. Далі прийшла черга на білоруське племя Радимичів. Ходив Володимир походами на воложських болгарів, на Хозарів, на литовське племя Ятвячів, воював з Польщею, з Візантією. Наслідком цих війн було заокруглення границь Української Держави, яка тепер обхоплювала територію всіх трьох східно-славянських народів: українського, білоруського і великоруського і кількох фінських племен; разом було яких 800,000 кв. км., з чого на українські землі припадала не більше як одна четвертина*)

Всі ці обширні простори, заселені ріжними племенами, Володимир старався привести до тіснішого звязку з Києвом: він садовив по головних осередках своїх синів у характері намісників, даючи їм досвідчених дорадників; у Новгороді сидів його син Ярослав (пізніщий великий князь Ярослав Мудрий), у Пскові — Судислав, у Полоцьку — Ізяслав, у Смоленську — Станіслав, у Ростові (що повстав, як славянська кольонія серед фінів) — Борис, в Муромі — Гліб, в далекій Тьмутороканї (теперішня Кубань) сидів Мстислав; під своєю безпосередньою управою тримав Володимир Наддніпрянську Україну, й землю Вятичів: на Волині посадив сина свого Володимира, а в Турові на Поліссю — Святополка. Правлячи за допомогою синів, Володимир добачав у цім найкращий спосіб утримувати ріжні землі в звязку з Київським осередком.

Та найважнішою сполукою всіх земель і народів обширної держави Володимира було обеднання їх всіх за допомогою християнства і християнської культури. Про охрещення України-Руси Володимиром і про значіння цієї події говориться докладно в статті проф. Ол. Лотоцького**). Я тут лише підкреслю політичний бік християнізації України. Приймаючи християнство з Царгороду, Володимир разом із тим вступив у династичний звязок з візантійським цісарським домом через одруження з царівною Анною, дочкою цісаря Романа й сестрою цісарів Василя і Костянтина. Яке значіння мав для молодої Української Держави політичний союз і близькі культурні звязки з Візантією, про це

*) Ст. Томашівський, Українська історія, I. Львів, ст. 39.
**) Гляди сторона 9.

дають нам поняття слова Грушевського, який справедливо каже, що в світопогляді людей X століття, а особливо молодих, ще „варварських" народів „Візантія була ідеалом блеску, слави, культурности, візантійський імператор — недосяжним ідеалем могутости, власти, престижу, щось як Людвик XIV в очах сучасних европейських потентатів, тільки ще в значно більшій мірі. За сим імператором стояла традиція „вічного Риму", авреоля високої культури, слави, могутности, недосяжної величи"..*).

Окрім Візантії вступив Володимир у династичні звязки з цілим рядом инших пануючих домів у Европі: сина Святополка оженив з дочкою польського князя Болеслава I; Ярослава оженив з дочкою шведського короля Олафа; свою дочку Премиславу віддав за угорського короля Володислава, другу дочку Добронігу за польського короля Казимира; третя, невідома нам з імени, вийшла за німецького маркграфа Бернгарда, так само як один з синів Володимира, не знаємо, котрий саме, одружився з дочкою німецького ґрафа Куно з Яннінгену**). Таким робом український княжий дім увійшов в родину европейських пануючих династій і ці звязки, як відомо, розвинулися ще більше за панування Володимирового сина, Ярослава Мудрого.

Поширюючи межи своєї держави, високо піднісши її межинароднє значіння, впровадивши її в круг цивілізованих християнських народів, Володимир мусів у той же час дбати про охорону південного пограничча з боку степу від хижих наїздників-печенігів. Появившися в наших степах вже за часів Святослава і обложивши в 968 році самий Київ, печеніги з того часу не давали спокою Руській землі, раз-у-раз трівожачи її своїми наїздами, перетинаючи торговельні шляхи на полудне, загрожуючи не раз Переяславу, Київу, Каневу та іншим українським містам. Наш Київо-Печерський літопис оповідає про цілий ряд високо драматичних моментів з історії невпинної боротьби, яку мусів провадити князь Володимир з печенігами. Щоб захистити край від їхніх несподіваних наскоків, Володимир побудував цілу систему пограничних кріпостей і охоронних валів. На лівім березі Дніпра ці укріплення побудовано вздовж річок Сули, Трубежа і Сейма, на правому — понад Стугною та

*) М. Грушевський, Історія України-Руси, т. I ст. 505.
**) N. Baumgarten, Genealogie des Rurikides. Roma 1928 S 7.

Россю. Як оповідає німецький монах Бруноп, що в 1007 році приїздив до Київа, Володимир окружив свою столицю від полудня „дуже міцною й довгою огорожею" в формі валів з вежами і брамами. Сліди цих валів заховалися й до сьогодні.

Київ за Володимира став багатим і блискучим містом. Окрасою його була величня мурована церква Богородиці, т. зв. Десятинна, збудована й прикрашена грецькими майстрами, цілий ряд инших церков і княжі палати; на площі перед ними стояли чотири бронзові фігури коней та дві бронзові статуї, вивезені з Корсуня з Криму. Другий німецький подорожній, також німецький монах Тітмар з Мерзебурга, який відвідав Київ пару літ по смерти Володимира, оповідає, що в Київі було 400 церков, 8 базарів і „незчисленна сила мешканців". Серед українського населення столиці були цілі кольонії варягів, німців, італійців, греків, жидів, вірменів та инших народів. В його крамницях можна було купити найріжнороднійший крам, — продукти й вироби Заходу і Сходу. Дбаючи за матеріяльний розцвіт своєї столиці, Володимир захожувався і коло поширення освіти й духової культури: він закладав школи і був щедрим покровителем людей книжних, мистців і майстрів.

Володимир помер 15 липня 1015 року ще не в старім віці — він ледве чи мав і 60 літ. Він залишив по собі обширну й могучу державу, просвічену християнською вірою й культурою. Хоча по його смерти повстали усобиці між його синами, і ці усобиці на деякий час ослабили державу, але із запануванням його сина Ярослава Мудрого знову скріпилася могутність Української Держави, а її культура досягла ще більшого розцвіту. І сучасники й ближчі до Володимира покоління високо оцінили його заслуги перед Руссю-Україною: наш найстарший літопис, митрополит Іляріон у своїй „Похвалі кагану (князю) Володимиру", монах Яків, що теж написав „Память і похвалу князю Володимиру", — усі вони в один голос підносять його великі, незмірні заслуги перед рідним краєм. Особливо сильним почуттям перейнята „Похвала" митрополита Іларіона, що перший з українців зайняв у 1051 році становище митрополита київського (бо перед тим митрополитами були самі греки). „Прославимо, писав він, по нашій силі, хоч малими похвалами того, котрий довершив великих і дивних діл, прославимо нашого учителя і наставника, великого князя нашої

землі Володимира, внука давного Ігоря, а сина славного Святослава, що пануючи в своїх часах, відвагою і хоробрістю прославилися в багатьох землях і сьогодні згадуються та — славляться. Бо не в бідній і не в невідомій землі вони панували, але в руській, яка відома, та про яку чути по всіх кінцях землі". Митрополит Іляріон рівняє Володимира до цісаря Костянтина Великого, і не можна не згодитись, що це порівнання зовсім слушне і справді підходить для оцінки історичних заслуг нашого князя. І в народній поезії збереглася прегарна память про князя Володимира „Ясне Сонечко": збереглася вона в так званих „билинах", що повстали у нас на Україні і, хоч згодом забулися у нас, затерлися в памяти народа, який перебув стільки пізніщих пригод та перемін, але заховалися в памяти переселців з України на далеку північ, між великоруським населенням. Ці билини прославляють доброго й ласкавого князя Володимира, його походи, його бенькети-пири, його славних лицарів „богатирів", які воюють за землю руську і прославляють її своїми подвигами на увесь світ. Цей образ ласкавого князя „ясного сонечка", привітного й щедрого, який годує й частує не тільки людей знатних, але й простих та вбогих, зовсім сходиться із тим, що подає і наш старий літопис, оповідаючи, як князь Володимир скликав на свої пири „нищих і убогих", а хорим і калікам, що не могли приходити на княжий двір, велів розвозити цілими возами всяку страву і питво. В народніх „билинах" і в літописнім оповіданні ясніє перед нами принадний образ великого українського володаря, що був будівничим могутньої держави і справжнім батьком свого народу.

СЛАВА ТОБІ, ВОЛОДИМИРЕ.

Слава Тобі невмируща,
Й слово вдяки щире,
Що зєднинив нашу землю,
Наш Володимире!

Що беріг границь широких
Полками своїми,
Що опіку, ніби крила,
Розпростер над всіми.

Не дав сильним знущатися,
Ні кривди творити,
Добре було нашим предкам
Під Тобою жити.

А найбільша Тобі слава
І вдяка без міри,
Що вказав єси нам сонце
Христової віри.

НА КИЇВСЬКИХ ГОРАХ.

(Історична фантазія).

Погожий день. На гори київські лилося теплеє проміння і огрівало натовп люду, що густо вкрив Дніпровий беріг. Старі, малі, жінки і чоловіки, одні — в піднесенні душі, а хто зневолений наказом князя, зібрались, щоб почути, а, може, і побачити нового бога. Який він? Лагідний чи грізний? Чи то Сварог поверне, знову, що люде забувать його вже стали? Чи ще, який новий прийде? Невжеж бо Волос нас покине і забере худобу та увесь добробут наш? Чи не розгнівиться Перун, що ось його святу подобу волочать від палацу князя?

А Володимир князь, укохане, оспіванеє „Сонечко Яснеє", на пригорку стоїть, втопив в задумі очі у задніпрянській простори. Захмарене його чоло глибокі думи одбиває, що в тій державній голові снують.

Поворухнувсь. Зняв вгору очі і руки склав як на молитву. Ущухло все, і, затаївши духа, народ якоїсь таємниці ждав, що конче мусить наступити, — ось тільки князь промовить слово.

І в тихому повітрі залунали ті слова, як струни, — то тихі й ніжні, немов благальная молитва, і радісні, як ясная надія, то, як сердешний біль, тужливі, розпачливі перед безоднею страждання й лиха неземного, то — знов — тверді, як криця, та повні певности і віри.

„О, Боже наш, Єдиний і Правдивий! Ти світ створив і ним, Всесильний, по власній волі володієш. Уся земля, народів доля — в Твоїй правиці всемогутній. Через століть далеких морок, мов зараз діється, я бачу, як Твій Апостол Первозванний — і гори сі, й Дніпро-Славуту, і Київ, осідок державний, в імя Твоє благословив. Прорік Він, що на місці сьому спочине благодать Господня, правдива віра процвіте, осяє люд благословенний, благословить його життеву путь.

„І справдилось правдиве слово: на сих горах, тоді безлюдних, величная держава стала, прославлена в усіх краях

землі, і світ Христової святої віри вже ллється в прагнущі серця.

„Нехай навіки славне буде Твоє імя, Великий Боже, що Ти в своїй предвічній волі такую долю нам судив. Молюсь Тобі, о Милосердний, благаю всіма силами душі: будь милостив до Свого люду так само у наступній його долі, простри над ним свою опіку, од лиха, напасти, од кривд та од загибелі охорони! Бо бачу: звідусюди хмари безпольний край наш облягають. Ось рветься хмарою одна орда із сходу, — виднiють коні, гостроверхії шапки, — а з півночі і друга — у личаках піхотою насунула. Грабують, нищать у святому місті все, чого самі створити не здолають. Немов морок північний, тії сили (народ одну й татарською, другу — московською назве) скували, бачу, землю нашу, спинили зріст її та розвій вільного задержали життя.

„А щож там далій, там? О жах нелюдський! На отій землі благословеній, що молоком текла і медом, де так пишалися і ниви й села, — знов — котрий раз — осіло лихо та вже незнанєє й нечуване, відколи на землі існує людський рід. Що лиш найгіршого в натурі людській зібралося за мільйони літ, прорвалося, як гній з болячки. Мов звір, що з клітки вирвався, розлютилася ота північная потвора, гвалтує, рве, грабує, нищить, народу цілі мільйони з насижених осель зриває, жене в далекії ліси та в гиблії болота і холодом та голодом винищує наш люд. Осквернено, зруйновано доми Господні. Замісць хатин, немов отара, ламаючи всі предківські звичаї, в загонах нидіє наш люд — зрабований, знеможений, голодний, бо піт його і невсипуща праця лише насильника живлять. Зрабовано останню зернину й одвезено до тої кузні, де на людей кують кайдани. Я бачу, як уста зімлілії благають хоч крихту хліба та падають у корчах трупом, і цілі гори трупів людських заповнюють і села, і міста. Дарма уста дитячі зголоднілі, до лона матері припавши, змагають жадібно хоч каплю, — єдину краплю! — виссати живущу, — але дарма: із стогоном роспуки конають на знесилених руках...

„О, Боже, Милостивий, Сильний! Приймав Ти людськую подобу і нестерпимі муки в ній терпів та Сам колись за людський рід молився й плакав Ти крівавими сльозами. Згадай, як був Ти в образі Дитяти й до лона Матері пестли-

ко припадав, — зглядай та зглянись на наші муки! Нехай дійдуть до Твойого престолу весь плач, всі сльози, кров, страждання, що витерпіть судилось нам! Нехай дійде до Тебе роспачливий той зойк дитячий передсмертний і жаль та милость в Твоїм серці премилосердному хай зворушить! Ти, Праведний, суди по правді, спини ту розспаношену сваволю, той глум над розумом, над правдою, законом, зірви ганебиі кайдани з того люду, що цілий вік земний до волі прагне! Хай на скрівавленій, просякнутій сльозами землі українській настане мир, хай зацвітуть там спокій, щастя у непідлеглому ладу державному та вільнеє в сусідстві доброму життя!"

Замовк, схиливши голову на груди. В жахливім розпачі, мов остовпілий, весь навкруги народ стояв, недолю поколінь наступних переживаючи в сполошеній душі.

В ту мить яснеє небо сліпуча блискавка прошила, і голосний, як грім небесний, та лагідний, як материне слово, почувся голос:

— Амінь. Хай буде так!

О. Білоусенко.

——————=x=——————

КИЇВ.

Ще скарб віків не весь прожито,
Ще видно кин колишніх дій
І дців Твоїх тавро не змито
В останках „каменю і мрій".

Хай на нових Твоїх оселях,
Краса — без рідної канви,
Хай перед ґенієм Растреллі
Юрба не хилить голови;

Хай степ, в буденний сум повитий,
Скував потомлені уста,
І шлях святинь твоїх, Славуто,
Тернами весь позароста.

В час невідомий, в час нежданий
Ти знов розімкнеш свій язик . . .
Натхненим словом осіяний
Колись недаром Первозванний
Зорю землі Твоїй прорік!

М. Філянський.

СЛОВО ІЛАРІОНА.

Іларіон був перший з українських митрополитів, що заняв те високе становище, в році 1051, без участи царгородського патріярха. Він мав великий дар проповідництва й залишив по собі писану працю, що називається „Слово про закон і похвала князю Володимиру". Похвала князю Володимиру — це проповідь, що Іларіон виголосив в київській Десятинній церкві, в день смерти Володимира. Присутнім підчас проповіди був також син Володимира, Ярослав Мудрий, князь київський. Поет Василь Щурат ось так оспівує цю подію:

Володимирової смерти...
блаженно-памятна річниця!...
Вже того з памяти не стерти,
ким память давніх діл держиться.

У Десятинній в світлі тоне
велична княжа домовина,
а Богоровиця з ікони
глядить на батька то на сина.

Над батьком тихі сльози ронить,
на сина навіває мрії;
і Ярослав чоло вниз клонить
перед іконою Марії.

Й народ схиливсь, як повен колос...
Бо із високого амвона
паде, мов з неба, сильний голос —
могуче слово Іларіона:

„Хвалять всі землі, всі народи
своїх подвижників віддавна...
Хвалім же й ми! У наші годи
Русь теж подвижниками славна.

„Хвалім і ми Володимира,
потомка того Святослава,
якого славить кожна ліра
і кожна пісня нелукава!

„Хвалім діла його могучі,
з яких пізнали й на чужині,
що княжив не в землі жебручій,
а в нашій славій Україні!

„Хвалім, бо потрудивсь над міру,
заставши ниву ще зелену;
хвалім його, бо дав нам віру —
віру в будучність нескінчену.

„Хвалім його, бо на престолі
лишив намісника по собі,
який відчув його всі болі,
всі мрії, сховані з ним в гробі!

„Відчув і увінчав наш Київ
вінцем могучого владики,
і під святий покров Марії
сам передав його навіки.

„Бажав у хвилі урочистій,
щоб з кожним вечером і світом
архангельський привіт Пречистій
був і для Київа привітом.

„Радуйся, -- скаже ангел смирний —
обрадованна, Бог з тобою!...
Радуйся, граде благовірний!
здовж гір покотиться луною.

„Хвала-ж їм днесь -- отцю і сину!" —
Упало голосно з амвона
і аж по нинішню годину
лунає слово Іларіона.

Василь Щурат.

Прот. В. Кудрик.

ВОЛОДИМИР, А РИМСЬКИЙ КАТОЛИЦИЗМ.

Представники Римської Церкви силуються доказати, що Володимир Великий приняв з християнством верховенство папи. Або як українські представники Риму кажуть — „Володимир приняв католицьку віру".

В **„Начерку Історії Унії Рускої Церкви з Римом"**, виданої у Львові 1896 р. (етимольогією) читаємо:

> „Поляки приняли християнство з Риму 966, а в 22 літ пізніше, се є 988 охрестилася і Русь"... Однак хотя віра тая з двох ріжних плила жерел, то була вона тою самою католицькою вірою, яку ми і нині ісповідуємо, бо в ту пору панувала єдність в Христовій Церкві і зарівно Греки і Латинники признавали Папу Римського головою Церкви і придержувалися тих самих правд віри". (Стор. 3—4.)

В Катехизмі Шпіраґа („Католицький Народний Катехизм", Жовква 1913), читаємо:

> „Русь приняла з Царгорода сьв. віру в тім часі, коли Царгород був злучений з католицькою Церквою... Прадідною отже на Руси є віра сьв. католицької Церкви..." (Т. І. стор. 288.)

Виходить в католиків таке: Греки були тоді з папою, отже й Українці, що приняли від Греків християнство, через Греків признавали папу своїм головою.

Однакож таку посередну залежність України від Риму навіть на католицьку міру треба дуже натягати. В згаданім „Начерку Історії Унії" читаємо:

> За св. Володимира одержала руска Церков свій перший устрій. На чолі її стояв митрополит київський; сего поставляв патріярх царгородський, прото того патріярха уважали Русини зверхником своєї Церкви, а доперва через него посередно підлягали папі. Однак поставлений вже раз митрополит був впрочім майже независимий від патріярха і лиш в важнійших, сумнівних справах звертався до него по раду, а пізнійше навіть лучалося, що самі рускі епископи вибирали і посвящали собі митрополитів, не звертаючись зовсім до патріярха." (Стор. 5.)

Вже з наведеного католицького вислову виходить, що католицизм Володимира дуже натяганий, отже сумнівний. **Коли київський митрополит був „майже независимий від патріярха", то яка могла бути його зависимість від ще дальшого Риму і папи?**

Також питання, чи Володимир взагалі клопотався Римом. Адже ж Літописець, що по виводам католиків мав би бути католиком, ставить Римську Церкву між гіршими, бо каже, що Володимировим висланникам вона не подобалася. А Літописець мусів бути з кругів духовенства, отже знав про провідну ролю Римської Церкви і був би бодай натяком зазначив, що висланники великого значіння Римської Церкви не розуміли. А він того не робить, значить — він уважав Римську Церкву з папою цілком чужою.

Ще один факт є за тим, що Римська Церква була Українцям далекою. Першим митрополитом на Україні уважають або Михаїла, або Леона. Для нас не важне, котрий був першим, зате важне, що є з тих часів полемічний твір проти латинян, якого автором Літопис вважає митрополита Леона. (Диви Історію України-Руси, Грушевський, Т. I., 461).

Чи можливе, щоби митрополит, дотого ж родом Грек, який признавав би папу своїм начальством, писав твір проти латинян? Виходить, що Рим в часі Володимира і зараз після нього був Українцям навіть більше, ніж чужим.

Та помимо того представники Риму силуються всіми способами Українцям доказати, що Володимир приняв „католицьку віру", отже Українці, хоч не хоч, мусять признавати над собою власть папи. Для римських адвокатів не те важне, що Римська Церква в часі Володимира сама була в найбільшім моральнім занепаді, отже не могла других вести до спасення; не те в них важне, що впродовж сотень літ римський католицизм був для Українців не Милосердним Самарянином, але розбишакою, і таким є до нині — вони коло того всего переходять мимо, як священик і левит коло побитого, а чіпляються руками й ногами за факти Володимирового католицизму, що є натяганою видумкою римської політики. Політики, що не зїсть комара, заховуючи строгий піст, однакож в той самий час смажить і їсть верблюда.

РИМСЬКІ ПРЕТЕНСІЇ ДО ВЕРХОВЕНСТВА.

Папи будують свої претенсії до проводу цілого світа на своїх толкуваннях і вговорюваннях, що Христос поставив Петра старшим над Апостолами, що Петро жив і вмер в Римі, отже римські епископи є його наслідниками і їм одним належиться провід в христіянстві. Читаємо в Катехизмі Шпірага:

„Ісус Христос установив св. Петра головою Апостолів і вірних, бо каже до него: „Паси ягнята мої, паси вівці мої", йому віддав „ключі царства небесного" і відзначав його на кождім кроці". (Т. І, 261.)

Таке є загальне толковання папського верховенства зі сторони католиків. При тім вговорюють вони в Українців окремо, що без папи не буде їм спасення; що хто не годиться на папське верховенство — **має бути проклятий.**

Дословно так! І на такий лад підмайстрували вони Греко-католицьку Церкву в Галичині, що вона сама призначує прокляття цілим мільйонам православних українців, які не хочуть знати над собою чужого папського верховенства. Ось факт:

В 1891 р. відбувся у Львові провінційний Собор, або Синод, на якім папський представник, арх. Чяска, захвалюючи целібат, сказав: „Не журись, за одну (жінку) будеш мати тисячу". Після Собору надрукували книжку з постановами Собору („Чинности і Рішеня"...), а також книжку „Додатки до Синоду", що має 638 сторін друку. Отже в тих „Додатках" обговорюється верховенство папи і при закінченню розділу, що має заголовок „О установленю Апостольского первенства в св. Петрі", читаємо:

> „Єсли би прото хто сказав, що св. Апостол Петр не єсть від Христа Господа поставлений верховником всіх Апостолів і видимою головою цілої Церкви воюючої; або що він лише первенство чести, а не правдивої і властивої судовласти від того ж Господа нашого Ісуса Христа отримав, най буде проклят. (Стор. 17.)

Подібне прокляття повторяється в згаданій книжці задля того ж верховенства і на сторонах 18, 21 і 23.

Не треба великих розумів, щоби знати, що таке прокляття є лише політичним пострахом для греко-католиків, щоби вдержати їх при папстві; а дальше — щоби настроїти їх ворожо до рідних братів — православних Українців. Це польська рецепта: „Пусціць Русіна на Русіна" (Пустити Українця на Українця). Отже злочин супроти Українського Народу і безбожність в відношенню до Церкви.

Адже ж така постанова проклинає також ап. Павла, який казав: Я нічим не менший від других Апостолів (2 Кор. 12:11). Проклинає ап. Луку, що в „Діяннях Апостолів" показує, як Апостоли посилають Петра до Самарії, замісць мав би Петро посилати (Діян. 8:14). Проклинає святих: Івана Золотоустого, Гієроніма, Амврозія, Кипріяна, Ізидора, Василія Великого, Августина і других святих і великих лю-

дей, які не вірили в Петрове і папське верховенство. Проклинає папу Григорія Великого, який казав, що вивисшування себе понад других противиться науці Спасителя. Проклинає Вселенські Собори, які постановляли, що папі належиться лише першенство чести (Соб. 2 і 6-ий). Проклинає римо-католицького епископа Штросмаєра, який 1870 р. на Соборі в Римі доказував, що Христос не назначував Петра старшим, отже і папи не старші. Додати б, що група Штросмаєра числила коло 200 епископів, отже прокляття і до них відноситься. (Ширше про згадані тут факти читач знайде в книжці „Чужа Рука", виданій в Вінніпегу, 1935).

Та вже окремо згадана постанова Греко-католицької Церкви проклинає, певна річ, Український Нарід, крім одних галицьких греко-католиків, що становлять ледво 8 або 9-ту часть цілого Українського Народу. І таку церкву звуть „українською національною церквою". Однакож національною вона була би тоді, коли б проклинала ворогів Українського Народу, тимчасом же вона проклинає самих Українців — за те, що вони не хочуть признавати над собою власти чужих, тай ще ворогів. Та якраз оця постанова з проклятгям може бути добрим приміром, як Рим використовує Греко-католицьку Церкву на свою користь, а на лихо Українцям.

Розуміється само собою, що згадана постанова була призначена в першій мірі для греко-католиків Галичан — католицькими руками цілі віки гноблених, нуждою прибитих, малосвідомих, застрашених, вузькоглядних, на рабів виховуваних (коли ходить про духовних), і засуджених католиками на златинщення і спольщення. До всіх католицьких лих і насильств, які на греко-католиках тяжіли, додано ще і прокляття, коли б греко-католикам захотілось проти лиха стати.

Не диво, що греко-католики постанову про прокляття приняли за добру. Не знайшлося між галицькими греко-католиками українського Штросмаєра, що розібрав би справу здоровим розумом і сказав би римським політикам гірку правду в очи.

Римська Церква звісна з того, що не перебирає в способах, коли думає, що цілі досягне. Для приміру ще такий факт з Української Історії:

В 1722 р. греко-католицький митрополит, Лев Кишка, видав в Супраслі підручник для греко-католицьких духов-

них під з. „Собраніє Припадков", і там, щоби піднести значіння папи, говориться, що лише ап. Петро був епископом, а другі Апостоли лише звичайними священиками. Дослівно читаємо там:

„Презвітеров посвятил сам Господь наш Ісус Христос при остатней Вечери, при которой і причастил Апостолов Тілом і Кровіє своєю. На Епископство зась посвятил сам тилько Святаго Петра Апостола, Ангелом на повітри поющим трижди: Аксіос. Аксіос. Аксіос. Яко стародавниї в стародавних книгах пишуть Сірінове". (Стор. 63 і на обороті.) *)

Згаданий підручник виданий для науки греко-кат. священикам тоді, коли католицька Польща була привела Греко-католицьку Церкву до такого занепаду, що духовенство було мало письменне і крайно несвідоме. Йому можна було говорити, що Апостоли, крім Петра, були дяками та піддячими. Та для нас ось що важне — щоби піднести значіння папи католицькі політики готові епископську власть заперечувати самим Апостолам. Деґредація, якої Апостоли ніколи не сподівалися! Звідси вже і до деградації Христа недалеко.

І таку „науку" римські політики давали греко-католицьким духовним — щоби їх ще більше затуманювати. Навіть коштом поваги Апостолів.

Все те показує, що римським політикам і найгірший спосіб є добрим, коли ним можна піддержати силу папства, а тимсамим і свою силу. Й одним з таких способів є також проголошування, що Володимир приняв „католицьку віру", в розумінню римського католицизму.

ХТО ТАКИЙ РИМ.

Коли оборонці Риму носяться з механічною звязею Володимира з Римом через Греків, то рівночасно для піднесення авторітету папи висувають ряд інших фактів. Кажуть, — що Христос поставив Петра старшим; що Апостоли вважали Петра за висшого від себе; що Петро був епископом Риму і передав свою власть папам; що Римська Церква в усіх віках була провідницею Християнства; що аж до 1054 року Східна Грецька Церква признавала папу своїм

*) Презвітер — священик. Ангелом на повітри поющим трижди: Аксіос — коли Ангели на воздусі співали три рази: Гідний. Сірінове — Сирійці.

головою; що лише в Римській Церкві є правдива віра і взірцевий лад; що лише Римська Церква стоїть на сторожі Божої Правди; що лише Римська Церква є Божою і Спасаючою... На всіх таких твердженнях католицькі політики будують повагу і значіння папства, а тимсамим і конечність для Українців піддаватися папській власти, як — кажуть вони — піддався був Володимир Великий при введенню Христіянства на Україну.

Та коли б ми хотіли згодитися з тим, що Володимир приняв „католицьку віру", то все ж лишається нам питання: Щож таке-та „католицька віра"? Коли Володимир був залежний від Риму і папи, то хто це такий той-же Рим з папою? Яка за ним історія? І якого добра міг Володимир від папів сподіватися? А ще дальше — якого щастя зазнавали і зазнають Українці від католиків і католицизму — бодай вже ті Українці, що признають над собою власть папи, отже греко-католики?

Без відповіди на такі питання ми не будемо знати, чи дійсно Рим з папами такий важний, як римські політики говорять; не будемо знати, на що Володимир лакомився і чого нам нині від Риму сподіватися.

СХІДНА ЦЕРКВА — МАТІР, ЗАХІДНА — ДОЧКА.

Схід був першим. Східна Церква була першою, отже Матірю Христіянства.

Спаситель жив на Сході.

Найбільше апостольської праці належить до Сходу.

На Сході були найперше сильні христіянські громади (церкви) — Єрусалим, Антіохія, Дамаск, Ефез і др.

Цілий Новий Завіт був написаний мовою грецькою отже тодішною мовою культурного життя Сходу.

Перша Служба Божа була складена ап. Яковом на Сході, в Єрусалимі, коли в Римі ще на початку 3-го віку Богослужєння правилося грецькою мовою.

Майже всі Листи (Послання) ап. Павла, крім Листа до Римлян, писані до Церков Сходу.

Перші сім Вселенських Соборів були на Сході, і скликувані заходами Сходу, а не Заходу, не Риму. Рішення тих Соборів списувалися східною, грецькою мовою. Собори були такі:

Перший в Никеї .... 325 року.
Другий в Царгороді .... 381 року.

Третий в Ефезі .... 431 року.
Четвертий в Халкидоні .... 451 року.
Пятий в Царгороді .... 553 року.
Шестий в Царгороді .... 680 року.
Семий в Никеї .... 787 року.

ОГЛЯД СІМОХ СОБОРІВ, А РИМ.

1-ий Собор в Никеї, 325 року, скликав цар Константин. Було на нім 318 єпископів, а між ними з Західних Церков 7 чи 8. Від Риму не було епископа, а тільки двох священиків. Повідником (предсідником) був цар Константин, що й потверджував ухвали. Католики твердять, що еп. Гозій, з Еспанії був предсідником, однакож це натягання, бо навіть папа Стефан Пятий писав в 817 р., що предсідником був цар. І протоколи нарад списувались по грецьки. Це все показує, яким незначним був тоді Рим.

Згадати б, що на цім Соборі принято Символ Віри, та означено власть римських епископів таким правилом (постановою, каноном):

– Нехай задержуються давні звичаї, приняті в Египті, в Ливії і Пентаполі, щоби александрійський епископ мав власть над ними, бо і римський епископ має подібну власть" (над близкими собі округами). (Канон 6.)

З того виходить, що власть римських епископів була така ж обмежена, як і других епископів.

2-ий Собор Царгородський, 381 р., скликаний царем Теодозієм. Було 150 епископів, всі зі Сходу. Предсідник еп. Мелетій з Антіохії та Григорій Назіянзенський. На цім Соборі принято постанову:

– Нехай царгородський епископ має степень гідности зараз по римськім епископові, а се через те, що це місто (Царгород) є новим Римом. (Канон 3.)

Отже Собор знає лише світську, політичну причину і світське першенство, про яке рішає. Про ніяку божу постанову для висшости римських епископів Собор не згадує.

3-ий Собор в Ефезі, 431 р. скликаний царем Теодозієм. Було 198 епископів, між ними від Риму двох епископів та один священик. Тут потверджено Символ Віри першого Собору (6-ий канон) з постановою, що коли б епископ, або священик зміняв його, то позбавляєсь своєї гідности.

4-ий Собор в Халкидоні, 451 р. скликав цар Маркіян Було 520 до 630 епископів. Від Риму були два епископи й

один священик, та два африканські епископи. Тут вперше представники Риму були предсідниками. На цім Соборі знов потверджено Никейський Символ Віри. Також ще ясніше потверджено, що римські епископи мають лише політичне, а не релігійне першенство. В правилі (каноні) 28-ім читаємо:

Йдучи точно за постановами святих Отців і признаючи читане нині правило 150-ти боголюбивих епископів (т. є. правило 2-го Собору)... ми також означуємо і постановляємо о особистих гідностях святої Церкви того ж Константинополя (Царгороду), нового Риму. Бо престолови (епископському) старого Риму Отці (Собору) належно признали особливу гідність: через те, що се було столичне місто (в мові церк. слов. „царствующій града"). Отже йдучи за такою причиною, 150 побожних епископів признали рівні гідности святому престолови нового Риму, справедливо розсудивши, щоби місто, яке одержало честь бути містом царя і сенату, і маюче рівні права з старим царським Римом, щоби і в церковних справах було воно піднесене до подібної гідности, як і той (старий Рим) і щоби було друге по нім.

Ще дальше говориться, що до царгородського епископа належить право поставляти епископів на Сході, як епископови Риму на Заході.

Представники Риму протестували, що царгородському епископові дається рівні права з епископом Риму, однакож Собор на їх протести не зважав.

5-ий Собор в Царгороді, 553 р., скликаний царем Юстініяном. Було 164 епископи. Папа Вігілій був тоді в Царгороді, але не хотів в Соборі брати участи. Пізніше підчинився рішенням Собору.

6-ий Собор в Царгороді, складається з двох Соборів, з 680 і 692 р. Собор 5-ий та 6-ий з 680 р. дали тільки догматичні постанови, а постанов для щоденної управи Церквою не дали, отже для вироблення таких постанов скликано ще раз Собор в 692 р., для докінчення Собору з 680 року.

Оба ці Собори відбувались в царській палаті, Труллі, тому звуть їх також Труланськими і вважають також одним Собором.

На першім з них, де було коло 200 епископів, а також і представники Риму, осуджено єресь монотелитів, а також папу Гонорія, що сам став монотелитом. Цей осуд Гонорія приняли за слушний папи — Агато, Лев II. та Адріян II. Отже факт, що перечеркує „непомильність папів".

До цих Соборів належить ще кілька рішень відносно папів. В 12-ім каноні сказано:

— Тому, що ми довідались, що в Римській Церкві є постанова, яка забороняє тим, які мають бути поставлені в діякони, або священики, жити з своїми жінками, ми, йдучи за давною постановою, рішаємо, щоби їх співжиття з жінками не розривати... Отже хто гідний бути піддіяконом, діяконом, або священиком, нехай супруже не буде перешкодою...

Наведене рішення Собору показує дві справі, а то: що Собор уважав Римську Церкву лише частиною загальної Церкви, отже обласною, і тому перечеркував її постанову, та — що коли Рим своєї постанови про заборону священикам жити родинним життям, не вислав Сходови в формі приказу, але Схід мусів аж „довідуватись", то знак, що власть Риму на Схід не розтягалася.

На цім Соборі ще раз потверджено права царгородського епископа (патріярха), як рівні правам римського епископа (папи). В 36-ім каноні читаємо:

— Рішаємо, щоби престол константинопольський мав рівні права з престолом давного Риму, і так, як той, нехай буде поважаний в справах церковних, будучи другим по нім: дальше (по царгородськім) нехай числиться престол Александрії, потім Антіохії, а за ним престол Єрусалиму.

Знов же в 39-ім каноні забороняється яким будь другим епископам, отже і римському, поставляти епископів на острові Кипрі, це тому, що правним церковним начальником Кипру є епископ в Юстініянополи.

Папи не хотіли цего Труланського Собору обовязуючим для себе признати, опісля признали, то знов його відкидали. Постанови Собору були для них гіркими.

7-ий Собор в Никеї, 787 р., було на нім коло 350 епископів, а між ними два папські представники. Собор скликала цариця Ірена. Головною справою Собору була іконоборська ересь.

З наведеного огляду бачимо, що майже на протязі 800 літ Рим стояв дуже позаді в християнськім світі. Вселенські Собори, це парляменти Християнства, і всі згадані Собори відбувались на Сході. Їх рішення списувано грецькою мовою, а потверджували грецькі царі. Собори рішали про папів і наперекір папам, бо їх навіть осуджували. На 7-ох Соборах було понад 2,000 епископів, а між ними римських представників ледви кількох.

Це все показує, що Східна Церква була Матірю, а Західна Дочкою. І тому не диво, що між ухвалами 7-ох Соборів ніде не говориться про папів, як старших над всею Церквою, ані для ухвал Соборів не вимагають папських потверджень... А цеж були часи близькі часам апостольським, з чого виходить, що навіть в традиції не було тоді думки про папське верховенство.

Однакож про папів і Собори можна сказати дещо більше. На Соборі в Халкидоні (4-ім) папські делегати предклали пофальшовані ухвали (канони) Никейського Собору, де до 6-го канону були вставили: „Римська столиця завсіди мала першенство". Розуміється, що пофальшовані канони Собор відкинув.

Подібне було на областнім Соборі Африканської Церкви в Картагіні 418 року. Тут папський висланник, еп. Фавстин, покликався на канони областного Сардийського Собору з 347 року, ніби взяті з 1-го Никейського Собору, де признаєсь папам право приказувати Африканській Церкві. Тоді Собор перешукав архіви (бібліотеки) в Александрії, Антіохії і Царгороді і порівнавши ухвали Никейського Собору з Фавстиновими, побачив, що Фавстинові пофальшовані в користь папи. Тоді написали папі Келестинові гіркий лист, де дорікають за фальшовання, — а важне, що згаданий лист підписав також св. Августин. В листі кладеться натиск на те, що Рим не має права мішатись в справи Африканської Церкви. Ось кілька висловів з того листа:

— Просимо вас, пане брате (в церк. слов. мові: „господине брате"), щоби ви в будучности не допускали зі скаргами тих, що звідси (з Африки) приходять і не приймали до Церкви тих, яких ми відлучили... бо подібно сказав і Никейський Собор. Розумно і справедливо признав він (Никей. Собор), що всякі справи повинні вирішуватись в своїх сторонах. Бо отці (Собору) судили, що для жадної области нема недостачі благодати Святого Духа... Чи знайдеться хтось, що повірив би, що Бог наш може лише комусь одному дати можність справедливого суду, а богатьом священикам, що зійшлися на Собор, не дасть його?... І так не дозволяйте, щоби на просьбу деяких ви посилали сюди (до Африки) ваших духовних на розсліди, і не допускайте до того, щоби виглядало, що ми вносимо світову гордість в Церкву Христову...

Крім того в канонах Картагінського Собору постановлено, що епископ Африканської Церкви може їхати до Риму лише тоді, коли має дозвіл своїх властей (канон 32), а коли хтось з Африканської Церкви хотів би переносити

справу на суд ро Риму, такого з Африканської Церкви виключити (канон 139). Це все вказує, як папи силувались накидати свою власть другим, вживаючи навіть фальшовань, та як Східна й Африканська Церква вважали себе від Риму цілком незалежними і для Риму незобовязаними. Подібних фальшовань Римська Церква має за собою багато, і в кожній більшій Історії Церкви про них згадується.

Уявімо тепер собі, що Володимир Великий знав би Історію Сімох Вселенських Соборів і постанови Собору Картагінського (в Африці) — чи був би він згодився, щоби Рим був його зверхником? А може він і знав — і тому приняв Христіянство від Східної Церкви.

ПАПСЬКЕ СТАРШИНСТВО.

При огляді Соборів ми бачили, що Римська Церква довгі віки не була провідницею Христіянства. Зате провідницею була Церква Східна. Папа був тоді римським епископом, а не більше. В поапостольських століттях про верховенство римського епископа ніхто не думав.

Тай не диво. Багато Отців Церкви, люди святі і великого розуму (св. Іван Золотоустий, св. Августин і др.) розуміли, що Христос не поставив Петра старшим. Так вони в своїх писаннях висловлюються. Апостол Павло не вважав Петра старшим — а то, був би в своїх писаннях про те згадав, так, як згадує, що він робив Петрови докори, або, що Петро поставлений для навертання лише жидів, або що він (Павло) не менший від других Апостолів. Тай ціла Історія Церкви не знає навіть, чи Петро був в Римі, чи ні. Сама Римська Церква не має на те певного доказу. Вісти про те, хто в Римі був першим епископом, дуже поплутані. Імена перших кількох папів, то голі імена, без якого будь дальшого змісту. Словом — все таке неясне, поплутане, або неймовірне, що навіть щирі і совісні представники Риму вважають лише легендою перебування Петра в Римі. (Про те ширше в книжці „Чужа Рука".)

Ось ще кілька фактів та аргументів:

Апостол Павло, що був і писав в Римі, не згадує нічого про Петра, хоч інші особи згадує.

Каже ап. Павло, що Петро призначений для навертання жидів (до Галат 2:7-8), отже хіба ап. Павло не знав би, що Петро поставлений для всіх?

Апостольство є висшим урядом, ніж епископство. Кардинал Бароній каже про Петра:

Його уряд вимагав, щоби він не сидів на однім місци, але, оскілько се для чоловіка можливе, подорожував по цілім світі... (Нон ерат еюс оффісіо...)

Коли б ап. Петро був епископом, то це виглядало б на таке, як коли б король Англії хотів бути мейором Лондону.

Але є ще інші вислови давних церковних письменників.

Іриней каже, що „Римську Церкву засновали й упорядкували два найславніші апостоли, Петро і Павло".

Діонізій з Коринту зве її „нивою Петра і Павла".

Епіфаній каже, що: „Петро і Павло були оба в Римі, разом Апостолами й епископами".

Евсевій каже, що папа Александер „одержав наслідство від Петра і Павла".

Іриней знов, що Петро з Павлом „заснувавши і виплекавши цю Церкву (в Римі), передали епископство в руки Лінія".

З наведеного виходило би, що першого епископа поставили Петро і Павло разом і тому римський престіл треба би звати хіба „петро-павлівським".

Словом — римські претенсії до Петрового наслідства не мають ані історичної, ані льоґічної (розумової) основи.

РОЗВІЙ СИЛИ ПАПСТВА.

З перегляду Соборів бачимо, що сила Риму довгий час була в христінськім життю не велика. Однакож епископи Риму почали досить вчасно робити заходи до підчинення собі Східної Церкви.

До росту папської сили причинилося кілька причин, як: римський епископ був одиноким видним на Заході; він був в старій столиці найбільшої тоді держави; римські епископи не перебирали в способах, щоби добитися власти над другими Церквами. Сюди належать прим. фальшиві грамоти, т. зв. „Ізидорові декреталії", що появилися на Заході коло 850 року, які мали доказувати, що римські епископи від самих початків видавали рішення, як найвищі епископи. Аж пізніше виявилось, що ті грамоти були підробленим документом.

Папська сила зросла окремо ще тим, що в 8-ім віку західні пануючі (Пипін і Кароль Великий) дали папам певний простір краю і так дали їм можність мати політичну силу,

зробили їх світськими королями. Це дуже скріпило силу папів, але рівночасно обнизило моральну силу Римської Церкви.

Маючи політичну силу в руках, Римська Церква перестала оглядатись на первісні основи Християнства, на постанови Соборів. Вона почала впроваджувати целібат, наперекір 1-му Соборові; почала вважати неважним миропомазання, коли його уділив священик, а не епископ; додала до Символа Віри слова „і від Сина", хоч 7-ий канон 3-го Вселенського Собору заборонив в Символі Віри щобудь зміняти, а слідуючі Собори потвердили це під карою відлучення від Церкви. Були ще деякі зміни. А поза всім тим вічне намагання папів підчинити всіх під свою власть довели Схід і Захід до такого стану, що треба було малої іскри, щоби повстав великий огонь.

З другої сторони від часу, як папство дістало в руки державну сиул, воно стало політичним інструментом в руках політичних ґруп, на які ділились багаті родини Італії. Папство було для них джерелом політичної влади і доходів. Котрій партії вдалось поставити з між себе папу, та була при кермі папської держави. Вона мала тоді силу і доходи Зате партії, що були поза кермою, шукали зараз способу позбутись папи і вибрати нового папу з між себе. Звідси цілі історії про вбивства та отроювання папів і т. п. Релігійні питання не мали для таких політичних партій ніякого значіння, а тимсамим і для їх вибранців. Папство стало джерелом політичної могучости і було воно щастям для того, хто при помочі свого папи забрав його в руки.

Окремо треба звернути увагу на один спосіб, якого папи вживали і який пильно використовували, а то — помагати, або ставати в обороні тих, яких другі Церкви осуджували, або виключували. Це спонукало Африканську Церкву до видання листа до папи Келестина, де кажуть, що римський епископ не сміє приймати скарг з Африки, ані не сміє посилати туди своїх відпоручників для розсліду; це спонукало до встановлення канонів, що забороняють до Риму вдаватися (Картаґ. Собор 418 р.).

До дуже яскравих примірів такої римської роботи належить хоч би такий факт:

На початку 7-го століття сотник Фокас (602—610) вимордовує цілу родину царя Маврикія (в Царгороді) і сам стає царем. Царгородський патріярх не хоче його побла-

гословити, вважаючи убійником. Тоді Фокас вдається до папи, Боніфатія 3-го, папа його благословить, а Фокас зі своєї сторони признає папі титул „всесвітного". Так виглядали римські способи для поширення власти і сили папства.

Між Сходом і Заходом цілі століття йшли передерки і ворожнеча. Рим використовував всі способи, щоби знайти на Сході прихильників: послугувався фальшованням та інтригами, брав в оборону найгірших людей, коли сам міг на тім скористати, вишукував кожну слабшу сторону і трудність Сходу для посунення своєї заборчої політики. З другої сторони Схід обороняв свої права, аж доки не прийшло до повного і тревалого розділу Сходу з Заходом, що сталося в 11-ім віку.

СХІД І ЗАХІД РОЗДІЛЮЮТЬСЯ.

Події, що довели до остаточного поділу Сходу з Заходом 1054 р., тягнулись безпосередно від початку 9-го віку.

В 846 р. царгородським патріярхом став син царя Михаїла, Микита, що прибрав імя Ігнатія. Його усунено з престола неправе о заходами співвладника і дядька Михайлового, Бардаса. Потім вибрано патріярхом Фотія, чоловіка дуже вченого і чесного. Але нарід був поділений, одні за Ігнатієм, другі за Фотієм, отже для полагодження скликано до Царгороду Собор 861 р., де було 318 епископів. Собор одноголосно признав Фотія законним патріярхом, за Фотієм заявилися також і висланники папи. Однакож папа, Николай, оголосив Фотія незаконним, а признав законним Ігнатія, що просив папської помочі. Тепер вивязалася завзята полеміка (суперечка) між царем Михаїлом і папою.

Крім того вийшов спір через Болгар. Болгари приняли християнство з Греції (860 р.). Але болгарський князь Богорис з політичних обрахунків попросив в папи латинських епископів. Прибувши до Болгарії латинські епископи проганяли грецьких священиків, ганьбили їх за те, що ті жонаті, впровадили змінений Символ Віри і др. З того приводу патріярх Фотій окружним письмом скликав Собор (867 р.) до Царгороду, що осудив зміни, які робить папа і самого папу Николая І відлучив від Церкви і повідомив про те короля Людвика 2-го, щоби той доручив повідомлення папі Але папа вмер, поки міг про все довідатися. Тут знов вивязалася поеміка між Сходом і Заходом.

В Греції були тоді політичні неспокої. Василій Македонський убив Михаїла 3-го і став царем. Патріярх Фотій не годився з новим царем, отже той віддалив Фотія і привернув Ігнатія. Для рішення цеї справи скликав цар Собор (869). Прибули відпоручники папи Адріяна 2-го. Собор почався з 12 епископами, а пізніше з трудом зібрано 102 учасники — отже цей Собор осудив Фотія і приняв Ігнатія і видав кілька рішень в користь папів.

Зараз по Соборі прийшла на чергу болгарська справа, бо приїхали від Болгар висланники, щоби довідатися, до котрого патріярхату мають Болгари належати. Рішення було за царгородським патріярхатом і Болгари з тим згодилися.

Тепер Болгари позбулись латинських епископів і патріярх Ігнатій поставив їм архиепископа з Болгар. Папа Адріян почав Грекам і Болгарам грозити, але Схід не звертав на те уваги.

Патріярх Ігнатій і Фотій не ворогували, а навіть стали близькими приятелями. Коли ж Ігнатій умер, то цар і нарід знов закликали Фотія на патріярший престіл. Та щоби справу твердо полагодити, скликано Собор 879 р., до Царгороду, де було 383 епископів. Були і представники папи Івана 8-го (що дальше домагались для папи Болгарії).

Собор признав Фотія законним; уневажнив постанови Собору з 869 р.; потвердив 7-ий канон 3-го Вселенського Собору про незмінність Символа Віри; потвердив рівність царгородського патріярха з папою. Все те підписали і папські відпоручники і сам папа Іван 8-ий з ними згодився, однакож побачивши, що не дістане власти над Болгарією, відновив постанови з 869 р., відрікаючись того, з чим був згодився.

Від тепер Схід уважав Фотія патріярхом, а Захід відлучав його від Церкви. Та Схід тим не багато клопотався.

Фотій був патріярхом до смерти царя Василія. Новий цар, Лев 4-ий (886—911) знов віддалив Фотія, щоби посадити на патріяршім престолі свого брата. Фотій умер 891 р. в монастирі.

В 10-ім віку папи два рази вмішувалися в справи Сходу, а то: 1) в 905 р., щоби позволити цареви Львови четверте супруже, що на Сході не дозволялося та щоби віддалити патріярха Николая, який не хотів на таке супруже дозволити, і 2) в 933 р. папа помагав цареви Романови 1-му

посадити на патріярший престіл царського сина, Теофілакта, що був найнегіднішим патріярхом (933—956), якого мала коли царгородська Церква.

Такі відносини між Сходом і Заходом тревали постійно, раз слабли, то знов заострювались.

Болючою справою для Греків було, що Рим вводив в себе щораз нові зміни, на рішення Соборів і давні звичаї не оглядаючись. До таких змін належало також введення прісного хліба (оплатка). Царгородський патріярх Керулярій і арх. Лев з Болгарії видали письмо (1053 р.), де виступали проти нових введень Риму, вони відновили також закиди зроблені Римови Фотієм. На це письмо відповів папа зухвало і гнівно. Цар Константин Мономах хотів помирити спорячі сторони і закликав відпоручників папи на наради. Але вони так зарозуміло поводилися, що патріярх не хотів сам з ними говорити, кажучи, що хіба лише на Соборі і в присутности східних патріярхів буде з ними говорити.

Тоді папські відпоручнки виготовили письмо (грамоту) з осудом патр. Керулярія і Східної Церкви і положили її на престолі. Це було 16 липня, 1054 року.

Зараз після того скликано до Царгороду Собор, що спалив грамоту і відлучив від Церкви тих, що її виготовили, і викеркнув на завсігди імя папи зі списів Православної Церкви. З тим рішенням згодилися всі патріярхи Сходу. Західну (Римську) Церкву проголошено як таку, що відлучилася від єдности з первісеною Православною Церквою.

З другої сторони Римська Церква проголосила, що це Східна Церква відлучилася від правдивої Церкви, якою є та Церква, що признає папу своїм головою.

Так прийшло до того розділу між Сходом і Заходом, який тягнеться до нині. Коли ж поставимо собі перед очи події від 1-го Собору до 7-го, а дальше від 846 до 1054, то чи хіба є основи до твердження, що Схід взагалі, а Греки окремо признавали папу головою всеї Церкви? Ні!

ДЕСЯТЕ СТОЛІТТЯ.

Володимир Великий впровадив Християнство на Україну 988 р., себто в 10-ім століттю, отже нам треба на цім століттю подрібніше зупинитися. Який лад був тоді в Римській Церкві, яка мораль. Коли казати, що Володимир був в злуці з Римом, то треба знати, як Рим тоді виглядав.

В „Церковній Історії" Мосгайма про 10-те століття читаємо:

Історія римських первосвящеників, що жили в тім століттю, се історія богатьох потвор, а не людей, і дає нам страшний *ланцюх огидних, грізних і помотаних злочинів,* які признають всі письменники, навіть римські.

В „Історії Церкви Христової", Милнера, 1835, читаємо про 10-те століття:

Славний літописець (Бароній) Римської Церкви, якого прихильність для римського престола відома, все ж в своїй щирости каже, що се був вік зелізний, позбавлений всякого добра; вік оловяний, повний всякої погани; вік темний, в якім не було ані письменників, ані вчених. „Виглядає, що Христос тоді був в глибокім сні, коли *човен заливали филі, а гірше те, що і всі ученики* спали і не було Його кому збудити."

В „Історії Християнської Церкви", Івана Фл. Горста, Ню Йорк, Н. Й., 1897, Т. І., читаємо:

Не можемо входити в подробиці темної історії від Івана 8-го *(872 р.)* до Гільдебранда *(папи, 1073).* Це ніч папства. Лінія Каролінгів зникла і держава часто переходить від династії до династії. Так піднеслися князі і графи в Італії і звели папів до становища невільників спорячих партій. Папи були мячами (галками до копання) князів тускульських з одної і баронів римських з другої сторони. Їх вибирали, усували, вязнили, убивали. Часи були неспокійні, і замісць Голови Церкви, що підносилась би *понад замішанє і моральну руїну, як* світло, що вело би до спокою і Христової святости, він сам (папа) зійшов до низин свого віку. Він був таким лютим і розпущеним, як всі князики, що його окружали, з між яких він вийшов і яких звичок не позбувся, сівши на папськім престолі. Час від часу розпустниці правили Церквою, а папська палата була, як стара поганська палата, осередок розпусти, брехні, інтриґ й убійств. Визначний *римо-католик, Милер, називав* Сергія 3-го, Івана 10-го, Івана 11-го і Івана 12-го (папів) „страшними папами", і каже, що лише самими злочинами здобувалася папська гідність. Найнизше упавші жінки, як Марація і Теодора, заповняли папський престіл, місце Христового заступника, своїми любовниками і незаконними дітьми. В скаргах синоду на Івана 12-го говориться, що він завсігди був озброєний, що занедбував молитви і всі релігійні *обовязки, що любив* лови (польованян), що 10-літного хлопця поставив епископом, висвячував епископів в стайни, побивав священиків, насилував дівчата і вдів з вищої і нищої кляси, жив з *батьковою господинею,* перемінив папську палату на дім розпусти, пив за здоровля чорта і при грі коло стола кликав помочи Юпітера і Венери і др. поганських божків. (Стор. 748.)

Та вже окремо звертає на себе увагу промова орлеанського епископа Арнулфа на Галліканськім синоді (соборі) 991 року, як подає її також Історія Горста. Арнулф між іншим малює тодішний стан Римської Церкви так:

Коли глянути на дійсний стан папства, то що побачимо? Іван (12-ий, Октавіян), що валяєсь в бруднім барлозі пристрастей, що змовляєсь проти пануючого, якого недавно сам коронував; дальше Лев (8-ий) неофіт (вибраний папою, коли був ще світським чоловіком), вигнаний з міста тим же Октавіяном; тай сам же він був звірюкою, що поповнив чимало убійств і сам згинув з руки убійника. За сим бачимо діякона Венедикта, що хоч був без примусу (вільно) римлянами вибраний, то все ж його повели, як невільника, в німецькі пустині — новий Цезар (Отон I) і його папа Лев; дальше Боніфатий, дійсна потвора гріхів, що парує кровію своїх попередників, сидить на престолі Петра. (Стор. 749.)

Перечисливши злочини римських папів Арнулф питає:

Чи знайдеться хтось тілько відважний, що твердив би, що божі священики по цілім світі мають принимати закони від таких злочинних потворів, як отсі — людей з пятном нечести, неписьменних, що не розуміють ані справ божих, ані людських?... Що ви скажете про такого, коли побачите, як він сидить на престолі в пурпурі і золоті? Чи не буде це Антихрист, що сидить в Божій Святині і показує себе Богом? (Стор. 749.)

Арнулф був совісним чоловіком і не вірив, щоби совісні люди боронили папів-злочинців. Але обороняли й обороняють їх люди безсовісні. Бо хіба мають совість ті люди, які силуються нині доказувати, що Володимир, а з ним Український Нарід був через Греків залежний від властних, яких самі тодішні католицькі епископи звуть звірюками та антихристами?

Але Арнулф говорив ще більше — він каже, що Рим взагалі не має тих прав, які собі приписує. Ось що між іншим він каже:

Божа Церква не є залежною не тільки від злого папи, але рішучо і в кожнім випадку не є залежна і від доброго. Скорше вдаймося з нашими трудноцами до наших братів в Бельгії і Німеччині, ніж до того міста (Риму), де всі справи продажні, де суд і справедливість міняються за гроші. Наслідуймо велику Африканську Церкву, котра на претенсії римського первосвященика відповіла, що се немислиме, щоби Бог наділив одну особу повним привілеєм судівництва, а відмовив того ж привілею великому зібранню Своїх священиків, зібраних на Соборах в ріжних частях світа... (Стор. 750.)

Так говорив католицький епископ на католицькім Соборі 991 р., отже три роки по заведенню Християнства на Україні. Він не тільки осуджує Рим, але каже, що навіть добрий папа не має більшої власти, як другі епископи, або Собори, і він ставить за взір Африканську Церкву, що не признавала папам верховної власти.

Та коли Арнулф говорив до зібрання на Соборі, то хіба його слова не були звернені і до Греків і до Володимира і до Українського Народу? Хіба міг він своїм близьким казати: „Лишіть Рим, бо це барліг злочинів", а Грекам та Володимирові казати: „Признавайте власть папів над собою, бо це заступники Христа і вони заведуть вас до спасення"? Хто може таке подумати?

Щоби хтось не сказав, що голос Арнулфа, це одинокий голос, то Церковна Історія дає нам ще інші факти. Ось католицький літописець (анналист), кардинал Бароній пише під роком 827:

> Протягом 150 літ разом папи не були апостолами, але відступниками... Це були звірюки, люди найпоганійшого життя, найнизшої моралі і з кожної сторони найбільше нікчемні.

Під роком 912 він говорить:

> Яке було тоді лице Римської Церкви? Яке огидне, коли найбрудніиші розпустниці правили її орудували Римом... Про Івана 12-го, що маючи 18 літ став папою, каже Бароній, що це „проклятий звір".

Дальше хоч би такі ще факти: Боніфатій вбив двох папів і сам став папою, назвавши себе Іваном 11-им. Бароній каже, що в нього не було волоска епископського. В 1033 р. папою став Венедикт 9-ий, маючи всего 10 літ віку, і про нього і Бароній і другі говорять, як про найгіршого.

Для доповнення цего розділу гляньмо ще на одну сторінку Історії, а то — кілько папів на котре століття припадає. Переглядаючи століття від 4-го до 18-го, бачимо ось що: 18-те століття мало 8 папів, 4-те і 14-те — по 10 папів; 17-те — 11; 5 — 12; 6, 8 і 15-те — по 13; дванадцяте — 16; тринадцяте і шіснадцяте — по 17; девяте і одинадцяте — по 19; семе — 20; десяте століття — 24 папів.

Наведені числа зокрема свідчать про стан Римської Церкви в ріжних часах, а зокрема про 10-те століття, про яке нам головно ходить. Коли пересічне урядовання папів в 10 століттю було 4 роки, то чи це не є ознакою найбільшого неладу і занепаду Римської Церкви? Та важне ось що: коли

Римська Церква була головною провідницею й учителькою Християнства від самого початку, як це римські політики твердять, то виходить, що папство працювало бодай в самій Італії, бодай в самім Римі від 2-го до 9-го століття, себто 800 літ. А 10-те століття, це жнива тої довгої праці — збір плодів 800-літних трудів. Та які це овочі? За 800 літ папство не тільки не зробило самих Італійців культурнішими, але само опинилося в багні гріхів і злочинів. І лише серед такого багна було можливе, що папи як зявлялися, так скоро і зникали, не набувшись, не напрацювавшись.

Окремо треба звернути увагу, що історичні цитати, подані в цім розділі, покривають не саме 10-те століття, але вчасти і 9-те і 11-те. Значиться — стан занепаду Римської Церкви розтягався на більше століть.

Зробивши історичний огляд 10-го століття, в якім Українці стали християнами, запитаймо оборонців Риму:

Чи вірять вони, що Рим в 10-ім віку мав яку небудь божу власть?

Що папи 10-го віку були заступниками Христа і наслідниками Петра, та голосителями Божої Правди цілому світови?

Чи скажуть вони, що слова Баронія, Арнулфа, тай цілої Історії про папство неправдиві?

Чи вірять вони, що Схід взагалі, а Греки зокрема, як цілість, признавали коли небудь папів найвищим урядом для цілої Християнської Церкви?

Чи могли Греки признавати над собою власть папів тоді, коли навіть кращі люди Західної Церкви відверталися від Риму і папів, як осередку невірства і злочинів?

Чи міг Володимир бути через Греків залежним від тих папів, які самі ані в Христа, ані в Петра не вірили?

Чи не було би для Українців гріхом і соромом признавати над собою власть римських безбожників і злочинців з 10-го віку?

Чи люди, які говорять, що Володимир приняв „католицьку віру" і був залежний від Риму, самі не належать до того крою людей, що римські папи 10-го віку?

Чи розумний і совісний Українець може згодитись з тим, щоби римські агенти вязали його з „антихристами, які сидять на престолі в пурпурі і золоті, представляючи собою Бога"? — сказавши словами Арнулфа.

ЧИ КАТОЛИЦИЗМ ДАВАВ І ДАЄ УКРАЇНЦЯМ ДОБРО?

Коли переглянемо Історію Українського Народу від Володимира до нинішнього дня, то побачимо, що католики, з якими Український Нарід міг мати діло, були в відношенню до Українців не кращими, як ті папи, про котрих говорить католицький епископ Арнулф 991 р.

Католицизм провадив Український Нарід завсігди до темноти, до неволі, до убожества і до пониження.

Він — виховуючи для себе робітників з між Українців — виховував завсігди або наосліп відданих Римові ідіотів і туманів, або явних і свідомих хрунів та зрадників Українського Народу.

Українці знають католицизм не через Греків, але через Поляків: І вони мали нагоду зазнавати католицьких благодатей і як православні, і як католики. Та йдімо до фактів...

Володимирів син Святополк оженився з дочкою польського короля Болеслава. І та дочка привезла з собою до Києва свого латинського епископа, Райнберна. Невдовзі за намовою католиків Святополк готовив повстання проти батька, отже Володимир мусів арештувати сина і невістку і Райнберна. Є також вісти, що Райнберн хотів перевести Володимира на римський обряд.

Юрій II (Болеслав Тройденович) силувався навертати Українців на латинство, за те його отруїли 1340 р.

В 1340 р. польський король Казимир нападає на Галичину, переслідує грецький обряд, кривдить духовних, а церкви заміняє на костели. Пише про те Поляк Нарушевич:

> — Як тільки Казимир Русь до корони (польської) прилучив, принятим польським звичаєм зачав він нищити церков руську і запроваджувати латинську. Котрий боярин дав собі хрест (хрещення) поправити на католицький лад, той здобував зараз значіння і вплив.

Отже католицька Польща вже тоді піддержувала українських зрадників та хрунів. Все ж хрунь лишається хрунем навіть в очах тих, яких хрунями послугуються. Каже той же Нарушевич:

> Тільки негідних (нікчемних) людей не обходять пониживання їх релігії і народности, і тому Дашко, Перемиський князь, з Данилом з Острога запросив Татарів на поміч (проти Поляків).

Треба пригадати, що коли Татари запанували над українськими землями, то не зачіпали Української Церкви. А Поляки католики її нищили.

Поляки перетягнули Ягайла (1386—1434) з православія на латинство і потім той же відступник Ягайло нищить Українську Церкву і переслідує православних Українців. Каже Нарушевич:

Казав Ягайло повиганяти українське (руське) духовенство з катедри в Перемишлю; трупи і попіл (зн. з похоронених там українських князів й єпископів) повикидати, церкву наново посвятити, і серед плачу, крику і проклонів місцевого народу посадив духовенство латинське.

Тойже Ягайло забирав в ріжних сторонах майно українських церков і роздавав костелам. Православних відсувано від всіх урядів.

Гідний запамятання такий випадок: в 1449 р. польська шляхта запросила українську шляхту на наради до Перемишля і там її вимордувла. Подібне хотіла зробити зі шляхтою литовською в Парчеві, але це їй не вдалося.

В 1507 р. признав король Зиґмунт І. латинським єпископам право візитувати „руські синаґоґи" (як католики Поляки звали українські церкви) і карати українських священиків.

Зубрицький в Хроніці міста Львова говорить:

Львівські Українці (Русини) позбавлені були всіх вольностей, які мали другі горожани.

Вежа на Волоській Церкві скінчена... Поляки забороняли Українцям завісити дзвони.

Українці мурували церкву, а Поляки перешкаджали і робітників розганяли...

Ще в 1595 р. почали львівські Українці процес з Поляками з приводу насильств, однакож королі суд відтягали сто і кількадесять літ...

Українцям заборонено торгувати сукном, провадити шинки, як і Жидам...

В 1616 р. рішено, що православні Українці не можуть належати до організації суконників і кітлярів у Львові.

Коли у Львові тіло поважного українця проваджено через місто з процесією (хоругвами) і свічками, то за це посаджено передових українців до тюрми, а крім того заплатили грошеву кару. Ще король Стефан 1578 р. заборонив Українцям публичні похорони.

Це лише кілька фактів з між цілого ланцюха, а всі ті насильства робилися католицькими руками. І не тільки руками світських католиків, але і духовних.

Року 1583 (перед унією) на перший Святий Вечер, польський архиеп. Суліковський, казав бити і виганяти з україн-

ських церков священиків у Львові, щоби в українські свята не правили богослужень, і церкви позамикав.

В роках 1381 і 1436 постановлена в Польщі інквізиція заборонила Українцям будувати і поправляти церкви, щоби так їх понищити.

Польські ксьондзи брали десятину від українських священиків.

На синоді (соборчику) в Красноставі 8 листопада 1643 р. польські епископи видали ряд постанов проти українських духовних, як: коли українські духовні будуть зменшувати десятину, яку дають польським, то будуть виключені з церкви; уніятському попови не треба дозволити правити в костелі Службу Божу; латинник не сміє в уніятського священика сповідатись; уніятський священик не сміє дати шлюбу, коли котресь з женихів є обряду латинського; українські церкви (вже уніятські, греко-католицькі!) звуть „синагогами".

Польські пани католики завели панщину (неволю) й український селянин не тільки працював на католика пана, як невільник, але ще й мусів брати призначене число коновок горівки на хрестини, похорон, чи весілля.

Сама польська газета „Пшиянцєль люду" з р. 1837, ч. 36, на основі Історії так описувала ті католицькі благодати, яких зазнавав панщизняк:

> Хлоп позбавлений власности, сидів в панській хаті, на панській ріли, мав панського коня, вола, корову, навіть стіл, столець, миску і ложку. Все те було не його... З того виникала нужда, діти умирали з зимна, вогкости і лихої їди. На переднівку панував голод, хлоп їв лободу, молоду кропиву, пух, умирав... Де ґаздували арендарі, посесори, підстарости, або власититель сам зле господарив і випродав збіже, там люди гинули, худоба упадала, одна з голоду, друга під ударами буків володаря, над котрими увивався староста з гарапником...

Такий стан життя народу був в католицькій державі, і не видно тут ані сліду релігійних впливів, ані контролі зі сторони польських духовних, або зі сторони Риму.

Згадати б справу „патронату". Польські пани ще за Ягайла одержали право „патронату", право орудувати церквами і церковним майном. Отже вони мали право призначувати для церков священиків й епископів. Певна річ, що найперше право мали самі королі. В католицькій газеті „Нива" (Львів, 1905, ч. 10) читаємо: „Корисполюбна і неморальна Італіянка, Бона (мати Жигмонта І.) . . . не лише місця

настоятельські-(священичі), але й єпископські катедри не вагалася давати, або продавати своїм любимцям, більшою частею людям неспосібним, розпустним і гулящим." (Стор. 378.)

Дальше оповідається, як бувало, що король давав, чи продавав право до церковних маєтків і двом людям нараз, що опісля дерлися між собою. Епископії роздавано і світським людям, що кілька ще літ лишалися світськими. Коли ж вкінци і приняли єпископське свячення, то:

Полишалися при попередних судейських і воєнних норовах, навичках, забаганках, вели часті і нескінчені процеси по судах, і счиняли нераз чисту війну на єпископських престолах. З товпою узброєних гайдуків, з пушками (гарматами), гаківницями вони йшли один на другого здобувати єпископську резиденцію... (Стор. 380.)

Крім королів те саме робили польські пани і так доводили Українську Православну Церкву до занепаду і пониження, настановляли для проводу Церкви людей поганих.

Не краще було і по заведенню унії. Поляки католики дивилась на греко-католиків (уніятів) як на худобу. Переміняли греко-католицькі церкви на костели, церкви звали „синагогами", то „божницями", винаймали їх Жидам, священиків змушували до панщини, по вулицях кричали за ними „Господи помилуй", на комедіях (в театрах) церковні одежі висміювали, змушували греко-католицьких духовних ходити до костелів на більші свята і там на всі лади їх висміюють... (Про таке і подібне в книжці „В обороні Потієвої Унії", Львів, 1929).

Окремо згадати „Проект на знищене Русі", з 1717 р., де Поляки католики зладили цілий ряд способів, якими мається Українців греко-католиків знищити — сполыцити, або дати Татарам.

Не краще діється й нині, на наших очах. В Галичині в послідних кількох літах були випадки, де польські ксьондзи били греко-католицьких духовних, польські монахи звуть в своїх часописах греко-католиків розбишаками, бандитами, зрадниками; польський загал католицький на кожнім кроці прозиває Українців греко-католиків кабанами, злодіями, хамами. Польський католицький уряд позачиняв на українській землі українські школи, позасилав українських учителів на Мазури (як на Сибір, або Соловки), кольонізує українські землі Мазурами, нищить українські інституції, не допускає Українців до висших шкіл, спиняє вся-

ку українську громадську роботу, переводить погроми на українськім греко-католицькім населенню, конфіскує українські часописи, силує до переходу до костела...

А все те робить **католицизм!** Робить **Римська Церква!** Лише злочинці і хруні можуть говорити, що це все роблять „світські люди", „політики" і т. п., а не Церква. А лише дурні можуть в таку балачку вірити.

Церква, **це збір всіх вірних.** Самі католицькі епископи з самими священиками і папою не є ще Церквою — це лише провідники Церкви — себто вірних. І тому, що роблять католицькі вірні, **та ще зорганізованою силою, і чому не противляться священики, епископи і папа, це є роботою Церкви в точнім і дословнім розумінню.**

І тому всі насильства Поляків над Українцями — і головного польського уряду, і поодиноких урядовців, і польських політиків, і польських організацій, і польського загалу і польських духовних — **це все злочини Римської Церкви разом з папою, це все злочини римського католицизму!**

Розумний, шануючий себе Українець лише так повинен цю справу розуміти. Плюють йому католики в лице — він повинен думати, що це плює сам папа. Прозивають його розбишаком, бандитом, кабаном, хамом, він повинен перед світом кричати, **що це все робить Римська Церква, що це все робить римський католицизм, що це папа робить руками свого стада.**

КІНЦЕВІ ВИСНОВКИ.

Темою до написання цеї розвідки було коротке питання: Чи це правда, що Володимир Великий приняв католицьку віру в розумінню римського католицизму? Бо власне римські політики роблять таке твердження, а дехто з Українців, чи будучи несвідомим, чи крайно безідейним, голосить твердження римських політиків між Українцями. А вслід за тим висновок — що й нині Укаїнці, хоч не хоч, а повинні признавати над собою власть папи.

Для тих, що не знають Історії, або до критичного думання не підготовані, слова римських аґентів можуть мати переконуючу силу. Остільки більше, оскільки така балачка тягнеться літа і люди з нею зжиються, як з відомою всім безсумнівною правдою.

На поставлене питання можна було відповісти короткою статею і це для декого цілком вистарчало би, однакож

не для всіх. Є люди, які завсігди хочуть сягнути в глибину, нім запевняться, де правда, де кривда. З уваги на таких оця розвідка вийшла такою, як бачимо, отже довшою.

Вже попередно сказано, що нам повинно ходити не тільки про саме голе питання, чи Володимир признавав папу головою Української Церкви, але також і про те, яким був тоді Рим, хто це були тоді папи, якої якости люди, тай чи треба і розумно було би для Українців їх своїм релігійним начальством признавати. Яка користь вийшла би Україні з папського верховенства тоді, яка була опісля, або яка користь виходить Українцям греко-католикам нині від того, що вони признають папу своїм начальником. Це для думаючих людей важне питання.

Ми переглянули христіянство від самих початків і бачимо, що Римська Церква набрала сили аж пізніше. Римські твердження про першенство Петра заперечають Апостоли, заперечають Отці Церкви, заперечають визначні католики. Петрів побут в Римі не має за собою історичних доказів. Східна Церква цілі віки йшла в проводі Христіянства, коли Римська була ще невидною.

Ми розглянули моральну сторону Римської Церкви і бачимо, що вона не виявила більше ладу, більше добра, більше гідности і святости, ніж Східна Церква. Навіть противно — за Римською Церквою є тільки гордости, нахабства, фальшовань, тілько насильства, некультурности і великої безбожности, що їй з тим усім не пертись наперед, не звати себе Спасителькою, Учителькою і Провідницею всіх, але ставати в кутку, битися в груди і казати: „Боже милостив будь мені грішній". Адже ж самі кращі люди Заходу від неї нераз відверталися.

Вкінци ми поставили перед собою факти з Історії сусідства і співжиття Українців з вихованками, з вірними, з представниками Римської Церкви — з Поляками. І знов така сама історія — що Римська Церква в відношенню до Українського Народу топтала всі Десять Заповідей Божих, топтала науку Спасителя, Апостолів й Отців Церкви, топтала все найкраще, що Сотворитель людям на душу поклав. Топтала і доси топче.

Ні! Не топче, а регочучись танцює по заповітах Сина Божого. Гляньте, що робить вона в Галичині, що робить на Волині, на Холмщині, на Поліссю, на Підляшшу. Нарід силою заганяють до костела, церкви замикають, або заміню-

ють на костели, деякі ж руйнують. Нарід переслідують, пхають в темноту, в нужду, проливають невинну кров. А над творцями всіх тих каїнових злочинів стоїть римський папа, благословить їх, зве найкращими христіянами і бажає їм успіху. Чи далеке це від тих образків, які малює Історія з 10-го віку?

Лише такий широкий розгляд, як тут зачеркнено, може дати вдоволяюче пояснення самим Українцям і належну відповідь римським агентам, які вговорюють в Українців, що Володимир приняв „католицьку віру". Тут з ріжних сторін показані римський католицизм, який римські політики захвалюють Українцям, як запоруку спасення.

Перед римськими політиками поставлено тут факти, які дає ІСТОРІЯ. Що говорять самі визначні події, що говорять Отці Церкви, що говорять навіть визначні члени самої Західної Церкви. Отже нехай римські політики заперечають факти Історії. Нехай докажуть, що Арнулф, чи Бароній говорять неправду. Нехай покажуть, що 10 століття було найкращим століттям Римської Церкви. А вкінци нехай заговорять про нинішну роботу католицької руки на українських землях і переконають Українців, що це є робота Христового заступника і Петрового наслідника, а не робота антихриста.

Коли все те зроблять, тоді Український Нарід повірить, що Володимир приняв „католицьку віру" і що Український Нарід повинен підчинитися нині римському католицизмові.

Доки ж того не зроблять, доти Українці мусять стояти при тверій думці, що Володимир „католицької віри" не міг приняти просто тому, що в Римі не було тоді ніякої віри. Там було саме чорне невірство. І не було там тоді ані заступника Христа, ані наслідника Петра — були там лише люди, що звучи себе папами, робили антихристову роботу — убийники, розпустники, насильники, повні безвірники.

Окремим ще фактом, що потверджує правдивість давніших фактів Історії, лишається для Українців — **сучасність**. Колись в Римі не було ніякої віри — каже Історія... А нині? Коли б нині була в Римі дійсна віра, дійсна правда, то Рим стояв би по стороні кривджених (Українців), а не по стороні кривдителів (Поляків). Він був би Милосердним Самарянином — тимчасом же він переходить попри нещасних і покалічених, не глянувши в їх сторону. Отже й питання: Чи Рим був давно добрий, а доперва тепер попсувався,

чи може його безбожна політика продовжується незмінною впродовж цілих віків донині? Мабуть не інакше. Висновок цілком льоґічний: Коли Рим нині такий, як він є, то чому не міг він бути таким, як малює його історія, в 9, 10, чи 11-ім віку?

Така, і лише така може бути широка українська відповідь на питання: Чи Володимир приняв „католицьку віру"?

ЛІТЕРАТУРА.

До джерел, які в змісті зазначувано, можна додати ще дещо з літератури, з якої взяті наведені в розвідці факти, або де про такі справи широко пишеться. І так:

1. **„Трактат про папське верховенство"** (по анґлійськи), Ісаак Барров, Лондон, 1851.

2. **„Розвідки про церковні відносини на Україні-Руси"**, 16—18 вв. Руська Істор. Бібліотека, Львів, 1900. Автори Орест Левицький і Волод. Антонович.

3. **„Політика Полякуф взґлендем Русі"**. Ст. Качала, Львів, 1879 (по польськи).

4. **„Відношеня обрядові в Схід. Галичині"**, Ів. Безсторонний, Львів 1893.

5. **„В Обороні Потієвої Унії"**, В. Щурат, Львів, 1929.

6. **„Книга Правил"** св. Апостолів, Святих Соборів Вселенських і Помістних (мовою церковною).

Крім того вже в змісті згадана велика „Історія України-Руси", Грушевського; „Собраніє Припадков"; Католицький Катехизм Шпірага; Начерк Історії Унії... Зрештою про згадані в розвідці і подібні події говорить кожна більша Історія Церкви, а в части і звичайна загальна історія. Багато матеріялу може дати кожна більша Енцикльопедія. Що ж до фактів з Української Історії, то їх мають українскі історичні видання. Самі католицькі книжки дають думаючому Українцеві багато потрібного матеріялу.

Гнат Хоткевич.

СТАРИЙ КИЇВ.

(Понищий опис Київа відноситься до часів перед послідною світовою війною. За час свого панування над Україною, большевики знищили більшість зо згаданих тут церков та старинних українських памяток).

Вже як наближатися залізницею до Київа, то видно здалеку київські гори, Печерську Лавру, що сяє своїми вежами на сонці, величезні сади Київські і широкі вулиці.

Перша вулиця, на яку чоловік попадає, — це Безаківська. Нею можна дістатись до найголовніщої і найкращої вулиці Київа — до Хрещатика. Не так давно тому, на місці теперішнього Хрещатика були невилазні багна. Колись сюди перші наші князі виїздили на лови. Тепер же стала тут одна з найкращих вулиць на цілій Україні. Хрещатик довгий і ввесь забудований величезними домами.

Якби ми стали на Царській площі, звідки починається Хрещатик, то відразу могли б дістатись на Володимирську гору, де стоїть памятник нашому князеві Володимирові Великому, високий на 20 метрів, збудований в 1853 році. Висока постать князя Володимира стоїть, піднявши очі догори, і мов благословить хрестом Дніпро і всю Україну. Цей хрест обвішаний електричними лямпами і, здається тоді, мов то небесний ясний хрест стоїть над Київом.

Звідси видно і другий, так званий нижній памятник Володимира. Він стоїть коло самісінького Дніпра. На цім місці з давніх давен стояла деревляна капличка, але вона дуже вже струхлявіла, і в році 1802 тут побудовано другу, камяну, а над нею поставлено високу кольону. В середині цеї каплички стоїть чаша, з котрої бє чиста вода.

Що-року 15 липня (по новому стилі 28 липня) в память хрещення України йде до цього памятника процесія з усіх численних київських церков при участи всього духовенства. Процесія починається від славого Софійського Собору, іде мимо Михайлівського монастиря на Володимирську гору до верхнього памятника і тут, сполучившися з процесіями Лав-

ри та Подолу, спускається до Дніпра, до нижнього памятника.

Од верхнього памятника можна пройти до Михайлівського монастиря, званого золотоврехим. Це одна з найбільших святинь Києва. Є звістка, що побуував її перший київський митрополит Михаїл. В 1108 році князь Святополк II збудував у тім монастирі камяну церкву, богато прикрашену в середині, але її зруйнували татаре, і так вона стояла довгі віки. Тільки в кінці XV віку відновлено її; і тепер ще видно ті старі картини, що їх змальовано в церкві в початку XII віку.

Церква має сім золотих бань.

Найважніша частина храму — це мощі святої Варвари. Тільки ви увійдете в церкву, зараз видно багату гробівницю. Вся вона блищить і сяє від безліч свічок і ламп. Тут переховуються мощі св. Варвари, перенесені до Києва в XVIII віці з Царгороду. Крім цих мощей, лежить у храмі ще багато інших останків святих.

Іконостас храма дуже красний і артистичний; у ньому є храмова ікона св. Михаїла, а подарував її монастиреві цар Олександр I. Вона прикрашена 3000 діямантів і 16 хризолітами.

Вийшовши з манастиря через головні ворота, ідете по Трьохсвятительській вулиці і побачите реальну школу, а далі по правім боці жіночу епархіяльну школу, що стоїть на місці Василівської церкви.

А Василівська церква це одна з перших церков, побудованих Володимиром Великим, і стояла вона, як оповідають, саме на тім місці, де був головний храм божка Перуна. Коли Володимир прийняв християнську віру, збурив той ідольський храм, і поставив на тім місці церкву. Але, на превеликий жаль, не лишилося по ній навіть і сліду; хвилі татарські зрівняли її з землею, так само, як і велико-княжий двір, що стояв тут же, а саме на розі цеї Трьохсвятительської вулиці і невиличкої площі, де тепер дві церкви: Десятинна і Андрія Первозванного.

Володимир Великий звелів побудувати величну церкву і призначив для неї десяту часть усіх своїх доходів: від того й назва її „Десятинна". До цеї церкви переніс Володимир і мощі своєї бабки, княгині Ольги; поховав тут свою жінку, грецьку царівну Анну; та й його поховано тут також.

Недалеко коло Десятинної стоїть і Андріївська церква. На цім місці, як повідають, поставив колись святий апостол Андрій хреста тоді, як ще нічого на цих горах не було. Побудував цей храм славний на весь світ архитект Растелі.

Від Андріївської церкви йде Володимирська вулиця; нею входиться на Софійську площу. Посередині цеї площі стоїть памятник славного гетьмана нашого Богдана Хмельницького на тім місці, на якім вітали його колись Кияне, як славного переможця над ворогами України. Постава гетьмана могутня, і ввесь памятник робить сильне враження.

Лицем звернений гетьман до Софійського Собору, одного з найстарших храмів не тільки в Києві, але й на Україні, якого початки треба піднести до часів великого князя київського Ярослава, сина Володимира, прозваного Мудрим. Цей князь хотів поставити в себе в Києві такий самий храм, як величний собор св. Софії в Царгороді. Покликав з Греції архітектів, малярів і в 1037 році на тім місці, де відбився колись від ворогів Печенігів, поклав основи під цей величний храм.

Не жалував Ярослав грошей на цю церкву, прикрасив її багато, подарував силу всяких дорогоцінностей, і довгі літа красувався великий храм на втіху народові. Та й тепер, от минуло майже 900 літ, а він усе ще стоїть, переживши всякі лихоліття, грабування, пожежі. Чого — чого тільки не бачили ці стіни? Всю нашу історію бачили!

Головний вхід із площі веде через високу, золотоверху дзвіницю, котру добудував до храму в кінці XVII віку гетьман Іван Мазепа. Вона до 75 метрів висока і прикрашена всякими старинними орнаментами. Всіх дзвонів на ній 20, а найбільший з них важить 13½ тисяч кільограмів.

Пройшовши дзвіницю, попадаєте ви на величезний двір, серед котрого стоїть старинний одинадцятиглавий храм. В нім два входи: захіний і полудневий. Західний веде до величнього середнього корабля храмового, де стоїть головний престол св. Софії. Увійшовши сюди, зупиняється чоловік мимоволі: перед ним великий образ Богоматері на запрестольній стіні. Ця стіна називається „Нерушимою", бо нерушима стоїть вона від самого заснування храму. Божа Матір намальована в молитовній поставі з піднятими до неба руками.

По правий і лівий бік від середнього корабля є сім приділів. У Володимирськім притворі наліво від головного храму, у вівтарі, стоїть гробівниця князя Ярослава. Зроблена вона з двох цілих куснів старого мармору.

З двох крайніх приділів ведуть сходи на хори. Стіни тих камяних сходів покриті всякими старинними давніми рисунками; тут і змії і риби і всякі чуда, тут і полювання і танці. А це тому тут такі рисунки, що частина ця належала колись не до храму, а до княжого будинку, і тільки потім її було прибудовано до храму. На самих хорах є дуже старий, найстарший у Софійськм Соборі образ св. Миколая Мокрого.

При Соборі є бібліотека й ризниця. В ризниці переховуються речі старинности; бібліотека, заснована ще Ярославом Мудрим, загинула в часи лихоліття, але й теперішня є дуже цінна, бо має в собі багато старинних рукописів, пожертвуваних у ріжні часи ріжними митрополитами.

Вийшовши з Софійського Собору, ви попадете знов на Володимирську вулицю і незабаром підходите до кінця старого города. За часів Ярослава він увесь був обведений земляним валом, а для вїзду служило двоє воріт. Так звані Золоті Ворота, гарно колись прикрашені, стоять ще до нині. Побудовані вони в 1037 році. і це був колись цілий будинок. В ньому містилася сторожа, княжа каса, а над самими воротами стояла церква Благовіщення. Тепер зо всього того осталися дві стіни.

Коло цих Золотих Воріт і кінчиться старий город. Вийшовши з воріт, ви вступаете вже в сучасний Київ.

ДВАДЦЯТЬЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

Високопреосвященний о. ЮАНН ТЕОДОРОВИЧ,
Архієпископ Канадійський і Американський.

Прот. С. В. Савчук.

ПЕРЕД ДВАДЦЯТИ РОКАМИ.

Цього, 1938 року, в місяці липні, минуло двадцять років від часу, коли положено перші основи під орґанізацію Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Люди старшого й середнього віку ще добре памятають, які були перші кроки до заснування Української Греко-Православної Церкви в Канаді та які причини довели до того. Та молодші члени Церкви мало, а то й зовсім про це не знають, отже буде на місці бодай коротко про це в цій Ювілейній Книжці переповісти.

В перших роках української еміґрації до Канади українських священиків тут, очевидно, не було. Українські переселенці, кинуті долею далеко від рідного краю, болюче відчували брак духовної опіки та вже в перших роках свого побуту в Канаді писали до церковних властей в старому краю, — галичане звичайно до Львова, а буковинці до Черновець, — по священиків. Але з їх писання не виходило нічого: злидні, в яких українські переселенці тоді жили, сюди священиків не заманювали. Хоч нема сумніву, що греко-католицьке духівництво з Галичини не їхало сюди ще й з тої причини, що тутешні римо-католицькі власти противилися цьому. Вони вважали, що греко-католики в Канаді повинні підлягати римо-католицькій церкві та перейти на римо-католицизм.

Люди задовольняли свої душевні потреби, як могли: неділями й святами сходилися до церкви, де дяк відчитував утреню й вечірню, а коли заходила невідмінна потреба в священикові, — греко-католики вдавалися до латинських ксьондзів, — французьких і польських, — а православні з Буковини до московських батюшків, яких насилала сюди американська російська місія, але яких тоді також ще було мало.

Такий брак духовної обслуги дав почин вже в самих початках еміґрації (1903 р.) до так званої „серафимщини". Вона почалася з того, що якийсь незалежний чи суспендо-

кви, як такої, добачували свідоці греко-католики в приїзді обіцяного їм Митрополитом Шептицьким (відвідав Канаду перший раз в 1910 р.) українського греко-католицького епископа. Отого епископа нарід чекав, як свого церковного й національного спасителя.

Так довго й нетерпеливо очікувана греко-католиками хвиля вкінці прийшла, — папа призначив на Канаду „епископа обряду рускоґо" в особі Никити Будки, що прибув до Канади в листопаді 1912 року.

Будучи українцем і сином простого селянина, еп. Будка мав на початку симпатії чи не всього українського загалу в Канаді. Нарід привитав його гідно й радісно, а багато з тих, що відстали були від греко-католицької церкви, вертали назад до неї, бо вірили, що з приїздом українського епископа вона увільниться зпід французьких й бельґійських впливів та буде служити інтересам українським, не чужим. Зо свого боку еп. Будка запевняв, що він вскорі замінить піпів українськими священиками зо старого краю та заложить духовний семинар, де сини греко-католиків зможуть виучуватися на священиків.

Нарід повірив цьому й радів, та його радість не тревала довго. Вже 18 серпня 1913 року „Конґреґація для Східних Обрядів" в Римі видала й оголосила декрет, яким упорядковувала взаїмо-відносини дисциплінарні між канадійськими епископами латинськими й греко-католицьким, як також поміж клером і вірними обох обрядів. Цей декрет згасив послідну іскру надії, що з приїздом епископа греко-католицька церква увільниться від латинських впливив та заживе своїм власним, українським життям.

Годі тут подрібно розводитися над цим декретом, вистарчить сказати, що він виміряний на цілковите златинщення греко-католиків, — на цілковиту загладу греко-католицької церкви, як такої. Цим декретом папа накинув греко-католицькій церкві примусовий целібат для її священиків, позволяє греко-католицьким священикам відправляти Службу Божу на оплатках, а латинським на квасн'м хлібі, щоби так вмовити в греко-католиків, що оба обряди є однако добрі та що греко-католики можуть спокійно виконувати свої релиґійні практики в латинськім обряді. Декрет заохочує греко-католиків ходити до костела, обходити латинські свя-

та, приймати „з побожности" тайну Євхаристії в латинськім обряді і т. п.

Українська преса остро виступила проти цього декрету й завізвала людей слати через руки епископа протести до Риму проти розпоряджень Конґреґації Східних Обрядів, але нарід на загал віднісся до цього байдуже. Йому на разі вистарчало, що він має свого епископа й кількох українських священиків, а тим, що станеться з його дітьми, внуками, або аж правнуками, — він не клопотався. Коли врешті й сам епископ приняв розпорядження Конґреґації Східних Обрядів з рабською подякою (своїм пастирським листом з 26 листопада, 1913), то стало ясно, що він є слугою Риму, французів і бельґійців, а не свого народу, — навіть не греко-католицької церкви, як такої.

Від тоді між еп. Будкою та національно свідомою частиною українського загалу в Канаді настало розходження та ворожнеча.

В 1917 році він виступив в дуже острий спосіб, на місіях та при своїх епископських відвідинах, проти Інститута ім. П. Могили в Саскатуні та всіх тих, що його підтримували, й наказав своїм священикам робити те саме.

З кінцем 1917 й початком 1918 років Мих. Стечишин, тепер адвокат в Йорктоні, тоді студент прав в Саскатуні, надрукував в „Українськім Голосі" ряд статтів про корпорацію греко-католицької церкви, яку еп. Будка вибрав по лінії, наміченій згаданим вже повище декретом Конґреґації, — і це ще більше заострило й так остру боротьбу між еп. Будкою і його духівництвом з одного боку, а „Українським Голосом" та майже всією тодішньою інтеліґенцією з другого.

Дотепер йшла мова про українців греко-католиків, — в якім же положенню, під оглядом церковно-національним, знаходилися в тім часі православні українці з Буковини?

Як вже було згадано, російська православна місія на Північну Америку висилала до них своїх священиків-монахів, — на початку десь-не-десь, а там все більше й більше, — аж поки ті остаточно не здобули для російської місії чи не кожну буковинську громаду в Канаді. Що правда, — не можна казати, щоби нарід на початках приймав їх дуже радо. Люди не могли до них привикнути, бо не розуміли їх мови, але з другого боку задоволяло їх те, що то були пра-

Високопреосвящений Архієпископ ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ, перший Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви (від 14 жовтня, 1921 до 30 жовтня 1927).

вославні священики, носили бороди та відправляли богослуження менше більше так, як відправляли священики вріднім селі.

Нема сумніву, що якби ґреко-католицька церква в Канаді була мала на початках еміґрації українських священиків, чимало православних українців з Буковини були б перейшли постепенно під покров греко-католицької церкви. Буковинці й галичане осідали в сусідстві, жили по братньому, кликали одні одних в куми і заключували подружа, так, що з часом, в деяких місцевостях, релігійна ріжниця була майже цілковито зникла й витворилася між людьми свідомість, що галичане й буковинці, — це один народ, діти одної матері. Але як тільки зявилися між галичанами піпи, вони зараз почали ріжнити людей: не позволяли греко-католикам сходитися з православними навіть на товариських забавах; не позволяли брати православних в куми та остро заказували заключати мішані подружа, бо православні — схизматики, *погане, невірні*.

Високопреосвященний Архієпископ
МИКОЛАЙ БОРЕЦЬКИЙ,
Митрополит київський і всієї України
(від 30 жовтня 1927 р.)

Таке поведення піпів та взагалі греко-католицьких священиків було водою на млин російської місії, — це їй отворило двері до православних українців з Буковини. Щоби здобути більший вплив між ними, російська місія взялася на спосіб. Вона поробила своїми священиками велике число москвофілів (кацапів) з Галичини й Буковини й засадила ними буковинські парафії. Ці кацапські батюшки, помимо низької освіти, в чому вони нічим

не ріжнилися від серафимців, мали між людьми більший успіх, чим родовиті москалі, бо говорили до людей українською мовою, жили троха пристойніше та довше перебували на одному місці. Але в однім вони нічим не ріжнилися від москалів, а саме в поширюванню ідеї „єдиної неділимої Росії". Пару років підступної роботи зо сторони цих кацапських батюшків — і російська місія запустила глибоко свої коріння на українськім православнім полі. Народ з часом так призвичаївся до московської вимови в богослуженню і так звик до московської, або на пів московської мови в церкві, що вкінці увірив, що одинокою правдивою православною церквою є церква московська, і одинокими правдивими владиками, — владики московські. В їх роботі помагала кацапським батюшкам москвофільська преса. Вона заєдно голосила про „адін язик, адін народ", висміювала все, що українське та в крайнїй спосіб деморалізувала своїх читачів.

Як примір, вистарчить навести „Русский Народ", що виходив в Вінніпеґу та що коло нього гуртувалися батюшки-кацапи. Його головним дописувачем через довший час був о. П. Божик, родом з Буковини, який в найгидкійший спосіб опльовував українську мову, літературу й історію та завершив все те ославленим „Акафистом до св. України" — пашквілем, повним найогиднійшої лайки на Україну, зібраної на взір Акафисту. Цей самий Божик перейшов в 1925 році на унію.

Рік 1918 в історії канадійських українців буде памятний з того, що в нім пороблено перші дефінітивні кроки до збудовання Української Православної Церкви в Канаді. З початком літа того ж року, в західній Канаді завязався Народний Комітет з 30 членів, що взяв собі за ціль знайти вихід з тодішнього невідрадного церковно-народнього положення між українцями в Канаді. Цей Комітет вислав 25 червня, 1918, запрошення передовим людям, що інтересувалися церковно-народньою роботою, прибути на довірочні збори в церковній справі, котрі заповіджено в Саскатуні на 18 й 19 липня того ж року. Збори рішено відбути довірочно тому, що їх ціллю було пізнати перше настрій серед свідоміщих одиниць, як рівнож, щоби дати учасникам зборів свободу в висказуванню своїх думок. Та найважнішою

причиною довірочности було бажання, не розаґітовувати занадто й передчасне публичної опінії в напрямі якогось церковного руху, коли б показалося, що на такий рух нема відповідного ґрунту.

Збори відбулися в заповіджений час. Присутних було около 150 делеґатів, що зїхалися чи не з кожного закутка трох провінцій Канади.

Настрій зборів був поважний, врочистий. Учасники зборів відчували, що вони всі разом і кожний зокрема, творили історичний факт, котрий має рішити, чи українці в Канаді мають зажити в церковних і народніх справах життям свобідним так, як прагне їх серце й розум, і так, як велить їм їх національна гідність, чи мають й тут, на вільній канадійській землі, остати погноєм Риму й Москви; котрий має рішити, чи український загал в Канаді осягнув вже повнолітність і може сам собою порядкувати, чи може треба йому й надалі опікунів в роді французьких та бельґійських місіонарів, котрі силою пхаються між нього й поволи, але певно замотують його в свої сіти.

МИТРОПОЛИТ ҐЕРМАНОС,
перший епископ Укр. Греко-Православної Церкви в Канаді (від 27 листопада, 1919 до 16 липня, 1924).

Наради зборів відбувалися через два дні. Обговоривши справу докладно зо всіх боків, збори винесли резолюцію, якою рішили заложити Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, що є „в сполуці з другими східними православними церквами і принимає ті самі доґми та той самий обряд". Збори також покликали до життя Українське Греко-Православне Брацтво в Канаді, яке мало орґанізувати

місцеві братства й парафії, постаратися о священиків, заложити семинар та постаратися о кандидатів на епископа, якого мав вибрати церковний собор.

Тому, що зборй відбулися в як найбільшій однодушности й зробили велику позитивну роботу, знайшовши одинокий можливий вихід з невідрадного церковного положення, було рішено подати звіт з нарад до публичного відома. Це зроблено, оголошуючи звіт в „Українськім Голосі" з дня 7 серпня, 1918.

Отак положено перші основи під організацію Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

МОЛИСЯ БОГУ ЗА ВКРАЇНУ.

Молися Богу за Вкраїну,
Молися, сину мій!
Щоб Бог підняв її з руїни,
Щоб дав Він волю їй!

Щоб сонце правди і свободи
Над нею сяло день і ніч;
Щоб всякі свари і незгоди
По вік втікли від неї пріч!

Щоб не крівавими руками
Обняти міг би брата брат,
А чистими любви сльозами,
Щоб змив свою офіру кат.

Молись, дитино моя мила;
Покіль душа твоя свята!
Моя душа в грісі струхліла,
Мої осквернені уста.

Не смію я благать Благого . . .
Покіль себе не осквернив..
Молись, проси, благай у Його,
Щоб гнів на милість Він змінив.

С. Бердаєв.

В. Батицький.

З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ 1918-1938.

До 1918 року навіть ніхто не мріяв, щоби українці в Канаді, які прибули переважно з Галичини, організували церкву і то православну. Які були причини, що довели до зорганізовання Української Православної Церкви? Головна причина — українці не мали своєї церкви. Церкви, що були перед 1918 роком між українцями в Канаді, — були під чужими впливами та контролею.

В життю кожного народу церква відограє важну ролю. В життю поневоленого народу церква повинна й може відогравати першорядну ролю. Нарід, що не має своєї держави, повинен мати свою рідну церкву, яка клопоталася б та захищала б його релігійні та національні інтереси. Нещасний той нарід, котрий стратив свою державність, а його церква впинилася в руках чужих, ворожих йому людей.

Вороги українського народу не вдоволялися тим, що поневолили його політично й економічно. Вони знали, що поки український нарід буде мати свою власну церкву, доти його політичне поневолення не буде цілковите. Й вони завзялися поневолити, а то й цілковито знищити Українську Церкву.

Перші до цього взялися поляки. Вони так попровадили справу, що частина українського духовенства враз з кількома епископами приняли унію з Римом і стали греко-католиками. Ця унія з Римом стала містком до переходу на польський католицизм, а тим самим містком до асиміляції. Відколи заведено унію, багато-багато українців стали поляками.

Православна церква на Великій Україні була українською значно довше. Коли гетьман Богдан Хмельницький заключив союз з Москвою, українське православне духовенство було проти того союзу. Москва, заключуючи союз з Україною, бажала, щоби Українська Православна Церква зедналася з Московською Православною Церквою. Тодішний київський митрополит, Сильвестер, відмовився зложити присягу на вірність московському цареві. Аж згодом Москва поневолила Українську Православну Церкву і то так,

що обернула її для служби Москві. Церква на Україні стала московським орудієм русифікації українського народу.

Перед 1918 роком українська релігійна і національна справа в Канаді стояла дуже зле. Національна свідомість не могла поширюватися так, як цего бажали народні працівники зо своїм органом „Українським Голосом".

Чому?

Бо в тому напрямі нічого не робили ті церкви, що вели свою роботу серед українців в Канаді. Противно, вони шкодили всякій роботі, що мала на ціли релігійно-національне освідомлення їх вірних.

Українці, що належали до російської православної церкви, мали себе за „русских". Бувало таке, що вони далеко більше ворожо відносилися до українства, як правдиві москалі.

Греко-католицька церква була (і є!) під контролею римо-католиків. Національна справа не стояла в тій церкві на належному місці. На першому місці стояла справа папи і Риму. До того греко-католицька церква в Канаді перед 1918 р. навіть не признавала назви українці, але „русини". Офіціяльно вона називалася і ще називається „руською".

Поміж українцями в Канаді поширювали свої впливи також ріжні протестантські секти. Показалося, що українці, які піддали протестантським впливам, перестали інтересуватися українськими справами.

Свідомі українці провадили боротьбу проти такої роботи чужих церков. Вони звертали увагу, яку шкоду ті церкви наносять українському загалові в Канаді. Ці голоси осторогри й критики, що появлялися головно в „Українськім Голосі", заставляли свідомих українців шукати з тяжкого положення виходу. Всі, що клопоталися церковно-народними справами, бачили, що треба щось зробити. Що треба такої церкви, що дбала би про релігійний і національний добробут українців в Канаді.

Щоби „щось" зробити, передові українці постановили зїхатися 18-19 липня, 1918 р. на наради до Саскатуну.

Одначе противники не спали. Хтось з них, щоби учасникам зїзду та їх однодумцям пошкодити, подав про зїзд фальшиві інформації до анґлійської преси.

В ранішнім виданню вінніпеґського щоденника „Фри Прес" появилася 17 липня, 1918 р. новинка датована в То-

ронто, 16 липня, з таким великим заголовком:

"Ruthenian Nationalist Leaders of West to Hold Secret Conference".

Новинка ця була дуже баламутна. Вона вказувала, що комусь дуже ходило про те, щоби збаламутити англійський загал та настроїти проти національно свідомих українців англійську публичну опінію.

Ця новинка звучала так:

"Toronto, July 16. — With the object of preventing the assimilation into Canadian nationality of the Ruthenians, who in Canada number now some 200,000, with from five to twelve children in a family, a secret conference of Ruthenian nationalist leaders of western provinces will be held at noon on July 18 and 19.

"While the ostensible object of the meeting is to found a Ruthenian national church in Canada, of which Rev. Redkevich, of Montreal, a Ruthenian Catholic priest, has already been chosen as bishop, the move is acknowledged by its sponsors, according to prominent local Ruthenians to be a political, rather than religious one.

"The church which is being founded is designed to be a backing for the Ruthenian nationalistic movement to preserve Ruthenian customs and language and to serve as a protective wall to prevent the assimilation of Ruthenians with other Canadians. This meeting means a break of Ruthenian Nationalists with Ruthenian Bishop Budka, whom they accuse of giving over the Ruthenians to the French-Catholic church in Canada.

"THREE GROUPS.

"There are three divisions among Canadian Ruthenians, those who favor affiliation with the French Catholics, those who are for assimilation with the Canadian nation, and the Nationalists, who oppose any assimilation with other French-Canadians. The secret conference is to be held in the Ruthenian national house, at the corner of Avenue I and 199 street, Saskatoon and those, who will be present will be: — W. Kudryk, Editor of the Ukrainian Voice; T. D. Ferley, M. L. A.; Arsenych, Hikawy, Yakimischak, Petrushewych, Mihaychuk, P. Hikawy and Romanchich, from Manitoba; Hawryluk, B. A. Bohonos, Cabryk, Worobetz, Stechishin, Bodnaruk, Mychasiw, Shwydky, Saviak, Stratijchuk, Stadnyk, Markowsky, Mamchur, Chorneyko and Kulchytzky from Saskatchewan; Goshko, Ruryk, Kibzey, Mykytiuk, Swarych and Lutkowich from Alberta."

Ця новинка дуже заінтересувала вінніпеґських англійських репортерів, а що в ній було подане імя адвоката Арсенича, вони вдалися до нього по близші інформації. Того самого дня у вечірнім виданню „Фрі Прес" було подане спростовання, яке п. Арсенич дав репортерам. В спростованню було підчеркнено, що наради не будуть тайні та були подані причини, які спонукали до її скликання.

Конференція відбулася. Від тої конференції почалася праця в напрямі відродження Української Православної Церкви в Канаді.

Кілько то треба було пережити ріжних клопотів, поки Українська Православна Церква дійшла до того високого становища, яке вона занимає тепер!

Не було українських православних священиків, не було українського епископа, не було церков.

Тепер все те маємо. А те, що маємо, здобули власними силами, власним трудом.

По 20-літній праці і трудах, тих, що посвятили себе для церковної справи і тих, що помагали їм, маємо нині в Канаді свою власну церкву; церкву, що дбає про добро своїх вірних під кожним зглядом та веде їх до кращої будучно-
вірних під кожним зглядом та веде їх до кращої будучности.

Всі бажаємо, щоби наші потомки завжди оставали добрими українцями і як найкращими горожанами Канади. Ці бажання мають всі українські інституції. Одначе, хто над цим добре застановиться, той прийде до переконання, що світські організації не є так вічні, як церква; прийде до заключення, що Українська Православна Церква є одинокою установою, що напевно задержить в памяті наших будучих поколінь їх українське походження.

Обовязком нас, старших, є приводити наших дітей до церкви. Коли будемо це робити, не мусимо страхатися про нашу будучність. Наші діти так полюблять свою Церкву, як ми її полюбили. І так будуть провадити своїх дітей до неї, як ми тепер провадимо своїх.

Ми, православні українці, з нагоди цего ювілею, повинні чутися горді ще й з того, що ми своїми власними силами, своїми жертвами збудували Церкву, яка нічим не уступає церквам других народів. Ми повинні чутися горді, що ніколи не простягали руки по чужу поміч і ніхто чужий не давав нашій Церкві матеріяльної помочі.

Святим нашим обовязком є й на далі щиро підтримувати нашу Церкву своєю працею і своїми жертвами.

Шануймо й дорожімо нашою Церквою, бо є ріжні церкви серед українського народу, одначе немає другої такої, як Українська Православна Церква.

Рівнож нехай буде честь і слава працівникам Української Православної Церкви. Вони працювали й працюють, не зважаючи на перепони з боку противників святого діла. Тих противників було багато в початках орґанізовання Рідної Церкви, є їх багато й тепер. Є явні противники, але є й такі, що ходять в очевих шкірах, але гірш вовків нападають працівників Церкви.

Дай Боже, щоби прийшов як найскорше той час, коли і противники прозріють та стануть в ряди вірних дітей Рідньої Церкви.

Свящ. Д. Ф. Стратійчук.

ПЕРША СКИБА В АЛБЕРТІ.

В половині березня 1920 року курс теольоґії в Українськім Православнім Семинарі в Саскатуні закінчився, й о. Др. Лазар Ґерман, ректор Семинаря, признав трьох нас семинаристів — С. В. Савчука (теперішнього о. Адміністратора), Петра Самця й мене, — достойними приняти св. Тайну Священства. Чину хиротонії довершив Впреосв. о. митрополит Ґерманос, тодішний епископ Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Місцем хиротонії була сирійська православна церква в Сейнт Павл, Мінн., Злучені Держави.

По нашім повороті зо Злучених Держав, нас трьох молодих ідеалістів та ентузіястів призначено на місійну працю в трьох західних провінціях Канади: о. Самця в Манітобі, о. Савчука в Саскачевані, а мене в Алберті.

Це призначення ми прийняли не без остраху. Нас огортали змішані почування. Ми відчували сильний обовязок ставати до праці на церковно-народній ниві та засівати її здоровим зерном Божого слова. Ми відчували обовязок і охоту роздмухувати в серцях українського загалу в Канаді живодатну, але чужими впливами вже пригашену, іскру любови до Бога й свого рідного народу; ми відчували радість, а то й свого рода гордість, що нам судилось бути першими працівниками на ниві Рідної Церкви, та послужити свойому народові на так важній области його життя. Та враз з тим огортав нас острах і сумнів. Острах і сумнів не на думку тяжкої праці, що нас чекала, бо ми в народній праці вже мали деякий досвід, як учителі публичних шкіл, — але на думку, чи ми зможемо нашими слабими силами побороти всі ті трудноці й перепони, з якими, ми знали, нам прийдеться стрінути від першого дня нашої місійної праці.

— Отче Докторе, — спитав один з нас о. Др. Германа, перед нашим відїздом з Саскатуну, — чи думаєте, що ми зможемо вдержатись на позиціях перед ворожими наступами? Чи не впадемо переможені чужими впливами, що так сильно закорінились серед нашого народу?

На те він відповів таким приміром:

Оден місіонар плив кораблем до одного краю на місійну працю. Коли зближався до пристані, один подорожний спитав його: Чи сподієтеся зробити велике враження на жителів цього краю? Місіонар подумав хвилину й каже: Я великого враження не зроблю, але Бог зробить.

Др. Ґерман говорив дальше: Ви не йдете між чужих, між поган, але між своїх рідних. Нарід хоче мати свою рідну, історичну православну церкву, отже не журіться, що не стане вам сил устояти, бо з вами Бог, за вами правда, за вами взнесла ідея. Щирі й свідомі люди підуть за вами.

Ці слова, особливо слова вище згаданого місіонаря „Я великого враження не зроблю, але Бог зробить", мав я в думці, коли разом з своєю молодою дружиною ми вїздили потягом до Алберти. При тім я переходив в своїх думках, що я знав про Алберту, старався пригадати, що я колись читав про просвітно-орґанізаційний та релігійно-церковний рух між нашими людьми в тій провінції, роздумував, в якім морально-культурнім стані українці в Алберті в тім часі знаходилися.

А стан той не був відрадний. Вже в самих початках поселення там наших людей, почалася боротьба за їх душі між Римом і Москвою. На тлі цеї боротьби повстав довгий і коштовний процес між російською місією і католицькою церквою. Вслід за цим почало ширитися на велику скалю москвофільство. Знав я, що перед світовою війною і підчас війни Алберта аж кишіла від всяких москвофільських проводирів, які старалися, як лише могли, баламутити наших людей під оглядом національним. Вони видавали свої часописи й брошури, напихаючи їх нашим людям при помочі російських батюшків, і навіть посла свого вибрали до провінціяльного парляменту. Знав я також, що й католицька церква не дуже то дбала про поширення освіти між своїми вірними. Часто заказували людям читати святе Письмо й „Кобзаря" Тараса Шевченка, наказуючи їм ці книги нищити. Знав я також про спроби протестантів переводити наших людей на протестантизм. В наслідок цього всього почав ширитися дух безвірства й індеферентизму, що пізніше став основою для большевизму.

Я сподівався, що з боку всіх тих сторонництв посиляться атаки на Українську Православну Церкву, коли вона почне свою роботу. Правда, я знав, що в Алберті були також

щирі й свідомі люди, що боролися проти всіх тих ворожих зятій, і які, я був певний, мріяли про Українську Православну Церкву, тільки, — чи не були це одиниці? А що маси скажуть? Куди піде народня стихія?

Такі й подібні думки налягали на мою душу, коли кондуктор сповістив, що зближаємось до місточка Мондейр, де нам треба висідати й звідти їхати саньми до Сучави, — мойого першого місійного осідку.

По звидженню місточка всів я з дружиною в сани й за кілька годин їзди вже зближалися до сучавської церкви. Розглядаюсь і в душі радію, бо церква справді гарно виглядає.

Підходимо до дверий хати і — що це? В дверях зустрічають мене з хлібом і сілю три сивоголосі, поверх сімдесять літні старці. Це було несподіване й зробило на мене велике й миле враження, витискуючи сльози на очах. Невже ж ці старці відчувають таку велику любов до своєї Рідної Церкви, що покірного слугу її, молодого та недосвідченого священика, так щиро витають?! Чи це вони свідомо роблять, чи тільки йдуть за почуттям свойого серця? Як я пізніше пізнав їх, це були щирі й свідомі люди, що розумом і серцем відчували, що вони витають не так особисто священика, як радше Українську Православну Церкву, витають початок її спасенної роботи для українського народу.

Привітавшись та блище познакомившись, ми почали говорити про церковні справи. Вони росказували, що завше відчували, що московська церква не була їм рідною, що православна церква в старім краю, на Буковині, не мала нічого спільного з московським Синодом і т. і.

Другого дня я познакомився з деякими іншими членами громади, особливо з Д. Токарюком і В. Фрунчаком, що були провідниками в громаді. Вони то найбільше старалися підготовити громаду до того, щоби вона відкинула обслугу російських священиків, і вдалися до Українського Православного Брацтва в Саскатуні по українського священика. В розмові вони признали, що мене чекає тяжка праця, що можна й треба сподіватися ворожих атаків на мене й на цілу нашу Церкву. Але враз з тим вірили, що щира й завзята праця принесе успіх і заявили, що будуть мені помагати, кілько лише в них на те стане сили. Свого приречення вони вірно дотримали. Оден з них, В. Фрунчак, помимо

своєї старости та слабого здоровля ще й досі завзято працює для Української Церкви.

Я нетерпеливо чекав найблищої неділі, бо в той день мав відслужити перше українське православне Богослуження в Алберті. Того дня моя молитва перед святим вівтарем мала злитися з молитвами моїх вірних, — братів і сестер у Христі й по національности — та взноситися до Отця Небесного за спасіння і кращу долю українського народу.

Ожиданий день прийшов. День весняний, гарний, погідний. Люди зранeнька сходяться до храму Божого. Сходяться численно. Всі хотять побачити нового, а ще до того українського православного пан-отця. Покірно приступаю до служення св. Літургії. Відчуваю, що мені ще бракує досвіду в відправі та проповідництві, але помимо того завважую задоволення й душевний підйом в присутних.

По Богослуженню виходжу з церкви й розмовляю з людьми. Один з поважних громадян каже: Я відчуваю сьогодні подвійну весну — одну в природі, а другу в нашому церковному життю в Алберті. Це ви нині, отче, першу скибу виорали . . .

— Я тішуся, — сказав я, — що ви розумієте вагу нинішнього почину в Алберті. Це дійсно за Божою помочею нині виорана перша скиба. За благословенням Божим ми почали нині велике діло. Від нині, з цього місця, будемо дальше прочищувати албертійське поле для сіяння здорового зерна науки нашої святої Української Православної Церкви.

Свящ. П. Самець.

ЧОМУ Я СТАВ ПРАВОСЛАВНИМ.

(Дещо з дитячих і юних літ).

Родився я в славній колись Теребовельщині на багатому Поділлі. Родичі мої були дуже працьовиті й релігійні, тому доробилися гарного маєтку. Старші два брати й дві сестрі помагали родичам дома й на полі, а мене навіть на пастушка не навчили, бо від ранніх моїх літ, — я запамятав це добре, — родичі говорили між собою, що „наш Петро буде не рільником, а ксьондзом". Коби хоч те „пророцтво" не було винеслося поза рідну хату, на вулицю. А то не встиг я піти до сільської школи в рідному селі, Глещаві, а вже мої збиточні ровесники-друзі, головно коли лише посваримося на вулиці, називали мене то „ксьондзом", то „попиком". Йду до церкви, а сусідський Федьо гукає за мною „ксьондзик, ксьондзик". Тої „обиди" було мені, малому хлопчині, трохи за багато.

В церкві я мусів стояти на переді з молитвенником в руках. Бо покійний мій добрий татуньо, що був старшим братом при церкві, слідив за кожним моїм рухом і ніяк не міг я втічи поза церкву з другими хлопчиками, що кликали мене на цвинтар на вишні і ягоди. Хоч родичі й не карали мене ніколи, але я боявся втратити в них ласку. А найменша догана приводила мене до плачу. Тому я старався уникати хоч би найменших збитків.

Здав я вступний іспит до академічної ґімназії у Львові. Чому аж у далекому Львові, а не в Тернополі? Був такий погляд в мого батька, що тернопільські студенти були більш радикальних поглядів. А в Львові, в педаґоґічній бурсі, ці радикальні погляди чейже не досягнуть його синка.

Так, роками мої батьки плекали в собі надію, що я маю бути уніятським священиком.

Коли я вже дочекався одного золотого паска на ковнірі мойого сурдута, мій батько одного дня запитав мене, чи піду на теольоґію. Не знаю, де тоді в мені, в шіснадцятьлітньому студентові, набралось стільки мужности, щоб спротивитися свойому батькові, в котрого очах я завжди вичитував гарячу любов до мене.

— Ні, татуню, католицьким священиком ніколи не буду. Я вчився історії рідного краю, читав про знущання католицьких панів і ксьондзів над українським народом. У „Кобзарі" Тараса Шевченка, в поемі „Буває в неволі . . ." я читав, як то

„Не ходили
Ксьондзи по селах, а возили
На людях їх з села в село".

Запрягали бідних українських селян по дванадцять до воза в „цуг" і невинні безборонні предки наші мусили возити тих пузатих католицьких ксьондзів село від села, щоби „навертати" наш побожний український православний народ на безбожну греко-католицьку унію з Римом. Не обійшлося, кажу, і без нагаїв, що краяли спину наших селян і міщан, — щось подібно, як Христа мучили, коли приводили на Голгофту. Совість моя не дозволяє, щоб я піддержував дальше ту кровожадну роботу ворогів нашого народу і нашої церкви. Моя душа бунтується проти такого насильства. Князь Василь Константин Острозький у своїй грамоті назвав унію диявольською роботою, нечесним ділом Іпатія Потія і Кирила Терлецького.

— В прочім, — кажу дальше, — др. Ол. Сушко, що викладав нам історію, також говорив нам про всі ті знущання, якими поширювали унію на Україні. Хоч він у своїй брошурці „Єзуїти на Україні" інакше представляв справу унії, але нам в клясі говорив правду про те нечуване насильство. Ще й додав, щоби ми про це не важилися говорити о. катехитові, що вчив нас релігії (був ним о. Т. Лужницький).

Я був би ще довго пописувався в свойому „красномовстві" перед родичами, але я побачив сльози в їхніх очах і на тім закінчив. Мені тепер дивно, чому я також не плакав. Тепер подібної сцени я би не видержав.

Добра моя мамуня також слухала, але не докоряла мені.

На конець я сказав: „Татуню, дайте мені грошей на дорогу в Канаду. Я не хочу бути тягарем дома. Не хочу, щоби ви й ціла родина працювали на мене й дальше посилали до школи, — бо католицьким священиком не буду".

Родичі дали гроші на дорогу. Я подякував їм за їхні труди й старання коло мене, за їхню гарячу любов до мене і, поцілувавши їх, розстався з ними. Покинув рідне село, львівську гімназію, те багате Поділля безталанної України

й поїхав у далекий світ. Однак, памятаючи слова своїх любих родичів, щоби не зійти з правильної дороги на манівці, я рішив записатись до книги українських „Безіменних Плугаторів" і ніколи не щадив часу, труду й гроша на українські справи.

До Канади приїхав я в осени 1910 року, в околицю Давфин, де жили два моїх вуйки і один стрий. Дуже скоро довідався я, що француз о. Сабурін, що був місіонарем для українців греко-католиків в околиці Давфин-Сифтон, не хоче вступити до греко-католицької церкви, котру мої односельчане будували в околиці Келд, — в так званих горах, — але збудував собі за чиїсь гроші другу церкву, недалеко першої. Щось подібне я бачив в околиці Стюартборн, — де також було дві греко-католицькі церкви — одна коло другої.

Длячого це так воно було? Пощо будувати по дві греко-католицькі церкви, одна коло другої? Це мене, сімнадцятьлітнього молодика заінтересувало. І я довідався, що такого є багато в Канаді. Ті греко-католицькі церкви, котрі не були записані на римо-католицьку корпорацію, мали стояти пусткою, щоби приневолити наших людей до запису церковного майна. По хатах уніятські священики відправляли Служби Божі, а до церков незаписаних не хотіли йти. По два-три-чотири роки стояли ті церкви пусткою.

Як бачимо, почин нашій церковній боротьбі дали таки самі католицькі священики. Цю боротьбу я застав в Канаді вже в 1910 р., навіть між своїми односельчанами. А мій вуйко, моєї бабуні рідний брат, зі всією своєю родиною вже тоді був православний.

Прийшов 1918 рік. Радість велика. Воскресла Україна. Воскресла Рідна Церква. Церква св. Володимира й Ольги. Ярослава Мудрого. Церква галицьких князів — Ярослава Осьмомисла, короля Данила. Церква славного Сагайдачного. Церква найбільшого сина українського тіла, Богдана Хмельницького, великого гетьмана Івана Мазепи. Церква найбільшого сина українського духа, Тараса Шевченка. Церква, за котру славні козаки „несли життя в офіру". Боже Святий! — думаю, — чим же я можу прислужитися Україні і Рідній Церкві?

І я став священиком Української Православної Церкви в Канаді...

Що спонукало много тисяч українського народу покинути унію з одної сторони, а з другої російську місію, та приєднатися до Української Православної Церкви в Канаді?

Те саме,. що й мене. І багато ще дечого.

Уніятський єпископ зі своїми священиками виклинали на ліво й право всіх тих, що читали народній часопис „Український Голос", не давали їм розрішення й св. Причастя, — головно перед Великоднем. Прямо тортурували наших галичан греко-католиків, — то словами, то ріжними покутами, — а навіть присягою. Людей, таки своїх власних парафіян прозивали вульґарними, вуличними словами.

Проповідь еп. Будки на першу Богородицю 1918 р., в греко-католицькій церкві на Алвені, в Сескечевані, була вимірена проти членів Інститута ім. П. Могили в Саскатуні. Приміром таке: „Студент, то дурень, антихрист і т. п. Школа псує молодь і відвертає її від католицької віри. Ви, фармері, хоч не знаєте читати, за те вмієте працювати на фармі. Так само й сини ваші і без високої школи будуть уміти на землі працювати" ітд.

На греко-католицькім зїзді в Саскатуні, на початку 1920 р., де головними промовцями були еп. Будка і п. Слободян зі Злучених Держав Америки, греко-католицький священик Крупа говорив таке: „Там на горбі, — вказуючи рукою на високий берег ріки Сескечеван, в сторону Інститута ім. П. Могили, — там є купа шершенів. Нафтою їх [illegible]чити й спалити".

Думаю собі, — таж там в Інституті повно студентів, — понад 100. Більшість з них, це діти греко-католицьких родичів. А той єзуїт палив би найкращий цвіт сескечеванських українців і ще й нафтою поливав би. Щож могли подумати про о. Крупу і його епископа та взагалі про цілу греко-католицьку адміністрацію ті хлопці й дівчата, — невинні діти своїх свідомих родичів? Щож самі родичі могли подумати про католицизм? Те саме, що я ще в рідному краю думав.

Може й мав рацію о. Крупа таке говорити. Він предчував, що його чекало. Бо ті студенти й студентки, що були свідомі того, що їм і їхнім батькам діялася кривда від такої католицької напасти, коли розійшлися по широкому Сесчечевані й по других провінціях, — то на учительські посади, то на інші становища, — всюди помагали нести світло Української Православної Церкви.

Прот. С. В. Савчук.

ЦЕРКВА Й НАРОДНІСТЬ.

Православним українцям в Канаді, головно їх провідникам, часто доводиться чути закиди, — так з боку явних противників, як і з боку тих, що церковною справою не інтересуються, отже ні церкви, ні її завдань не розуміють, — що вони — православні українці — забагато присвячують уваги й часу церковним справам.

Часто можна почути такі й подібні виводи: „Пощо сваритися про те, котра церква ліпша — Українська Православна, чи католицька, чи котра друга?" Що кого обходить, до якої церкви чоловік належить? Хай собі належить, до якої хоче, важне, щоби був добрий українець та любив своє рідне. Чи він буде ходити до української церкви, чи до латинського косцьола, — нам про те байдуже. Чоловік може належати до якої церкви хоче, навіть до магометанської, а рівночасно бути свідомим та щирим українцем. Бо церква одно, а народність друге. Бо між церквою і народністю нема нічого спільного".

На перший погляд дійсно виглядає, що релігійна, чи церковна приналежність не має нічого спільного з народністю. В теорії виходить, що українець може бути римо-католиком, чи уніятом, чи протестантом, чи вкінці безрелігійним, а рівночасно бути свідомим, чесним, щирим українцем. Однак це тільки в теорії, бо в практиці, в життю воно виходить зовсім інакше.

Історія українського народу, як рівнож історія других народів вчить нас, що між релігійною, чи церковною приналежністю і між народністю є тісна, майже нерозривна звязь; що між ними є близьке, безсумнівне споріднення.

На доказ цего може послужити історія жидівського народу. Жидівський нарід блукав по світі без своєї держави цілі століття. В часі того блукання він забув свою стару гебрейську мову, був переслідуваний та гноблений, в кожнім краю, в якім йому доводилось жити, був наражений на національну загибіль більше, чим будь який другий нарід на світі. Але помимо того всього, жиди остали жи-

дами. Помимо того, що не мали своєї держави та що були розпорошені по цілому світі, вони зберегли свою національну свідомість і єдність, а в економічнім світі здобули собі перше місце.

Щож спасло жидів перед національною загибіллю? Яка сила затримувала їх при жидівстві навіть тоді, коли вони забували свою рідну мову й розмовляли тільки чужою, як приміром багато жидів в Англії та Злучених Державах, що знають тільки англійську мову, але помимо того почувають себе жидами, живуть після жидівського закону й підтримують жидівську справу?

Відповідь на ці питання дають нам самі жиди. Один славний жидівський рабін в Америці недавно заявив, що жиди завдячують своє національне існовання й національну єдність тільки своїй вірі та своїй церкві (синагозі). Він сказав дальше, що жиди, які заховують Мойсеїв закон, остають дійсними жидами навіть тоді, коли забувають свою мову й говорять чужою, за те жиди, що покидають Мойсеїв закон і відпадають від синагоги, раз-на завжди пропадають для жидівського народу. Отже жидів тримала й тримає в купі не їх держава, навіть не їх мова, — а їх церква, їх церковно-релігійні звичаї й традиції, їх Мойсеїв закон.

Ми одначе не мусимо шукати за доказами аж в чужій історії, щоби показати, якою важною є церква для народу під оглядом плекання й збереження його національної свідомости та єдности. Наша власна історія дає нам аж надто багато доказів та фактів про це. Від самого охрещення Руси-України за Володимира Великого, аж по нинішній день Українська Церква відогравала важну, коли не головну ролю в національнім та культурно-просвітнім життю нашого народу. Про це свідчать між іншим імена таких славних людей з української історії, як святі Антоній і Теодозій Печерські, архиепископ Мелетій Смотрицький, святий Димитрій Ростовський, митрополит Петро Могила, князь Константин Острожський, Архимандрит Печерський Єлисей Плетенецький, Митрополит Арсеній Мацієвич — і десятки, а то й сотки других, яких годі тут всіх вичислити, а які, будучи діячами церковними, були рівночасно будівничими української культури та творцями української історії.

Та не тільки поодинокі церковні діячі, але й ціла Українська Православна Церква, як така, відогравала й далі відограє дуже важну ролю в національнім та культурнім життю

українського народу. Це стверджує наш славний історик, Михайло Грушевський, в його книжці „Культурно-національний рух на Україні в XVI—XVII віці". Читаючи цю книжку, ми бачимо, що історія українського культурно-національного руху, це історія розвою та діяльности Української Церкви. Так, Українська Церква завжди стояла на сторожі нашого національного добробуту, вона була головною твердинею проти ворожого наступу. Й тому наші відвічні вороги — москалі й поляки — завжди старалися знищити, або опанувати нашу Церкву, знаючи добре, що як в нас не стане рідної Церкви, то не стане головної опори для самостійного життя.

Минувшина наша доказує, що вороги наші не помилялися. Московщина аж тоді вспіла цілковито запанувати над Україною, коли знищила самостійність (автокефальність) Української Церкви й підчинила її московському патріярхови. А похід Польщі проти українців аж тоді почав приносити для неї корисні наслідки, коли вона завела унію та при її помочі почала переводити українців на римо-католицизм і так їх польщити.

Спиняючись над заходами польського уряду польщити українців, Грушевський в вище згаданій книжці пише:

„Стрічаємо й такі випадки, де від жениха-українця, що сватає панну-польку, жадають, аби перед шлюбом він перейшов на католицтво, **себто розірвав свою звязь з своєю національністю,** й він се робить. Завдяки всьому тому вже під кінець XV віку в цілій західній Україні в вищій шляхетській верстві український елемент не грав уже ніякої ролі." (Сторона 12).

Що ж ці слова означають? А те, що в тодішнім часі Українська Православна Церква була **одинокою силою,** що тримала українців на їх ріднім ґрунті; хто ж покидав Українську Церкву й переходив на католицтво, той польщився і пропадав для українського народу. В цей спосіб спольщилася і пропала для України вся українська шляхта. Говорячи про це, Грушевський каже:

„Одні (зі шляхти) не розривають іще з своєю народністю . . . задержують те, **що для того часу було останньою прикметою національности — „руську віру".** Инші розривають і ту останню звязь, що лучила їх з народністю — кидають віру „руську", приймають „польську" (тобто като-

лицизм) **та пропадають вповні й безповоротно для своєї національности"** („Культурно-національний рух" — стор. 16).

Отже ясно: хто зі шляхти покинув українську православну віру та перейшов на католицизм, той безповоротно пропав для українського народу. І не диво. Бо, як каже Грушевський, „православна церква була національна церква пригнетеної народности, **її одинока національна інституція, і відриватися від неї значило відриватися від своєї народности"** („Культурно-національний рух" — стор. 47).

Польща розуміла це добре й не минула найменшої нагоди, щоби Українську Церкву ослабити. В „Історії України" Михайла Грушевського, на стороні 218, читаємо: „Польське правительство держало православну церкву в чорнім тілі і нераз дуже болюче давало відчувати їй свою католицьку побожність. Через те церква підупадає, **а з церквою — й стара культура, з нею звязана".** Занепад Української Церкви відбився на українськім національнім життю дуже шкідливо, бо **„православна церква була єдиним національним представительством української народности, її стягом національним, а заразом головною опорою національної культури"** („Історія України" — стор. 219).

Вище наведені приміри з української історії про звязь між церквою і народністю не стратили свого значіння і в теперішнім часі. І тепер, як колись, хто відривається від своєї рідної церкви і пристає до чужої, той відривається від своєї народности.

Доказів на це маємо, на жаль, аж надто багато таки з нашого власного життя в Канаді. Не тільки в Галичині, але й тут, в Канаді, латинізація греко-католиків наносить українському народові велику шкоду. Знаємо про випадки, приміром в місті Вінніпеґу, де цілі родини українців греко-католиків пристали до косцьола й під впливом польських ксьондзів настільки спольщилися, що купували бонди на відбудову польської держави — тої держави, що так люто гнобить їх рідних братів і сестер в Старім Краю. Що ж до їх дітей, то про них нема вже що й говорити. Вони виховані в чисто польськім дусі й для нашого народу пропали раз на завжди. Все це є наслідком того страшного „вшисткоедно", що так завзято проповідується в греко-католицьких церквах; все це є наслідком того убійчого для нас погляду, що українець може належати до якої церкви хоче, а рівно-

часно бути добрим українцем, бо церква одно, а народність друге.

Сказане про українських латинників відноситься також до українців, що підлягають російській місії. Священики цеї місії вчать своїх вірних, що України нема, не було й ніколи не буде; що Україна й українці — це видумка німців; що є тільки один „русский" нарід та одна „русска" віра й мова.

Не можна не згадати також тої роботи, що її провадять між українським молодшим поколінням ріжні протестантські місії. Українці, що попали під вплив протестантських місій, — або цілковито засимілювалися, або, що найменше, стали байдужими до національних стремлінь українського народу. І тут бачимо, яким неправдивим є твердження, що церква є одно, а народня справа друге; що між церквою і народністю нема нічого спільного.

На закінчення слід пригадати, що думку про відсутність звязи між церквою і народністю поширюють та підтримують між нами власне чужі, ворожі нам люди та їх аґенти. Коли б говорення таких аґентів, — приміром аґентів польської справи, — перевести на таку мову, щоби її розуміли й менше свідомі, то воно зводилося б до такого: „Ви, українці, можете бути католиками й ходити до польського косцьола; можете молитися до „крулєви польскей" та жертвувати в косцьолі на польські цілі; можете слухати, як польський ксьондз молиться проти ворогів Польщі, отже й проти вас та ваших братів; можете слухати, як він називає українців, отже й вас гайдамаками, кабанами; можете, одним словом, **думати й робити, як поляки,** — а рівночасно оставати добрими, свідомими українцями, бо між церковною приналежністю та народністю нема нічого спільного".

Таку саму пісеньку, тільки з відповідними змінами, співають аґенти Москви та аґенти ріжних чужих місій. І є багато легковірних українців, навіть таких, що за вчених входять, що цій пісенці прислухуються тай собі її співають. Вороги ж це бачуть і затирають з радости руки. Вони знають, що церква має вплив на своїх вірних не тільки в справах церковних, але також національних, отже знають, що як чоловік пірве звязь зо своєю рідною церквою, він скорше чи пізнійше пірве також звязь зо своєю народністю.

Православні українці знають, що інтереси чужої церкви між українцями є розбіжні з національними інтересами українського народу; вони бачуть, як чужа церква навчає, що „Україна неба не дасть", як того ще недавно вчили канадійських греко-католиків Редемптористи; бачуть, як під гаслом „вшистко-єдно" ворог асимілює успішно сотки, а то й тисячі українців навіть тут в Канаді, не говорячи вже про Старий Край; бачуть, як чужа церква ослаблює український орґанізм кличем „Україна, це видумка німців"; бачуть, як чужі місії защеплюють в душі української молоді байдужність, а то й ворожість до української справи. Це все вони бачуть, — отже як можуть повірити в говорення, що церковна приналежність і народність не мають нічого між собою спільного? — В таке говорення може повірити тільки людина, що не вміє самостійно думати. Бо між церквою і народністю є тісна, нерозривна звязь. Церква може плекати в своїх вірних національну свідомість, або може виховувати їх на яничарів, — залежно від того, чи церква є своя рідна, чи чужа; чи нею завідують самі українці, чи чужі, для української справи ворожі люде.

В чиїх руках є церква, в того руках є вірні тої церкви. Для Українського Народу є і може бути тільки така церква добра, що є виключно під проводом і контролею самих щирих і національно свідомих українців.

Такою є Українська Греко-Православна Церква в Канаді.

Петро Василишин.

КУЛЬТУРНА ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ.

Цього року Українська Греко-Православна Церква в Канаді святкує 20-літній ювілей своєї праці між українським народом. Двадцять років життя, здається, не багато часу, але кілько то корисної роботи можна в тім часі зробити.

Придивімся роботі, яку зробила Українська Православна Церква в Канаді від початку свого існування до тепер. Вона, кооперуючи з нашими культурними та просвітними організаціями, перетворила український загал в Канаді з несвідомої маси в національно свідомий та культурний нарід.

Щоби зрозуміти ту кольосальну роботу, що вона зробила, треба мати на ввазі освітний стан нашої передвоєнної імґрації. Ця імігрaція, за малими винятками, була несвідома, неосвічена. Великий відсоток старшої імігрaції не знали читати, ні писати, а ті, що були письменні, не посідали належної національної свідомости. Називали себе „галіціянами", „австріяками", „буковинцями", „русинами", і тим подібне. Були бідні духово й матеріяльно. Панщина в Австрії і кріпацтво в Росії затупили ум і затерли національну свідомість і гордість.

На вільній канадійській землі їх обступили непрошені опікуни, що були ласі на душі іміґрантів. Були між ними звироднілі українці, в ролях московських батюшок, що вмовляли в нашого брата, що ніякої України не було й бути не може. Що існує лише один цар, один народ, одна віра, — віра московського цареславія.

Були й римо-католицькі опікуни. Ці знова впоювали в „русинів", що греко-католицька церква й римо-католицький костел — це „вшистко єдно". Що ходити до костела й молитися під проводом ксьондза польського, бельґійського, французького чи ірляндського — було спасенним ділом. Навіть цуратися свого рідного було добре, коли це робилося для добра „святої католицької церкви", для папи.

Інші секти полювали на душі нашої іміграції з іншого, але не менше успішного боку. Вони заманювали до своїх кошар старими лахами, ласкавим усміхом, безплатною обслугою . . .

З часом приїхали до Канади греко-католицькі священики з Галичини. Їх робота й поведення принесли розчарування, трагедію. Були в Галичині священики, що крім своїх, суто церковних обовязків, занималися також народньою роботою. Але ті, що приїхали до Канади, ставилися до народньої праці не тільки байдуже, але прямо вороже. Навіть боялись себе та своїх вірних українцями називати. Отже чи не трагедія?!

Та була в Канаді, ще до світової війни, горстка свідомої інтелігенції, перейнята думкою про відродження українського народу. Вона приглядалася роботі чужих і „своїх" опікунів і боліла над низьким станом народньої свідомости. Від першої появи „Українського Голосу" його редактори й співробітники писали, благали та напоминали, щоби нарід схаменувся, не давав свою душу приспати. Наука „Українського Голосу" не йшла надармо. Люди читали та вчилися, що їм робити. Але поступ не йшов таким темпом, якби того бажалося. Треба було додаткового огнища, і в кількох передових одиниць виринула думка заснувати український інститут. Задумали, — зробили. В 1916 році започатковано Інститут ім. П. Могили в Саскатуні, котрий став джерелом українського відродження в Канаді. Піоніри й основателі Інституту були також його питомцями. В Інституті почали кувати кращу долю для свого народу. Думка воскресити свою рідну Українську Православну Церкву зродилася в Інституті. Кількох перших українських православних священиків з о. С. В. Савчуком на чолі, були провідниками студентів, питомців Інституту, зорганізованих в студентський кружок „Каменярі".

Українська Греко-Православна Церква в Канаді була започаткована в 1918 році. Дотепер вона зробила велику культурно-просвітну роботу серед українського народу в Канаді. Це признає кожний щирий, неупереджений українець, що цінить нашими культурно-освітними надбаннями. Факт, що канадійська статистика начисляє поверх 250,000 українців в Канаді у великій мірі треба завдячити Українській Православній Церкві. Кожний український православний священик у своїх проповідях пристосовує на-

уку з святої євангелії до життя українського народу. Завжди кладуть натиск, що нам треба уповати на свої власні сили; що Україна тоді буде вільною, коли душа народу, в справі Божій і в справі народній, увільниться зпід чужих впливів, що сила народу прийде тоді, коли в нас не буде роздвоєння душ.

Українці не можуть всеціло віддатися українській справі, коли в неділю будуть молитися разом з поляками за папу, а папа в той час буде благословити поляків, щоби тримали українців кріпко в Березі Картузькій. Те саме відносно москалів і румунів.

Українські православні священики жиють для свого народу. Кожна гідна справа знаходить в них піддержку. Між жертводавцями на українські цілі тут, чи в старім краю, знайдете імена українських священиків. Ніякі поважні українські зїзди не відбуваються без їх участи. Вони прибувають не лише як гості, але беруть в них активну участь. Виголошують промови, беруть участь в дискусіях, працюють в комісіях.

В громадах, де в неділю рано служать Богослуження, по полудні виголошують відчити на народно-просвітні теми. Таким способом вони підтримують народню роботу в Народних Домах, в жіночих товариствах та молодечих орґанізаціях.

Пишу це не для похвали, а для того, щоби показати, що робиться і що вже зроблено. Зроблено багато. Та є місце для ще більшої роботи, треба лише, щоби наш ширший загал зрозумів вагу справи й дав їй належну підтримку.

Основи під велику українську будову вже заложено, а тепер тільки треба роботу продовжати й поширювати. Кожному і кожній треба доложити до будови свою цеголку й так здвигнути великий храм на славу Божу й добро українського народу.

Свящ. Л. Кушнір.
(Злучені Держави).

В ДВАДЦЯТЬЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ.

Перед нами ювілейний рік Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Вже двадцять літ минає, відколи ця Церква почала вести український нарід в Канаді простою і певною дорогою до Бога, до самопізнання, до душевного й національного визволення. За цих двадцять років, — довгих в життю одиниці, але коротких в життю народу, — Українська Православна Церква в Канаді досягнула таких успіхів, з яких її провід і загал вірних можуть бути вповні задоволені. Вона зміцнила в серцях своїх вірних любов до Бога й свойого народу, звільнила їх з душевної неволі, защепила в їх серцях віру в краще майбутнє . . .

Двадцятьлітній Ювілей Української Православної Церкви в Канаді, — а передомною незабутний 1919 рік, коли то мені судилось, з волі Божої, бути першим українським православним священиком в окрузі Вайта, Ман. Той короткий час, що я провів в згаданім окрузі, залишиться в моїй памяти до кінця життя мойого. То був час душевного пробудження українського загалу в Канаді, час великого підйому й запалу, й такі часи ніколи не забуваються.

З нагоди двадцятьлітнього Ювілею Української Греко-Православної Церкви в Канаді шлю щирий, братерський привіт моїм колишнім парафіянам в Вайті й околиці та всім православним українцям і їх Отцям Духовним в Канаді. Хай Милосердний Господь благословить їх щиру працю і хай вона видає стократні плоди на славу Божу й на спасіння Українського Народу.

В гору піднесімо серця!

Петро Зварич.

КРУГОМ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ.

Багато говориться нині про демократію — демократичний устрій держав, демократичний громадський лад.

Демократичний лад, це лад народоправний. Коли ходить про демократичну державу, то в ній народ має право рівним, вільним і тайним голосованням вибирати своїх представників — послів, а ті назначують провідний уряд, встановляють закони та все друге для ведення державного життя. Демократичний лад буває і в торговельно-промисловім життю, добродійно-суспільнім, релігійнім, крім військового.

Військо, це інституція, що стоїть на сторожі життя цілої держави і це її одинока задача, отже в самім природнім складі такої інституції на демократизм нема місця.

Для демократичного ладу треба загалу з бодай трохи висшою свідомістю. Дуже несвідомий загал для демократії не надається. Для нього краща і кориснійша автократія, або диктатура. Головно ж тоді, коли перед загалом стає небезпека і свідомість загалу не може тій небезпеці розумно протиставитися. Тоді автократ, чи диктатор рішає, приказує, примушує, і хід державного життя йде вперед.

На диктатуру буває конечність в життю народу — це ті випадкові хвилі великих труднощей, чи небезпеки, коли треба на означений час зібрати в одно всю можливу силу і заставити до одної праці. Однакож життя постійної диктатури не потребує. А коли б хтось хотів постійно її вдержувати, то це було би лихом для життя. Бо тільки на волі людське життя і людський розум може розвиватися і рости.

В демократичнім ладі кожна одиниця має широку свободу поводитись і робити, як її воля і розум диктує. Та щоби бути гідним і дійсним демократом, треба бути чистого і твердого характеру, мати широкий погляд на життєві справи, бути вирозумілим, а вкінци бути готовим підчинятися в громадських справах волі більшости своїх співгорожан і товаришів. Треба вміти пійти на уступки і компроміси, певна річ — в межах інтересів громадської справи.

Тепер перейдімо до розгляду демократії й автократії в церковнім життю.

В Римській Церкві панує всевладно автократична система. Папа з кардиналами та епископами панує над цілим католицьким життям. Навіть в справах, де життя конче вимагає, щоби загал вірних сказав своє слово. Звичайним вірним полишено право хіба до дуже дрібненьких справ. Загалом — вони мають лише обовязки, а не права.

Наша Українська Православна Церква має відмінний лад — лад демократичний, загал вірних має право на рівні з духовенством обмірковувати справи і принимати постанови потрібні релігійному життю. Тут рішає Собор, що складаєсь з представників громад і з духовенства. На Соборі, чи на зборах до того скликаних, присутні розбирають справи і в межах Чартеру, Статуту, та основних церковних законів принимають постанови і такі постанови є обовязуючі для цілої церковної організації.

Демократичний лад в Православній Церкві, це лад перенятий від апостольських часів, від самих початків християнства. Від тих часів, коли загал вірних доброю волею, здоровим розсудком і щирою совістю вирішував способи для найкращого ведення релігійного життя.

Міг би хтось сказати, що демократичний лад в Церкві менше відповідний, бо дає більше змоги на незгоду і партійний поділ, однакож історія дає нам інші приміри. Римська Церква була автократичною, та чи це охоронило її від розбиття? Власть в Римській Церкві зібрана в руках одного правителя — папи, однакож закони людського життя такі, що народ і правитель мусять йти впарі і доперва тоді хід життя буде здоровий. В Церкві Римській бували нераз страшні погрози, появлялись невідкличні булі, встановлялись інквізиційні трибунали, однакож це якраз викликало протестантизм, отже розкол, який тягнеться до нині. Протестантизм розбив Римську Церкву на двоє і нема навіть вигляду, щоби розбиті части могли поєднатися.

Що може і повинно Церкву вязати, то розумна система провадження церковних справ, і щира та добра воля вірних. Де того не буде, там не буде тої скали, на якій церковна будова буде непоборимою. На щирих людських серцях, на щирій вірі народу стоїть і встоїться Церква — так розумів Христос, розуміли Апостоли, розуміли всі давні християни.

В 988 році Український Нарід приняв християнство з Царгороду. Церква стала тоді одною з важних державних

справ, князі вважали своїм обовязком дбати про церковну інституцію і це давало змогу релігійній культурі рости і набирати сили. Коли поодинокі громадяни мають обовязок дбати про релігійні справи, про справи Церкви, як важної народної інституції, то цілком природне, що і провідники і представники народу мають обовязок цею великою справою клопотатися. Бо в провідниках народу повинна втілюватись воля народу.

Дбалість народних правителів про Церкву того ж народу забезпечує також від поділів на секти. В протестантів, де Церкву полишено клопотам самого загалу, поле для творення нових сект дуже широке. Це тому, що справу великої ваги полишено там загалови, який ані значіння її як слід не розуміє, ані до ведення її як слід не підготований.

Правда, нема на світі нічого досконалого. Російський уряд дбав пильно про Церкву, однакож повстало там чимало сект. Опісля ті російські секти переносились і на Україну. Але причина такого факту була в тім, що російський уряд перестав бути совісним, релігійним урядом. Дбаючи про Церкву назверх, він в душі не поважав Церкви. Він не вязав з нею своєї совісти. Звідси виходило лицемірство. Дбаючи назверх про Церкву, царський уряд вважав її лише інструментом для своїх особистих політичних і матеріяльних цілей. Та це якраз підкопувало силу Церкви, викликало в людей недовіря і заставляло шукати твердшого ґрунту. Чи знаходили вони його, чи ні, це інша справа, та факт лишається фактом, що від недбалих пастирів вівці розходилися. Хоч би і на радість вовкам.

Приходимо тепер до відродження Української Православної Церкви на Україні, в Канаді і Злучених Державах...

Не можна інакше сказати, як те, що це відродження наступило за окремим рішенням Божого Провидіння.

Відносини, коли відроджувалась Українська Православна Церква, були такі, що потребували такого відродження. Бажання мати щось певне, щось дійсне своє, виходило з душі самого народу. Як бажання колишніх праведників побачити Спасителя. Тоді знайшлися одиниці, що поставили перед загалом ідею церковної справи і загал приняв її, як давно бажану.

Наш нарід не мав своєї Церкви. Бо кожна, з якою Український Нарід себе вязав, була в руках чужих йому людей.

Нарід чув, що він стоїть наче на піску. Не було дійсних щирих українських. священиків, що служили б вірно Христовій Церкві й Українському Народови. А з ріжних сторін доходили заклики йти до чужих таборів. І дехто йшов. Так життя розбивалось, народна сила деморалізувалась. Повставала ворожнеча з її дальшими наслідками. Життя щораз більше губило напрям і питало себе, що буде завтра.

Була в Канаді Церква Російська, але її політика була протиукраїнська. Вона не могла задоволити тих, що хотіли в Церкві бачити животворчу силу для свого широкого українського життя.

Була в Канаді Ґреко-Католицька Церква з еп. Будкою, але її політика орієнтувалась на чужі українцям інтереси. Прийшло до того, що більше свідомі одиниці почали ставитись до церковної справи байдужо і свою силу почали звертати на інше поле — піднято справу наукових інститутів, справу торговельних спілок. Та якраз чужа церковна політика почала і тут робити перешкоди. Так прийшло в 1917 році до суперечки між еп. Будкою та дирекцією Інституту ім. П. Могили в Саскатуні, з п. В. Свистуном в проводі. Іменно чужа церковна політика стала безпосередною причиною скликання церковного зїзду в липни 1918 р. На тім зїзді по обговоренню пекучих справ рішено одноголосно відновити Українську Православну Церкву. Для цеї цілі вибрано Церковне Братство до орґанізовання місій і громад та збирання фондів.

Того ж літа була в Саскачевані велика посуха і пригноблення. Але памятного дня, коли відбувались ті історичні наради, упав такий дощ, що годі було з салі розійтися. Цей несподіваний випадок викликав в присутних думку, що це знак, що Бог благословить почате діло й освячує животворною водою добрі заміри своїх щирих синів.

Справа була нелегка, були перешкоди, однакож діло поступало навіть краще, ніж ініціятори могли сподіватися. Посипалися щедрі датки, зголосилися одиниці до священичої праці.

Треба пригадати, що ми спирали тоді всю нашу церковну роботу на власні сили. Про те, що в Києві відновлено тоді також Українську Православну Церкву, ми не знали. Однакож наша орґанізаційна церковна праця була тут так переведена, немов ми знали, що в Києві робиться. Це по-

казує, що коли українці беруться щиро за працю, якої вимагає загальна справа, така робота мусить бути подібна, хочби руки, які її роблять, були від себе далеко, а навіть про себе не знали.

Гляньмо тепер ще, з яких елементів складалися ініціятори і прихильники відновлення Української Православної Церкви. Коротко сказавши — були це релігійні революціонери, щирі свідомі одиниці, яким лежало на серці добро свого народу і віра, що Бог добре діло поблагословить. Це були люди, які хотіли, щоби Український Нарід став в усім своїм власним господарем.

Це не були ані безбожники, ані дезертири, ані гандлярі вірою, як нас тоді, а то й нині противники називають. Ні! Це були люди, що не хотіли наосліп йти за чужим проводом, люди, що думали і шукали виходу з того невідрадного положення, що тоді було. Нарід стояв на роздорожу — звичайні навіть люди бачили, що нема того, чого життя потребує і розходилися, думаючи, може на новім місци буде краще. Не була це безбожність, ані легкодушність, ні! — це було шукання виходу з трудного положення.

Та коли повстала своя рідна Українська Православна Церква, почався поворот від чужого до свого. Почали вертатись від протестантів, почали переходити з Російської Місії одиниці і громади, головно ж, коли не стало грошевої підмоги з Росії і в Місії вийшов нелад. Почали одиниці і громади переходити з тої ж чужої Греко-Католицької Церкви до Церкви Православної Української.

Рівночасно піднялись з чужих таборів крики, що наша Церква неканонічна, не сукцесійна (без апостольського наслідства), не признана. Однакож такі крики не мали успіху. Ми і всі прихильники Української Православної Церкви памятали, що наші вороги ніколи нашої доброї праці не похвалять, коли вона їм самим небажана. Нам їх похвали і їх признання були непотрібні. Нам було того досить, що по сотнях літ знов повстала наша власна релігійна інституція, а — „в своїй хаті своя правда і сила і воля". Коли стався факт, то факт мусять всі признати. Коли повстало добре діло, то його Бог признає і поблагословить, а люди колись мусять з ним згодитися.

Таке тоді, таке нині. Нам повинно ходити не про те, щоби чужі нашу Церкву признавали, але найперше про те, щоби наш нарід її признавав, твердо при ній стояв і прова-

див своє життя по її приказах. Ходить про те, щоби ми себе самих пізнали, признали і шанували. А чужі чужими для нас будуть і чужими зостануться, чи з признанням для нас, чи без признання. Для нас же ми самі найперші і найважніші. Коли ж ми свідомі, що наше діло святе, то пощо нам на когось оглядатися. Ми післані для праці в Божім Винограднику і самі мусимо за нашу працю відповідати. Чужі відповідати не будуть і не можуть.

Згадуючи оце я хочу віддати належне признання тим, що святе діло почали — за їх відвагу, витревалість і труд, який вони для святої справи віддали. І тим, що на протязі 20 літ святе діло витревало дальше провадять.

Нині наша дієцезія, це велика дієцезія. Коли взяти разом Канаду і Злучені Держави і Бразилію, то буде коло 300 церковних громад, коло 60 душпастирів і багато тисяч вірних.

Правда, що Українська Православна Церква має і таких, що з нею поверховно вяжуться (котра Церква їх не має?), симпатизують, точнійше сказати б — є на „реліфі" в православних, та треба вірити, що і з них стануть добрі члени. „Реліф" не брат і таки докучить. А час розуму навчить.

Вернуся ще до устрою нашої Церкви і до нас самих та наше відношення до Церкви.

Сказав я вже, що устрій нашої Церкви демократичний. Маємо Чартер, маємо Статут, маємо право збиратись на Собор і рішати про наші справи. Та поза всім тим є ще ми — жива, діяльна сила. Живі люди.

Загальне наше добро вимагає, щоби ми були дійсними, щирими, корисними членами Церкви. Не симпатиками, але працівниками.

Хто на переді, в управі, при заряді, нехай не шукає почестей. Найбільша почесть, це свідомість, що ми свої обовязки гідно виконуємо. Коли б навіть люди нас до почетної книги не записали, то Господь запише нас в свою Книгу.

Правда, коли даємо комусь признання за його щиру працю, то тимсамим піддержуємо його морально — заохочуємо його до дальшої праці, прилучуємо свою силу до його, щоби діло скорше вперед посувалося. Віддати другим по заслузі — це обовязок кождого з нас.

Та коли я це говорю, то.... в правилах є також неправильности. Деколи непредвиджені. І те, що пригадаю, нехай буде на осторогу людям, щоби людське признання не викликало в них гордости і зарозумілости і щоби не зійшли вони на бездорожжа.

Совість мене гризе, що на зїзді в Саскатуні 26—28 грудня, 1928 р., піддав я гадку зібрати між приятелями п. В. Свистуна 1000 доларів і передати йому цей дар в день його покровителя — Василія Великого — як признання за його працю на українському громадському полі в Канаді, а разом з тим на полі Української Православної Церкви. Мою думку приняли і протягом тижня бажана сума була в руках. Прийшов Новий Рік і на бенкеті в честь п. Свистуна йому цей дар вручили серед овацій, ґратуляцій і славословій. Певна річ — тішився п. Свистун, тішились і його товариші, мабуть більше, ніж можна словами переповісти.

Однакож, як показалося, п. Свистун взяв цю хвилеву подію за признання його диктатором цілого українського життя в Канаді, а зокрема диктатором Української Православної Церкви на всі часи. Щораз стає він більше самопевним, аж вкінци, як видно, прийшов до думки, що він має мати необмежену власть над Епископом, Консисторією і Собором. Ніхто не має права його критикувати, ні справляти, ні робити уваг, ні противитись, ані з ним радитись. Перестав для нього істнувати соборноправний демократичний церковний устрій, нічим стали всі постанови, ухвали і вироки, які Церква правно може видавати. Вкінци завзявся руйнувати те, що він колись з другими будував.

Це я наводжу на осторогу людям.

Подібні випадки, хоч і меншого значіння, всюди стрічаються. Буде чоловік спосібний, працьовитий, але безконтрольний. Занадто славолюбний. Недоторкливий. Поза всяку міру гордий і впертий. Люди його шанують, оцінюють. Та станеться, що хтось раз йому не вгодив, або вийшло непорозуміння, і чоловік з робітника стає руїнником. З громадянина ворогом.

З такими натурами важко провадити громадську роботу. Схочеш звернути увагу, як другому собі, так не можна, бо ану ж образиться. Збереться. Або і почне лихо робити.

Коли члени Української Православної Церкви будуть мати на увазі згадану подію, то не доведуть себе до непо-

трібного і нерозумного. Всяке життя, а зокрема вже церковне, вимагає вирозуміння, прощення, кооперації і льояльности для справи. Нехай кожний член від себе починає бути таким — вирозумілим, згідливим, завсігди товариським, готовим на уступки. Нехай кожний в міру можности виконує ті обовязки, яких справа вимагає, не конче навіть зважаючи, чи зараз буде йому за те заслужена подяка.

Те саме відноситься до громад. І громада може бути необережна, вперта, самолюбна, що свій інтерес ставить вище загального. Що своїх обовязків не хоче виповняти.

Берімо Дієцезальний Фонд — чи всі одиниці і громади вважають його в однаковій мірі своїм конечним обовязком? Чи складають його радо і в належний час? Може бути справа громади з священиком. Неподобався одному, чи двом і вже йде аґітація, щоби священика переміняти. Рішає щось Консисторія, чи й Собор, а може комусь, чи й громаді забагнутись йти проти того. Може знайтися хтось, що хоче викрутитись від обовязків для церковної справи проголошуючи себе дуже „бідним", хоч на ділі міг би обовязки сповнити.

Доброї волі треба. Почуття обовязків треба. Треба ясної свідомости, що всі ми робітники на Божій Ниві, і хто не виконає своєї праці гідно, за тим лишиться гріх і перед людьми і перед Богом.

Церковній справі треба добрих, щирих, витревалих робітників. Треба Апостолів. Не байдужих. Не тільки симпатиків.

Наша церковна орґанізація молода і потребує багато щирих сердець, діяльних рук, щирих і благородних душ. Перед нами широке поле. Треба нових кандидатів на священиків. Треба завести школу дяківства. Треба релігійної літератури. Треба ще багато дечого.

І робота зробиться — на диво чужим людям — коли кожний і кожна членкиня Української Православної Церкви поставлять собі перед очи, що вони є Апостолами Божої Справи. Коли поставлять собі перед очи свої обовязки і щиро, радо і точно будуть їх виконувати. Коли поставлять справу громадську на перше місце, а особисту на друге. Коли на кожнім кроці будуть уважати, щоби бути відповідними для того демократичного ладу, який наша Українська Православна Церква має.

Свящ. І. Кусий.

ЗВИЖ 20 ЛІТ ТОМУ.

Приїзд греко-католицького епископа Будки до Канади, в 1912 році, його та йому підвладних священиків диктаторська поведінка — заставили свідоміщих з українського загалу подумати, як ратувати себе, свою церкву та церковне майно перед римськими представниками.

Були випадки, що ті громади, що не хотіли записати церковного майна на епископську корпорацію, лишалися роками без духовної обслуги, бо священики говорили: „Не запишете церкви, не дістанете духовної обслуги".

На сторінках „Українського Голосу" і „Канадійського Фармера" появились дописи з ріжних сторін Канади про надужиття римських „піпів", а також і голоси за основанням, як тоді говорилося, Української Народної Церкви. Як би переглянути числа „Українського Голосу" й „Канадійського Фармера" з років 1912—1917, можнаб найти не один допис, або статтю на цю тему.

В тих роках завважується, що наші українські парафії в околиці Вінніпеґу обслугує польський біскуп Маркевич. Та не довго він опікувався тими громадами. Літом 1918 року громади в Портедж ля Прейрі, Септон, Ст. Норберт, Іст Селкирк, Паплар Парк, Окно, Фишер Бренч, Папларфілд, Четфілд і другі вислали мене, як свого пароха, на перший церковний зїзд в Саскатуні.

До Саскатуну їхав я мабуть залізницею „Ґренд Тронк", бо висів з потягу ще далеко від міста так, що треба було пересідати на спеціяльні вози, що забирали людей і відвозили до міста.

В Народнім Домі відбувалися ті перші церковні збори. На них я перший раз побачив, тоді ще студента прав, а тепер адвоката, Михайла Стечишина, що як раз тоді пояснював корпорацію еп. Будки.

Знакомлюсь з передовими одиницями. Завважую трох священиків з російської місії: Кізюна, Шовганюка, Івахнюка, та протестантського проповідника Максимчука.

Подобались мені промови Олександра Жилича з Брендону й Петра Швидкого з Ст. Джуліен, Саск. (оба вже покійні).

Всі вертаємо домів в дуже бадьорім настрою, бо рішено відродити свою рідну Українську Греко-Православну Церкву.

З кінцем листопада 1919 року відбувся другий з ряду церковний зїзд, цим разом вже в Вінніпеґу. Замітний був тим, що бракувало на ньому декого з передовіщих учасників першого зїзду, бо шалена „флю" в осені 1918 неодного загнала до гробу. Не стало також між живими П. Швидкого.

В 1920 році покликано мене з Манітоби до Алберти, а моє місце заняв нововисвячений священик о. П. Самець.

Вісімнадцять років проминуло, від коли я, по своїх слабих силах, продовжую, нашими піонірами розпочату працю та радію, коли погляну на те все, що до тепер зробилось, бо наслідки тої праці дуже слідні, дуже знаменні. Наша Українська Православна Церква, помимо всяких перепон зі сторони чужих і своїх киринників, з дня на день росте, кріпшає, обхоплюючи чим раз все більші круги нашого громадянства.

Надіюсь, що при дальшій щирій праці наших священиків і свіцьких діячів, наша Українська Православна Церква стане тою великою потугою, якої не знищить жадний ворог.

Свящ. А. Берик.

ЗНАЧІННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.

Найсильніщою українською фортецею, що встояла проти всіх ворожих наступів на протязі довгих століть, — була Українська Православна Церква. Вона нераз була одиноким вогнищем української культури та одинокою силою, що тримала українців на їх ріднім ґрунті.

Це добре бачили вороги українського народу й за всяку ціну старалися знищити його Церкву.

Підчас панування давньої Польщі над Україною, польський уряд завзято переслідував Українську Православну Церкву й створив унію, щоби при її помочі винародовлювати українців. В наслідок унії винародовилася українська шляхта й пішла збагачувати польські ряди. Загал вірних, обєднуючись в церковні брацтва, поставив опір унії — й заходи польського уряду не ввінчалися повним успіхом. Українська Церква не дала заснути українському народові й накликала його до великих чинів, що потрясали польською короною.

За приміром Польщі пішла Москва. Щоби знищити Українську Православну Церкву, вона силою підчинила її московському патріярхові й на місце українського духівництва посилала на Україну московське, що виконувало ролю жандармерії російської імперії.

Після повалення царату український нарід зрозумів, що він мусить мати свою українську, від чужих людей і впливів незалежну Церкву. Отже пішла праця в напрямі відродження Української Автокефальної Православної Церкви, — праця, що закінчилася в 1921 р. вибором української ієрархії. Большевики, занявши Україну, розвязали Українську Автокефальну Церкву, бо слушно добачували в ній ворожу й небезпечну для себе силу.

Теперішня Польща, за приміром давньої, всіми силами поборює всякий рух за українізацією Православної Церкви в Польщі, як рівнож намагається чимскорше спольщити греко-католицьку церкву в Галичині. Це все доказує, якою небезпечною для себе вважають вороги Українську Право-

славну Церкву, а тим самим показує, — яке значіння та Церква має для нашого народу.

Кожний українець повинен задуматись над цим добре й зрозуміти, що український нарід, деб він не був, мусить мати свою власну, від чужих впливів незалежну Церкву, яка одинока може задоволити його душевні потреби та затримати при українстві.

МАЯК.

У безмежнім океані,
Є острів-скеля камяна, —
Маяк там, башта — привелика
Далеко світить з ліхтаря.

У темну ніч, у мглисті ранки
Маяк у простір світло шле
І кораблям у хвилі прикрі
Надію, поміч подає . . .

Життя теж має маяка,
Котрий стежки нам освітляє
І темноту, неправду й зло,
Мов сонце ясне, проганяє.

Маяк людям — святая Церква,
А скеля — віра камяна,
Ліхтар, — це світ Христового учіння,
Що промінь лле у світ гріха.

Свящ. Іван Майба.

В ДВАДЦЯТЬЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ РІДНОЇ ЦЕРКВИ.

Двадцятьлітній Ювілей Української Православної Церкви в Канаді застає мене на місійній праці в вакавськім окрузі. Коли я зазначую „вакавський округ”, то маю на думці містечко Вакав, Саск., одно з найстарших піонірських осідків, довкруги якого розсіялося більше кольоній, з характером українського населення. Це містечко було започатковане ще в 1900 р. й околицю тоді названо: „Крукед лейк”. Там то й тоді осіли перші українські фармері, православні українці з Буковини, з сіл Бабин, Веренчанка, Кулівці, Репужинці і ин.

До вакавського місійного округа входять слідуючі українські православні громади:

Церква Успення Богородиці в Вакав; церква Покрова Богородиці в Ст. Джулієн; церква св. Володимира Великого в Кадворт; церква Сошестя Св. Духа в Вонда-Сматс; церква Успення Богородиці в Мічем; церква Пресвятої Тройці в Тарнополь; церква св. Апостолів Петра і Павла в Єллов Крік.

Перша громада, котра прилучилася до Української Православної Церкви в Канаді (мабуть перша укр. прав. громада в Саскачевані) — це Ст. Джулієн.

Громада перейшла всякі труднощі і порвала сіти з ворожими впливами і зазіханнями на українську душу, в початках презбитеріянські (серафимщина), а пізніше католицькі. Твердими стовпами і основою православія в ту пору були, нині вже покійні, громадяне Швидкий, Пігач, Іван Кіндрачук.

Громада нараховує 80 членів, має гарну (хоч троха за малу) церковцю, 15 акрову площу під цвинтар, Народний Дім (належить до Союза Українських Народних Домів).

В цім самім окрузі є пять державних публичних шкіл, в яких тростами є самі українці, вчать українські учителі й учащають самі українські діти. Школи називаються: Ст. Джулієн, Коломия, Снятин, Полтава і Київ.

Сама вакавська парафія, як осідок душпастиря, громада стара. Церковця збудована десь 1910, ще як міста Вакав, ні залізниці не було. Тому вона й залишилася милю від міста. В початках громаду обслугували російські батюшки та від 1922 року громада ввійшла в склад Української Греко-Православної Церкви в Канаді і є взірцем, як боронити й тримати свою віру.

І нині атакують нас і презбитеріяни (евангелики), і баптисти, і єговики, і кацапи, а в місті і французи-католики. Та завдяки свідомости й щирости членів, наступи ворожі слабнуть і громада держиться примірно. Парафія має гарну (хоч маленьку) церковцю, просторий і загосподарований цвинтар, та й для потреб громади завсіди отвором стоїть Український Народний Дім в самому місточку.

Громада Сматс-Вонда, хоча невелика числом (25 членів), за те члени свідомі, жертвенні і з посвятою. Громада прилучилася до Дієцезії 1925 р., має побудовану гарну церкву, через дорогу величавий Народний Дім в честь бл. п. отамана С. Петлюри і милю від церкви цвинтар.

Найбільша в вакавськім окрузі громада — це Мічем. Церковця в дуже гарному положенні, на горбі, милю на захід від містечка. Коло церкви гарний цвинтар, де спочивають між іншими заслужені на церковній народній ниві працівники: Василь Гавриш та Ізидор Новосад, що дав $1000 на ціль Українського Греко-Православного Брацтва в Канаді. Громада ввійшла в склад нашої Церкви, подібно, як громада Ст. Джуліен, в самих початках організування Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Членів числить 40. Всі карні, свідомі, поступові і жертвенні. Мічемці здобули собі добре імя може за всі кольонії в Саскачевані, завдяки своїй жертвенности на народні цілі, своїй національній свідомости й любови до Церкви.

В громаді існує відділ СУМК, що відбуває все точно свої місячні збори і літературні вечірки. Також при Народнім Домі міститься найбільша бібліотека, яку я де в Канаді на фармах між українцями зустрічав.

12 миль на полудне від Вакав є українська православна громада в Кадворт.

Громада, хоч мала числом (24 члени), за те члени щирі, побожні, жертвенні. Парафія має гарну, нову церкву, цвинтар і діяльний СУМК. Перепоною в кращій роботі для

громади є брак своєї громадської хати, де, головно молодь, могла б відбувати свої збори, пописи, читання і т. д.

24 милі на схід від Вакав є українська православна громада в Тарнополь, Саск.

Громада має гарну церковцю, цвинтар, коло церкви Народний Дім і через дорогу гарну нову публичну школу.

Громада ввійшла в склад Української Греко-Православної Церкви в Канаді 1922 р. тай перебула не одні атаки зі сторони чужих впливів, головно біблійників.

Тарнополь, це також одна з громад, де є 41 відділ Взаїмної Помочі, що є досить діяльний. При церкві велику ролю відограє жіноче товариство. В останніх часах, кількох членів з громади прилучилися до ново-зорґанізованої церкви в Єлов Крік.

Найдальшою громадою на схід (30 миль від Вакав) є українська православна громада св. ап. Петра і Павла в Єллов Крік. Це одна з найновіщих громад нашої Церкви і в 1937 році весною, задяки свідомости і жертвенности своїх членів, набула гарний церковний будинок в суто православному стилю. Хоч ще церква невикінчена, то всеж гарно репрезентує українців перед чужинцями. Будинок в місточку, в ясному, видному місці, з одної сторони церкви гарна двоклясова школа, а з другої Народний Дім (належить до Союза Українських Народних Домів).

Оцих кілька стрічок в памяткову книжку Двадцятьлітнього Ювілею нашої Церкви, хай будуть доказом, що наша Церква не тільки, що ширить всюди Христову науку й засади та подає морально-релігійне виховання, не тільки, що згуртувала в свої ряди найсвідоміщих украніців, але й стала забороло́м і фундаментом української культури серед українців в Канаді. Маючи такі тверді основи в своїм фундаменті, Українська Греко-Православна Церква в Канаді сповнить свій клич: в Українській Православній Церкві будучність нашого народу!

Т. Гуменюк.

ЯК ПОВСТАЛА Й ЗРОСТАЛА УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ГРОМАДА В ТОРОНТІ.

Перші українські іміґранти до Торонта прибули в 1903 році. В поважнішому числі почали українці напливати до Торонта аж коло 1910 року. В той час не було в Канаді ще ані українського греко-католицького епископа, ані постійних священиків. Люди були примушені вдаватися аж до еп. Ортинського в Америці і той приїздив до Торонта двома, або трома опадами, а вкінці надав сталого пароха в особі о. Боярчука.

Отець Боярчук був, як оповідають, чоловік військової вдачі, вмів вдержати людей в руках і все йшло добре аж десь до закінчення війни. По війні многі з парафіян о. Боярчука впинилися між „товаришами", де знаходяться і тепер.

Ще підчас війни заснувалося в осередку міста „Запомогове Брацтво св. Михаїла", що пізніше, десь в 1917 році, перетворилося в „Просвітне Товариство ім. Шевченка". Десь коло 1920 р. зорґанізувалося також большевицьке товариство „Злука". Тих членів Товариства ім. Шевченка, що не далися втягнути до „Злуки" „товариші" називали згірдливо „тарасенятами". В пару літ пізніше „Злука" перетворилася в „Український Робітничий Дім", а Товариство Шевченка приняло в 1925 провінціяльний чартер під назвою „Український Народний Дім в Торонто".

Весною 1926 невеликий гурток людей, що гуртувався при Народнім Домі, заснував 8 відділ Взаїмної Помочі, а в осени того самого року, тим самим людям припало започаткувати орґанізацію Української Греко-Православної Громади. Сталося це в такий спосіб: Десь з початком 1926 року передовіщі українці в Гемилтоні (між ними Іван Шебець, що тепер у Вотерфорді, та покійний вже Іван Тюхтій) спровадили до себе о. Петра Білона (що тепер в Злучених Державах). Скоро показалось, що Гемилтон ще не в силі вдержати священика й о. Білон переїхав до Торонта. Зробив це, як вже було згадано, на запрошення людей, що гуртувалися при Народнім Домі.

Перші наради в справі заснування Української Православної Громади в Торонті відбулися 31 жовтня, 1926 року.

Ухвалено написати лист до о. Білона й на 14 листопада, 1926 року, він відслужив в Торонті перше Богослуження.

Церковний рух, що дуже скоро поширювався в західній Канаді, перенісся й до Торонта, й на українських православних Богослуженнях, помимо того, що вони відбувалися у винайменій та не дуже привітній церкві, можна було нераз бачити не тільки людей з ініціятивного гурта, але й других, що не могли знайти задоволення ні в церкві католицькій, ні в протестантській.

Богослуження в Торонті відбувалися до осени 1927 року, коли то показалося, що не тільки православні українці в Гемилтоні, але також в Торонті не були приготовані до постійного вдержання священика. Головний клопіт був в тому, що один і той самий гурт людей був заанґажований перше сплатою площі під Народний Дім, а відтак закупном та перерobленням будинку того ж Товариства. Через це церковна робота православних українців в Торонті мусіла перерватися на кілька літ, і о. Білон відїхав на захід.

Перерва, що зайшла в життю православних українців в Торонті в 1927 році, стала немов спробою, чи православні зможуть обійтися без своєї церкви. Тою перервою найбільше тішився, крім большевиків, незначний гурток людей, що й тепер жиють ще давним старокраєвим радикальним духом та переконанням, що все лихо на світі, а для них зокрема, є через „попів" та церкву.

Дуже в пригоді стала та перерва також о. Сарматюкові, тодішньому греко-католицькому парохови, що дуже ревно дбав про добро католицької церкви. За його стараннями зорґанізовано на місті (під боком православних) другу греко-католицьку парафію та закуплено будинок старої протестантської церкви. Будинок записано на „Римо-католицьку Епископську Корпорацію для Торонтонської Дієцезії в Канаді".

Були й такі, що хоч в засаді, здавалось, не мали нічого проти церкви, то їм особисто було не дуже вигідно мати під боком церковну інституцію, що могла не все те одобрювати, що вони робили. Вони хоч явних виступів проти Церкви не робили, то клали колоди більше невинного характеру, приміром підносили, що православні повинні з будовою, чи купном церковного будинку зачекати, аж поки не будуть виплачені інші українські доми та інституції в Торонті.

Але життя не чекало. Люди вінчалися, хрестилися, вми-

рали, діти підростали, світські інституції, як показалося, відповідного впливу на підростаюче покоління не мали, приходили свята, — Різдво, Великдень і ін., — а священика не було. Прийшло до того, що треба було час від часу спроваджувати о. Слюзара аж з Монтреалу (на похорон членів Взаїмної Помочі, то що) і в році 1931 невеликий гурт православних рішив, що треба церковну орґанізацію в Торонто як найскорше відновити.

Приїхав о. Савчук, Адміністратор Церкви, й 15 лютого, 1931, відбулося в англіканській церкві св. Стефана (Каледж ри, на яких вибрано парафіяльний уряд.

Той уряд взяв на себе досить тяжкий обовязок; бо було рішено, що поки спровадиться священика, в касі мусить бути зложена відповідна сума грошей на винайм церкви та утримання пароха. Коли хто не пробував в життю збирати членських належитостей від членів в той час, коли не можна їм показати ні священика, ні церкви, то повинен спробувати.

Церковна каса досить скоро зростала і під осінь 1932 готівка в банку досягала вже $1000.00. В осени того року громада дістала сталого пароха в особі Всеч. о. Д. Д. Лещишина. Теперішним парохом є Всеч. о. П. Галицький, що прийшов на місце о. Лещишина в осени 1936 року.

Як перших два роки (від початку 1931 до осени 1932) зійшло на тому, щоби пристарати відповідну суму грошей для постійного удержання священика, так слідуючих три роки проминули, попри все інше, на вічнім шуканню за постійним, або хоч більше вигідним церковним приміщенням. З приїздом о. Лещишина громада винаняла сирійський церковний будинок під ч. 693 Бетгорст вулиці, де пок. Ю. Гасан зорґанізував перший церковний хор. Відтак церква перенеслася під ч. 631 Крофорд Стріт, де було троха більше вигод, але за те будинок був дальше від українського осередку. Дотого з часом зайшло таке, що Громада могла мати тільки частинне посідання того будинку, а в таких відносинах неможливо було вести якоїсь більш пляново̂ї, чи постійної роботи. Треба було зважитися на більше рішучий крок, а тим кроком було закуплення площі під церкву за $7000.

Закуплена площа лежить в самій середині (ґеоґрафічно) міста, а крім того є в українськім осередку. Гроші на закупно площі зложило кількох людей, приватними по-

зичками. Замовлено проєкт церкви (Стефана Дармограя) і отворено кампанію за збіркою фондів на сплату площі. По день 4 вересня, 1936, кампанія принесла готівкою всього $667.00, а по кінець березня, 1938, не більше, як $3488.40.

З Великодними святами 1937 відновлено кампанію за збіркою грошей на сплату площі та будову власної церкви. Кампанія почалася, жертви почали потроха напливати, але показалось відразу, що бажаного успіху не буде. На це зложилося кілька причин, — а всі вони зводилися до одного: ворожої агітації з боку чужих і своїх, — як що своїми можна називати отих, що через свою несвідомість переймаються руїнницькими кличами й криком амбітників, яким тільки про те ходить, щоби вдержатися при диктатурі.

Природно можна б сподіватися повної кооперації з Громадою зо сторони світських орґанізацій, членам яких приходиться бодай час від часу звертатися до церкви по духовну обслугу. Тимбільше, що її члени й прихильники були між головними основниками та фундаторами тих же світських інституцій, тай ще тепер багато їм помагають. Та послідними роками всякі спроби кооперації зо сторони церковної громади були до великої міри неуспішні, бо завжди находилися люде, які не могли спати поки не зробили всього, що могли, щоби збудувати хінський мур між людьми, що вже зжилися з собою та мають менше більше однакові погляди на українське життя й роботу як в Европі, так і в Канаді. Прийшло до того, що, завдяки одиницям, в світських наших інституціях не могли мати приміщення ні Союз Українок Канади, ні Сумківці, ні студенти. Їх, правда, не вигонили, але давали на кожному кроці відчути, що вони непожадані. Свою „невтральність" супроти церков ті інституції показували хіба тим, що на сцені, підчас свяченого і т. п., могли мати місце всякі духовні, тільки не з Української Православної Церкви. В деяких провідних членів світських інституцій виробився дивний погляд, що успіх в їх власних бизнесах, а також успіх інституцій, до проводу яких вони допалися, залежний головно від неуспіху, або занепаду Української Православної Громади. Настільки така тактика вийшла, або виходить тим людям на користь в їх приватних бизнесах, це їх особиста справа, але треба сказати, що прим. надії, коли що такі були, зєднати при Народнім Домі людей, чи орґанізації, що ставляться до Української Православної Церкви неґативно, або й ворожо,

ціною неґативного ставлення до Церкви з боку Народного Дому, розвіялися з хвилею, коли в Торонті зайшла мода набувати власні будинки, — і там де їх треба, і там, — де без них можна б обійтися.

Згадую тут про всі ті клопоти та перешкоди, що нам прийшлося переживати, головно для того, щоби звернути увагу на факт, що наше українське громадянство в Канаді ще не позбулося дрібничковости та склонности піддаватися чужим, розкладовим впливам й через те ми ще подекуди калікуємо. Приміром, в нас ще далеко нерівно поділена робота. На многих ділянках — не самих церковних — працює нераз 5—10 людей там, де повинно їх бути 100, або й більше, а це не надає українському громадському життю та роботі відповідної рівноваги. Коли однак порівнати теперішні часи та свідомість українців в Канаді з тим, що було колись, то треба признати, що зусилля — спершу одиниць, а відтак гуртків, орґанізацій та громад, — не пішли на марно. Мають тепер українці в Канаді вже багато такого, до чого не постидається признати й молодше покоління. До таких здобутків безперечно належить також гарний будинок-камениця, що її Українська Православна Громада в Торонті цього року закупила та що межує з давніще закупленою площею.

Площу й будинок набуто коштом $26,000.00. На цьому майні тяжить ще великий довг, але громада вірить, що при щирій допомозі нашого загалу, той довг буде сплачений і громада тоді зможе звернути всю свою увагу й енерґію для праці, яка входить в її властивий обсяг ділання.

Завданням Української Православної Церкви в Торонті, як і всюди є, гуртувати українців всіх земель — з Галичини, Великої України, Буковини та Закарпаття, та виховувати їх на добрих українців і добрих горожан Канади. Саме Торонто обнимає 40 квадратових миль, а на тому просторі живе не менше 10,000 українців. Більшість з них вірять в будучність свого народу та розуміють вагу й потребу Церкви. Українська Православна Церква являється завершенням культурної роботи всіх інших українських національних орґанізацій і як така, сподівається повної кооперації в її народно-культурній роботі не тільки з боку поодиноких осіб, але й з боку тих же національних орґанізацій.

Свящ. Володимир Слюзар.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА СВ. СОФІЇ В МОНТРЕАЛІ.

Цього, 1938 року Українська Греко-Православна Церква в Канаді святкує свій 20-літній ювілей. Двадцять років тяжко пройденого шляху, що веде до Христа й до відродження українського народу. Цей самий хрестний шлях переходили поодинокі громади, що спішили до праці у Винограднику Божому. Без хрестного шляху, по якім ішов наш Божественний Спаситель, не булоб і Його світлого Воскресення, а без хрестного шляху всіх наших церковних громад, не булоб рівнож воскресення нашої рідної матері — Української Православної Церкви. При цьому не треба забувати, що Симоном Киринейським, що помагав нести тяжкий хрест Рідної Церкви, було самовіддане священство та найсвідоміша частина нашої української іміґрації в Канаді.

З цеї точки погляду гляджу на монтреальську громаду з 12-літньої перспективи, бо 1926 року, з моїм приїздом до Монтреалу, почалася праця над відродженням нашої Церкви в найбільшому місті цілої Канади. Кожний, за той час пройдений крок — це було несення тяжкого хреста, під тягаром якого, здавалось, от-от впаде маленька горстка свідомих і відданих дітей Рідної Матері Церкви, щоб більше не піднятись. Та Боже Провидіння чувало над цими працьовниками, й хотяй з кожного боку сипалися на них слова наруги й погорди, так від своїх, як і чужих, — вони поволи, але певно поступали вперед. Правда, — до чужих і ворожо до нашої справи наставлених людей і орґанізацій, — ми не мали жадних притенсій і були до їх атаків приготовані, однак завзяті кличі „роспни, роспни", що виходили таки з уст своїх рідних братів, наносили часто переполох в ряди малої громади й тільки сильна віра в правоту великого діла — додавала їй сили до дальшого несення тяжкого хреста.

Новітні фарисеї не побоялися вживати явної клевети, — закидаючи нам, що ми тільки закриваємося церквою, а на ділі провадимо під її покришкою большевицьку роботу.

Цю пляму вдалося нам змити перед провінціяльним правительством аж по кілька-літній тяжкій праці, представляючи йому між іншим рекомендаційні листи від провідних людей так в церковнім, як і в політичнім життю Канади. Наслідком цеї нехристіянської пропаґанди була захитана на якийсь час гідність і добре імя української іміґрації в цій провінції; крім того витрачено приблизно $4,000.00 на саме одержання провінціяльного чартеру, бо провінціяльний уряд — з початку повірив злобним підшептам з боку наших противників і ставився неприхильно до нашого прохання, дати чартер для нашої громади. Хай отже й це буде записане в історії розвитку нашої Церкви, що таки свої рідні брати, не перебираючи в средствах боротьби проти неї, — не побоялись Бога й свідчили ложно проти ближніх своїх.

Не сидів даром і безбожницький табор ріжних покроїв. Йому рівнож було, як і тепер є, не на руку відродження Рідної Церкви, яка навертає на праву дорогу заблудших дітей українського народу, — і він цілою своєю силою старався спинити наш розвій.

Помимо всіх тяжких перешкод, громада наша поступала крок за кроком вперед, не звертаючи уваги на злобні й безпідставні поговори. По довгих літах ми вспіли переконати тих, що весь час стояли з боку й приглядалися нашій праці, що та праця дійсно скерована тільки на славу Божу й на добро українського народу. Нашими засобами були між іншим Рідна і Недільна Школи, в яких виховувалося наше молоде покоління на чесних і добрих християн і свідомих українців. Тут роджена й при нашій церкві вихована молодь доповнює з року на рік ряди нових наших працьовників. По упливі 12 років чуємо признання вже навіть від тих, що колись вороже ставились до нашої Церкви. Тепер вже говорять: „там гарна й свідома молодь". Це признання є найкращою нагородою для цілої церковної орґанізації і для тих, що працюють на її полю. На культурно-просвітній ниві здобула собі громада також чільне місце. Театральне й співоче мистецтво поставлене надзвичайно високо, так, що хор нашої громади виграв вже другий рік під ряд першу нагороду на провінціяльнім музичнім фестівалі. Своїми виступами хор не тільки, що познакомив анґлійсько-французький світ з чудовою українською піснею, але також довів до їх відома проблеми українського життя-буття та визвольні змагання українського народу.

Товариства „Запорізька Січ" і „СУМК" дбають про культурно-просвітне життя нашої громади й булоб побажаним, щоб вони й на далі працювали з таким запалом і енерґією, як дотепер. Сильне числом і свідомістю Жіноче Товариство „Доньки України" виконує взірцево свою працю в дуже важній ділянці нашого життя — сплачуючи разом із Церковним Брацтвом довг, що тяжить ще на церковному будинкові, забезпечуючи в той спосіб власний кутик для себе й своїх дітей. Цю їхню працю видно не зо слів, а з цифрів, що їх представляється в річних фінансових звітах нашої громади.

І так з маленької, але надзвичайно витревалеї горстки, що вміла нести свій тяжкий хрест, повстала поважна громада, якою ціла наша Церква в Канаді може гордитися, святкуючи своє 20-літнє відродження.

Хай милосердний Господь держить у Своїй опіці всіх чесних і щирих працьовників Рідної Церкви та хай збереже їх на многі літа.

ГИМН.

Боже!
Ти цар світів, велика Твоя сила!
Луч долі, щастя розсвіти
В землі, що кровю скипіла,
Наш рідний край благослови.
Царю!
Могучий Ти над звіздами і морем!
Як ворог в наш вдереться храм,
Стій Ти при нас, а всіх поборем
І смерть страшна не буде нам.
Боже!
Ти наш отець, на Тебе уповаєм,
Любови, згоди нам подай!
Народ хай в мирі процвітає,
А міць життя ввійде в наш край.

Свящ. Є. Грицина.

ЖИВУЧІСТЬ НАШОЇ ЦЕРКВИ.

Від початку свого існовання Українська Греко-Православна Церква в Канаді виказує великий розмах у праці для освячення й духового виховання нашого народу.

Поки відродилась наша Церква, церковно-громадське поле в Канаді було запущене. На загал беручи, три церковні організації старались полонити наших поселенців — католицька, російська і презбитеріянська.

Всі три вони мали перед собою такі цілі, що не годилися з духом правдивої Христової Церкви. Не диво, що наш поселенець шукав, тужив і ждав на свою власну Церкву, що була б для нього матірю і пристановищем у хвилях тяжкого, злиденного еміґрантського життя.

Всі три згадані церкви змагали до винародовлення українців. Чуже, нежонате католицьке духовенство, часто не знаючи нашої мови, ні не співчуваючи з стремліннями українського народу, вело свою роботу серед нашого загалу в Канаді виключно в тім напрямі, щоби зміцнити римокатолицьку церкву. Коли ж свідоміщі з їх вірних домагалися громадської освідомляючої праці на користь українській справі, римські ксьондзи їх картали, або висмівали.

Російські батюшки явно й славно голосили про єдину неділиму Росію та про один „русский" нарід. Про громадську роботу не було що й згадувати, бо до неї вони цілком не надавалися. Не могли вони бути під ніяким зглядом взором до наслідування, бо ні розумом, ні своїм поведенням не стояли вище від своїх вірних.

Презбитеріяни отверто стреміли до винародовлення українців. Їх богослуження, ріжні підприємства та диспути зводились до одної цілі: чим скорше українців засимілювати.

Свідоміщі з українців, зрозумівши пляни чужих церков, виповіли їм безкомпромісову боротьбу. Не легка вона була, бо треба було боротись не тільки проти чужих, але й проти своїх рідних, хоч і недумаючих братів, що привязувались до одного чи другого реліґійного руху та завзято

його держалися, обороняли та складали на його цілі великі гроші. Коли ж зорґанізувалася Українська Греко-Православна Церква, проти неї обєдналися всі чужі, ворожі нам церковні сили. Не могучи спинити зросту Української Православної Церкви, вони почали забезпечуватись на тих позиціях, що мали в своїм посіданню. Це їм не вдавалося, бо національно-церковна свідомість огортала що раз ширші круги українського загалу в Канаді, й Рідна Церква з кожним днем здобувала нові позиції.

Коли я був в Саскачевані, до мене прийшли одного разу люди з російської місії й просили, щоби я став їх парохом на місце російського батюшки. Вони заявили, що їх ніхто до того не намовляв та що вони самі пізнали, що робота російських батюшків, — це чужа робота. З кожного слова, з кожного руху тих душпастирів, — вони говорили, — віє холодом, чужим, ворожим духом. І вони рішили приєднатись до Української Православної Церкви.

Я був у них. Підчас першого Богослуження і в часі проповіді можна було завважати сльози радости на їх обличчах. Після Богослуження вони обступили мене й розмовляли, як з рідним і добре знакомим, хоч ми тоді перший раз бачилися. Отак обєднує Українська Православна Церква дітей українського народу.

Нині католики й протестанти приходять до нашої Церкви без якогось спеціяльного притягання й стають її членами. Що їх спонукує до такого кроку? Нічого іншого, тільки добра, релігійна й просвітна робота Української Православної Церкви.

Духовні працівники нашої Церкви, це дійсні українські патріоти й апостоли Христові. Поза церковно-релігійні обовязки вони занимаються також народньою роботою. Дають відчити, устроюють концерти й вистави, беруть участь у ріжних товариствах і орґанізаціях, помагають кожній добрій справі ділом, словом і грішми.

Не менше щирости й жертвенности можна доглянути серед світських членів Церкви. Щирість у церковній роботі, жертвенність, часами до самовідречення, безперестанна трудолюбивість для своєї Церкви, — це прикмети православних українців.

Нераз приходилось мені їхати в таку непогоду, що й собаки на двір не вигнав би. В зимі, серед снігів, збились з дороги та добре намерзлися. Або в літі застрягло авто

в болоті й годі його випхати; беремо валізку в руки й ідемо болотами темної ночі три милі пішки. І не счислити всіх таких і подібних випадків. Але ніколи не чув я нарікань з боку людей. Вони раді, що можуть потрудитися для великої, святої справи.

Ось, чому наша Церква зросла й далі зростає. Вона має щирих робітників, має жертводавців, має побожних, віруючих членів.

Живучість нашої Церкви проявляється в успішному поборюванню чужих релігійних впливів серед нашого народу; в поширюванню церковної праці власними силами її фондами; в відданости й жертвенности її духовних і світських членів.

Дай Боже, щоби живучість Української Православної Церкви ще збільшилася на будуче. Дай Боже, щоби в найблищій будуччині всі українці в Канаді зєдналися під її омофором.

——————«»——————

РІДНА ВІРА . . .

Рідная віра, нашеє щастя,
скарб неоцінений наших батьків,
нам ти відкрила двері спасіння,
нас берегла вже десяток віків.

Рідная віра — то наші благання.
В ній уся наша душа,
в ній наша радість і наші страждання
й сила від всякого зла.

Рідная віра — то наші змагання
до правди, любови, добра;
це світлеє сонце; це наше єднання;
для нас наша віра — це наше життя.

Свящ. П. Юркевич.

Свящ. Е. С. Улян.

ОДИН СПОМИН.

Пару літ тому мешкав я в Норт Бетлфорд, Саск., і звідтам обслугував дооколичні українські православні громади. Само місто проявляє великий торговельний рух, особливо по суботам. До нього прибувають українські покупці навіть з подальших околиць — найбільше з півночі, де українці поселилися збитою масою, та з полудня, а вже менше зі сходу й заходу.

Було це ранньою весною, як наспіла до мене вістка з місцевости Морин Крік, що лежить за Медов Лейк, Саск., що там є кілька українських родин, що раді б. мати в себе хоч раз Богослуження. Ці родини живуть відтяті від світа, бо від найблищої української православної церкви в Ґлеслин, Саск., ділить їх віддаль около 80 миль. Ходило їм про те, щоби не лише вони, але і їхні діти побачили красу нашого обряду й почули духовну науку.

Коли прийшов умовлений нами час, вибираюся сіпіярським мішаним потягом в дорогу. Було це в пятницю рано. Їду через знану мені околицю, заселену переважно українцями, аж до вузлової стації Медстед. Звідси починається для мене незнана околиця. Завважую, що чим дальше, рістня осикових дерев уступає смерековій гущі. Спиняємося на двох малих перестанках, а третий, про котрий я вже чув, що там жиють українці, відзначається лише тим, що на бічнім торі стоїть кілька порожних ваґонів, ждучи ладунку дров, а на малім, з круглого дерева збудованім домику, видніє напис „Почта Джюньор". В цю ж мить підбігає до мене пару мужчин. З їх лиця пізнаю своїх. Починаємо нашвидку розмову, і я даю їм до відома, що їх також незабаром відвідаю.

Ні на дальших перестанках, ні в поїзді не довелося мені вже більше з українцями стрічати, а що в ваґоні майже пусто, беру книжку й пробую читати. Але краса смерекових лісів приковує мій зір, а ґадка летить в рідний край, бо давно вже я не бачив поза осиковим іншого ліса. А тут ще й береза, мов біленьке дівчатко за маму стареньку, ховається за смереку. Так і в нашій околиці було . . . — Та чи справді в нашій? Боже, коли ж то наше, — нашим буде?

І думкою знова полинув в минуле. Пригадались мені лісисті Карпати, стрімкі Альпи і сербський Чачак, а з тим пережиті роки на війні. І мимоволі з моїх трудий добувається глибоке, тихе зітхання: Боже, куди ще та доки Ти мені вандрівку призначив?

Зполудня віздимо на другу лінію, — Принс Алберт-Медов Лейк. По лівій стороні гарне, зеленим лісом обведене озеро Пеликан та індіянські житла.

Вже стемніло, коли приїхали до Медов Лейк. Тут кінчиться найдальше на північ висунена залізнича дорога в Саскачевані, а враз з нею й шоса („гайвей"). Невеличке тай недавне це місточко. Кілька крамниць, ресторанів і ґареджів, — становлять бизнесову частину місточка. Поза тим пару домів, схованих в непрорубанім ще лісі, визирають зпоза дерев своїми освіченими вікнами.

Заходжу до готелю. Вневдовзі приходить по мене один український фармер й бере до себе на фарму. Там переночувавши, їдемо 15 миль індіянськими дорогами до чоловіка, що мене сюди запросив. Є тут кілька родин, що недавно поселилися. Вечером збіглися всі переконатися, чи справді приїхав священик.

В ранці, коло 5 години, чую притишені ходи й шепіт, — роблять старанно приготовання до небувалого в них свята. Ще трохи поспавши, — встаю. Хата гарно прибрана. Приготовляємо престіл, а там почали прибувати люди. Одні сповідаються, другі моляться. В усіх глубоко релігійний настрій.

„Благословенне будь царство" . . . і з уст присутних полилася щира, побожна молитва. Це перший раз в тій частині канадійської землі пролунали слова Служби Божої, а до того в українській мові. Кожне слово молитви й проповіди втягали в себе присутні, як суха земля втягає воду. А в очах блестіли слези, — слези надземної радости й духового підйому.

По Службі Божій — спільний обід, відтак відчит і організаційні збори церковної громади.

Після того беремо великий трираменний хрест та йдемо на місце, що його придбали на цвинтар. Закопуємо хрест на місці, виголошую відповідне слово, виконую чин освячення, — й знова лунає спів-молитва. А серця присутних переповнені радістю, що вже і в них є знамя спасіння, —

прапор православія. Це найдальше на півночі, в Саскачевані, наш трираменний Святий Хрест.

Мій побут в Морин Крік відай ніколи не затреться в моїй памяти.

НЕДОЛЯ УКРАЇНИ.

Коли почну, Вкраїно-Мати,
Твої страдання розважати,
Тоді Голгофта передо мною
З усею грозою страшною
    В моїй душі стає ціла:
Тоді я бачу і Марію
У морю сліз, і ту надію —
Її Ісуса; бачу рани
Його святі . . . І в мене кане
    Зпід серця, мов кришталь, сльоза,

Коли згадаю, наша Нене,
Твої всі муки і страдання,
Усі сльози та ридання
Твоїх синів — тоді у мене
    Стискаєсь серце із жалю . . .
Всевишнього я щиро молю
В своїй душі про щастя долю
Для Тебе Мати наша мила,
Що горем-лихом полонила
    Все серце і душу мою.

О Мати Божа, о Маріє!
Велика христіян надіє!
Поглянь, я щиро Тя благаю,
Поглянь ласкаво, наш Ти Раю,
    На Україну, на Твою!
Її-ж ти Мати! . . . Ми в неволі!
А хліб наш — плач, вода — терпіння,
Почуй-же, Мати, голосіння
Твоїх дітей! Подай нам долю,
    В опіку нас візьми Свою.

П. Ш-о.

Свящ. Д. Кирстюк.

СПОМИН З МИНУЛОГО.

З нагоди двадцятьлітнього Ювілею відродження Української Православної Церкви в Канаді, хочу поділитися з шановними читачами моїм спомином про перше Богослуження в Українській Православній Церкві, в якім я мав честь брати участь.

Це перше Богослуження відбулося в Ст. Джуліен, Саск., де то ціла греко-католицька громада з своєю церквою прилучилася до Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

В осени 1918 року дістав я телеграму, щоби їхати до Саскатону, а звідтам до Ст. Джуліен та взяти участь в Богослуженню.

Поладнавши деякі необхідні справи, на другий день, в пятницю рано, я вибрався в дорогу. В Саскатуні переночував в Інституті ім. П. Могили, а в суботу, разом з іншими нашими громадянами, виїхав потягом до Ростерн, звідки забрали нас автами до Ст. Джуліян.

В неділю, в 8-ій годині рано церква вже була переповнена людьми. Радісно гуділи дзвони, а їх гомін розносився по всіх закутинах околиці та сповіщав вірних, що Богослуження вже почалося.

Сотки народу прибули на Богослуження; не лише з Ст. Джуліян, але й з сусідних околиць прибули найкращі та найсвідоміщі громадяни, щоби своєю присутністю звеличати те велике свято.

Прискорено билось серце, горіли очі з радости, в душах родились слова молитви.

Луна прекрасного співу розносилась по великій церкві і наповняла побожною радістю серця всіх присутних.

Кожний з присутних відчував, що здійснились мрії нашого народу, що від того дня почалось для нього нове життя, що від тепер ми самі будемо панами нашої душі.

Богослуження випало надзвичайно величаво та врочисто. Нарід розходився домів підбадьорений на дусі та з вірою в серцях, що перед українським народом стелиться краща будучність.

В моїй памяти цей день залишився ясним спогадом. Він освічував мені дорогу в моїй дальшій праці на церковнім полю.

Так душпастирська праця на новій церковній ниві почалася. Церковний рух, започаткований на зїзді в Саскатуні, охоплював щораз все нові місцевости західної Канади.

По околицях свідоміщі фармері, робітники, учителі й священики взялися щиро до праці. В кожній околиці, в кожній громаді знайшлися одиниці, що стояли напереді всякої громадської роботи, та що не жалували ні труду, ні грошей для церковної справи.

Рука Божа провадила всіх тих, що працювали на українськім церковнім полю й число церковних громад скоро зростало.

Треба згадати, що противники ставили нам всякі перепони: — всякі аґенти, політичні й релігійні, всякі непрошені „опікуни" й „добродії" атакували в нечесний спосіб Українську Православну Церкву та накидались на її працівників.

Сектанти — баптисти, методисти, й презбитеріяни, — в своїм орґані „Канадійський Ранок", атакували нас з одної сторони. Москалі та всякі перекіньчики й збаламучені москвофіли атакували з другої сторони. Бельґійці й французи, на чолі з „руським" еп. Никитою Будкою і його священиками — з третьої сторони. Атаки з боку католиків провадились в „Канадійськім Русині", з амвон по церквах, на мітінґах та в приватних розмовах.

Католицькі священики при всякій нагоді сипали на православних громи й прокляття, послуговуючися при тім огидною лайкою та видумками, що ніяк не лицювало духовним особам.

Треба сказати, що еп. Будка і його священики багато причинилися до поширення Української Православної Церкви. Робили вони це своїм криком, нападами та невідповідним поступованням.

До всіх вище згаданих противників треба ще додати всяких безбожників та індиферентів, які тоже не жалували труду, щоби пошкодити Українській Православній Церкві.

Чимало було треба тяжкої праці, розваги, завзяття, посвяти й пожертвовання для ведення церковної роботи. Скільки часу, труду й енергії треба було витратити на боротьбу з противниками, на опрокинення й пояснення ріжних наклепів з їх боку, та на освідомлення збаламучених ними людей.

Та все те якось пережилось, ми перейшли вогонь, робота зробилась і сьогодня вже бачимо результати нашої тяжкої праці. Навіть деякі католицькі священики, колишні наші найбільші противники, перейшли, хоч не з власної волі, на православну віру.

Помимо всіх труднощів, усіх перешкод та утяжливої праці, провідники наші зуміли як слід попровадити нашу церковну справу й сьогодня, по коротких 20 літах, православні українці в Канаді можуть повеличатися так важною інституцією, якою є Українська Греко-Православна Церква в Канаді.

Сьогодня ми можемо похвалитись сотками церков і церковними громадами та десятками тисяч вірних, які з любовю та пошаною відносяться до своєї Рідної Церкви і її проводу та які є запорукою її дальшого зросту.

Честь і слава всім тим, що брали живу участь у відродженню Рідної Церкви, що встояли непохитно перед ворожими нападами та що й сьогодня стоять при ній твердо. Українська Греко-Православна Церква, при Божій допомозі та щирій прації її рідних дітей, стала світильником духової і народної культури, стала розсадником правди і науки на славу Божу та на щастя українського народу.

Обєднаймось всі довкола неї та держім високо її прапор!

Свящ. Т. А. Горбай.

СПОМИНИ.

На конференції духівництва Української Греко-Православної Церкви, що відбулася в другій половині місяця липня, 1926 р., в місті Саскатуні, припоручено мені виконувати місійну працю в провінції Алберті, де вже було двох наших священиків, о. І. Кусий і о. Д. Сенета, що обслугували около 10 громад, а кілька громад було в стадії орґанізації.

Серпня 20-го згаданого року приїхав я до Едмонтону, а далі до Редвей, де в неділю 22-го серпня відбулася Архиєрейська Візитація Впреосв. Архиєпископа о. Іоанна Теодоровича, і де о. Владика рукоположив мене в пресвітери. Потім я ще поїхав з о. Архиепископом до Брудерґайм і Коломия-Січ, де тоже відбулися візитації.

Дальше я вдався до о. І. Кусого на Кейленд, який, як кількалітний місіонар в Алберті, порадив мені осісти на північній стороні ріки Сескечеван, в околиці Гемлин, і віддав мені до обслуги три зорґанізовані громаді, а саме Гемлин, Давнінґ, Ґлендон.

Початки були тяжкі. До залізниці було 13 миль. До того рік був дуже сухий, і не було паші, отже й коня не годен був тримати. Але мої парафіяни возили мене, куди було треба й так помагали мені по черзі, аж поки я купив собі власного коня, в травні 1927 р., коли вже була зелена паша.

Я служив деколи і в Смокі Лейк. Богослуження відбувалися в школі, але як большевики увійшли до шкільного заряду, заборонили вживати школу, отже цілу зиму не було Богослужень. На весні скликали православні українці збори й рішили побудувати церкву таки в місточку. Літом 1928 р. побудовано церкву і в неділю, 25-го листопада того року, відбулося в ній перше Богослуження. Церква була переповнена людьми. Церква в Смокі Лейк не тільки, що гарна, але одна з найбільших на заході, 80x30 стіп в кінцях і 80x42 стіп в хресті.

На весні 1929 р. я перебрався до місточка Смокі Лейк, задержуючи за собою ті самі громади. З місточка вже бу-

ло більше спромоги порозуміватися з деякими околицями в справах організації громад, але хоча залізнича дорога була близько, то не все і не всюди можна було нею доїхати, й нераз треба було їхати конем десятки миль, головно в такі місця, де автом ніяк не доїхав би.

Пригадується мені субота, 5-го червня, 1932 р. Виїзджаю з дому у 8-ій годині рано до Лонґ Лейк. На дорозі стрічаю мого парафіянина з Смокі Лейк. Їде до мене, бо теща померла й треба в понеділок рано поховати, зо Службою Божою. Я їду до Лонґ Лейк, кажу, то є 50 миль звідси, але коли таке сталося, то вертаю до дому й найму когось з автом, щоби на час повернути з Лонґ Лейк до дому. Та чоловік каже: „Ні, ви їдьте конем, то я певний, що повернете на час. А „ґарою" може й туди не доїдете, бо ви не знаєте, яка там дорога". Я сказав, що там ще ніколи не був і не знаю, де то є, та яка туди дорога, але їхати треба, бо обіцяв, що приїду на завтра й крім Богослуження посвячу їм цвинтар і звінчаю одну пару. Чоловік поїхав в місто, а я в свою дорогу.

Приїзджаю до місточка Васетна. Тут мені сказали, що до Лонґ Лейк ще 35 миль на північ. Нахмарилось і починає дощ накрапати, але їду дальше, бо вже віхав 15 миль, отже шкода вертати. А по друге, — люди знають, що маю приїхати, й будуть чекати.

Дорога така, що з автом справді навіть не показуйся, звичайно, як на новій околиці. Місцями беру валізу в руки, бо візок („боґа") набирає води, а дощ не жартує. Заїхав в ліс; тут вже й не видно фармерських будинків, щоби заїхати, дати коневи попас, та спитати про дорогу. Звертаю на бік, при дорозі, випрягаю коня, й даю йому вівса. Потім напоїв в рові та їду дальше, не знаючи, чи добре їду та як ще далеко. В 9-ій годині вечером стрічаю хлопця, що їхав на кони. Пізнав, що я священик, тай каже: „Добре, отче, що ви є, а то ми думали, що ви через дощ не приїдете. Їдьте до першої хати, коло озера, а я їду дати знати, що ви приїхали. Там є їх багато, бо ми мали пробу співу".

Приїзджаю до фармера, еміґранта, хатина мала, з двох кімнат. Я промок до скіри, але в хаті тепло; пообідав і повечеряв разом; поговорив трохи й пішов спочивати, а конем заопікувався фармер. Подякувавши Богові, що я вже на місци, я й не счувся, коли заснув.

Ранок на причуд гарний, хоч трошка холодно. Їдемо, вже фармерськими кіньми, три милі до хати, де мало відбутися Богослуження.

Почалася Служба Божа. Слези радости заблестіли в очах присутних. Хор співав гарно, звичайно, як українці з Волині вміють співати. Служба Божа, рідною мовою, викликала поважний, радісний настрій; всі чулися, мов одна родина.

По Службі Божій чин вінчання, хрещення кількох дітей, відтак посвячення цвинтаря. За обідом приємна гутірка про це й про те, але для мене час був обмежений. Я сказав, що мушу їхати до дому, бо маю завтра похорон. Люди порадили мені не їхати через Васетну, й нарисували на папері близшу дорогу. Попрощавшися, я виїхав в 5-ій годині пополудні до дому. Дорога справді була коротша о яких 10 миль і я в 12-ій годині в ночі вже був дома.

Нераз треба було, й тепер ще треба зносити всякі невигоди: зимно, спеку, дощ, злу дорогу, але те все є нічим в порівнанню до успіхів Рідної Церкви та її зросту. Це одно, що піддержує кожного українського православного священика. Ми бачимо, що праця наша не йде марно, бо коли я приміром лишав округ Смокі Лейк в осени 1932 р., до него вже належало 11 зорганізованих громад. Від тоді до тепер зорганізовано там багато нових громад, побудовано більше десяти нових церковних будинків та під кожним іншим оглядом посунено церковну справу вперед.

Це саме треба сказати про інші албертійські округи, отже хочеться вірити, що наступний свій ювілей Українська Греко-Православна Церква в Канаді відсвяткує з подвійним числом вірних, що дай Боже.

Свящ. Іван Гикавий.

ЧОМУ І ЯК Я СТАВ СВЯЩЕНИКОМ.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді відчуває брак священиків. Багато українських місцевостей в Канаді ще й сьогодні остають без духовної обслуги. Передові одиниці часто пишуть до священиків і до Консисторії, домагаючись духовної обслуги, але їх бажання тяжко задоволити. В чім причина? Чи наша Церква так скоро зростає, чи наші хлопці не мають охоти вчитись на священиків?

Одно й друге. Правдою є, що число вірних зростає скорше, чим Консисторія може вивчити молодих священиків, але правдою також є, що молоді й здібні хлопці не дуже пруться йти на священиків і шукають собі більш поплатного заняття. Жертвувати себе для народу — в них немає охоти. Іншими словами, — вони не мають відповідного виховання.

Родичі, виховуючи своїх дітей, забувають свої дитячі літа. Вони замало звертають уваги на вразливість дитячої душі. Нераз одна подія, одно слово може рішити долю дитини. Говорю це з досвіду.

Моя память сягає до другого року мого життя. Памятаю добре, як мої мама, показуючи на образи, страшили мене, що „Бозя буде бити". І дійсно в нас був образ, на якім Ісус Христос, чи якийсь святий кивав палцем, мов би сварив кого. Це було моє перше поняття про Бога.

Другий образ остав в моїй памяти, коли в неділю рано, в зимі, я стояв на лавці в полудневім вікні й дивився, як люди, старі й молоді, одягнені в кожухи, з руками в рукавах, спішили попри нашу хату до церкви. Церква була не далеко від нашої хати. Цей образ все стоїть перед моїми очима.

Я питав маму, чого ті люди туди йдуть, а мама казали: „Вони йдуть до Бозі".

Я вже знав, що „Бозя" є в хаті й там — в церкві.

Трета подія, що остала в моїй памяти, це смерть нашого сусіди, Борейка, якого я добре знав. Моя старша сестра Марія взяла мене з собою на похорон. Я побачив того

чоловіка „сплячого" посеред хати. Коло нього горіли свічки, а люди стояли й декотрі плакали. Для мене цей вид був великою загадкою. Про смерть тоді я ще не знав. Чому він так „спав" і не пробуджувався, — я не міг собі пояснити. Але відтак мені сказали, що Борейко пішов до „Бозі". Його закопали в яму й мене відтак страшили, щоб я не робив збитків, бо також закопають в яму так, як Борейка.

Тут для мене було дещо не зрозуміле. „Бозя" на образах, „Бозя" в церкві і „Бозя" в ямі. Але „Бозя" й „папу" (хліб) давала.

На семім році життя (вже в Канаді) я почав вчитися молитви. Та таємнича і страшна „Бозя", — я вже міг до Неї говорити. Що за великий привілей це був. Я все бачив родичів своїх, як вони на колінах молились перед образами. Понад тата й маму в мене нікого не було. Вони були всесильні, всьо знали, всьо вміли. Але я почав розуміти, що вони ще не були всім, бо ось клякали перед образами, на яких була „Бозя", а то аж до самої землі поклонялися в часі великого посту.

З молитви я мало що розумів і тільки виучував всі слова на память. Я пояснював собі, що коли всьо довкруги мене було таке не зрозуміле, то й молитва могла бути не зрозуміла. Я був певний, що Бог мою молитву розуміє. Молитва була обовязкова кожного ранку й вечера. Не помолитися — було великим гріхом. Тому я молитви ніколи не опускав.

Перед Великодними святами піст був обовязковим для всіх дома. За те свята були ожидані з великою нетерпеливістю. Тоді можна вже їсти всьо, а особливо „бабу" та інші смачні страви.

Коли не було де посвятити пасху, то батько брав свячену воду, молився і при співі „Христос воскрес", кропив нею страви, які ми потім споживали, як свячене.

Не меншою врочистю було й Різдво. Святий Вечір був великим святом. В хаті обовязково мали бути солома й сіно, а в куті „дід" (сніп). Перед вечерою всі на колінах молилися, а відтак, по благословенню страв батьком, всі побожно споживали пісні страви.

Все те мало дуже добрий вплив на мене. Чи багато наших дітей виростає під такими впливами сьогодні? Тому не дивуймося, що молодіж наша не така, як була колись. Вона тому не винна.

Великим ударом для мене, дванадцять-літного хлопця, була трагічна смерть старшого брата Андрія, що погиб від сполоханих коней. Я одинокий був свідком його смерти. Його смерть була для мене великою стратою, але рівночасно великою наукою. В послідних хвилях його життя він сказав мені, що того ранку мав велике щастя у стрілянню диких курий „хоч не молився". Він казав, що хоч „ґверик" нездатний, то „кури з високих трепет падали, як грушки". Ті слова були його послідні.

Його смерть і слова „хоч не молився" запали глибоко в мою душу. Я й тепер ще бачу той образ „Бозі" й ту руку, що кивала на мене, щоб не робити нічого злого . . .

Добрі впливи на мене зробили наші перші українські учителі, що вийшли в 1906 році. Одним з них був таки мій брат Онуфрій, що був моїм першим учителем. Взагалі, учителів я прямо обожав. Звання учителя було для мене моїм ідеалом і я все мріяв про те, щоби бути колись учителем.

Від 14 до 19 року мого життя я переживав душевну боротьбу. Це був час від приїзду до Канади епископа Будки до заснування Інституту ім. П. Могили в Саскатуні — час боротьби з католицькою церквою. Про католицьку церкву і її священиків багато говорилося в критичнім тоні. Вся українська інтеліґенція ставилась ворожо до церкви. На проповідях католицькі священики не подавали науки з Евангелії, тільки боронили свою церкву, папу й себе самих, накидаючися рівночасно на всіх і вся, хто стояв їм на дорозі. По кожнім Богослуженню люди мали про що говорити. Я коли йшов до церкви, то лише на те, щоби послухати проповіди й брати опісля участь в дискусіях. Це саме робили учителі та вся інтеліґенція. Я від коли став молодим студентом, зачисляв себе до інтеліґенції і почав також ворожо відноситися до церкви. Радикальний погляд нашої староkраєвої інтеліґенції відбився шкідливо й на мені. Я навіть почав був думати, що церква потрібна була лише для неосвіченої кляси людей.

Дома, хоч родичі були релігійні й батько все читав Святе Письмо, католицизм був під ногами.

Одного року зимовою порою покійний брат Павло перечитав на голос цілу Історію України Грушевського. З неї ми довідалися про надужиття католицької церкви та про боротьбу Української Православної Церкви проти ворогів українського народу.

В нашім домі був звичай, що коли лише дістали часопис, — „Український Голос", або „Канадійський Фармер", — брат Павло читав на голос, а ми всі слухали. Не всьо міг я зрозуміти, але все таки дещо падало на добру землю і давало плоди.

Як я вже згадав попередно, боротьба церковна відбилась на мені відємно. Я навіть почав був сумніватися, чи Ісус Христос дійсно жив. Я так мало знав про Ісуса Христа і Його науку, що не міг цілковито опертись духові радикалізму.

На 19-му році мойого життя зайшла певна подія, що заставила мене змінити мій погляд на релігійні справи.

Я купив собі Біблію і читав її майже покрадиємци. У Вінніпеґу я зайшов був кілька разів до анґлійських церков і почув там дійсну науку з Євангелії, чого я ніколи не чув в католицькій церкві. Я пізнав, що церква може бути доброю церквою, дійсним домом молитви й науки. Я зрозумів, що такої церкви треба й українцям і від тоді почав більше цікавитися церковними справами.

В 1919 році я почав учителювати близько дому. Перенявшись Святим Письмом, я читав дітям раз і два рази на тиждень з „Короткої Історії Біблійної". За рік я так перечитав цілу книжку. Це відбилось на дітях корисно. Один з моїх тодішних школярів є сьогодня священиком.

В 1922 р. в мені зродилася думка стати українським православним священиком. З ріжних причин я аж в 1928 році написав до Консисторії, запитуючи, коли буде отворений духовний семинар. Відповідь не була вдоволяюча. В ній було сказано, що семинар того року не буде отворений. Що ж до слідуючого рку, то наперед тяжко сказати.

В осени 1932 р. Консисторія проголосила конкурс на приняття питомців до Духовного Семинаря. Я вніс своє зголошення й два місяці пізніше я вже був одним з питомців Духовного Семинаря Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Я радів, що стою вже так близько до своєї мети. Чотири роки пізніше я дякував Богові, що щасливо осягнув свою ціль, — я почав виконувати те, про що колись міг лише думками мріяти.

Памятаючи свої враження з дитячих літ, я стараюся впливати якнайкраще на дітей, з якими маю стичність. Ко-

ли мені вдасться защепити в них нахил до доброго, буду вдячний Богові.

Дітвора наша — це наше поле. Щоб збирати з нього добрі плоди, треба засіяти його добрим зерном. Кожний священик мусить бути сіячем і ниву свою любити, доглядати. За добру нашу працю Бог певно нагородить нас. То ж працюймо для Бога й для свого народу.

БОЖЕ НАШ МИЛИЙ.

Боже наш милий, небесний царю,
До Тебе мольби я шлю що дня:
Дай Україні Ти кращу долю, —
Визволи, Боже, її з ярма.

Визволи, Боже, з ярма Вкраїну,
Її терпіння укороти, —
Дай синам її сильного духа
Й допровадь, Боже, їх до мети.

Долею Світа, Ти, Боже, правиш —
Пішли ж полекшу Неньці моїй,
Дай її, Боже, долю і волю
Й обітри сльози з лиця її.

Бо вже сліз море, — широке море —
Пролляв у муках весь нарід мій . . .
Зглянься лиш, Боже, на ту Вкраїну,
Де все в пошані є закон Твій.

Там люд у муках кровю своєю,
Рідну землицю росить щодня,
І лиш на Тебе ще уповає,
Що виратуєш його з ярма.

Вислухай, Боже, молитву мою,
Й зішли Вкраїні поміч Свою,
За те будемо по віки вічні
Щиро славити ласку Твою!

П. В. Ч.

Свящ. С. П. Симчич.

В УКРАЇНСЬКІЙ ЦЕРКВІ НАША СИЛА.

Святий Володимир Великий, охрестивши Русь-Україну, так молився:

„Боже, що сотворив небо й землю, поглянь на новоохрещених людей Твоїх; дай їм, Господи, правдиво пізнати Тебе, Бога істинного; утверди їх в принятій нині вірі православній, а мені поможи, щоби я побідив так видимих, як і невидимих неприятелів моїх. Амінь".

Поневоливши український нарід, вороги закували в кайдани лише його тіло, душа-ж його остала вільною та невпинно стреміла до того, щоби скинути чужі кайдани. Вороги наші це зрозуміли й видумали ще гіршу неволю, — неволю душі. Вони поневолили Українську Православну Церкву й Москва підчинила її чужій московській церкві, а Польща завела унію.

Отже чого не могли доконати оружною силою, того пробували доконати поневоленням душі. І це їм вчасти вдалося. В наслідок роботи чужих церков багато українців пропали для свого народу. Одні почали зватися „русскими", другі „поляками".

Наслідки чужої церковної політики серед українського народу бачимо навіть тут в Канаді. І тут ще є українці, що вкраїнцями себе не вважають.

Вороги українського народу хотіли б, щоби по ньому й сліду не стало. Й тому нам треба молитись, як молився св. Володимир Великий: „А нам, Боже, поможи побідити видимих і невидимих неприятелів наших".

Щоби побідити неприятелів наших, треба перш всього кожному українцеві скинути з себе душевні пута й навернутись до Української Православної Церкви. Українська Церква довгі століття захищала наш нарід перед ворожою силою, може захистити й тепер. Як колись Польща й Москва нищили українське національне життя, тоді Українська Православна Церква була одиноким чинником, що зберігав українську культуру, будував українського духа.

Це саме робить Українська Православна Церква й тепер. Молитва св. Володимира Великого мусить здійснитися. Українська Православна Церква визволить український нарід з душевної неволі, а за тим прийде його загальне визволення.

——————═«»═——————

МОЛИТВА.

Боже!
Не дай, щоб темний ворог України
Нас поборов,
До рідних святощів і до країни
Ти, Отче, в серце кожної людини
Сам влив любов.

Досить вже сліз росило наші вії,
Досить вже втрати —
Не відбирай останньої надії,
Що сонце волі нам ще заясніє,
Жде мир нас й лад.

Не дай допити нам до дна самого
Сю чашу вщерть —
Освободи нас з гнету вікового,
Ах, не засуджуй, Отче, люду строго
На згубу — смерть.

Ти, що лелії зберігаєш цвіти
У бурі час,
Захорони нас і дай достреміти
До повного життя і до освіти,
Поглянь на нас!

По днях зневаги від влади тиранів,
По муках всіх,
Най промінь ласк Твоїх на нас упаде —
І діждемось в будуччині розради,
Добра і втіх!

Уляна Кравченко.

І. А. Павчук.

„КОМУ БОГ ГОДИТЬ, В ТОГО ВОГОНЬ ГОРИТЬ”.

Стрічаємо двадцятьлітній Ювілей Української Греко-Православної Церкви в Канаді з великою радістю.

Чого так радіємо? Що такого важного в нас сталося двадцять років тому? За відповіддю погляньмо в нашу історію.

Не з власної волі попався український нарід в руки своїх „добрих” сусідів (мов в руки глухо-німому, що бє безмилосердно, аж поки крови не побачить, бо крику він не чує). Ті „добрі” сусіди відобрали в нас все, що тільки могли — право, волю, мову, нашу рідну Українську Православну Церкву. Москалі нашою Церквою латали свою цареславну церкву, а поляки, зарвавши собі частину нашої Церкви, пробували й нині пробують, під гаслом „вшистко-єдно”, пришити її до свого костела. Не зважаючи на те, що „добрі” сусіди нашу Церкву нищили, висміювали, топтали, — в наших серцях вона завжди була нам дорога й рідна, — така, як була за часів її вільного життя. Душа українського народу за нею завжди тужила, аж прийшов час, коли при Божій помочі вона знова відродилась.

Ми, що були свідками відродження нашої Святої Церкви, пригадуємо собі добре перші часи нашої еміґрації в Канаді. Ті часи були на переміну радісні й сумні. Ми раділи великими просторами землі, політичною та особистою свободою, матеріяльним добробутом. Але кожного з нас огортав сум ізза браку релігійної опіки. Як нам сповняти свої релігійні обовязки, як нам зберігти наш дорогий скарб, що його ми в своїх серцях з собою привезли, — нашу глибоку релігійність та любов до свого українського обряду? Де, від кого нам шукати душевного корму? Хто нам буде хрестити дітей, хто буде їх вінчати, перед ким приступати до св. сповіди, хто буде хоронити наших померших? — Оттакі сумні думи насувалися кожному, хто приїздив сюда зо старого краю.

Тутешні чужі священики, — чужі по народности й вірі, — скоро добачили в нас свою здобичу й почали нами „опі-

куватися". В місцевости, де мені довелось жити, першими чужими священиками, що „опікувалися" українськими еміґрантами, були: о. ДеКорбі, що обслугував індіян у їх резервах, брати Куляві (поляки), Делярі (бельґієць), Сабурін (француз) і ще кількох. Вони, тай то не всі, нашвидку підучились нашої мови тай йшли, як то кажуть, „на село людей дурити".

В тих часах появилась була „серафимщина", що нагнала була римо-католикам не мало страху. Вони почали шукати священиків українського походження, греко-католиків, а своїх слали до Галичини виучувати ліпше нашу мову. При тім почали цілою силою змінювати наш український обряд на римо-католицький. Явний глум над нашою мовою й церковними обрядами з боку чужих місіонарів, примусив наших свідоміщих одиниць застановитись над нашою будучністю. В наслідок того в липні 1918 р. скликано в Саскатуні зїзд, якого цілию було обговорити наші найбільш пекучі церковні й народні справи.

На зїзді перед нами стало питання: Де нам помочі шукати, до кого за нею вдаватися? Світ нас забув, а хто ще не забув, хоче нас тільки для себе використати. І ми зрозуміли, що одинока наша надія, одинока наша поміч, — це Господь Бог. І ми звернулись до Нього:

Шлем до Тебе мольби, Боже, Отче наш небесний,
Зішли, Щедрий, Свою ласку на наш люд нещасний.
Прости, Боже, гріхи наші, все зло, що вчинили,
Поможи нам, щоб ми в світі самостійно жили.
Ми молимось Тобі, Добрий, свому Творцю-Богу,
Обєднай нас і виведи на праву дорогу.
В путь праведних поведи нас Твоїм Провидінням,
Щоби Тебе прославляло всяке покоління.
Починаєм святе діло для Твоєї слави,
Дай нам, Боже, поконати ворожії лави.

По довших нарадах одноголосно рішено відновити Українську Православну Церкву, що нам в спадщині остала по батьках наших. Таким чином на нашім народнім полі в Канаді було посіяне перше зерно церковно-народнього відродження. Зерно скільчилося і, оповите Божою ласкою, скоро видало стократний овоч Богові на славу, Українському Народові на спасіння й користь.

Нині Українська Православна Церква в Канаді глядить спокійно в будучність. Її вже не в силі знищити жадна ворожа сила, бо на ній спочила благодать Божа.

Свящ. П. Ґліцький.

НАША ЦЕРКВА.

Для свідомого, глибоко думаючого й релігійного українця нема нічого дорощого, над Українську Православну Церкву. Бо вона являється для нас усім: жерелом душевного спасіння, носієм національної свідомости, зберігачем і плекателем української культури, борцем за українську державність.

Сама її назва повна глибокого значіння: українська, — бо обєднує під своїм омофором українців, дбає про їх душевні, національні й просвітні справи, залежить від самих українців, в своїй праці опирається тільки на українців. Православна, — бо поправді славить Бога, правдиво навчає Його заповітів, правою дорогою веде своїх вірних . . .

Цілі століття Український Нарід був позбавлений своєї рідної Української Церкви, цілі століття він боровся за своє душевне визволення та за право вільними устами й нескованою душею молитись до Бога своєю рідною мовою, мільйони українців повмирали, не діждавшись побачити свою вільну, від чужих людей незалежну Церкву.

Аж нам судив Милосердний Господь діждатися того щастя, аж нам судив не тільки мати свою Українську Православну Церкву, але навіть бути її спів-будівничими, її активними діячами.

Українська Православна Церква в Канаді, завдяки щирій праці пастирів і вірних, завдяки ідейности й непохитности її проводу обєднала десятки тисяч українців під своїм омофором та побудила їх до кращого, повніщого релігійного й національного та просвітного життя. Вона нагадує собою вифлеємську зорю, що сповістила мудрців про народження Спасителя й запровадила їх до Нього. Українська Православна Церква накликає Український Нарід до відродження та вказує дорогу, якою він має його осягнути.

Молімо Всевишнього в своїй Рідній Церкві, в своїй рідній мові, щоби як найскоше нам діждатись нашого повного всенароднього відродження.

И. Г. Лозинський.

В ДВАДЦЯТЬЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ РІДНОЇ ЦЕРКВИ.

Цього року Українська Греко-Православна Церква в Канаді обходить двадцятьлітній ювілей свого відродження. Для людини двадцять років життя, — це довгий протяг часу, але для орґанізації, чи народу, — це аж дуже короткий час. Однак за такий короткий час Українська Греко-Православна Церква в Канаді зробила дуже багато. Вона піднесла український загал в Канаді на вищий уровінь так релігійної, як і національної свідомости і своєю роботою примусила навіть другі церкви між українцями в Канаді стати бодай позірно на національнім ґрунті.

Коли перенесемося думкою яких 25 років тому назад і пригадаємо собі тодішні часи й тодішню національну свідомість українського загалу в Канаді, — то побачимо, що не тільки низи, але навіть багато з тодішних провідників не знали, хто вони і якої національности. Навіть тодішний орґан греко-католицької церкви називався „Русин" і всьо духівництво цеї церкви називало себе і своїх вірних „русинами", а свою церкву „руською". Називати себе українцем в тодішніх часах, — треба було великої відваги, бо навіть деякі греко-католицькі духовники страхали людей українцями, як злими духами та відступниками, а сам еп. Будка представляв „націоналістів" (читай українців) перед англійським та французьким загалом, як скрайно небезпечний елемент для Канади.

Серед таких обставин відроджується Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Свідоміщі кадри українського загалу в Канаді, що гуртувалися при „Українськім Голосі", розуміли, що всякі орієнтації на чужі сили, чи на чужу поміч, на яку так опирався провід греко-католицької церкви, є нещастям та що лише орієнтація на свої власні сили, будь то в справах політичних, чи національних, чи релігійно-церковних — доведе нарід до душевного й національного визволення. І коли бачили, що кожна церква, яка тоді находилася між канадійськими українцями, була в чу-

жих руках і була підтримувана чужими, а то навіть явно ворожими для українців людьми, — то знали, що це не вийде українцям на користь. Рівнож самі вірні тих церков не могли знайти в них ні душевного корму, ні християнської любови, як рівнож тяжко було їм почути чисту українську мову, бо в одних церквах москалі або московські перекінчики „чтокали", а в других бельґійці та французи „лупили (любили) Матку Боску". Це відсувало людей так від церкви греко-католицької, як і російської і одні з них зовсім переставали до церкви ходити, а другі ще шукали за правдою в протестантській церкві, але й там її для себе не знаходили.

Кожний свідомий українець тоді зрозумів, що нарід без церкви не може жити, бо церква, це те світло, що виводить нарід з темряви на Божу путь, отже в 1917 р. починаються підносити голоси в часописах, а це в „Українськім Голосі" та „Канадійськім Фармері", що нам треба своєї рідної церкви, в якій господарями були б самі українці, а не москалі, чи бельґійці та французи. „Голос народу — голос Божий", — каже пословиця, отже за голосом Божим відроджується Українська Греко-Православна Церква в Канаді.

Як Ірод, — ворог Правди, — від першого дня народження Ісуса Христа старався Його вбити, так само вороги Української Греко-Православної Церкви старалися вбити її від першого дня її відродження, але це їм не вдалося, бо Правди ніхто вбити не годен. Рідна Церква поборювала всякі перешкоди і, йдучи тернистим шляхом, який вороги для неї стелили, — несла правдиву Христову науку, якої нарід був так жадний. Жниво було велике, а женців мало, але ті, що були, відзначалися витревалістю й посвятою й засів не пропав. Сьогодні Українська Православна Церква в Канаді обєднує під своїм омофором найкращий елемент українського загалу в Канаді.

Я особисто є звязаний з Українською Православною Церквою ще від самого її відродження. Як в 1917—1918 р.р. писалося в „Українськім Голосі" та „Канадійськім Фармері" про потребу своєї власної церкви, я тоже писав в „Канадійськім Фармері", що нам треба своєї народної церкви, бо я не міг дивитися на ту роботу, яку робили серед нашого народу чужі церкви.

Мимоходом пригадується мені один інцідент, що стався вже по відродженню Української Геко-Православної

Церкви. Мій товариш був засватав дівчину в сусідній околиці і вже все було приготоване до весілля, але коли мама дівчини довідалася, що молодий хоче брати шлюб в православного священика, — перехрестилася й сказала: „Я своєї дитини за чорта не дам. Можете забиратися мені з хати". Це показує, як вороги страшили наш нарід Українською Православною Церквою, що на саму згадку про неї деякі хрестилися, мов на згадку злого духа. Ті часи наша Церква вже пережила.

Особисто я не міг бувати на Соборах нашої Церкви і був лише один раз в 1935 році, але я завжди інтересувався її справами й можу сміло сказати, що честь і слава тим людям, що дали почин до її відродження, та її першим і теперішним женцям-робітникам, що так щиро й з такою посвятою працюють на її полю. Хай Господь наділить їх здоровлям і довгим життям, щоби могли й на далі працювати й щоби за других двадцять років Рідна Церква обходила свій ювілей з своїм вільним митрополитом в Києві та щоби вся наша Батьківщина була свобідна. А це з певністю станеться, як що будемо вірити в свої власні сили й самі собі будемо помагати, памятаючи, що ніхто для нас нічого не зробить, як ми самі не зробимо.

Назар Боднарчук.

ЯК ПОВСТАЛА УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ГРОМАДА В ВАЙТІ, МАН.

(На підставі рекордів).

Околиця Вайти заселена переважно українцями. Перші поселенці зайшли сюди перед сорока роками. В 1905 році побудували греко-католицьку церкву. Сталих священиків тоді ще не було.

В околицю випадково заїзджали наші й французські священики, греко-католики. Такий стан тривав аж до приїзду до Канади епископа Будки. Від його приїзду почалися в нашій громаді свіжі клопоти, про що я ось здебільшого опишу, починаючи від 1914 року. Використовую до цього стару рекордову книжку, а дещо пишу з памяти, що можу лише пригадати.

В 1914 році повстало невдоволення в громаді через розпорядження Риму й еп. Будки. Епископ Будка домагався запису церковного маєтку на епископську корпорацію, а папа проголосив булю, котрою заборонив приїзд до Канади жонатим греко-католицьким священикам. На 28-го травня, 1914 року, священик М. Ірха скликав збори членів громади в спрааві епископської корпорації. На зборах ухвалено одноголосно резолюцію такого змісту:

„Внесено Н. Гаврилюком, поперто Д. Базюком, що ми всі тут присутні, по довшій розвазі й по вислуханню бесідників, постановляємо, що ми своєї церкви не віддаємо під корпорацію греко-католицького епископа, з тої причини, що параґраф 127-ий згаданої корпорації є нам невідомий, і як також з причини оголошеної папської булі, котрою забороняється приїзд жонатим священикам і впроваджується безженність між греко-католицьким духовенством в Канаді".

Року 1916 парохом громади був о. Андрухович. Під напором еп. Будки він відновив справу запису майна на епископську корпорацію. Були скликані надзвичайні збори, які знова рішили одноголосно, щоби майна не записувати. Тоді

еп. Будка заказав о. Андруховичові обслугувати нашу громаду.

Оставши без духовної обслуги, члени самі сходилися до церкви неділями й святами й співали з дяками, що знали. А коли заходила потреба хрестити дитину, або звінчати молодят, тоді йшли до сусідних церков і о. Андрухович там їх обслугував. Такий стан тривав цілий рік.

На другий рік еп. Будка наказав усім священикам, навіть польському, щоби не обслугували членів нашої громади. Після того члени нашої громади не могли дістати духовної обслуги, не лише в нашій церкві, але й по других церквах і костелах. Молоді, що вінчалися, йшли звичайно до московських батюшків. Було таке, що один молодець був готовий до вінчання, але мав такого весільного старосту, що ненавидів московських батюшків. Староста зателефонував до еп. Будки, й просив, щоби він позволив о. Андруховичеві звінчати молодих, інакше підуть до російського батюшки. Епископ Будка дослівно відповів так: Коли ваша громада не хоче записати церкву на корпорацію, то можете йти навіть до чорта, я не дбаю. Діставши таку відповідь, староста пішов з молодим до польського ксьондза. Той сказав, що й він не може дати шлюбу без дозволу еп. Будки, отже хай зателефонують до нього по дозвіл.

Пішов молодий з старостою до будинку телефонічного, там постояли трохи й вернули назад до польського ксьондза та сказали, що біскуп Будка дав дозвіл. Ксьондз дав шлюб, а пізніше сварив за те, що його обдурили, бо казав, що еп. Будка вичитав йому „літанію".

Страйк з боку еп. Будки продовжувався дальше. За два роки багато людей повмирало несповіданих, багато дітей було нехрещених. Значна скількість членів почали нарікати й домагатися від заряду, щось робити.

Дня 21 січня, 1918 р. заряд скликав збори членів. На збори прийшло лише тринадцять членів. Між іншим було винесено одноголосно таку ухвалу:

„Внесено Ів. Сесмиструком, поперто П. Федоровичом, щоби написати до еп. Будки, щоби еп. Будка надав священика для обслуги членів церкви Святого Димитрія в Вайті, Ман. А коли б еп. Будка відмовив нам священика для релігійних справ, тоді члени нашої церкви будуть змушені зажадати звороту церковного контракту, який є в посіданню

епископа, і своєю відмовою епископ змусить нас приняти такого священика, котрий зможе нас обслугувати без запису церкви".

Але еп. Будка священика не надав, контракту не звернув, і навіть листа не відписав. Деякі члени почали дорікати, що то через провідників громада вже третий рік без священичої обслуги, а деякі були вже за тим, щоби церкву записати.

Дня 20-го січня, 1919 року знова річні збори. На зборах явилося двадцять і два члени. По довшій дискусії рішено, щоби поїхати до Стюартборн, як буде там священик, і порозумітись з ним про платню за церковну обслугу. З цього видно, що збори хоч невиразно, але рішили записати церкву.

На домагання членів урядники знова скликали збори. Збори відбулися в місяці квітні, 1919 року, аел на жаль не є зарекордовані. Перед зборами члени говорили, що церкву треба заінкорпорувати, бо довше не хотіли бути без священика.

В день перед зборами до мене прийшов член заряду, Н. Федірчик, що так, як і я не годився на запис церкви, і просив, щоби конечно прибути на збори. Я заявив, що не маю чого йти, бо коли більшість членів громади вже перед зборами рішила, щоби церкву записати, то я не маю що там робити. Н. Федірчик заявив, що коли свідоміші члени не прийдуть на збори, то не буде кому справи як слід пояснити.

Другого дня всі члени зійшлися до дзвіниці, коло церкви, на збори. Прибув також о. Шумський, секретар епископської канцелярії, і о. Андрухович. Предсідником зборів вибрано мене. Я пояснив, що збори є скликані в справі запису церковного майна на епископську корпорацію й попросив до слова перше тих, що є за записом. Коли не зголошувався ніхто до слова, я звернувся до о. Шумського й попросив, щоби він дещо пояснив про корпорацію. О. Шумський відмовився, кажучи, що він не має що говорити й тільки приїхав забрати ухвалу про заінкорпорування церкви. Я звертаюся до зборів і до священиків з запитом, чому то справа корпорації є така важна, що через неї наша громада вже третий рік без духовної обслуги? Дальше питаю, як можна записувати маєток церковний, не знаючи повного

змісту корпорації? Тут є присутний секретар епископа й навіть не хоче нічого сказати про ціль і зміст корпорації. Дальше забрав слово Й. Кулачковський, по чім я ще раз запитав, чи є хто, що бажає говорити за корпорацією?

Не зголошувався ніхто, отже я зарядив: Хто є за тим, щоби майно церкви записати на епископську корпорацію, прошу руки в гору!

Не піднеслося ні одної руки! Проголошую, що збори скінчені.

Громада на дальше лишилася без священика. Члени настоюють, щоби шукати якогось виходу. Рішили скликати ще одні збори. Вони відбулися 9-го червня, 1919 року. На них рішено вибрати спеціяльний комітет, який мав увійти в контакт з провідними людьми в Вінніпеґу та представниками других церковних громад і разом шукати виходу з церковного клопоту, спричиненого Римом та еп. Будкою. До комітету вибрано Н. Боднарчука, А. Фіґуса, Н. Федірчука, І. Бачинського, О. Боднарчука та Й. Кулачковського.

Збори дали інструкції комітетові, щоби той старався дістати для громади жонатого священика та щоби не мати нічого спільного з Римом.

Цей комітет постарався, що на початку вересня, 1919 р. прибув зі Злучених Держав український православний священик — о. Лев Кушнір.

Вістка про приїзд нового священика розійшлася скоро. На його перше Богослуження прийшло багато людий. Богослуження випало дуже врочисто. По евангелії о. Кушнір виголосив гарну проповідь. Говорили старші, що ще такої проповіди в Канаді не чули.

А молодші, — ті, що читали в історії, як святий Володимир приняв віру православну з Греції, і як то наші славні козаки билися з турками й католиками за віру православну, — зі слезами радости слухали, як о. Кушнір говорив про наше славне минуле.

По першім Богослуженню українського православного священика, настрій в громаді покращав. Церковною справою почали інтересуватися навіть такі, що давнійше нігде не належали.

Дня 22-го вересня 1919 р., знова скликано загальні збори членів громади. На збори прийшло придцять чотири члени.

Предсідником зборів був Н. Гаврилюк. Перша ухвала зборів була така: „Внесено М. Боднарчуком, підтримано Й. Кулачковським, щоби назву нашої церкви св. Димитрія змінити з греко-католицької на: Українська Православна Церква".

Дальше: „Внесено М. Боднарчуком і Н. Федірчиком, щоби вибрати новий заряд для нової Української Православної Церкви. Вибрані через аклямацію слідуючі:

Никифор Федірчик, Олексій Боднарчук, Николай Гаврилюк, **Григорій Ів. Подольський і Стефан Шміґельський."**

На цих зборах вирішено багато інших важних справ.

Вістка про нового священика так зацікавила людей, що слідуючої неділі церква була переповнена, — навіть церковна площа була заповнена людьми. Народ сходився навіть з подальших околиць, щоби послухати гарної відправи й розумної християнської науки від щирого й не бундючого українського священика. Кожної слідуючої неділі приходили на Богослуження все свіжі люди.

Так йшло все гарно, аж до неділі 16-го листопада, 1919 року. Один, або два дні перед згаданою неділею приходить до мене брат і каже, що слідуючої неділі будемо мати клопіт в церкві. Який клопіт? питаю. Вчера, каже брат, до нас прийшла дівчинка мого сусіди й сказала, що в них був еп. Будка, приїздив в ночі ґарою. Були також три чи чотири чоловіки й жінки, — і назвала їх по імени. Дівчина дальше сказала, що вони радились, щоби слідуючої неділі обкидати о. Кушніра гнилими яйцями. Отаку новину приніс мені брат.

В неділю, 16-го листопада 1919 року, ранеңько люди сходяться до церкви. Церква ще замкнена. Коло дверий чотири жінки, три старших, а одна молодша, бо дві з них були дочка й мама.

Заряд і провідні члени сказали о. Кушніреві, щоби до церкви не йшов, аж поки по нього не прийдуть. Молодші члени стали в два ряди, — від дороги, аж до дверей церкви, — й тоді привезли о. Кушніра. Жінки не хотіли відступитися від дверий церкви й треба було їх силою звідтам усунути. Вони дерлися до священика, а одна аж до вівтаря забігла, — так, що треба було вжити фізичної сили, щоби привернути спокій в церкві.

Отака була спроба еп. Будки знищити Українську Православну Церкву в Вайті при помочі чотирох несвідомих жінок.

Богослуження тої неділі не було. Заряд церкву замкнув, а люди розчаровані розійшлися домів.

Православна громада рішила більше церковного будинку не вживати, й відбувати Богослуження в шкільній салі. Тимчасом велися переговори з кількома противниками в цілн розрахуватися з ними в мирний спосіб. Дійшло до того, що обидві сторони погодилися на полюбовний суд. В між часі противники залізли вікном до церкви й забрали все, що представляло яку вартість. Забрали фелони, хоругви, чашу, Євангеліє й другі книжки. Поліція знайшла всі річи, крім Євангелії, й віддала церковному зарядові.

В тім часі о. Лев Кушнір виїхав був до Ню Йорку по свою родину, отже громада була без священика.

Погодившись на полюбовний суд, обі сторони назначили від себе по двох суддів, а ті погодилися на пятого безсторонного. З греко-католицької сторони були назначені Іван Колісник з Вайти і Василь Когут з Стюартборн. З православної сторони були Назар Боднарчук і Никола Гаврилюк. Пятого призначили Василя Мігайчука. Суд цей не скоро відбувся, бо треба було приготовити через адвоката відповідні документи.

Тимчасом о. Кушнір прибув з родиною до границі, але еміґраційні власти дозволу на візд до Канади не дали. Отже православні лишилися без священика.

Було то в місяці грудни. Одного дуже зимного ранку висідає з потягу еп. Будка і ходить коло стації в твердому капелюсі. Потяг вже відїхав, люди розходяться, а по нього ніхто не вийшов, ані ніхто його не привитав. Аж коли мороз допік йому добре, питає, чи є тут український склеп. Йому показали склеп православних українців і він постояв в нім зо дві годині, поки прийшла по нього фіра, й завезла там, де він свого часу орґанізував несвідомих жінок до нападу проти українського православного священика. Того самого дня, в семій годині вечора, в пустому будинкові, що був колись школою, зійшлося около сорок мужчин послухати, що еп. Будка має сказати. Він між іншим сказав таке:

Я прийшов до вас, щоби опрокинути закиди, які писав проти мене „Український Голос". Потім говорив з годину, опрокидуючи те, що було в „Українськім Голосі". Присутні

не дуже тим цікавились, бо сподівалися, що він буде говорити про нашу справу в Вайті.

Коли еп. Будка скінчив говорити, зараз посипалися запити. Питали, нащо Рим вводить целібат в греко-католицькій церкві? Відповідь була: А з ким має теольоґ женитися, з фармерською дочкою? Видите люди, говорить на це Й. Кулачковський, ваші дочки можуть бути кухарками католицьких священиків, але жінками ні! Отче Владико — говорять другі, — ви ж бачите самі, що свідоміщі люди є невдоволені з римських порядків між українцями, чому б і вам не лишити Риму? Були в історії нашої церкви владики зрадники, що проти волі народу підписали унію з Римом, то чому б вам тут, у вільній країні, не стати на чолі Української Православної Церкви і направити бодай вчасти те зло, що зрадники колись зробили? На це еп. Будка: Я зараз згодився б, коли б в Києві був наш митрополит.

О так, говорить інший. То ми, світські люди, що маємо родини й багато інших особистих і громадських обовязків на своїх плечах, можемо ще й церквою інтересуватися, а коли треба лихо зради направити, то вас нема. На це еп. Будка дослівно відповів так: Добре, що вас вчили козачка, — мене вчили краковяка.

Приїзд еп. Будки нашій справі нічого не пошкодив, противно, ще більше скріпив православну громаду. Бо так вийшло, що громада більше навертала еп. Будку на православіє, чим він громаду на греко-католицизм.

Дня 19-ґо грудня, 1919 року відбулися загальні збори членів і прихильників православної громади. На збори зійшлося пятьдесять два чоловіки та всі записалися в члени.

Нарешті зійшовся полюбовний суд. По довших спорах рішено, що котра будь сторона може другій сплатити, або приняти сплату. Оцінили майно церкви, а тоді розрахували, кілько припадає на кожного члена, пропорціонально до внесеної ним суми, бо всі однаково не вплачували. Греко-католики згодилися приняти сплату, тому, що їх було лише кількох.

Під весну прибув до нас молодий, гарний священик о. П. Самець. Громада дуже собі його сподобала. Він так гарно і щиро працював для української православної громади, що й греко-католики відносилися до нього з повагою.

Церква, за котру було так багато спорів з противниками, була перетягнена до місточка Вайти, бо перед тим була дві милі від Вайти.

В 1930 р. громада побудувала нову церкву за пять тисяч доларів.

Від початку зорганізовання православної церковної громади, околиця Вайта поступила вперед під кожним зглядом.

МАРІЯ.

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє Твоє, —
Все упованіє моє
На Тебе, Мати, возлагаю,
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Оттих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твойого Мученика Сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю!
Достойно-пітая!
Благаю,
Царице неба і землі!
Воньми їх стону і пошли
Благий конець, о Всеблагая!
А я, незлобний, воспою,
Як процвітуть убогі села,
Псалом і тихим і веселим
Святую доленьку Твою.
А нині — плач, і скорб і сльози
Душі убогої — убогий
Останню лепту подаю.

Т. Шевченко.

Свящ. М. Фик.

ДЕРЖІМ ВИСОКО ПРАПОР РІДНОЇ ЦЕРКВИ.

Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді ще дуже коротка, — всього двадцять років. Але як багато за той короткий час пережилось, скільки доброї роботи зроблено! А також, — скільки перешкод, скільки ворожих нападів за той короткий час треба було перенести та відбити!

Мабуть жадна інша організація серед українців, — не тільки в Канаді, але взагалі, — не може похвалитися такими великими успіхами за такий короткий час, як Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Це треба завдячити так тому, що вона відродилась на здорових релігійних та національних основах, як і тому, що працівники її, провід і загал членів чесно, щиро й з посвятою виконували й далі виконують свої обовязки супроти неї.

Дальші успіхи нашої Церкви будуть також залежати від нас самих, — від її пастирів і вірних, — від того, як ми на будуче будемо відноситися до неї та до всіх справ, що з нею звязані. Нива наша засіяна, посів гарно зійшов, — а яке буде жниво, скажім за других двадцять років, — це буде від нас самих залежати.

Тож до праці, вірні Сини й Дочки Рідної Церкви Українського народу! Не жалуймо ні часу, ні труду, ні грошей для неї та держім високо її прапор!

Свящ. Гр. О. Василів.

ЖНИВО ВЕЛИКЕ...

Жниво велике, а робітників мало, сказав одного разу Ісус Христос, побачивши множество людей, що зійшлися, щоби послухати Його науки.

Щоби було кому проповідувати Його науку на землі, Ісус Христос вибрав споміж своїх учеників дванадцять Апостолів і сказав їм: „Як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас" (Іван XX: 21). Цим Він дав їм повну власть бути посередниками між Богом і людьми та продовжувати будову Царства Божого на землі.

Велику гідність, власть і силу надав Ісус Христос Своїм Апостолам, а почерез них і їх наслідникам — священикам. В культурних і релігійних народів священичий стан тішиться великою повагою й пошаною. Український нарід також повинен цінити й поважати своє рідне духівництво та подбати, щоби ніколи не бракувало в нас таких, що були б готові посвятитися для праці на церковному полю.

Один письменник сказав: Щасливі ті народи, що мають достаточне число своїх священиків, а бідні й дуже бідні ті, що є позбавлені своїх рідних священиків та мусять тинятись, мов вівці без пастиря, по чужих загородах, не знаходячи для себе притулку.

Боже Провидіння покликало Рідну Церкву в Канаді до життя. В ній виконують апостольську місію свої рідні священики, що посвятили себе для праці, Богові на славу, а українському народові на користь. Нашим святим обовязком є давати нашій Церкві моральну й матеріяльну піддержку. Ми повинні звернути пильну увагу в наших околицях на здібних, чесних і релігійних хлопців, що надавалися б на священиків, й заохотити їх посвятитися для праці на полю Рідної Церкви. Ми мусимо виховувати своїх власних священиків, коли хочемо, щоби наша Церква як слід розвивалася та гідно виконувала свої завдання. Церковне поле серед українського народу заросло чужими бурянами. Його треба очистити й засіяти здоровим зерном. А це зможемо зробити тільки тоді, коли будемо мати достаточне число щирих, свідомих і відданих священиків. Бо так, як тепер є, то дійсно можна повторити слова Ісуса Христа: „Жниво велике, а робітників мало!" (Мат. IX: 37).

ЗЕМЛЕ!

Земле, моя всеплодючая мати!
Сили, що в Твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в житті сильніше стати,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людей безграничную будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово палити;
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай залізо ломати,
Ясність думкам, в серце кривді влучать,
Дай працювать, працювать, працювати,
В праці сконать!

Ів. Франко.

„ДУХА НЕ ВГАШАЙТЕ".

Для змучених жииттям, пригноблених тугою,
для страждучих під тягарем гріха,
для хорих серцем і душею
один є заповіт Христа:
„Ви духа не вгашайте,
вогонь любови ви тримайте,
та вірьте Отцю, що послав Мене:
ви. нігди не вмрете".

Дух вічно буде жить! . . .
Дух воскресить сухі ваші кости,
Дух Божий у всякій є істоті,
Він все живить.
Над всім від віку він панує
ним все було й жило до віку.
Ніщо його не вбє, не умертвить.
Тож Духа не вгашайте
поки вогонь тремтить!

Свящ. П. Юркевич.

МОЛИТВА.

Благословенная в женах
Святая, праведная Мати
Святого Сина на землі!
Не дай в неволі пропадати,
Летучі літа марно тратить,
Скорбящих радосте! Пошли,
Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий,
І слово розумом святим
І оживи, і просвіти!
І розкажу я людям горе,
Як тая мати ріки-горе
Сльози кровавії лила,
Так як і Ти, і прийняла
В живую душу світ незримий
Твойого розпятого Сина.
Ти, Мати Бога на землі,
Ти сльози матері до краю,
До каплі вилила. Ридаю,
Молю, ридаючи: пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило
І на Україні понеслось,
І на Україні святилось,
Те слово — Божеє кадило,
Кадило істини! Амінь.

Тарас Шевченко.

КОЛИБ МИ ПЛАКАТИ МОГЛИ.

Коли б ми плакати могли,
Які б річки з очей незрячих,
Які б річки із сліз гарячих,
По Україні потекли!
Коли б ми плакати могли . . .
Коли б ми вірити могли,
Які б ми витерпіли муки,
Яку б вагу взяли на руки,
Які б хрести ми понесли!
Коли б ми вірити могли . . .
Коли б ми гніватись могли,
Які б пожежі засвітили,
Які б кайдани ми розбили,
Якого б ката розпяли!
Коли б ми гніватись могли . . .

О. Олесь.

ЗМІСТ:

ЧАСТЬ III:
ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ.

ВСТУПНІ ЗАВВАГИ.

Щоби належно відзначити пятнадцятьлітне істнування Української Греко-Православної Церкви в Канаді, в 1933 р. Консисторія проголосила кампанію за збіркою Ювілейного Фонду в сумі пятнадцять тисяч доларів ($15,000.00) на релігійні та адміністраційні ціли Церкви.

Кампанія розпочалася 15 грудня, 1933 року, й мала продовжатися до 31 січня, 1934 року, але що не по всіх громадах та місцевостях було можливо перевести збірку на протязі так короткого часу, кампанія була продовжена на неограничений час і фактично продовжалась аж до літа 1935 року.

Цілею кампанії була не тільки збірка Ювілейного Фонду, але також зміцнення між вірними духа льояльности й жертвенности для своєї Церкви. Помимо того, що кампанія перепроваджувалася в часі тяжкої економічної крізи, вона випала під кожним зглядом успішно й принесла $8,962.54. Гроші зо збірки були зужиті на призначені ціли, передовсім на закупно дієцезіяльного дому, що знаходиться в Вінніпеґу, під числом 7 Ст. Джанс Евеню.

Особи, що зложили на Ювілейний Фонд сто доларів, стали ктиторами, ті, що зложили пятьдесять доларів — фундаторами, а ті, що зложили двадцятьпять доларів, добродіями Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Ця Пропамятна Книга, що містить фотоґрафії ктиторів, фундаторів та добродіїв (деякі з них не прислали своїх фотоґрафій), як рівнож спис всіх жертводавців та колекторів на ціль Ювілейного Фонду, мала вийти друком зараз по закінченню кампанії, але що кампанія закінчилася значно пізніще, як було зразу намічено, та що наближався 20-літний Ювілей відродження Української Греко-Православної Церкви в Канаді (1918—1938), — було рішено видати її аж цього року, як третю частину Ювілейної Книжки п. з. „Великі Роковини".

Виказ жертв на Ювілейний Фонд поданий тут поазбучно по провінціям та місцевостям, при чому адреси жертводавців подано такі, під якими вони жили в часі зложення своєї жертви.

Не є виключене, що в списі жертводавців могли закрастися друкарські та інші похибки. Якби що такі похибки справді знайшлися, хай заінтересовані особи їх ласкаво пробачуть та хай сповістять про них Консисторію, а вона справить їх на сторінках „Вістника".

При кінці Пропамятної Книги подано імена тих ктиторів та взагалі жертводавців, що зложили більші суми на ціль Української Греко-Православної Церкви в Канаді в самих початках її істновання. На жаль цей список не є повний, бо збіркою в тих часах занималося Українське Греко-Православне Брацтво в Канаді й Консисторія не має про неї докладних даних.

Консисторія на оцім місці висловлює щиру подяку всім жертводавцям та всім тим, що брали участь в переведенню кампанії, отже Всечесним Отцям Духовним, урядам церковних громад, Жіночим Товариствам, відділам Союзу Української Молоді, Збірковим Комітетам і поодиноким колекторам, — одним словом всім тим, що будь чим до збірки Ювілейного Фонду причинилися.

Хай Милосердний Господь винагородить їх ласкою Своєю небесною за їх жертвенність та любов до своєї Рідної Церкви.

Консисторія
Української Греко-Православної Церкви
в Канаді.

Вінніпеґ, Ман., 6-го липня, 1938 р.

АЛБЕРТА

ПЕТРО ЗВАРИЧ (ктитор), Вегревил, Алта.

Б

БОВАЛОН, АЛТА.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

По 3 дол.: Лука Яремчук.

По 2 дол.: Іван Чапельський, Франко Гайдук.

По 1.00: Іван Федорків.

По 50цт.: Федь Гулей.

БЮФОРД, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка.

Церковна Громада св. Дмитра $5.00

Жіноче Товариство при Укр. Прав. Церкві. 5.00

По 1 дол.: Михайло Фаращук, Микола Фаращук, Петро Шиманський, Дмитро Бабяк, Іван Попік, Гриць Медицький.

По 65цт.: Павліна Фаращук.

По 50цт.: Микола Сенечко, Франка Сенечко, Микола Назаревич, Юлія Марійка, Антошка Фаращук, Дмитро Самарчук, Василь Сташко Ілько Харнш, Петро Адамець, Стефан Олекшпй, Микола Гнатюк.

По 30цт.: Марія Шиманська.

По 25цт.: Федько Адамець, Петро Попік, Стефан Ганас, Іван Калита, Марія Попік, Ірина Кульпінська, Марія Медицька, Марія Адамець, Марія Фаращук, Петро Борко, Яким Мадюк, Микола Марущак, Михайло Терлецький, Текля Адамець.

По 15цт.: Анна Терлецька.

По 10цт.: Олена Гнатючка, Юрко Ганас.

БРУДЕРГАЙМ, АЛТА.

Збірка о. Т. Кисілюка.

По 2 дол.: Юрій Онушко, Іван Головач.

По 1 дол.: Іван Онушко, Антін Танцовий.

По 50цт.: Василь Рутар.

По 25цт.: Андрій Захарко, Йосиф Кучан.

II.

Григорій Кучан 25.00

БЕЛІС, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 5 дол.: П. Ринка, А. Шевчук

По 2 дол.: Н. Вірста.

По 1 дол.: пані Анна Ринка, К. Чорнолюк.

В

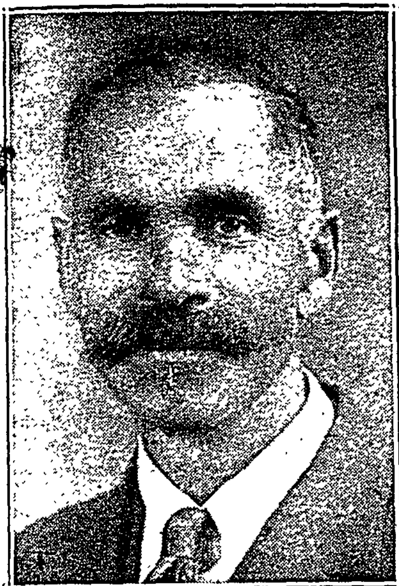
ВЕГРЕВИЛ, АЛТА.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука й п. Петра Зварича.

Свящ. Д. Ф. Стратійчук $25 00

ВАСИЛЬ ЧУМЕР (ктитор), Смокі Лейк, Алта.

Бл. п. ГРИГОРІЙ ВИННИЧУК (добродій), Січ-Коломия, Алта.

Сестрицтво при Укр. Православній парохії	15.00

По 10 дол.: Петро Зварич, Павло і Розалія Федорків.

Недільна Школа при Укр. Прав. Громаді	7.00
Панна Ганка Романчич	6.00

По 5 дол.: Юрій Флійчук, Василь Кирилюк, Николай Кирилюк Іван Фарина, Еміль Засійбіда, Василь Зарубій, Дмитро Саламандик, Николай Байдала.

По 3 дол.: Ґеорґій Шевчук.
По 2 дол.: Семен Товпич, Дмитро Щербанюк, Ілія Порайко, П. Далаврак, Ф. Подеалюк, Андрій Зварич, Василь Павлюк.

По 1 дол.: Петро Мурафа, Федір Музика, Іван Мицак, Ілля Малофій, Михайло Харук, Василь Калинчук Павло Фодчук, Федір Косташ, панна Параня Озипко, Іван Шпак.
По 50цт.: Григорій Аронець, Николай Лакуста.

II.

Збірка о. Д. Стратійчука.

Збірка в церкві	20.00

III.

Петро Зварич, дарував павук, свічники і хрест до каплиці в дієцезіяльнім домі — $100.00.

ВИЛИНҐДОН, АЛТА.

Збірка Ґеорґія Ковальчука, з парохії св. Покрови.

По 1 дол.: Ґеорґій Ковальчук, Іван Федоряк, Іван Жуківський, Василь Федоряк, Василь Шевчик.
По 50цт.: Василь Душинський, Дмитро Жуківський.

II.

Збірка о. П. Запаринюка.

П-во В. і А. Щурчні	50.00
Др. М. Бойкович	7.00
Др. В. Горецький	5.00
В. Лупул	5.00

По 2 дол.: В. Н. Гуцуляк, Гр. Косташ, (уч), О. Шевчук, Н. С. Шевчук, Н. Бабюк, І. Цимбалюк.
По 1 дол.: Г. П. Федорак, В. Бабюк, І. Ткачук, В. Томин (уч), Н. Радиш, В. Сорохан, Гр. Жовнір..
По 50цт.: М. Горґійчук.
По 25цт.: Д. Демчук.

III.

Збірка о. А. Горбая.

Олекса Юрчук	1.00

П-во С. КОСТИНЮКИ (добродії), Смокі Лейк, Алта.

П-во МАТВІЙ і ЮЗЕФА МАРУШЕЧКИ (добродії), Равнд Гил, Алта.

IV.

Збірка о. Д. Стратійчука

Збірка в церкві 2.05

ВАСТАО, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

Василь Шапка 5.00

II.

По 5 дол.: Йосиф Яців, Вол. Шарик.

ВАСЕЛ, АЛТА.

Ґеорґій Фуштей 1.00

Г

ГАЙТ, АЛТА.

Теодор Загарія (прислав о. Д. Ф Стратійчук) .50

ГЕЙРІ ГИЛ, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

В. Требиш 2.00
С. Ілюк 1.00

ГЕМЕРУКА, АЛТА.

(Колядували: В. Підгірний, І. Соколовський, І. Підгірний.

Іван Підгірний 1.25
Василь Підгірний 1.15

По 1 дол.: М. Недокус, Ник. Соломон.

По 90цт.: Ів. Соколовський.
По 75цт. В. Запорожан.
По 65цт.: пані Евдокія Соколовська.
По 50цт.: Семен Запорожан, Гриць Соколовський.
По 45цт.: О. Роґуський.
По 35цт.: Г. Пантелюк.
По 25цт.: пані В. Підґірна, пані Анна Недокус, пані Марина Пантелюк, пані Рузя Роґуська.
По 20цт.: П. Дибак, пані Ґеня Ґалановська, пані Катерина Соколовська, пані Дибак.
По 17цт.: пані Марія Запорожан.
По 15цт.: пані Н. Соломон пані Сенька.

ГІЛІЯРД, АЛТА.

С. Нічка $25.00

Д

ДАВНИНЬҐ, АЛТА.

Церковна Громада 5.50

ДЕРВЕНТ, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

Ф. і Катерина Ільків 25.00

По 5 дол.: І. В. Мельник,(уч), В. А. Саковський, Браття Ґрекуляки, І. Пріська.
По 50цт.: М. Липко.

ДЕЙСЛЕНД, АЛТА.

Василь Грицюк 26.20

Свящ. ЄРОНИМ ГРИЦИНА (добродій).

Др. ВЕРХОМИН ІВАН (добродій), Едмонтон, Алта.

Е

ЕГРЕМОНТ, АЛТА.

Збірка о. Т. Кисілюка.

Сестрицтво при Українській Православній Церкві $15.00

По 1 дол.: Віктор Савка, Дмитро Ґавалко, Тома Плупик, Михайло Якімець, Гриньо Бугай, Михайло Гринюка, Лука Гавалко.

Збірка в церкві 2.95

ЕДМОНТОН, АЛТА.

Ілія Киріяк $25.00
П. Лазарович 25.00
Свящ. П. Самець 25.00
Свящ. Т. Кисілюк 25.00
П-во Дмитро і Евдокія Янда $5.00
Захарій Івасюк (прислав о. Д. Ф. Стратійчук) 2.00
Микола Галюк (прислав о. М. Т. Кисілюк) 1.00

Збірка о. Є. Грицини:

I.

Др. Іван Верхомин 25.00
Павло і Марія Ткачуки 25.00

II.

По 5 дол.: Павло Турко, Др. Ф. Говда.

По 3 дол.: Роман Стайко.

По 2 дол.: Др. Іван Оробко, Петро Лазарович.

По 1.50: Др. Н. Онищук.

По 1 дол.: Теодор Луців, Анастазія Сиротюк, Гриць Федець, Матей Осташек, Антін Бит, Дионізій Токарський, Яків Баранецький, Параскевія Топольницька, Франя Плупек, Семен Головач, Василь Школьний, М. Піхота, Володимир Гривнак.

По 50ц.: В. Слюсаренко, В. Мартинюк, Т. Рараговський, І. Завадюк, Д. Вівчарик (Тиндал, Ман.).

По 25ц.: М. Цебринський

III.

Свящ. Є. Грицина 25.00
Церковна Гром. ім. св. Івана 25.00

По 10 дол.: Т-во „Взаїмна Поміч" відділ ч. 15; Жіноче Товариство при церкві; П-тво Павло й Пелагія Мельник.

Дівоче Т-во „Барвінок" 9.25

По 5 дол.: Іван Никифорук, Никола Маланчук, Василь Челядин, Степан Ядрыль, Павло Волошинський

По 3 дол.: Петро Василишин, Яків Ласичук.

По 2 дол.: Юрій Лазарук, Петро Гудник, Михайло Піхота, Тома Стечишин, Гр. Шевчишин, Ілля Боднарчук, др. Невчас.

Свящ. ПЕТРО САМЕЦЬ (добродій).

Адвокат П. ЛАЗАРОВИЧ (добродій), Едмонтон, Алта.

По 1 дол.: Антін Сеник, Н. Н., Василь Сорохан, Михайло Климак, Никола Шпачинський, Володимир Андрусів, Лев Д. Снайчук, Петро А. Міськів, Михайло Федюк, Володимир Гривнак, Семен Снятинчук, Анастазія Невчас, Данило Пронюк, Андрій Батюк, Дмитро Пронюк, Никола Шлюзар, Єлена І. Мельник, Лука Ляхман, Дионізій Івасюк, Мирослав Стахів, Зеновій Паранич, Юрко Скрипник, Гриць Михайлишин, Петро Гайовський, К. В., Павло Ткачук, Марія І. Зварич, Никита Романюк, Володимир Купченко.

По 75цт.: Василь Середа.

По 50цт.: Іван Колодій, Антін Щербак, Василь Марчишин, Никола Мандрик, Петронеля Скора, Іван Данилович, Параскевія Лупул.

По 25цт.: Єлена Шлюсарчук.

IV.

По 1 дол.: Жін. Тов. ім. О. Бесарабової, У. С. Г. гурток ч. 2, УНО, У. С. Н. О.

Василь Гавриш (прислав о. Кисілюк) $1.00

Збірка о. П. Запаринюка

(**Увага:** Імена тих жертводавців, що зложили частину своєї жертви на лісту о. Грицини, а частину на лісту о. Запаринюка, оголошується як збірка о. Грицини).

Д. С. Фербей (два томи Укр. енциклопедії „Книга знання" і готівкою 2 доляри) 25.00

П-во В. і А. Чоботар 25.00

Др. В. Невчас 3.00

Др. Ф. Говда 7.00

Анна і Василь Челядин 15.00

П. Василишин 10.00

Збірка о. Самця:

Й. Янішевський 5.00

ЕНДРЮ, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 2 дол.: Ник. Макаренко, Никифор Джаврак, Ст. Лесик.

По 1 дол.: Т. Лакуста, Гр. Воробець, М. Слобода, п-на Павліна Бращук, Гр. Стефа, Й. Шептицький.

Збірка о. Т. А. Горбая:

В. А. Лесик 10.00

Т. Матійчук 3.00

П-во М. і П. Бращуки 2.00

„Міт Маркет" 1.00

II.

Свящ. Т. А. Горбай 25.00

Збірка в церкві 9.40

Стефан Сорохан .50

ЕЛДОРЕНА, АЛТА.

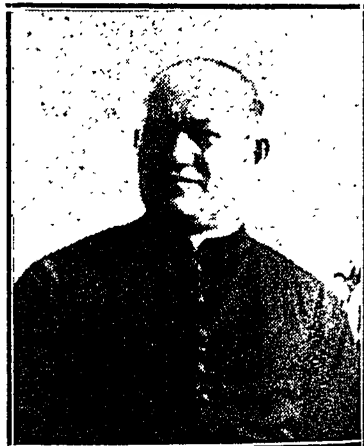
Збірка о. Т. Кисілюка.

По 1 дол.: Прокіп Мазуренко, Теодор Юрків, Іван Прийма.

По 50цт.: Микола Савчук.

ЕШМОНД, АЛТА.

Петро Ісаенко 2.00

Свящ. Т. А. ГОРБАЙ (добродій).

П-во С. БАРТМАНИ (добродії), Інленд, Алта.

ЗАВАЛЄ, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

Стефан і Марія Воробець	10.00
Вол. Никифорук	6.07
Грицько Гнідан	5.00

По 2 дол.: І. Гнідан, Д. Никифорук, Укр. Нар. Дім. ім. Івана Франка, Жін. Тов. Княгині Ольги.

По 1 дол.: О. Метейчук, О. Гунька, П. Лакуста.

По 50цт.: Н. Воробець.

По 25цт.: В. Романюк.

II.

Церковна Громада	5.00

І

ІННИСФРІ, АЛТА.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука й Петра Зварича.

По 3 дол.: Іван Богайчук.

По 2 дол.: Никола Пайша, Федь Пшик, Никола Ханасик, Гнат Гарасим, Петро Пшик, Стефан Ханасик.

По 1 дол.: Іван Пшик, Олекса Кузик, Михайло І. Саїк, Йосиф Кравець.

По 50цт.: Дмитро Соловій.

ІНЛЕНД, АЛТА.

С. Бартман	25.00

II.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука й Федора Бойка.

По 2 дол.: Федор Бойко, Анна Орищак, Мирослав Ґошко.

По 1 дол.: Дмитро Ґошко, Іван Цимбалюк, Семен Бартман, Іван Засійбіда, Іван Смук, Панько Засійбіда, Василь Бойко, Яким Ґошко, Демко Завадський, Яким Сторощук, Григорій Ґошко, Захарій Ґошко.

По 50 цт.: Петро Осадчук.

По 25 ц.: Андрій Ґаврилюк.

К

КАЛМАР, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка:

Сестрицтво св. Тройці	5.00
Олекса Сікора	2.00

По 1 дол.: Іван Криса, Стефан Мриглод, Семен Пирч, Іван Хариш, Петро Сікора, Іван Фіцович.

По 50 цт.: Іван Осьмак, Василь Фіцович, Іван Пирч, Лука Мудрий, Василь Зінґель.

По 25 цт.: Микола Сич, Михайло Криса, Ірина Мриґлод, Оля Мриґлод.

По 10цт.: Олекса Пирч.

П-на НАСТУНЯ РАЙЧИБА (добродійка), Мирнам, Алта.

П-во ВАСИЛЬ і АННА ПІДРУЧНІ (фундатори), Вилинґдон, Алта.

II.

По 1 дол.: Степан Олекший, Юрко Васюта, Іван Захарко.
По 50цт.: Юрко Манчак, Роман Щурко, Теодор Манчак, Василь Януш, Юрко Шпиляк.

КАРВЕЛ, АЛТА.

Літія Ґерманюк $5.00
Михайло Ренажевський 1.00
По 25цт.: Василь Кецкало, Стефан Бардак, Михайло Бавус, Йосиф Проць, Олекса Пасемко, Стефан Пущак, Марія Ескін.
По 15цт.: Настя Проць.

КАГВИН, АЛТА.

С. У. М. К. 5.00
Ст. Мулька 5.00
Ів. Лупул 5.00

КЕЛҐАРІ, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка.

Тома Харук 2.00
По 1 дол.: Йосиф Курчаба, Дмитро Боярчук, Іван Григорів, Дмитро Скибович, Михайло Данилович Франко Федор.
По 50 цт.: Микола Дорош, Пилип Лисак.
По 25 цт.: Софія Куліковська.

II.

І. П. Світик $5.00

III.

Збірка І. Петращука.

Іван Петращук 1.00
Т. Харук .50
По 25ц. Ф. Федор, В. Бісюк.

КЕПОН, АЛТА.

Збірка С. Клима.

Товариство Просвіти 2.00
По 1 дол.: С. Кулик, С. Боднарук, Д. Ґреґорів, Ф. Древняк, К. Древняк.
По 50цт.: А. Кулик, Я. Кулик, Г. Білецький, П. Білецький, Ф. Сикус, Р. Малик. В. Древняк, В. Клим.
По 25цт.: Г. Малик, пані А. Попович, пані В. Кулик, пані П. Малик.
По 10цт.: В. Мартинів.

КЕЙЛЕНД, АЛТА.

Збірка о. Запаринюка.

По $2.50: Н. Ткачук, Д. Хранько уч.
По 2 дол.: Мирон Ґ. Ткачук, пані Марта І. М. Ткачук, В. Лазарук (уч.).
По 1 дол.: Д. Орлецький, Н. Олійник, М. Дживра, І. Каланча.
По 50цт.: І. Купченко.

Панна ІВАННА ҐОШКО (добродійка), Мирнам, Алта.

О. ЧЕРНЕЦЬКИЙ, B.Sc. (добродій), Мирнам,. Алта.

Л

ЛУЖАН, АЛТА.
Збірка о. Т. Горбая.

Николай Бохонецький 5.00

По 1 дол.: Александер Бохонецький, Магдалина Бохонецька.

По 50цт.: Н. Танасюк.

М

МУСІДОРА, АЛТА.
Збірка о. Т. А. Горбая.

Теодор Гуменюк 5.00

По 1 дол.: І. Байда, В. Колісник.

По 50цт.: М. Ільків.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

Дмитро Подеалюк 10.00

МИРНАМ, АЛТА.
Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

Дмитро Чапельський 10.00

По 1 дол.: Д. Маковійчук, М. Іськів, М. Савчук, О. Чернецький.

II.

П-на Іванна Ґошко 25.00

П-на Настуня Райчиба 25.00

Олександер і Марія Чарнецькі 25.00

МОРКАЛЕБ, АЛТА.
Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

Іван Біда .50

П

ПРУТ, АЛТА.
Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

По 1 дол.: Василь Каланча, Тимофій Могилюк, Касіян Скакун, Іван Ропчан, Олекса Ткачук, Іван Орлецький.

По 60цт.: Візарій Юрчук.

По 50цт.: Корнило Орлецький.

По 25цт.: Іван Ґордей.

ПЕНО, АЛТА.
Збірка о. Т. Кисілюка.

По 1 дол.: Т. Михальчук, П. Мацюк.

ПЕТФАЙНДЕР, АЛТА.
Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

По 5 дол.: В. Чорний, Петруня Подеалюк, Т. Плішка.

По 3 дол.: В. Мельник.

По 2 дол.: В. Кофлюк.

По 1.50: Мих. Северин.

ПЛЕЙН ЛЕЙК, АЛТА.
Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

Василь Кіндрачук (уч.) 10.00

Параня Подеалюк (уч.) 10.00

Пані МАРІЯ ЧЕРНЕЦЬКА (добродійка), Мирнам, Алта.

П-ні ОСИПА ФАРИНА (фундаторка), Смокі Лейк, Алта.

Р

РЕДВЕЙ, АЛТА.

Збірка Григорія Калавського, голови місцевої церковної громади.

Іван Семенюк	25.00

По 5.00: Дмитро Веньґер, Николай Кознюк, Стефан Самиця, Др. Н. Д. Голубіцький, Іван Рудик.

По 3 дол.: Томко Буцайло, Григорій Калавський.

По 2 дол.: Андрій Коваль, Яким Мулик, Василь Бойцун, Григорій Сулима, Іван Салук.

По 1 дол.: Іван Татарин, Йосиф М Письменний, Стефан А. Склепович, Стефан Чорний, Григорій Вознірський, Никола Радомський, Михайло Снайчук.

По 50 цт.: Яким Бойко, Михайло Чорний.

РЕДВОТЕР, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка:

По 5 дол.: Сестрицтво при Укр. Прав. Церкві, Тов. ім Грушевського.

По 3 дол.: Жін. Тов. ім. Ольги Кобилянської, Дмитро Попіль.

По 2.50: Петро Луклан.

По 2 дол.: Михайло Савка, Микола Крайчий, Йосиф Пасічний, Іван Крайчий, Михайло Попіль, Тома Дверничук.

По 1.50: Василь Пасічний.

По 1 дол.: Теодор Мірун, Петро Данилович, Микола Боднарчук, Михайло Салижин, Микола Зінюк, Дмитро Гунька, Семен Хаба, Михайло Кливак, Іван Войценко, Михайло Гармасій, Іван Гринчишин, Олекса Пасічний, І. Г. М., Іван Квасниця (уч.), Михайло Тихий, Теодор Хаба, Іван Прокопів, Василь Кочан, Василь Гавриш (Едмонтон).

По 50цт.: Антон Савка, Евгенія Луклан, Іван Данько, Анна Данилович.

По 45 цт.: Теодор Шмата.

По 25цт.: Марія Гунька.

II.

Дмитро Гунька	1.00

РАВНДГИЛ, АЛТА.

Збірка о. Т. Кисілюка.

Матвій і Юзефа Марушечка	25.00
Михайло і Евдокія Когуч	10.00

РОЯЛ ПАРК, АЛТА.

Іван і Катерина Никифорук	5.00
Василь Чепига	2.00

По 1 дол.: Іван Вахнюк, І. Юрковський.

ГРИГОРІЙ ФАРИНА (фундатор), Смокі Лейк, Алта.

ҐРИГОРІЙ КУЧАН,
Брудерґайм, Саск.

С

СІЧ-КОЛОМИЯ, АЛТА.

Збірка Григорія Винничука.

Григорій Винничук $25.00
Українське Жіноче Товариство при Укр. Прав. Церкві в Січ-Коломия 25.00

По 5 дол.: Василь Панчишин, Іван Саламандик, Василь Винничук.

По 3 дол.: Василь Прилипчан.

По 2 дол.: Н. Самотюк, Іля Самотюк, Николай Харук, Василь Гаврилюк, Николай Ґрекуляк.

По 1 дол.: Семен Ґреґорій, П. Воробець, Петро Шевчук, Тимофій Воробець, Григорій Онищук, Николай Мерлюк, Олекса Винничук.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука.

По 2 дол.: В. Слободян, Н. Чернявський, В. Н. Чернявський, Д. Никифорук.

По 1.75: Ю. Кифюк.

По 1 дол.: Н. Петрук, Анна Іванчук, П. Воробець, А. Яремій, Г. Онищук (попередно дав також одного доляра).

II.

Збірка в церкві 8.45
Ст. Винничук 5.00
Семен Тодорів 1.00

СОНДЕНС, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка:

Давид Мартинюк 3.00

По 1 дол.: Іля Ґерманюк, Василь Володько.

По 50цт.: Василь Рудник.

По 25цт.: Василь Закліка, Павло Якиміщак, Іля Савицький, Клим Боярчук.

По 15 цт. Сидір Винничук.

По 10 цт.: Юрій Мельничук.

По 5 цт.: Надя Боярчук.

СУЧАВА, АЛТА.

Збірка о. Т. Горбая.

По 1 дол.: Ю. Танасюк, А. Яремій. Д. Токарук.

По 50цт.: А. Шваб, Ґ. Жуківський, Анна Гоцман, Н. Токарук.

По 25цт.: І. Гунчак.

СМОКІ ЛЕЙК, АЛТА.

Григорій і Осипа Фарина 50.00
Панство С. Костинюки 25.00

По 10 дол.: Панна Маруся Онуфреїв (уч.), панна Галя Маланчук (уч.).

По 5 дол.: І. Меґлей.

По 2 дол.: Др. Е. Зварич, пані К. Сухотоцька.

По 1 дол. Н. Лотоцький.

По 50цт.: Ґ. Червенюк.

II.

Василь Чумер — подарована позичка $100.00, а готівкою 1 дол.
Разом 101.00

П-во ПАВЛО і МАРІЯ ТКАЧУКИ (добродії), Едмонтон, Алта.

ОЛЕКСА РЕВИНЕЦ (фундатор), Джесика, Б. К.

СЛАВА, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 10 дол.: І. Грекуляк.

По 5 дол.: І. Шманик, П. Запаринюк, М. Пацкий, А. Саковський.

По 2 дол.: В. Запаринюк, В. Войтків, А. Заляський, І. Заляський, В. Гудзюк, Н. Терновецький, В. Бережанський.

По 1 дол.: В. Заяський, Д. Шнийка, М. Савчук, М. Фодчук, Ф. Войтків, В. Шнийка, М. Заляський, І. Різник, І. Грекуляк, Д. Грекуляк.

По 50цт.: І. Гринюк, П. Савчук (хлопець).

По 25цт.: В. Чичур.

СОДА ЛЕЙК, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

М. Д. Журківський 1.00

СПЕДЕН, АЛТА.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 5 дол.: Пані Е. Сиротюк, панство Йосафат і Софія Стельмащук, С. Плавлюк, Д. Комгир, Є. Леськів, Мих. Крокуш, М. Д. Шемелюк.

По 4 дол.: Ів. Лабай.

По 3 дол.: Н. Сіроник.

По 1 дол.: С. Мисак, Ф. Пахолек.

Збірка М. Д. Шемелюка.

Дмитро Комгир	5.00
М. Д. Шемелюк	5.00
Мих. Крокош	3.00
Николай Сіроник	3.00
Іван Лобай	4.00
Семен Познанський	1.00

СПРИНГ КРІК, АЛТА.

П. Татирук 1.00

Ф

ФАЛИС, АЛТА.

Пані Параскева Ґерманюк (прислав о. Кисілюк) 3.95

ФЕДОРА, АЛТА.

Збірка о. Т. М. Кисілюка:

По 1 дол.: Микола Бойко, Катерина Маґера, Михайло Фербей, Семен Ожибка.

По 50цт.: Никола Ожибка, Никола Кузик, Стефан Варварук, Андрій Варварук, Іван Панчишин, Михайло Кузик, Василь Мойсей.

По 30 цт.: Стефан Ожибка.

По 25цт.: Паранька Ожибка, Катерина Кузик, Іван Воєвідка.

П-во ФЕДІР і КАТЕРИНА ІЛЬКІВ (добродії), Дервент, Алта.

П-во А. КЕРЕЛЮКИ (добродії), Геллок, Мінн., Зл. Держ.

Ч

ЧІПМАН, АЛТА.

Збірка о. Д. Ф. Стратійчука, Василя Зарубія і Николая Дідуха.

По 4 дол.: Іван Котик (2 дол. зложив на руки о. Савчука, а 2 дол. на руки о. Стратійчука).

По 2 дол.: Іван Дідух, Никола Дідух.

По 1 дол.: Михайло Стешин, Григорій Пшик, Дмитро Мотика, Петро Запотічний.

По 50цт.: Юрій Кулька.

БРИТИШ КОЛОМБІЯ

ВЕНКУВЕР, Б. К.

Збірка Ф. Богдана.

По 1 дол.: Гром. Ф. Богдан, Дмитро Струтинський, (Ню Вестмінстер, Б. К.), В. Москаль (Стівенсон, Б. К.).

По 50цт.: Пані Е Сиротюк, П. Щирецький, К. Лаховецький, Н. Москалик, Ів. Мельник, Гр. Аврам, пані М. О. Мекмілан, І. Фостей, І. Герман, Ю. Ільчина.

По 25цт.: В. Пелех, В. Кнігніцький, В. Рурак, О. Гірний, Н. Бодак, пані Ю. Богдан.

По 20цт.: С. Лобай.
По 10цт : Ю. Бойчук.

ҐОЛДЕН, Б. К.

Стефан Петрюк 1.00

ДЖЕСИКА, Б. К.

Олекса Ревний $50.00

НЮ ВЕСТМІНСТЕР, Б. К.

Збірка Дм. Стручинського.

По дол.: Дм. Стручинський, Дм. Купченко, П. Мельничук.

По 50цт.: В. Кнігніцький.

П-во ІВАН і ВАСИЛИНА БОРДЕНЮКИ (добродії), Пембіна, Н. Дак., Зл. Держ.

Свящ. В. СЛЮЗАР (добродій).

ЗЛУЧ. ДЕРЖАВИ

Збірка п. Антона Керелюка з Геллок, Мінн.

Никола Клим (Пембіна, Н. Д.) 2.00
Іван і Петро Пастухи (Геллок,) 1.00

II.

І. Бординюк, Пембіна, Н. Д. 30.00
А. Керелюк, Геллок, Мінн. 27.00

III.

Вияв жертвенности.

П. Н. Клим, з Пембіна, Н. Д. Зл. Держави, посилав літом 1935 свого синка до Рідної Школи в Толстой, Ман. Хлопець мешкав в панства Олекси Яремій. П. Клим хотів винагородити за це панство Яреміїв, але ті грошей не хотіли приняти й остаточно обі сторони погодились на те, щоб запропонованих п. Климом десять долярів жертвувати на Ювілейний Фонд Рідної Церкви.

ЛЕНСИНҐ, МІШ.

Теодор і Анастазія Забродські 10.00

КВЕБЕК

МОНТРЕАЛ, КВЕ.

Свящ. В. Слюзар 25.00

Збірка о. В. Слюзаря.

По 5 дол.: Ст. Маґаляс, Семен Антонюк.

По 1.20: Мартин Ревуцький.
По 1 дол.: Вол. Кучерепа, С. Валдштейн-Кручений, Г. Олексюк, Евфрозина Якович, П. Русин, Д. Якович.
По 75цт.: М. Маковійчук.
По 50цт.: А. Гукало, Г. Залуський, Я. Редчук,
По 25цт.: Ю. Глібчук.

МАНІТОБА

А

АНОЛА, МАН.
Збірка Я. Бориськевича.

По 25цт.: Я. Бориськевич, Я. Друбінський, М. Бориськевич, В. Монастирський.

АРБАККА, МАН.
Збірка Н. Ілюка.

По 2 дол.: М. Онисько.
По 1 дол.: Г. Косован, Ник. Ілюк.
По 95 цт.: Настасія Ілюк.
По 50цт.: Г. Василинчук, Т. Давидюк, Г. Рутка, Д. Кіянський, І. Думенко, Анна Крутій.

ГРИГОРІЙ МАРКО (фундатор), Пайн Ривер, Ман.

М. ТОПОРОВСЬКИЙ (фундатор), Пайн Ривер, Ман.

По 25цт.: П. Бадюк, Т. Стефюк, Т. Балакун, М. Ковалюк, Й. Вінніцький, С. Чорнописький, Н. Настюк.

По 20цт.: П. Винницький.

По 10цт.: Г. Сібик.

Б

БОГДАН, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

Збірка в церкві 4.00

По 1 дол.: Д. Коновальчук, Петро Бурдейний.

БОГДАН, МАН. БРЕНДОН, МАН.

Збірка Збіркового Комітету, до якого входили: П. Шміґельський, М. Ґалайко, А. Федорук, Д. Шапка і М. Седляк.

По 5 дол.: Семен Войцюк, Іван Касюрак, Петро Вітик, Дмитро Шапка, Браття Федоруки, Тимко Без (Грек), з церковної каси.

По 3 дол.: Юрій Мітро (Грек), Жіноче Товариство, Студентський Кружок.

По 2 дол.: Аматорський Кружок, Взаїмна Поміч, Іван Амурґович, Александер Правела, Василь Янда; Василь Бобик, пані Анна Мостова, Михайло Седляк, Петро Сірий (з Гейфілд), Йосиф Пендиковський, Юрій Адамс (грек), п-ні Катерина Войцюк.

По 1.50: Данило Бонк.

По 1 дол.: Павло Шміґельський, Теодор Пендиковський, Стефан Микитюк, Михайло Пастушик, Теодор Бахур, Прокіп Перколаб, Александер Лисенко, Микола Кудла, Микола Федорук, Володимир Войцюк, Кость Шевчук, Михайло Овчар, Петро Зік, Петро Копачинський, Олекса Захарчук, Іван Бичок, Михайло Мороз, Микола Галайко, Петро Ґайовський, Макарий Турчинець, Микола Бурачок, Дмитро Барилюк, Іван Корнят (з Камної), Іван Дзеско, Олекса Петраш, Александер Федорук, Дмитро Щурко, Григорій Сосняк, Марія Петраш, Стефан Мазяр, Александра Чорномаз, Олекса Овчар, Микола Мельник, Василь Шепенюк, Григорій Осьмак, Микола Корнят, Василь Гандзя, Параска Батницька, Теодор Дачка, Василь Шевчук, Олекса Гнатишин, Іван Чиснюк, Дмитро Починок, панна П. Матієнь, панна А. Мельник, панна Н. Колісник, панна М. Колісник, панна М. Кітляр, Михайло Пазлишин, Станіслав Ланів, Петро Мазяр.

По 50цт: панна Евгенія Ґереґа, панна Анна Бурачок, панна Евгенія

Др. М. ПОТОЦЬКИЙ (фундатор), Давфин, Ман.

ПЕТРО КОВТУН (добродій),
Давфин, Ман.

Батицька, панна Софія Попадинець, панна Евгенія Мазяр, панна Михаліна Копачинська, пані Феська Чижик, пані Анна Атаманчук, Іван Щурко, Кость Федорук, Станіслав Шурко, Михайло Бричка, Василь .кевич, Кароль Кухарчишин, Григорій Маринняк, Микола Леськів, Микола Блонарович, Іван Нагуляк, Стефан Дорош.

По 25цт.: Семен Гирович, Петро Кіндрат, Анна Дічка, Іван Чижик

БРУКЛЕНДС,МАН.

П. Стефан Шкрумида, маляр, розмалював каплицю Консисторії й жертвував свій труд, як жертву на Ювілейний Фонд.

Матвій Носатий 1.00

В

ВАЙТА, МАН.

I.

Збірка Якова Підлубного.

Мих. і Анастазія Каденюки 25.00
Укр. Народний Дім 10.00

По 1 дол.: Марко Сесмиструк, Д. Нікля, Яків Шульган, Михайло Дань Смук, І. Сесмиструк, В. Сесмиструк, Анна Сесмиструк, Федь Сесмиструк, Я. Підлубний. А. Фіґус.

По 50цт.: Данило Подольський, Я Проців, Максим Абросійчук.

По 40цт.: І. Прокіпчук.

По 25цт.: Я. Прокіпчук, Стефан Прокіпчук, Стефан Ткачук, П. Андрушко, Дм. Прокіпчук, І. Когут, М. Долинчук, П. Тофан, Ст. Міханюк, В. Сторощук, Мих. Дикун, П. Андрушко.

По 20цт.: І. Прокіпчук.

II.

Жіноче Тов. ім. Ольги Кобилянської 10.00

III.

Збірка Г. Василіва.

Й. Кулачковський 5.00

ВЕНЛАВ, МАН.

Збірка Демяна Мішука.

По 1. дол.: Демян Мішук, Никола В. Слизюк, Трофим Граблюк, Петро Мусій, Йосафат Мусій, Клим Притула, Волод. Притула, пані Марія Мусій, Василь Чорнобай.

По 50цт.: Петро Батрин, Іван Слизюк, Антон Притула, Юрій Джуман, Ілія Воробець.

Адв. А. ВАВРИНЮК (фундатор), Давфин, Ман.

ІОСИФ БОГ[redacted] (добродій), Вінні[redacted] Ман.

II.

Збірка о. П. Захаринюка.

Сестрицтво св. Ольги	10.00
Збірка в церкві	7.50
Ник. Геник	2.00

III.

Демян Міщук, дохід з одного акра пшениці 5.00

ВІННІПЕҐ, МАН.

Збірка п. Пилипчука.

По 50цт.: пані Гайворон, п. Марків.

По 35цт.: пані Пилипчук.

По 25цт.: п. Хлібойко, п. Колтуцький.

По 10цт.: пані Бордуляк, пані Маніла, Д. Хметь, Н. Н.

II.

Збірка о. С. В. Савчука.

Протоерей Симон і пані Ольга Савчук	50.00
Др. І. П. Овсяник	25.00
Мир. Стечишин	25.00
Йосиф Богоніс	25.00
П. Г. Войценко	25.00
Панна Марія Марко	25.00
Н. В. Бачинський	25.00
Аполінарій Новак	10.00
Н. Задурович	10.00
В. Батицький	5.00
Н Прокопів	5.00
Григорій Марко (уч.)	5.00

III.

Збірковий комітет при Соборі св. Покрови.

Дівоче Т-во „Веселка" при Соборі (з чайного приняття)	15.00
Жіноче Тов. при соборі (з Павеого вечера)	6.50
Дівоче Т-во „Рання Зоря" (з забави)	10.00

Збірка о. П. Маєвського:

Свящ. П. Маєвський	25.00
Павло Попель	10.00
Дмитро Угринюк	10.00

По 5 дол.: Пилип Олійник, Йосиф Боянівський, Василь Угринюк, Іван Завідовський, Ярослав Колтек.

По 2 дол.: Василь Новак, Григорій Блок.

По 1 дол.: Михайло Коржик.

Збірка пані А. Стечишин:

По 2 дол.: Др. Павло Гуцуляк, пані Дембій.

По 1 дол.: Др. Павло Закус, Микола Гармалій, Ярослав Колтик.

По 25цт.: Анна Якиміщак.

Збірка панни М. Момотюк:

По 1 дол.: Омелян Пастух, Михайло Скиба.

По 50 цт.. П. Заплацінський, М. Момотюк.

По 25цт.: Онуфрій Угринюк.

МИР. СТЕЧИШИН (добродій), Вінніпеґ, Ман.

Н. В. БАЧИНСЬКИЙ (добродій), Вінніпеґ, Ман.

Збірка Д. Данька:

Семків Василь 2.00

По 1 дол.: Юрій Журавель, Іван Кравчук, Антін Геник.

IV.

Збірковий комітет при парафії св. Михаїла.

(Збірка Н. Рогана й А. Тофана).

Микола Ковтуцький 25.00

Георгій Маріян 2.00

По 1 дол.: Василь Поташник, Миколай Кузьмук, Василь Ілюк, Петро Панчук, Теодор Заморняк, Митро Остапович.

По 50цт.: Юрко Лис (Шіго Саск.), пані А. Лис (Шіго, Саск.), Василь Маковійчук, Іван Сорохан, Онуфрій Радиш, Миколай Криштанович, пані Блажівська.

По 25цт.: Санхіра Томацька, Іван Іванюк, пані Лесюк, пані Бурдейна, пані Мудра. В. В. Лис, І. Лис, п. Гамулка, Вас. Гринчук, А. Тофан, Петро Булаховський.

По 10цт.: Діон Пиндищук.

Свящ. П. Галицький 8.00

(Збірка Й. Комарніцького і Гео. Підлубного).

По 2 дол.: Гео. Підлубний, Ілія Давидюк, Й. Маґер, В. Данчик.

По 1 дол.: Й. Комарніцький, Вас. Ландиґа, пані Й. Комарніцька, Й. Лучик, Д. Палагнюк.

Дохід з чайного приняття, в домі панства М. Манчуленків 16.90

По 2 дол.: О. Рудан, В. Данилюк.

По 1 дол.: Горгійчук, Н. В. Бачинський, П. Олійник, В. Клибак, І. Семенюк.

По 10цт.: П. Гайворон.

По 5цт.: В. Дудар.

V.

Антон Гарах (зложив на руки п. Й. Богоноса) 5.00

VI.

Дівоче Товариство „Веселка" при Соборі св. Покрови в Вінніпеґу, дохід з чайного приняття в дієцезіяльнім домі, 10 листопада, 1934. 26.30

ВИСТА, МАН.

Збірка о. А. Берика.

Пані А. Вишневецька. 2.00

Г

ГАЛИЧ, МАН.

Яків Горбулік (гроші прислав о. П. Запаринюк). $5.00

Йосиф Галущак 5.00

ГЕЙЗЕЛРИДЖ, МАН.

Й. Назаревич 25.00

Вас. Німчук 5.00

Др. І. П. ОВСЯНИК (добродій) Вінніпеґ, Ман.

Прот. С. В. САВЧУК (фундатор).
Вінніпеґ, Ман.

П-ні ОЛЬГА САВЧУК (фундаторка).
Вінніпеґ, Ман.

Ґ

ҐАРЛЕНД, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

Збірка в церкві	8.30
Панна Осипа Клим	5.00
Д. Котик (уч.)	3.00

ҐАРДЕНТОН, МАН.

Збірка о. Апонюка.

Ник. Гуменюк	1.00

ҐИЛБЕРТ ПЛЕЙС, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 1 дол.: Павло Шмонь, Теод Мандрик, Павло Дроздович, Олекса Дроздович, Василь Дроздович, Н Міщук.

По 50цт.: пані Міщук, Захарій Ткачук, С. Шмонь.

По 25цт.: Н. Давибіда, Н. Н., Гаврилишин, панночка Давибіда, А. Слижук, Анна Гнатюк, пані Юрків, пані В Дроздович

По 20цт.: Н. Н.

По 10цт.: панна Оленка Давибіда

Д

ДАВФИН, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

Др. М. Потоцький	50.00
А. Вавринюк (адвокат)	50.00
Свящ. П. Запаринюк	25.00
П. Ковтун	25.00
Взаїмна Поміч відділ 28	10.00
Максим Головик	5.00
Жіноче Товариство Л. Українки	5.00
Михаїл Лозовський	5 00
Д. Угрин	3.00

По 2 дол.: І. Головик, пані Мафит

По 1 дол. М. Кревецький, С. Ґура С. Самець, В. Буртняк, А. Івачевський, В Гаврищ, Склепович (уч.), Ф. Калинчук, І. Дух, М. Шмильський.

По 50цт.: панна Одарка Садовяк. Мих. Куфтей, п-на А. Садовяк.

По 25цт.: Прокіп Пресунька.

II.

Збірка на хрестинах	3.75

ДІ ПА, МАН.

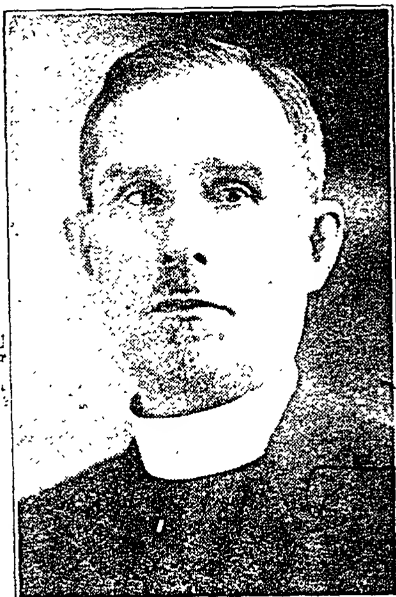
Колекторка пані Любов Киба.

По 1 дол.: Василь Чемерис, Ф Киба, пані Любов Киба.

Панна Маруся Тимчук	.50
Панна Стефанія Бичок	.30

ДУФРОСТ, МАН.

Панство Г. Буґера	25.00
Іван Ткачик	5.00
Тов. Укр. Нар. Дім ім. Івана Франка	5.00
Никола Дирбавка	5.00

Свящ. ПИЛИП ГАЛИЦЬКИЙ (добродій).

II.

Збірка о. Л. Дячини.

По 1 дол.: Олекса Ткачик, Никола Паньків, Григорій Бугера, Никола Чирбавка, Іван Ткачик.

По 75цт.: Никола Ткачик.

По 25цт.: Олена Ткачик, Ірина Паньків, Я. Ткачик, Ів. Паньків, Палагія Бугера, Софія Бугера, Теофіль Ярема, Іван Бугера, Мирослава Бугера, Вікторія Бугера, Василь Бугера, Л. Рабух, Павло Ткачик.

По 15цт.: Софія Ткачик, Марія Шимко, Олена Ткачик, (Олекси).

По 10цт.: Параскевія Ткачик, Марія Рабух, Григорій Коваль, Ольга Бугера.

Е

ЕНҐУСВИЛ, МАН.

Мих. Гнатюк 5.00

ЕШВИЛ, МАН.

I. Збірка Івана Швеця.

Стефан Негрич 2.00

По 1 дол.: Григорій Ґазий, Іван Швець, Григорій Гаврилюк, Іван Андрійчук.

По 50цт.: Василій Ґродзік.

По 25цт.: Панько Герман, Іван Данилевич, Іван Дутчишин.

II Збірка Олекси Дикуна.

Никола Давибіда 2.00

По 1 дол. Ілля Дикун, Іван Хома, Іван Дутчишин, Стефан Ґара, Софія Ґара, Василь Ґара, Федір Бойко, Вас. Дутчишин, Вас. Соломон, Павло Задорожний, Ів. Мимка, Роман Соломон.

По 50цт.: Стефан Бойко, Василь Мимка, Вас. Синька, Ник. Синька, Мих. Николаїшин, Марія Хома, Ник. Дикун.

По 35цт.: Ів. Шимирлюк, Ґилберг Ґлент.

III.

Збірка о. П. Запаринюка.

Стеф. Негрич 5.00

З

ЗЕЛЕНА, МАН.

Збірка п. Петра Бугери:

Петро Буґера $1.00

Марія Горецька 50

По 25 цт.: Петро Іванець, Петро Лебедович, Никола Іванець.

Збірка Михайла Слюзаря і Теодора Садовяка:

М. Слюзар 5.00

По 2 дол.: Софія Слюзар, Ів. Лебидович, Петро Будзінський.

П-на МАРІЯ МАРКО (добродійка), Вінніпеґ, Ман.

Свящ. АНТІН БЕРИК (добродій).

По 1 дол.. Теодор Саловяк, Марія Саловяк, Сефан Пилипів.
По 50цт.: Василь Горецький.
По 25цт.: Миколай Сандуляк

ЗОРЯ, МАН.

Н Н.	3.00
II.	
Н Н.	5.00

I

ІНҐЛИС, МАН.

Лука Батицький	5.00

ІСТ СЕЛКІРК, МАН.
Збірка о. Л. Дячини.

Н Созанський	25.00
Н. Н.	8.00
Дрібна збірка	2.00

К

КОСІВ, МАН.

По 5 дол.: Уч. Василь Лазарук (Р. Р. 1. Давфин, Ман.) Дмитро Романчич, Стефан Слижук, Никола Слижук, Петро Ковтун, Мих. Склепович.

По 2 дол.: Павло Самець, А. Галіберда.

По 1 дол.: Николай Кошовський, Марія Кошовська, Андрій Фіцич. Никола Арсенич, Андрій Ґеник, Василь Ґеник, Іван Самець, Василь Гусак. Дмитро Бураковський. Іван Слижук. Юліян Білоус, Петро Склепович, Никола Ільницький. Василь Кошовський. Петро Грім, Петро Лебідь, Никола Самець, Петро Кошовський, Йосифа Лазарук, Розалія Ґеник, Параска Слижук, Анастазія Самець, Анна Слижук, Михайло Ґеник.

По 75цт.: Анна Ільницька.

По 50цт.: Юстина Бабій, Павліна Кошовська, Стефан Паламар, М. Ґеник, Д. Паламар, Семен Кошовський, Ник. Фіцич, Марія Фіцич, Юстина Михайлюк.

По 25цт.: И. Токар, М. Михайлюк, Марія Михайлюк, П. Чайківський, Н. Шмильський, І. Дуда, А. Шмильський, П. Церковний, І. Фіцич, Евдокія Паламар, Катерина Самець, Галина Кошовська, Кароліна Давчук, Анастазія Ґеник.

II.

Церковна Громада	100 00
Коляда хлопців	3 50
Коляда дівчат	3.50
Коляда дітей (колядували Симчичі, Бураковські, Струківські)	3.00

Свящ. В. АПОНЮК (добродій).

Пані ВІКТОРІЯ СИМЧИЧ (добродійка).

Свящ. С. П. СИМЧИЧ (добродій).

Л

ЛЕДВИН, МАН.

Жіноче Тов. ім. Лесі Українки 5.00

ЛЕНАРД, МАН.

Збірка І. Н. Осецького.

По 1 дол.: панна М. Бульбук, пані Т. Бульбук, Т. Бульбук, М. Ончоланко И. Осецький.

По 50цт.: В. Мінюк, Г. Бізон, М. Гартійчук, Н. Болозюк, Н. Болозюк.

По 35цт.: пан' П. Вахнюк.

По 25цт.: Н. Бозолюк.

По 10цт.: В. Флондра.

М

МАЛАНТОН, МАН.

Збірка на спільнім обіді Братства св. Петра і Павла.

По 30цт.: Й. П. Гаврилюк.

По 25цт.: Юрко Малик, Вас. Ключковський, Дмитро Максимик, Юрко Ахтемійчук, Іван Михайлюк, Анна Сохацька.

По 10 цт.: Демко Палешнюк, Марія Сохацька, Рузька Горичук, Настя Максимик, Стефан Ґалаґун, М. Михайлюк, Анна Ґалаґун.

По 5цт.: Анна Палешнюк, Марія Душман, Ів. Сохацький, Текля Ахтемійчук, Марія Шпульняк. Анна Максимик, Докія Клочко, Юстина Смеречанська, Йосиф Максимик, Войтко Сеньга.

II.

Збірка о. Л. Дячини.

Дрібна збірка 2.00

МАЛВИГИЛ, МАН.

Н. Мелень 2.00

МЕНЗІ, МАН.

Свящ. і Добродійка С. П. Симчичі 50.00

Свящ. А. Берик 25.00

Діти з Недільної Школи 16.75

II.

Збірка о. А. Берика.

По 2 дол.: І. Я. Лабай, І. Пелешок, Н. Зюбрак.

По 1. дол.: В. Івашко, С. Чапюк, Н. Друль, Ф. Друль, Ф. Тутканюк, П. Друль, П. Друль, М. Пацелчак, А. Тесарський, І. Кісь, О. Ґрошок, П. Друль.

По 50цт.: О. Друль, А. Друль.

МЕРІДЕЙЛ, МАН.

І. Збірка п. Петра Буґери.

Николай Панасюк 1.00

По 25цт : Николай Буґера, Михайло Новосад, Стефан Пейко, Семен Пейко

Свящ. П. ЗАПАРИНЮК (добродій).

II. Збірка Михайла Слюзаря і Теодора Садовяка.

Гнат Мідзян	5.00
СУМК, сотня 16, ім С. Петлюри	4.50
Дохід з забави в Мерідейл школі	3.20

По 2 дол.: Николай Скоблений, Стефан Андроник.

По 1 дол.: Іван Цайко, Танасій Мідзян, Палагія Мідзян, Стефан Злуцький, Анастазія Буґера, Григорій Новосад, Стефан Проник.

По 50цт.: Іван Вівчарук, Денис Чернецький, Михайло Чернецький.

По 25цт.: Мих. Процьків, Іван Мідзян, Йосиф Чернецький.

По 20цт.: Василь Хіць.

О

ОВКБОРН, МАН.

Збірка о. Берика.

Юрко Карасевич	4.00

ОЗЕРНА, МАН.

Збірка п. Николи Лесюка.

По 1 дол.: Іван Федорків, Никола Лесюк, Данило Дмитрів (Бесвуд, Ман.).

П

ПАЙН РИВЕР, МАН.

Збірка п. Григорія Кравчука.

Брацтво У. Г. П. Церкви	5.00
Жіноче Товариство	5 00
Франко Голян	5.00
М. Топоровський	5.00
Тов. Народного Дому	3 00
Сестриці У. Г. П. Церкви	3 00
Товариство СУМК	2.50
Ю. Харжевський	1.00
Григ. Кравчук	1.00
Яків П. Цюник	1.00
Григ. І. Марко	1.00
Іван Запорожан	1.00
Іван Василюк	1.00
Панна Марця Топоровська	1.00
Гр. Басараба	1.00
Йосиф Урбановський	1.00
Михаїл Баган	1.00
Петро Кравчук	1.00
Панна Маруся Баґан	1 00
Іван Михайлюк	.50
Петро Гарасимів	.50
Гарасим Костюк	.50
Антін Цюник	.50
Александер М. Гуменний	.50
Іван Шептяк	.50
Александер Данильчук	.50

Свящ. Л. ДЯЧИНА (добродій).

П-во АНТІН і МАРІЯ ЦЮНИКИ (добродії), Пайн Ривер, Ман.

По 25цт.: пані Агафія Польова, пані Марія Цюник, Антін В. Чупик Павло Цюник, панна Кароліна Топоровська,Ілько Григоришин, Ізидор Іванців, Йосиф С. Ратковський, Гр. Яцентюк, Лука Тихоліз, Стефан Яцентюк. — Срібна збірка 90ц.

II.

Збірка о. П. Запаринюка.

Учитель Г. І. Марко і п. М. Топоровський, кивот для каплиці Духовного Семинаря вартости 100.00
Панство Антін і Марія Цюник 25.00
О. Данильчук (уч.) 10.00

По 5 дол.: Ів. Шептак (уч), панна Маруся Баґан (уч.), І. Запорожан, Гр. Бесараба, С. Клим (уч.), М. Баґан.

По 1 дол.: Йосиф Урбановський.

ПАПЛАР ПАРК, МАН.
Збірка о. Л. В. Дячини.

По 1 дол.: Михайло Марко, Григорій Лисайчук, Дмитрій Ганкевич, панна О. Мастюх, пані Катерина Марко.

По 50цт.: пані Марія Козак, Марія Лисайчук.

По 25 цт.: Стефан Мисливчук, Іван Сенчук, Петро Чугай, Стефан Ковалик, Стефан Маркевич, Димитрій Чарнецький, пані П. Марко, пані Г. Чарнецька, Василь Козак.

По 15цт.: пані Ґ. Ганкевич.

По 10цт.: Тимотей Вусатий, Іван Денисюк, пані О. Вакшинська, пані М. Вусата, пані Н. Козак.

По 5 цт.: Григорій Філь, Іван Чарнецький, Іван Малиш, Никола Ганкевич, Стефан Семенюк, Михайло Лисайчук, Іван Лиховид, Йосиф Знак, панна А. Лисайчук.

I.

Іван і Катерина Марко	25.00

II

Іван Боднар	5.00

По 1 дол.: Іван Денисюк, Параскевія Марко

По 50цт.: Марія Денисюк.

По 25цт.: Юстина Семенюк, Параска Ковалик, Іван Кирилюк, М Вусатий.

III.

Іван Кирилюк	1.00
Андрій Вакшинський	1.00
Василь Олесько	1.00
Федір Семенюк	1.00

ПЕТЛЮРА, МАН.
Збірка М. Бантроха.

М. Бантрох	1.00

По 50цт.: П. Кузик, П. Стадник, Н. Стадник, Н. Лайдай.

По 25цт.: М. Сітляр, Т. Шородок.

ВАСИЛЬ і МАРІЯ НОВОСАДИ (добродії), Роблін, Ман.

П-во ІВАН і КАТЕРИНА МАРКИ (добродії), Паплар Парк, Ман.

ПАПЛАРФІЛД, МАН.
Збірка о. Л. Дячини.

По 1 дол.: В. Грицюк, М. Вербенюк.

По 50цт : М. Жук.

По 25ц.: Е. Байлей, А. Байлей, М. Байлей, Т. Байлей, Ф. Лідоховський, Ф. Піх, М. Даниляк, Ів. Рожак.

По 20цт.: М. Прибильський, М. Лютий, А. Шот, Ів. Скоморох.

ПЛЕЗЕНТ ГОМ, МАН.

Яків Якіміщак	2.00
Йосип Якіміщак	1.00

ПОРТЕДЖ ЛЯ ПРЕЙРІ, МАН.

Збірка в церкві, дня 11 лютня, 1934, яку перевів о. Дячина 2.00

Р

РОБЛІН, МАН.
І. Збірка п. Петра Буґери.

Володимир Ціцерський -$3.50

По 1 дол.: П-на Вікторія Новосад.

По 25цт.: Мих. Малюта. Теодор Білецький, Вол. Мотика, Федь Новосад.

II. Збірка Михаїла Слюзаря і Теодора Садовяка.

Жіноче Тов. ім. Лесі Українки 10.00

По 5 дол.: А. Мостовий, Василь Новосад.

По 2 дол.: Евдокія Мостовий, Семен Новосад, Петро Єрха.

По 1 дол.: Онуфрій Хіць, Іван Малюта, Марія Малюта, Дмитро Кулик.

По 50цт.: Мих. Гаврищук.

III. Збірка о. П. Запаринюка.

Збірка з нагоди пятьдесятьліття супружого життя Гната й Насті Мідзяи, Роблін, Ман. 8.30

По 2.50: Семен Новосад.

По 2 дол.: Іван Лебедович.

По 1 дол.: І. Вікарчук, П. Солтис, Ст. Проник, Д. Кулик, М. Слюзар.

IV.

Панство Василь і Марія Новосади	25.00
Свящ. П. Ґліцький	25.00

РОЗА, МАН.

Від Церковної Громади	5.00
Мик. Чубей	2.00
Дрібна колекта підчас Богослуження	3.50

II.

Жін. Товариство ім. О. Кобилянської	10.00

П-во ГРИГОРІЙ і ПАЛАГНА БУҐЕРИ (добродії), Дуфрост, Ман.

ПЕТРО МЕХ (добродій), Септон, Ман.

РОЗБОРН, МАН.

Збірка церковного уряду, в склад якого входять С. М. Карпюк — голова, Г. Гладій — заст. голови, Іван Торський — касієр, М. Дроздовський — секретар.

Укр. Греко-Православна Церква Успення Пр. Богородиці 20.00

Товариство Юрія Федьковича при Укр. Греко-Православній Церкві Успення Пр. Богородиці 20.00

Сестрицтво при Укр. Гр. Прав. Церкві Усп. Пр. Богород. 10.00

Жіноче Тов Ольги Кобилянської при Укр. Гр. Прав. Церкві Усп. Пр. Богородиці 10.00

Діточе Товариство при У. Г. Пр. Церкві Устп. Пр. Богородиці 10.00

Степан Баранецький 2.00

По 1 дол.: Теодор Глоґій, Михаїл Іванчук, Гаврило Глоґій, Павло Сторожук, Михайло Дроздовський, Никола Кармазинюк, Ґеорґій Глоґій, пані Ґ. Глоґій, Стах Королик, Гринь Солтус, Іван Баранецький, Теодозій Терновецький, Гринь Бельбас, Іван Одайський, Іван Симотюк, Теодор Стрілецький, Николай Торський, Ів. Антонійчук, Василь Антонійчук, Андрій Корник, Андрій Скоробогач, Никола В. Кармазинюк, С. М. Корнюк, пані С. М. Корнюк, Іван Ковальчук, Іван Проданюк, Никола Баранецький, панна М. П. Ґреґор, о. А. Берик. Ґеорґій Одайський, Федь Бельбас.

По 55 цт.: Іван Скоморовський.

По 50цт.: Василь Кузенко, Василь Бережанський, пані Т. Глоґій, Никола Кармазинюк, Іван Кармазинюк, Георгій Одайський, Іван Семенюк, Василь Антонійчук, Іван Антонійчук, Гриць Солтис, Василь Танасійчук, пані М. Дроздовська, Іван Баранецький, Іван Ковальчук, Іван Проданюк, Никола Торський, Василь Іванчук, Петро Госюк, Іван Балакунець, Іван Рештило, Корнило Шеведуцький, Ґеорґій Олійник, Іван Топольницький, Іван Сторожук.

По 40цт.: Стефан Терновецький

По 25цт.: Василь Корник, Іван Микитюк, Никола Терновецький, Михаїл Маланюк, Никола Кібзей, панна Ганна Торська, Ольга Ковальчук, Никола Сідорик, Михаїл Ґолянт, Никола Ґалянт, Михаїл Даліба, Франко Остапович, Никола Яцюк, Петро Пушка.

По 10цт.: Василь Дроздовський.

А. СОЗАНСЬКИЙ (добродій), Іст Селкирк, Ман.

П-во МИХАЙЛО і АНАСТАЗІЯ КАДЕНЮКИ (добродії), Вайта, Ман.

РОРКЕТОН, МАН.

Ник. Гуцуляк	1.00
В. Перепелюк	9.00
Петро Гуцуляк	1.00

РИВЕРС, МАН.

Збірка п. П. Луцюка.

По 1 дол.: І. Сушко, Дм. Мессел. П. Луцюк.

По 50цт.: Д. Колотило, А. Данилевич, А. Субський, Ю. Шелега, М. Чубак, С. Сулимка, П. Манчул.

С

СЕНДІ ЛЕЙК, МАН.

Спілка Дидик і Мулявка	$25.00

II.

Збірка о. А. Берика.

Збірка в церкві підчас Богосл.	7.50
А. Залещук	5.00
Панна В. Карпець, учителька	5.00
Панна М. Слижук учителька	5.00
Пані Йосифа Залещук	5.00
Пані Марія Яковенко	1.00

СЕНДІЛЕНДС, МАН.

Збірка п. Г. Гарасимика.

Г. Гарасимик	2.00
Ю. Буряк	1.00

По 50цт.: П. Вільховецький, Й. І. Монастирський, Я. Вільховецький, П. Козла.

СЕЙНТ КЛЄР, МАН.

Збірка Мих. Слюзаря і Теодора Садовяка (Зелена, Ман.)

Юрій Ілащук	1.00

СЕНЬКІВ, МАН.

Церковна Громада	5.00

СЕЛКИРК, МАН.

Дмитро Ребко	1.00

СЕПТОН, МАН.

Збірка о. Л. Дячини

По 1 дол.: Н Німчук.

По 50цт.: Василь Петрашко, М. Юрків.

По 45цт.: Катря Назаревич.

По 40цт.: Парасkевія Німчук.

По 35цт.: М Німчук, А. Кацюк.

По 30цт.: Тепило.

По 25цт.: Анна Малько, Марія Пйонтик, Параскевія Дубик, А. Назаревич, А. Сабат, А. Рибак, В. Тепило, А. Сабат, М Гнатюк, Н. Пригчун, П. Вацько, Й. Ігнат, А. Сарамага, І. Дубик, Д. Турко, П. Німчук, О. Назаревич, П. Назаревич, Ф. Мех.

По 15цт.: С. Німчук.

По 10цт.: Д. Рибак.

По 5цт.: Й. Сарамага, П. Малько.

П-во НИКОЛА і МАРІЯ ТОФАНИ (добродії), Толстой, Ман.

П-во ІВ. і ГОРПИНА НАЗАРЕВИЧІ (добродії), Толстой, Ман.

II.

Збірка о. Дячини й п. П. Меха.

По 1 дол.: В. Німчук, Й. Назаревич.

По 50цт.: Й. Німчук, К. Німчук, О. Шалай, Ф. Мех.

По 30цт.: Пані К. Назаревич.

По 25цт. В. Петрашко, пані А Дубик, П. Мех, Д. Молко, А. Сарамага, П. Вацько, М. Копанський, Ф. Молко, Р. Німчук, Д. Назаревич, панна Й. Назаревич.

По 15цт.: пані М. Копанська.

По 10цт.: пані А. Клімчук, М. Рибак, С. Вацько.

По 5цт. панна П. Стадник, В. Киба, В. Турко.

III.

Петро Мех	25.00
Пані Марія Мех	5.00
Панна Марія Лозінська, уч.	1.00

СИЛВЕР, МАН.

Збірка Івана Тео. Паламарчука.

По 1 дол.: Павло Паламарчук, Федор Паламарчук, Іван Тео. Паламарчук, Василь Шкільний.

По 50цт.: Мих. Кохалівський, Ів. Дзівідзінський, Ів. Мельничук, Мих. Паламарчук, М. Ґушуль, Андрій Шкільний.

По 25цт.: А. Паламарчук, В. Крокош, Ів. Ґушуль, Вас. Таращук, П. Лещишин.

II.

Збірка о. Л. Дячини.

А. А. Паламарчук	1.00
Т. А. Паламарчук	.50

СИФТОН, МАН.

Збірка п. Ілька Орішка.

По 2 дол.: Ілько Орішко, Никола Бажило, Василь Стандрик.

По 1 дол.: Михайло Меренюк, Іван Стецик, Никола Меренюк.

II.

Збірка о. П. Запаринюка.

Никола Барило	3.00

СКЛЕЙТЕР, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

П. Кравчук	5.00

III.

П. Крипякевич (уч.)	5.00

СТАЙНБАХ, МАН.

Ілля Никифорук	2.00

СТ. МАРТИН, МАН.

А. Д. Рурак	25.00

По 2 дол.: Н. Фотій.

1.25: Д. Коломея.

По 1 дол.: І. Гладун, А. Новак, В. Біленький, Н. Матвійчук, С. Луговий, Г. Савяк, О. Рурак, П. Іваницький, М. Семирозум, І. І. Давидюк Н. Савчук.

Т

ТИНДАЛ, МАН.

Збірка Н. Причуна.

Н. Причун	$5.00
К. Гнатюк	1.50
М. Гнатюк	1.35

По 1 дол.: А. Причун, пані М. Долинюк, п. Л. Сабат, Іван Мостовий, пані С. Причун.

По 75цт.: Д. Вівчарик.

По 50цт.: В. Тепіло, Ів. Долинюк.

По 35цт.: О. Коць.

По 25цт.: Л. Долинюк, С. Мамчур, А. Долинюк, пані С. Мамчур, пані А. Біяк.

По 20цт.: пані М. Мамчур.

По 15цт.: пані Н. Тепіло.

По 10цт.: пані Костюк, пані А. Гнатюк, пані А. Долинюк, В. Причун, Ф. Мех, М. Юрків, пані А. Залуцька.

По 5цт.: пані Н. Тепіло.

II.

Сьящ. Л. Дячина	25.00

III.

Антін Причун, майстер, роботою при дієцезіяльнім домі	25.00

П-во ЯКІВ і АННА АРСЕНІЙ, Толстой, Ман.

ТОЛСТОЙ, МАН.

Свящ. В. Апонюк	25.00
Яків і Анна Арсеній	20.00
Іван і Горпина Назаревичі	25,00
Никола й Марія Тофан	25.00
І. М. Яремій	10.00

II.

Дохід з коляди. Колядували: Вол. Скорохід, Ів. Ковальчук, Мих. Скорохід, Ів. Дикун.

По 1 дол.: О. Димитрак.

По 75цт.: А. Тесарський, Мих. Жулковський.

По 50цт.: В. Фостій, О. Яремій, Ів. Рудковський, пані Марія Пелешок. В. Костинюк, І. Дутка, В. Титар, І. Косован.

По 30цт.: Петро Пелешок.

По 25цт.: Н. Кудрик, П. Калушка, о. В. Апонюк; Н. Скорохід, І. Назаревич, Мих. Золяк, В. Бияк, Н. Долинчук, панна Галя Костинюк, пані С. Ткач, Д. Подольський (Вайта, Ман), пані Н. Подольська, Мих. Пелешок, Мих. Дикун, Вол. Квасницький, В. Воронюк.

По 20цт.: Д. Подольський

По 15цт.: В. Романюк, С. Слобо-дян, Н. Тофан; А. Долинчук.

По 10цт.: М. Тесарський, В. Фійчук В. Антонішка.

По 5цт.: А. Криворука, М. Яремій.

III.

Збірка церковного уряду.

Українська Прав. Громада	$10.00
Український Народний Дім	10.00
Жіноче Тов. ім. св. Ольги	10.00
Взаїмна Поміч, відділ 27.	5.00

По 1 дол.: Никола Тофан, П. Калушка.

По 50цт.: Ів. Назаревич, Йосиф Назаревич, Марія Фостій.

По 25цт.: Михайло Дзьоба, Іван Дутка, Мих. Пелешок, Антон Тесарський, Никола Касіян, Олекса Деминтрак, Василь Соколівський, Марія Косован.

По 10цт.: Петро Пелешок.

IV.

Збірка п. Г. Василіва.

По 5.00: П. Калушка, Василь Костинюк, Ів. Дмитрак.

По 3.00: Микола Кудрик.

По 2 00: Яків Назаревич, Василь Дмитрак.

По 1.00: В Романюк.

ТРЕНСКОНА, МАН.

Збірка Адама Касіянчука і Григорія Маслянки.

Іван і Настя Фреюк	5.00

По 2 дол.:Адам і Параска Касіянчук, Семен і Юстина Скорупські. Андрей і Настя Кралька, Михайло і Софія Галицькі.

По 1 дол.: Денис і Текля Яремко. Григорій Сидор, Василь і Марія Дутчак, Михайло Савчук.

По 50цт.: Лев Угринюк.

По 25цт.: Андрей Ґурський.

II.

СУМК, Транскона, Ман. ч. 18	6.50

Ф

ФРЕЙЗЕРВУД, МАН.

Збірка п. І. Байдака.

Іван Байдак	25.00

По 5 дол.: П. Гуменний, С.. Копоть, спілка Мельник і Вербіцький.

По 1 дол.: О. Мороз, П. Кузь, М. Єндик.

II.

Колядували: Ст. Копоть, Н. Сагайдак, П. Гуменний.

По 2 дол.: Ст. Копоть, Іван Байдак.

По 1 дол.: Іван Малиник, Петро Гуменний.

По 75цт.: Никола Сагайдак.

По 50цт.: Петро Кузь, Ів. Поморянський, Андрій Хоботюк, Ст. Комарянський.

По 40цт.: Стефан Індик.

По 25цт.: Мих. Індик.

НИКОЛАЙ КОВТУЦЬКИЙ
(добродій),
Вінніпеґ, Ман.

Ш

ШЕВЛИН, МАН.

Збірка о. П. Запаринюка.

Йосиф Сиротюк 5.00
Пані Анна Сиротюк 1.00

II.

Збірка о. П. Запаринюка.

Панство Петро і Маланія Олійник 25.00

По 1 дол.: Й. Сиротюк, В. Барабаш.

ШОРТДЕЙЛ, МАН.

І. Збірка о. П. Запаринюка.

По 1 дол.: Іван Перхалюк, Василь Лисак.

II. Збірка М. Слюзаря і Т. Садовяка.

Йосиф Швайковський .50

III. Збірка в церкві:

Збірка підчас посвячення паука 2.85

IV. Тов. СУМК, сотня 29, ім. П. Могили.

Дохід з Різдвяного концерту 5.00

V.

В. Малюта 2.50

VI.

Збірка о. П. Запаринюка.

Панство В. Малюта 10.00
Жін. Тов. (збірка при обіді) 2.45

По 1 дол.: А. Стефанів, І. Яловеґа.

По 50цт.: Петро Петрів, Микита Мельник, П. Яцюк, А. Коляда, Гр. Перхалюк.

По 25цт.: Н. Павлюк, П. Яловеґа, І. Василинчук, А. Стефанів, Анна Яцентюк, С. Медвідь.

Дрібна збірка 80цт.

ОНТЕРІО

БОРДЖЕСВИЛ, ОНТ.

Михайло й Анна Федак 5.00

ВЕСТ ФОРТ ВІЛЛІЯМ, ОНТ.

Олекса й Михайлина Шелепюки 25.00
Федор Ємчук 5.00
Михайло Кохалик 2.00

ВИНДЗОР, ОНТ.

I.

Збірка Льва Боднарчука.

По 50цт.: М. П. Гаврилюк, П. Іванчук, Василь Бодюг, Мих. Скорецький, Л. Осип.

По 25ц.: Лев Боднарчук, В. Дорош, Маруся Гарасим, Мих. Чаборис, Іван Лихий, Роман Саранчук, М. Мудрий, Мих. Семенюк.

По 10ц. Вас. Калин, А. Романів, Я. Байда, Т. Марцінів.

II.

Збірка В. Турчина.

По 75: В. Турчин.

По 50цт.: О. Лисий.

По 25ц.: М. Телека, П. Стецій, В. Гриньків, Марія Шевченко, Николай Кісіль, Ф. Кірдель.

По 20ц.: Іван Палій.

По 15ц.: М. Головенчук.

По 10 цт.: І. Побережний, Никола Овчар, С. Котик, Олекса, Липківський, І. Ґречило, Іван Трач, Йосиф Степчук, Стефан Запорожан, Й. Цебінь, А. Листуржак.

По 5ц.: Я. Гарасимів, Н. Новак.

III.

Відділ Союза Українок Канади 5.00
Товариство „Народний Дім" 5.00
Взаїмна Поміч, відділ ч. 6 5.00

ВОТЕРФОРД, ОНТ.

Збірка Івана Шебеця:

Іван Шебець 2.00
Кость Федірчук 1.00

Адвокат ТЕОДОР ГУМЕНЮК (добродій), Торонто, Онт.

ГЕМИЛТОН, ОНТ.
I. Збірка Е. Кочі:

Е. Коча 25.00

По 1 дол.: О. Коча, Д. Куць, А. Чайківський.

По 50цт.: І. Попович, С. Олійник, І. Драбинястий, М. Баран, Г. Сочавський, Г. Стойкевич, Й. Квас, М. Синишин, Йоанна Матвійків.

По 25цт.: В. Сусла, Г. Будник, А. Баран, Д, Кульпака, П. Завадівський, В. Дубець, П. Стецик, Д. Дуник, І. Ковалик, К. Возняк, Й. Джинджера, М. Цюпій, Йосифа Сойка, Марія Пилипяк, Василина Сусла.

По 10цт.: Іван Ракочий.

II.

Збірка Д. Білошицького:

По 2 дол.: І. Михалевич.

По 1 дол.: Д. Білошицький, В. Фастрига, Анна Тюхтій, М. Савчук.

По 50цт.: С. Цибульський, Ю. Ситник, В. Підсадний, П. Литвин.

По 30цт.: Д. Кульпака, К. Кокотайло.

По 25цт.: М. Стасюк, Анна Боєчко, Марія Тулевітрів, К. Федорчук, С. Залуцький.

КИРКЛЕНД ЛЕЙК, ОНТ.

С. Пелешок 2.00

II.

Збірка А. Лазаря.

Никола Савчук 3.00

А. Лазар 2.50

Ст. Лемик 2.00

По 1 дол.: С. Бофман, Лев Михалевський,.

По 50цт.: Ярослав Кміть, Юст. Лазарович.

По 25цт.: Ст. Посмітюха, Юр. Константиник.

ЛЯ ВАЛІ, ОНТ.

Й. Качурик 1.00

МЕК. С. Н. Р., ОНТ.

І. Кочан 2.00

ОШАВА, ОНТ.

Укр. Прав. Церква св. Петра й Павла 5.00

ПОРТ КОЛБОРН, ОНТ.
Збірка Стефана Воробця.

По 2 дол.: Ст. Воробець, Т. Харчина, М. Летинишин, Е. Кучма.

РЕЙНИ РИВЕР, ОНТ.
Збірка Михайла Яремія.

По 1 дол.: Михаїл Яремій.

По 50цт: Дмитро Петрюк, пані Павліна Грабчак, Василь Беньковський.

МИХАЙЛО МАТЕРИН (добродій), Торонто, Онт.

П-во ЙОСИФ і ТЕКЛЯ ЛИСІ (добродії), Форт Вілліям, Онт.

СМУТ РОК ФОЛС, ОНТ.

Збірка Й. Семенціва і М. Баранюка.

Й. Семенців	5.50
І. Микитюк	5.00
М. Баранюк	3.50
А. Панчук	3.00

По 2 дол.: С. Штокало, М. Лебедич, Н. Кравчук, І. Тичинський, Н Камінецький, І. Круткевич, Р. Кручковський.

По $1.50: Н. Слободян.

По 1 дол.: К. Панаґапка, Н. Баранюк, Ф. Дубас, М. Баса, Б. Рудик, С. Робоконь, Л. Лащук, В. Белоф. С. Воробцов, Павло Кіт, Н. Завадський В. Швець, А. Пилипюк, І. Лащук, М. Яворський,

По 50цт.: Кароль Панаґапка, П. Дубас, П. Бурда, Г. Хміляр, Ф. Горішний.

ТОРОНТО, ОНТ.

Михайло Материн	25.00
Свящ. Д. Д. Лещишин	25.00
Т. Гуменюк	25.00

I.

Збірка в церкві на тацу:

П-ствов Нестор Ґрабовський	5.00
Ю. Гассан	5.00
П-ство Ст. Ґаба	2.00
Юрій Гуменюк	1.00

По 50 цт.: Олена Венґер, Петро Никорчук, Ст. Романко.

Дрібні жертви 2.42

II.

Мих. і Емілія Деренюки 10.00

По 5 дол.: Петро Євчук, Іван і Анна Романко, Ілько Мандзій, Олекса Горук, Никола, Олена й Марійка Араш-ко.

По 2 дол.: П. Никифорук, В. Григоряк, П. Шевчук, Петро й Розалія Романко.

По 1 дол.: О. Гошовський, Ю. Гуменюк, Др. І. Вахна, Веронія Лазар. П. Колодій.

По 50цт.: Н. Блаженко, В. Тобовський, Олена Мандзюк.

По 25цт.: пані Ґрабовська, Н. Никифорук, Л. Коваль.

ФОРТ ВІЛЛІЯМ, ОНТ.

I.

Збірка Якова Верстюка.

Жін. Тов. ім. Ольги Басарабової	5.00
Свящ. С. Гребенюк	5.00

По 1 дол.: К. Чеховий, І. Гришюк

По 50цт.: А. Ончуленко, С. Гайдачук, Г. Кулик, Н. Явний, Я. Верстюк, І. Клодніцький, Г. Гировський.

По 25цт.: пані П. Квасниця, М.

П-ство ОЛЕКСА й МИХАЙЛИНА ШЕЛЕПЮКИ (добродії), Вест Форт Вілліям, Онт.

Пащук, Ґ. Спенчук, І. Течук, Н. Чабот, Й. Лисий, С. Чура, П. Голота, М. Ґулка, М. Сторож, П. Сосновський, А. Хомич, Г. Варґун, М. Олійник, С. Осипенко, пані М. Чернівчан, Ф. Волосчук, І. Віктовий.

По 10цт.: пані Т. Олійник, пані Е. Чорній, І. Стоколоса.

II.

Збірка Г. Майданюка.

По 1 дол.: Ґ. Остаф.

По 50цт.: М. Боднарчук, С. Пуляк. С. Сторожук, Г. Майданюк, М. Мандзюк.

По 40цт.: М. Петраш.

По 25цт.: пані Андрус, І. Воронкевич, пані К. Рапулис, Н. Козаченко.

По 10цт.: І. Стоколоса.

III.

Збірка Якова Довгого

І. Королюк	1.00
Я. Довгий	.50
С. Андрусяк	.25
В. Рудик	.10

IV.

Збірка о. С. В. Савчука.

Панство Йосиф і Текля Лисі	25.00
Іван Ілюк	5.00

ФОРТ ФРЕНСЕС, ОНТ.

Жіноче Товариство	5.00

Е. КОЧА (добродій), Гемилтон, Онт.

САСКАЧЕВАН

А

АБЕРДІН, САСК.

Ілько Бунька	5.00

АЛЬВІНА, САСК.

Колядували пп. С. Білий, Л. Бойчук. В. Ярівоник, Ф. Гавриш.

Возили своїми кіньми пп. І. Котелко, С. Шабаґа.

По $1.50: С. Шабаґа, П. Шабаґа.

По 1 дол.: А. Бойчук, Ф. Гавриш М. Андруник, І. Котелко, Ґабора, І. Гавриш, М. Марушак.

По 75цт.: Л. Василенко.

По 50цт.: Ф. Зарий, С. Юзик, К. Бабин, П. Бажовський, Я. Марущак, пані Жарий, Н. Васильців, В. Ярівоник.

По 30цт.: Ю. Марущак.

По 25цт.: С. Білий, В. Коваленко.

АЙТУНА, САСК.

Жіноче Товариство ім. Святої Ольги при Укр. Прав. Церкві в Айтуні, Саск.	15.00

Збірка о. І. Кусого.

Свящ. І. Кусий	25.00
Теодор Хариш	25.00
Теодор Кушнір	5.00
Дмитро Лозінський	2.00

По 1 дол.: Іван Костишин, Теодор Ковальчук, Теодор Скоробогач.

АМСТЕРДАМ, САСК.

Теодор Баран	1.00

АРДАТ, САСК.

А. Ленько	2.00

АРРАН, САСК.

Збірка Олекси Жабінського:

По 50цт.: Олекса Жабінський (Беніто, Ман.), Василь Фетчук.

По 25цт.: Йосиф Яремко, Георгій Косоловський, Андрій Максимчук, Кипріян Добенчук, Василь Савчук, Іван Несторук (Беніто, Ман.), Іван Іванчук.

II.

Збірка комітету, в який входили слідуючі особи: голова — Василь Гриньків, касієр — Филип Пасека, секретар — Василь Стрільчук, Дмитро Гриньків, Василь Савчук, пані А. Боднарчук, пані Д. Бродер.

Ходили колядувати: Арсен Пасека (возив своїми кіньми), Филип

ГРИГОРІЙ Ф. СТРАТІЙЧУК (ктитор), Канора, Саск.

Пасека, В. Гриньків, І. Рубашевський, Д. Римар, В. Стрільчук.

По 2 дол.: А. Ягольницький.

По 1 дол.: Й. Пасека, С. Савчук, А. Рубашевський, пані А. Рубашевська, панна О. Рубашевська, Іван Рубашевський, Іван Гишка, В. С. Чорнейко, І. С. Чорнейко, І. Чорнейко (Стінен, Саск.), Д. Гриньків, В. Гриньків, Іван Савчук, Іван Медвідь, В. Минкін, пані А. Боднарчук, А. Боднарчук.

По 50цт.: М. П. Чорнейко, С. Гаврилюк, В. Рубашевський, Й. Стрільчук, панна М. Минкін.

25цт.: М. Римар.

Дохід з вечерка сміху $8.25

III.

Збірка п. Олекси Жабінського, Беніто, Ман.

По 50цт.: Олекса Жабінський, Василь Федчун.

По 25цт.: Йосиф Яремко, Ґеорґій Косоловський, Андрій Максимчук, Капріян Добейчук, Василь Савчук, Іван Несторук, Василь Несторук, Іван Іванчук.

По 20цт.: Тимош Самчик.

По 10цт.: Андрій Сохацький, Петро Сас.

IV.

Збірка Максима Ксенюка з Поплар Блоф, Саск.

Іван Рубашевський 1.00

V.

Панна Віра Кирстюк (уч.) 25.00

VI.

Збірка цер. громади св. Вознесення.

50цт.: В. Горохолин.

По 25цт.: А. Горохолин, О. Жабінський, В. Федчун, пані Евхимія Федчун, Йос. Яремко, І. Несторук, В. Несторук, Василь Савчук, Семен Савчук.

По 20цт.: А. Сохацький, Р. Грицай.

По 10цт.: А. Максимчук.

Б

БЕНЬК ЕНД, САСК.

Товариство ім. Юрія Федьковича при Українськім Народнім Домі (збірка переведена на Святі Тараса Шевченка) 5.15

БЛЕЙН ЛЕЙК, САСК.

Ф. Грицюк $2.50

БОН МАДОН, САСК.

Збірка Юрія Кухти і Леона Войціховського.

Ю. Войціховський .50

В. Борса .10

НИК. Д. СТРАТІЙЧУК (ктитор), Канора, Саск.

Вѣ Д. Р. ТАЦЮК (фундатор), Гаєс, Саск.

БОРДЕН, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Юрко Білик	10.00
Дохід з коляди	5.00
Збірка в церкві коло Біликів	3.75

БОРДЖЕС, САСК.

Збірка о. П. Ґліцького.

I.

По 1 дол.: Григорій Василів, Гнат Стратійчук.

По 50цт.: Тодор Джаман, Мих. Осадчук, Мих. Кітчин, Кирило Куруляк.

По 25цт.: Іван Кітчин, Мик. Куницький, пані Осадчук.

Дрібні жертви .35ц.

II.

Пані Анна Ахтемійчук 2.00

По 1 дол.: Іван Борденюк, Йосиф Матійчук.

По 50цт.: Іван Боднарик, Іван Осадчук, Аксентій Загарія, пані Катерина Биднар, Микола Дудка, Григорій Гуменюк.

По 25цт.: Кирило Вівчар, Олекса Вівчар.

III.

По 1 дол.: Никола Конецький, Тодор Джаман, В. Т. Джаман, Григорій Василів, І. Т. Джаман.

По 50цт.: Василь Кобилка, Джан Кітчек (Канора), Михайло Стратійчук (Канора).

По 25цт.: Михайло Ґушуляк, Іван Підґірський.

БРУКСБІ, САСК.

Збірку прислав п. Петро Кеверига, касієр церковної громади.

Жіноче Тов. ім. Княгині Ярославної 10.00

По 5 дол.: Григорій Ярмій, Семен Возняк.

По 2 дол.: Андрій Ціпивник.

По 1 дол.: Петро Кеверига, Петро Курієць, Іван Наташак, Микита Клач, Яків Бурдейний, Петро Яремій, Михайло Марчук, Михайло Погорецький, Максим Гуцул.

По 50цт.: Іван Яремій.

II.

Жіноче Товариство ім. Ольги Басарабової при Укр. Народн.м Домі ім. Тараса Шевченка 5.00

Союз Української Молоді, сотня 44 ім. Івана Богуна (дохід з чайного вечерка) 10.00

III.

Панство Дмитро й Марія Нівряньскі	25.00
Свящ. І. Дмитрів	25 00

П-во А. СВЕНАРЧУКИ (фундатори), Канора, Саск.

Свящ. ЛУКА БЕРЕЗІЦЬКИЙ (фундатор).

Пані Л. БЕРЕЗІЦЬКА (жена о. Л. Березіцького), фундаторка.

БРУНО, САСК.

Збірка о. Кудрика.

Юрій Мельник 5.00

БЮКЕНЕН, САСК.

К. Ґондзьола 5.00

Ник. Мельник .50

В

ВАВОТА, САСК.

Никола Солоничний 25.00

ВАЙНАТ, САСК.

Іван Мельничук 2.00

ВАКАВ, САСК.

Збірка о. П. Самця:

Збірка між членами Укр. Прав. Церкви 25.25

І. Квасниця 5.00

Григ. Ференюк 3.00

Василь Носарук 2.50

По 2 дол.: І. Карпінка, Брати Никифоруки, І. Луцюк, В. Чопюк, В. Милимок.

По 1 дол.: М. Баєр, М. Чернявський, І. Олексин, В. Луцюк, В. Ільчук, пані І. Фучко, Т. Бурихайло.

По 50цт.: М. Гнідий.

По 25 цт.: Н. Калинюк.

II.

Збірка о. П. Запаринюка.

Панство Василь і Ольга Носаруки 25.00

П-ство Ґеорґій і Параскевія Луцюки 25.00

Дмитро й Анна Гриневичі 10.00

По 2 дол.: Браття Никифоруки, Івав Корпан.

ВАТСОН САСК.

Михайло Охітва 15.00

ВЕСТ БЕНД, САСК.

Колектор: Григорій Остапович.

Жертвували:

1 дол.: Іван Кушнірук, Т. Галик.

По 50цт.: В. Москалюк, Г. Остапович.

II.

Павло Назар 1.00

ВЕСТБРУК, САСК.

Жін. Тов. ім. Лесі Українки 10.00

ВЕРЕҐІН, САСК.

Павло Ягольницький (член церковної громади на Мазепі) 25.00

II.

Йосиф Ортинський 25.00

ВИММЕР, САСК.

Колектори комітету, в склад якого входили слідуючі:

Іван Шмельський — голова, Гриць Кудрик — секретар, Николай Франко — касієр, Петро Стрілець, Олекса Пісяк, пані Павліна Романюк, пані Гелена Чиж.

ЕВГЕН Т. ВАВРИНЮК, учитель, (добродій), Ст. Джулієн, Саск.

Пані М. Е. Ваврнюк (з Ілюків) (добродійка), Ст. Джулієн, Саск.

Жертвували:

Жіноче Тов. ім. Ольги Кобилянської й дохід з коляди і з представлення 50.00
Дохід з вечері, 31.95
З коляди мущин 15.42
Від парохії 5.00

Імена жертводавців, які вложили жертви підчас вечері:

По 5 дол.: І. і М. Шмельські.

По 3 дол.: Петро Стрілець.

По 2 дол.: Йосиф Бойчук, Гриць Кудрик.

По 1 дол.: Ник. Франко, Гриць Тижук, Мих. Охітва (учитель), Лучка Попович, панство Ів. Процько. Мих. Федак, Дм. і К. Франко, Томко Ксьондзина, Петро Деренюк.

По 75цт.: Іван Франко, Альбін Ксьондзина.

По 65цт.: Онуфрій Мамчур.

По 50цт.: Ів. Унгуріян, Мих. Чиж, Анна Попович, Мих. Охітва, Ол. Пісяк, Ман. Москалюк, Дмитро Бабюк, К. Ксьондзина, Георгій Франко.

II.

Збірка о. Д. Кистюка:

Л. Полович 10.00

III.

Тов. СУМК сот. ім. С. Петлюри число 59 5.50

По 1 дол.: панство Половичі панство Шмельські, панство Кудрики.

По 50цт.: пані Кат. Ксьондзина, Петро Сліпець.

По 25цт.: Альбін Ксьондзина. Дрібна колекта

ВИНЯРД, САСК.

Збірка Григорія Шевчука.

По 1 дол.: Дмитро Дверничук, Ілля Попович.

ВИТКІВ, САСК. (Місто).

Збірка о. Е. Уляна.

По 2 дол.: Дубник Андрій.

По 1 дол.: Луцик Іван, Д. Г. Лукащук, учитель, пані А. Д. Лукащук, учителька.

Михайло Іванчук .75
Петро Прокопик .50

ВИТКІВ, САСК. (полудне).

Збірка о. Е. Уляна.

По 1 дол.: Никифорук Семен, Катеринич Василь, Токарик Іван учитель, Катеринич Анна учителька, Токарик Матій. Рабко Михайло, Підвербецький Василь, Мучульський Теодор, Підвербецький У. Стефан, Никифорук Андрій, Заболотний Олекса, Никифорук Дмитро, Луцик Василь.

Іван Масік .50

По 25цт.: Мучульська Рузя.

Свящ. П. МЕЛЬНИИЧУК (добродій).

ВИШАРТ, САСК.

Збірка Григорія Шевчука.

Укр. Прав. Церква св. Михаїла	5.00
Григорій Шевчук	2.00
Теодор Сеньків	1.00
Данило Гусак	.35

II.

Жіноче Тов. Олени Пчілки	5.00

ВОНДА, САСК.

I.

Укр. Жін. Тов. ім. Ольги Кобилянської	10.00

II.

СУМК сотня 27 ім. С. Петлюри	15.00

III.

Збірка о. П. Самця.

По 1 дол.: Н. Рак, Мих. Капаціла, Д. Капаціла, Мих. Кінар, Н. Курмей, Т Крутій.

IV.

Збірка о. Самця й І. Гриціва.

По 1 дол.: Н. Рак, П. Дептух, М. Капаціла, Д. Капаціла, М. Кінар, Н. Курмей, І. Козак.

V.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 5 дол.: К. П. Кінар (уч.), Т. Чугаєвський, В. Томин.

По 4 дол.: Ник. Кінар.

По 3 дол.: Іван Магус, Михайло Кінар.

По 2 дол.: Дм. Капаціла, Іван Рак, Ф. Магус, Й. Кінар.

По 1.50: Ф. Коваль.

По 1 дол.: І. Козак, Мих. Козак, Й. Личак, пані М. Бунька, М. Гриців, Н. Гриців, І. Гриців, І. Коваль, Н. Курмей, М. Капаціла, С. Рак, І. Кінар.

По 50ц.: Й. Осінський.

По 25цт.: І. М. Байда.

ВРОКСТОН, САСК.

По 1 дол.: Дмитро Глинський, Йосиф Галай.

II.

Брати Павчуки	50.00

Г

ГАЄС, САСК.

Збірка Василини Курковської і Софії Прокіпчук:

З церковної каси	3.00
Миколай Курковський і пані Вас. Курковська	1.50

По 1 дол.: Василь Тацюк, пані В. Тацюк, Іван Морґоч, Іван Черемхора, Дмитро Данилюк,

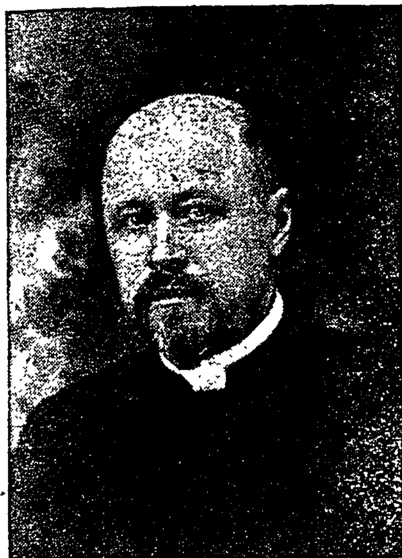
По 50цт.: Андрій Королюк, Онуфрій Рудачик, пані Михайлина Рудачик, Томко Рудачик, пані Софія Прокіпчук, Григорій Прокіпчук, Т. Єлчук.

По 30цт.: Дмитро Королюк.

По 20цт.: Яків Рудачик.

СВЯЩ. Д. Ф. СТРАТІЙЧУК (добродій).

Прот. ВАСИЛЬ КУДРИК (добродій).

Анна Марґос 1.00
Юлія Ґереґа 1.00

I.

В. Д. Р. Тацюк 50.00

Збірка в церкві о. Д. Кирстюка:

По 25цт.: І. Ладанівський, Г. Прокіпчук, Е. Ґереґа, О. Рудачик, Н. Н., Н. Н.

II.

Церковна Громада св. Петра й Павла 22.00

III.

Панство Мих. і Василина Курковськ 2.00

ГАВОРДЕН, САСК.

Збірка Д. Іванкова:

В. Стратило .25

ГЕМТОН, САСК.

Колядували: Андрій Крепякевич, Іван Крепякевич, Іван Нікота, Ґрицько Гоменчук.

По 1 дол.: Йосиф Ґорчинський, Іван Ґорчинський.

По 50ц.: Андрій Крепякевич, Іван Крепякевич.

ГЕРШЕЛ, САСК.

Збірка Д. Іванкова:

По 25цт.: Яків Викінґ, А. Стратило.

ГЕФОРД, САСК.

Збірка о. Е. Уляна:

Свящ. Е. Улян 25.00
Жін. Тов. ім. Ольги Бесарабової, при церкві коло Пискливця 10.00
Збірка в церкві коло Пискливця 10.60

По 5 дол.: Стефан Цибак (учитель), О. Лукіянчук (уч.), Петро Новосад, Михайло Симчич, Ф. Ткачук.

По 3 дол.: Йосиф Щербань.

По 2 дол.: Антін Горбай, Дмитро Корпан, Гнат Бартко.

По 50ц.: Василь Іванишин, Петро Никифорук, Петро Лазарович, Микола Гавриш, Анна Лазарович (учителька), Юстина Лазарович (учитлька), Іван Лазарович.

По 35цт.: Василь Богданський.

По 25цт.: Д. Боянчук, Марія Лазарович, А. Лесько, Стефан Яківчук, В. Симчич, М. Федиш, В. Лозовчук, А. Дрозда.

II.

Панство Іван і Наталя Іванишин $25.00
Збірка в церкві на тацу 13.15
Тов. Укр. Молоді при церкві св. Духа 10.00
Збірка на весіллю в панства С. Лазаровичів 7.25
СУМК 5.00

Свящ. С. ГРЕБЕНЮК.

Свящ. ІВАН КУСИЙ (добродій).

Збріка на гостині в панства Мих. Сулятицьких	2.35
Іван Корпан	2.00
І. Походзіло	2.00

По 1 дол.: Дмитро Симчич, Іван Симчич, Іван Ощипок, Марія Твердохліб, Антін Лазарович.

III.

Параска Лазарович	5.00
Стефан Білик	1.00

Збірка о. В. Кудрика.

Збірка в церкві, 27 січня, 1935	10.25
На весіллю в Гната Бартка, що видавав дочку Катерину, присутні зложили	9.50
Ілько Корпан	2.00
Василь Лазарович	.25

ГОНЕЙ МУН, САСК..

I.

Жіноче Тов. ім. Лесі Українки	10.00

II.

Збірка о. І. Дмитрова.

Ґеорґій Бзовий	5.00
пані Ґ. Бзова	1.25

По 1 дол.: Григорій Креховець, Іван Лабюк, Ґеорґій Паскарук, Мих. Горбань.

По 50цт.: Т. Воронюк, Іван Ружніцький, Д. Доскоч, Іван Семко, І. Лабюк, Мирослав Ружніцький, Ів. Кривяк.

По 25ц.: Ів. Березовський, Томко Стецій, В. Боґорос, Микола Чамбул, Стефан Гаричун, Йосип Урбан, Яким Шміґельський, Іван Мудрий, Василь Бучковський, Евген Мудрий, Андрій Павлишин, Ґеорґій Ковалюк, Никола Паскарук, Т. Бучко, П. Палідвор, пані М. Збаращук, пані Л. Гаричун, пані Ів. Мудра, пані І. Ружніцька, пані С. Кравець, пані Т. Воронюк, панна Е. Паскарук, Кость Піхлик, Мих. Урбан.

По 20цт.: М. Гарагуз.

По 15ц. панна М. Стецій.

По 10цт.: М. Клим, Ілько Палідвор, Василь Паскарук, пані М. Чамбул.

Ґ

ҐЕРНСЕЙ, САСК.

Петро Мисеньчук	3.00

ҐЛЕН ЕЛДЕР, САСК.

Гроші прислав п. М. А. Свинарчук.

По 1 дол.: Мих. Козменюк, Мих Федорчук, М. Мітран, Анд. Федорчук.

По 50цт.: Н. Роґожинський, Евхим Сімещук.

Збірка о. Д. Кирстюка.

Семен Костинюк	25.00

II.

Й. Лозинський	25.00
Мих. Свенарчук (учитель)	25.00
Укр. Жіноче Товариство	10.00
Гр. Стратійчук	5.00
СУМК.	5.00

ҐЛЕНОВАН, САСК.

Збірка п. Івана Шішковського:

По 1 дол.: Іван Шішковський.

Свящ. Д. КИРСТЮК (добродій).

Свящ. І. ДМИТРІВ (добродій).

По 50ц.: Я. Слюсарчук, І. Ганчар
По 25цт.: А. Молещій, Я. Вороняк, Н. Недільський.

ҐЛЕСЛИН, САСК.
Збірка о. Е. Уляна:

П-тво Михайло Тимофійчуки	26.25
Союз Української Молоді	20.00
Жін. Т-во ім. О. Бесарабової	10.00
Панство Олекса Дуб	10.00
І Н. Козак (учитель)	5.00
Данило Пилат	5.00

По 2 дол.: Іван Федуняк, Микола Корпач.

По 1 дол.: Стефан Гаврилів, Ілько Галевич, Юрко Павлів, Петро Семко, Іван Микуляк, Володимир Чарнецький, Стефан Кузів, Анна Федуняк, Мих. Бойко, Рузя Бойко, Олекса Вусович, Іван Микуляк.

По 50цт.: Іван Федуняк, Марія Корпач, Іван Микитюк, Іван Данилів.

По 25цт.: М. Савчин, С. Данчура В. Гаврилів, М. Галевич, М. Гаврилів. єариства 1.87

II.

Мих і Розалія Кульницькі	16.00
Стефан Гаврилів	10.00

ГРОНЛИД, САСК.

Союз Української Молоді, відділ 9 ім. Богдана Хмельницького 10.00

II.

(Гроші прислав о. І. Дмитрів.)

Дохід з представлення (Ам.-Г.)	18.50
Жін. Товариство ім. св. Ольги	10.00
Відділ 43 СУМК	5.00
Дівоче Тов. ім. Лесі Українки	5.00
Нар. Дім ім. І. Франка	5.00
Від церковної громади	5.00
Павло Хемій	5.00
Дрібна колекта	1.50

III.

Церковна Громада	10.00

IV.

Збірка о. І. Дмитрова

Дмитро Панчук	10.00

По 5 дол.: Семен Щербій.
По 3 дол.: Василь Щербій.
По 1 дол.: Павло Кадучок, Мик. Щербій, В. Романюк, Онофрей Данилюк.
По 50цт.: Никифор କованюк.
По 25цт.:Василь Копач, Михаїл Петрів, Йосиф Гудима.

ҐУДІВ, САСК.
Збірка о. І. Кусого.

По 5 дол.: Юрій Павлишин, Гнат Козакевич, Николай Козакевич., Теодор Кушнір.
По 2 дол: Дм. Лозінський.
По 1 дол.: Іван Любий, Михайло Пянковський, Теодор Стецюк, Стефан Любовіцький, Василь Пилипів, Михайло Мачула.

Свящ. ЕВСТАХІЙ УЛЯН (добродій).

ВАСИЛЬ ҐАУК (добродій),
Єллов Крік, Саск.

П-ні МАРУСЯ ҐАУК,
Єллов Крік, Саск.

II.

С. Б. Микитюк (книжками для консисторської бібліотеки) 25.00
Жіноче Товариство 5.00

Д

ДЕНБУРІ, САСК.

Збірка Василини Курковської і Софії Прокіпчук.

По 1 дол.: Іван Яголніцький і пані Марія Ягольніцька.

II.

Збірка Й. Г. Лозинського.

Збірка на Листопадовім святі 2.65

По 1 дол.: Й. Г. Лозинський, С. Костенюк (Ормсайд, Саск.), М. Чимерес, (Ґлен Елдер, Саск.).

По 50цт.: А. Сокалюк.

ДЖЕСМИН. САСК.

Василь Буряник (уч) 25.00

ДОНВЕЛ. САСК.

Мих. Король 5.00

II.

Український Народний Дім 25.00
Ст. Рівний 2.00

ДРОБОТ, САК.

Збірка свящ. П. Ґліцького, Г. Захарія і І. Стінки.

Коляда хлопців 6.00

По 5 дол.: Жіноче Товариство свящ. П. Ґліцький, пп. Стефан Кінащук, Дмитро Магас.

По 1 дол.: пп. Теодор Кінащук. Г. Загарія, Іван Стінка

Збірка на вечерку Жіночого Товариства 1.87

II.

Збірка о. П. Ґліцького.

Панна Текля Сенчук 5.00

По 1 дол.: Прокоп Загарія, Леонтій Терновецький, Микола Дробот.

По 50 центів: Анна Марковська, Іван Стінка.

По 25цт.: Григорій Бойчук, Василь Стінка, Ґеорґій Кінащук, Василь Козоріз, Василь Кобилка, Дмитро Магас, Василь Пасічник, Ґеорґій Кірільчук, Степан Сперавка, Дмитро Шкварчук, Ґеорґій Шведек, Іван Король, Василь Стінка, Вас. Кайцан, Петро Библів, Іван Василович.

Е

ЕДМОР, САСК.

Збірка о. Л. Березіцького.

Павло Назар 2.00
Максим Шпак 1.00

ЕКСПЕНС, САСК.

Збірка Д. Іванкова .

Павло Луць .50

Свящ. ПЕТРО ҐЛІЦЬКИЙ (добродій).

ЕНДЕВОР, САСК.

Збірка о. Д. Кирстюка.

Іван Савчук (учитель) 20.00

ЕРМАЙН, САСК.

Збірка Д. Іванкова .

Йосиф Галанчук 1.00

Є

ЄЛЛОВ КРІК, САСК.

I.

Частинний дохід з концерту колядок 13.10

Збірка підчас Богослуження 7.10

По 1 дол.: Д. Мазуркевич, Г. Гнатів, Н. Паїк, В. Ґаук, М. Гуменюк, М. Фролик.

По 75 цт.: Й. Новак, М. Ґриба.

По 50цт.: Й. Щиґіль, І. Дорош, О. Бартко, М. Курганевич, В. Генбит, В. Войціховський, Г. Коваль, пані А. Романів, Н. Квасниця, М. Чубак, В. Ґой, Л. Мазуркевич, В. Губаревич, І. Новак, В. Мазуркевич, Й. Стельмащук і В. Стефанюк (Мескіно, Саск.), Н. Гуцуляк, Н. Романко, О. Орлов, П. Заблоцький, Й. Зіп, Н. Войціховський, І. Чубак, М. Вербний, Й. Попель, А. Войціховський

По 40цт.: П. Равок.

По 35цт.: Бурковський, Ю. Кухта.

По 25цт.: С. Лебедович, С. Кухта, М. Зіп, С. Данилюк, Василь Чорний, В. Шевчук, Р. Батюк, А. Ґриба, Ф Липчук, В. Липчук, І. Липчук, П Масарош, І. Ґой, Ф. Костюк, І. Зіп, Е. Войціхівський, пані Ф. Посиюк, О. Стефанюк, М. Шептицький, М Гаврилюк, пані Н. Мазуркевич, П Семенюк, А. Семенюк, П. Чубак, В. Дутка, Ю. Борса.

По 20цт.: М. Бозовський, С. Новак, І. Попель.

По 10цт.: пані М. Сенів, Ф. Посинюк, Н. Н.

II.

Збірка Юрія Кухти і Леона Войціховського.

По 50цт.: Юрій Кухта, Семен Лебедович.

По 10цт.: Василь Дубик.

III.

Панство Василь і Маруся Ґаук 25.00

І

ІНСІНҐЕР, САСК.

Укр. Греко-Прав. Церква св. Івана Сучавського.

Колядували: Василь Кошман, Тодир Кусий, Василь Ґривул, Ґеорґій Побережник, Дмитро Федорчук, Василь

Свящ. Г. О. ВАСИЛІВ (добродій).

Свящ. Т. КИСІЛЮК (добродій).

Рябко і Павло Кошман.

По 1 дол.: Василь Кошман, Ґеор- [illegible]жник, Ілія Січовий, Іван [illegible]юк, Тодир Сіпка, Торид Су- [illegible]ський, Сандик Молдован, Іван Остапович, Дмитро Федорчук.

По 50цт.: Павло Кошман, Стефан Пиндус, Ґеоргій Думенко, панна Марія Кирилюк, Том Губка, Олекса Шалак, Іван Кирилюк. Дмитро Кусий, Данило Кирстюк (Тідор, Саск.), Тодор Кусий, Роман Лемко, Іван Денисюк.

По 25цт.: Василь Рябко, Николай Кошман. Василь Ґривул, Іван Ісар. Тодир Гудимка (Тідор, Саск.), Ф Вівчар, Стефан Спринчинатик, Іван Молдован, Дмитро Федусяк, Ілія Рудан, Іван Кошман, Парафтей Половик, Василь Семчук.

По 15цт.: Никола Піцула.

По 10цт.: Ольга Федорчук.

II.

Збірка о. Л. Березіцького.

Микола Білокрилий 2.00

По 1 дол.: Мик. Середюк, Марія Середюк. Митро Копан, Параскевія Копан, Марія Радиш, Іван Коріщький. Дм. Середюк, Деонізій Віндзяк, Юрій Вівсяник, Анна Вівсяник, Вас. Костинюк, Василь Мінкен.

По 50 цт.: Дм. Пентелюк, Єлена Пентелюк, Савета Ілащук, Василь Ілащук, Мих. Пентелюк, Василина Пентелюк, Іван Радкевич, Данило Збітюк, Марія Збітюк, Домна Середюк, Андрій Ґара, Миколай Молдован, Домна Молдован, Софія Месенчук, Онуфрій Репей, Дмитро Козак, Ґеорґій Мінкен, Оксана Мінкен, Василь Копан, Марія Репей.

По 25цт.: Іван Козак, Катерина Козак, Василь Кузик, Катерина Кузик, Ґеорґій Молдован, Марія Козак.

По 20цт.: Василь Мельнеченко.

Юрко Вівсяник (кошти [illegible]вожения колектора автом) 2.00

ІТОНІЯ, САСК.

Збірка Павла Канашевича.

Василь Гуменний 1.00

По 50цт.: М. Канашевич, С. Паламар, Я. Бойчук, пані Настя Бойчук, Кирило Бойчук, Олекса Ґізин, Нік. Бойчук

По 25цт.: С. Помаранський, І. Гарасимчук, пані Анна Гарасимчук, М. Бойчук. пані Марія Бойчук, пані Параня Паламар, Павло Канашевич, пані Савеля Канашевич, Ів. Канашевич.

П-во ДМИТРО і МАРІЯ НІВРЯНСЬКІ (добродії), Бруксбі, Саск.

П-во С. КОСТИНЮКИ (добродії), Ґлен Елдер ,Саск.

П-во ОЛЕКСА і ЮСТИНА ЛЕНЬКИ (добродії), Канора, Саск.

Й

ЙОРКТОН, САСК.

Іван Осьмак	5.00

К

КАНОРА, САСК.

Збірка о. Д. Кирстюка.

Григорій Ф. Стратійчук	100.00
Николай Д. Стратійчук	100.00
Панство А. Свинарчуки	50.00
Йосиф Дорогой	25.00
Дмитро Худяк	25.00
Іван Стефанюк	25.00
Стефан Талпаш	10.00

По 5 дол.: Мих. Ободяк, панство А. Котик, Олекса Данильчук.

По 2 дол.: Мих. Дутчак, Василь Кушнірук, Іван Чоботар.

По 1 дол.: Іван Білавчук, пані Гр. Ткачук, Гр. Ткачук, пані М. Ободяк, пані Евгенія Мельничук, Мих. Деренівський, Василь Дутчак, пані Василка Загарія, Іван Мислюк, Іван Келер, Н. Кузик, І. М. Петрик, Іван Дутчак.

По 55цт.: Николай Грицик.

II.

Олекса і Юстина Ленько	25.00
Дмитро Охітва	20.00
Н. Савасій	5.00
С. Ленько	5.00
Іван Шевчук (збірка о. Мельничука)	5.00

III.

Свящ. Д. Кирстюк	25.00
Антін Денис	25.00
Панна Текля Хоптій	15.00
Ст. Гладун	5.00

IV.

Коляка з канорської околиці:

Колядували пп. Стратійчуки, Василь Дорош, Н. Шаманський і Василь Матійчук.

Колядників возив п. Я. Ф. Стратійчук.

По 1 дол.: Василь Матійчук, П. Віцько, Н. Віцько, Т. Грималюк, А. Княць, М. Д. Стратійчук, В. Ми-

Учитель МИХ. ОХІТВА (добродій), Ватсон, Саск.

ІВАН ІВАНИШИН (добродій), Геффорд, Саск.

П-ні НАТАЛЯ ІВАНИШИН, Геффорд, Саск.

ронюк, Ст. Зорян, І. Бик, П. Денис, С. Данильчук, О. Данильчук, Теодосія Стратійчук, В. Стратійчук, Іван Стратійчук, В. Овчар, Н. Грицик, І. Кудиба, Н. Горячка, Іван Гоменюк, Я. Данильчук.

По 75цт.: Василь Дорош.

По 50цт.: І. Кіцул, Н. Шаманський, А. Ґорча, Ґ. Вакалюк. Разом $23.25

З повищої коляди $7.25 жертвовано на канорську церкву, а $16.00 на Ювілейний Фонд.

КАДВОРТ, САСК.

Збірка В. С. Ковбуза.

В. С. Ковбуз	25.00
Ю. О. Котелко	1.00
Дрібна збірка	2.10

IV.

Збірка о. Запаринюка.

П-ство Яків і Евдокія Кіндрачук	25.00
Гриць Грицюк	2.00
Евдокія Кіндрачук	1.00
Іван Тищук	.25

КАДЕТ, САСК.

Збірка о. Дмитрова.

По 25цт.: М. Романиця, І. Григор, І. Пронич, М. Мисик, А. Дмитерко, І. Шутер, Анна Козунь, Агаф. Пронич, Марія Глуханюк, П. Мадрига, Агаф. Пронич, Н. Н., В. Мадрига,

По 50цт.: П. Глуханюк.

По 45цт.: Пронич Михайло.

По 20цт.: Агаф. Гривняк.

По 15цт.: Ант. Козунь.

По 10цт.: М. Шутер.

По 5 цт. І. Сенько.

КЕНДІЯК, САСК.

I.

Збірка Павла Леська.

Николай Мельник	1.00

По 50цт.: Федько Шепеляк, Михайло Шепеляк, Іван Шепеляк.

По 40цт.: Антін Дмитрів.

По 25цт.: Павло Лесько, Андрій Шепеляк.

По 10цт.: Іван Вусик, Іван Ометюх, Василь Шепеляк.

II.

Збірка Івана Шишковського.

Теодор Фреч	2.00

КЕНДО, САСК.

Збірка Г. Левченка.

Панство Гнат Левченко	4.00
Т. Грицан	1.00

II.

Петро Кравченко	5.00

КОНКВЕСТ, САСК.

Збірка Д. Іванкова.

Роман Божко	.50

КОТЕ, САСК.

Дохід з Концерту, що його устроїла молодь.	5.50
Михаїл Грабчак	5.00
Максим Барабаш	5.00

С. Б. МИКИТЮК (добродій), Фенвуд, Саск.

КРАСНЕ, САСК.
Збірка Гр. Шевчука

Федір Палащук .25

Л

ЛЕЙК ҐЛЕН, САСК.
Збірка Василини Курковської і Софії Прокіпчук.

Жіноче Товариство ім. Ольги Бесарабової 2.15

ЛІДЕР, САСК.
Збірка Ф. Скоробогача.

М. Баран .25

ЛИЗАРД ЛЕЙК, САСК.
Збірка Г. Левченка.

П-во А. Король 5.00

ЛОРБОРН, САСК.

Олександер Цьотка 6.00

М

МАЛОНЕК, САСК.
Збірка Максима Ксенюка з Поплар Блаф, Саск.

В. Бойко 1.00

По 50цт.: Е. Бординюк, М. Болталюк, Т. Гучак, Ю. Майстрюк, Анна Майстрюк.

МАРЛИН, САСК.
Збірка о. Е. Уляна:

Іван і Катерина Гаврилів 10.00
Андрей Павлишин 2.00

По 1 дол.: Гринь Дмитришин, Василь Павлишин, Іван Павлишин, Микола Гарасим, Іван Маґус.

По 50цт.: Іван Гаврилів, дрібна збірка

II.

Василь Павлишин 10.00
Анна Павлишин (уч.) 2.00

III.

Іван Маґус (уч.) 5.00

По 1 дол.: Пилипів Анастазія, Павлишин Анастазія, Павлишин Параскевія, Пилипів Микола, Павлишин Андрій, Бандурка Стефан, Бойчук Юрій.

IV.

П. Софрон Павлишин 5.00

МЕДОВ ЛЕЙК, САСК.
Збірка о. Є. Уляна.

По 1 дол.: Атаназ. Кульчицький, Сергій Пліско.

По 50цт.: Михайло Балич, Андрій Корейба.

По 25цт.: Микола Солима. Іван Парамущак.

МЕЛВИЛ, САСК.
Збірка К. Вірчара, М. Дебюка, Олекси Козубського.

По 3 дол.: Яків Вівчар

По 2 дол.: К. Вівчар, Марія Вівчар, Клим Адамовський, Марія Адамовська.

В. С. КОВБУЗ (добродій), Кадворт, Саск.

ДМИТРО ПАВЧУК (добродій),
Врокстон, Саск.

По 1 дол.: Михайло Дебюк, Марія Дебюк, Тетяна Вівчар, Олекса Козубська, Олена Квас, панна Марія Ткачук, Николай Юзик, Оксана Юзик, Олекса Колодій, Марія Колодій, Павло Вівчар, Теодозія Вівчар, Олекса Данильчук (Нюдорф, Саск.), В. П. Шкрайбир.

По 50цт.: Василь Плат.

По 25цт.: Михайліна Сеник.

II.

П-тво Кость і Тетяна Вівчар 25.00

МЕЙБРИДЖ, САСК.

Збірка Максима Ксенюка з Поплар Блаф, Саск.

Дохід з представлення 10.20

По 1 дол.: Й. Кузьмій, Ф. Ладубець, П. Прихідко, Г. Симкович.

По 50цт.: Т. Клюк, С. Губич, В. Сич, С. Венз, Анна Чарнюк, В. Перепелюк, М. Тодорук, І. Грумка, Й Ладубець.

МЕЙФИР, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Збірка підчас Богослуження 1.50
С. Нотарус 1.00

МІКАДО (МАЗЕПА), САСК.

Збірка о. Д. Мельничука.

Жін. Тов. ім. О. Кобилянської 10.00
Петро Черевик 6.05
Василь Король 6.00

По 5 дол.: Максим Н. Тимрик (уч.). Федір Т. Ясінко. Дмитро Гуляк, Павло Чеснік, Августин Ягольніцький.

МІЧАМ, САСК.

Збірка Федора Васкула.

Жіноче Товариство (дохід з спільної вечері) 10.00
О. Клюкевич 2.00
І. Новосад 1.00

По 50цт.: К. Товарчук, Л. Новосад, М. Олеськів, І. Новосад, М. Лазарович, П. Максимішин, Юстина Папіж, Д. Шелефонтюк, Ф. Васкул, Н. Сорока, Й. Марковський, (Колонсей), А. Марковський (Колонсей).

По 25цт.: І. Залєщук, С. Залєщук, О. Василик, П. Сторощук, М. Павлюк, С. Боднарчук, Ю. Гавриш, Анна Гавриш, М. Климишин, Марія Боднарчук, В. Залещук, Н. Дутчишин, І. Клюкевич, В. Івасюк, А. Бедрій, І. Шабатовський, І. Ганущак, В. Тріщук, Ф. Тріщук, І. Троян, І. Васильців, Г. Парій, Д. Олексин, С. Гаврилюк.

II.

О. Клюкевич 25.00
Церковна Громада 25.00

По 1 дол.: Із. Новосад, Н. Білінський, Ф. Васкул, Л. Новосад, Г.

Пані МАРІЯ ПАВЧУК,
Врокстон, Саск.

ІВАН ПАВЧУК (добродій),
Врокстон, Саск.

Троян, П. Максимішин, А Марковський.

По 50 ц.: Г. Дяків, Р. Рачій, Д. Шелефонтюк. М. Павлюк. І. Шабатовський. М. Олеськів.

По 25цт.: А. Гавриш. Ю. Томащук.

Н

НАЙКАМ, САСК.

Стефан Янчинський 1.00

НОРКВЕЙ, САСК.

I.

Збірка Гаврила Охітви, І. Киби, Д. Бабюка.

Дохід з представлення 19.20
Дохід з перекуски 6.45

По 5 дол.: пан і пані Д. Бабюк пан і пані В. Охітва.

По 2 дол.: пан і пані Г. Охітва.

По 1 дол.: Г. Терлецький, О. Брига. Текля Киба, Н. Охітва, І. Буляк, І. Кіящук, М. Охітва, С. Крізель, Т. Кіндратський, А. Юрків, П. Охітва.

По 55цт.: І. П. Киба, К. Шайдюк (Гаес, Саск.).

По 50цт.: І. Ґриба, пані С. Охітва, пані О. Ґриба, панна О. Охітва, Ів. Бабюк, пані Я. Кіящук.

По 40цт.: Г. Рудачик (Гаес, Саск.).

По 25цт.: Мих. Бабюк, панна А. Киба.

II.

Збірка о. Д. Кирстюка.

Панство Йосиф Адамові 25.00
Жіноче Товариство ім. Ольги Кобилянської 15.00

III.

Зложили члени СУМК, відділ ч. 19.

По 25цт.: Іван П. Киба, Ангелина Киба, Ів. Кіящук, Ст. Кіящук, Ольга Кіящук, Марія Терлецька, Амелія Охітва, Павло Охітва, Мих. Охітва, Ник. Охітва, Ник. Охітва, Марія Охітва, Мирослава Охітва, Петро Охітва, Петро Охітва, Ольга Охітва, Анна Охітва, Анна Юрків, Франко Адамс, Ст. Адамс, Марія Адамс, Ольга Бабюк, Володимир Бабюк, Іван Бабюк, Анна Бабюк, Мих. Бабюк, Ник. Бабюк.

IV.

Дмитро Бабюк 25.00

V.

Василь Охітва 5.00
Фірма Калинчук і Васько 2.00

По 1 дол.: о. Д. Кирстюк, Д. Юрків, Й. Адамів, О. Ґриба, Г. Охітва, І. Кіящук, Ст. Юрків.

По 50цт: Галя Юрків, І. Киба, А Кіндрацькі.

По 25цт.: Ганя Терлецька.

ЙОСИФ ДОРОГОЙ (добродій),
Канора, Саск.

П-на ВІРА КИРСТЮК (добродійка), Арран, Саск.

П

ПАРКЕРВЮ, САСК.

Збірка п. Юрія Воронюка.

Воронюк І. 2.00

По 1 дол.: Сокалюк Д., Воронюк Ю., Чебряк П., Федак В. учит., Звуздецький В., Некоряк І., Звуздецький П., Н. Озірний.

По 50цт.: Некоряк, Ґ. Солотвінський П.,Волозідник Ґ. Вас., Онуфрейчук І., Яцишин М., Григор О., Рачинський Я., Процак П.

По 25 цт.: Николайчук В., Квасниця М., Мелещук І., Воловідник Ю., Романюк Н., Онуфрейчук А., Озірний І., Воронюк А.

По 10цт.: Никоряк К.

II.

Збірка о. Л. Березіцького.

Збірка в церкві коло Жучканів 5.29

ПЕЛИЙ, САСК.

Збірка пані Ірини Кузьмин.

По 3 дол.: Конкін Федір, Йосиф Кузьмин.

По 2 дол.: пані Ірина Кузьмин.

По 1 дол.: Симкович Гнат.

По 50цт.: пані Серафина Прихідко, Дерворін Федір.

ПЛЕНТІ, САСК.

Збірка Дмитра Іванкова.

Д. Іванків 1.00

По 50цт.: Софія Іванків, З. Билина.

По 25цт.: К. Канарська.

II.

Д. Іванків 3.00

ПОНИЧАЙ, САСК.

Збірка Григорія Шевчука.

Іван Мисак 2.00

Володимир Мисак .50

ПОПЛАР БЛАФ, САСК.

Збірка п. Максима Ксенюка.

По 1 дол.: Григорій Голінатий.

По 50цт.: Василь Стасюк, Іван Прокопович, Яків Борденюк.

По 40цт.: Стефан Проник.

По 30цт.: Абрам Микола.

По 25цт.: Петро Сухоплаз, Яловега Анна, Гайовська Палагія, Абрам Василь, Дикун Павло, Янчук Ілярій, Соломон Йосиф, Плаксюк Петро, Середюк Федір, Іващенко Микита, Ксенюк Максим, Дикун Василь, Яловеґа Михайло.

ПРИНС АЛБЕРТ, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Збірка підчас Богослуження 8.10

Друга збірка 1.65

Г. Лукащук 1.00

По 50цт.: О. Ґураль, Кость Томчук.

По 35цт.: Василь Воронюк, Панас Чалий.

ПРІСВИЛ, САСК.

С. І. Дащук. 2.00

П-ство ЯКІВ і ЕВДОКІЯ КІНДРАЧУКИ (добродії), Кадворт, Саск.

П-во ГЕОРГІЙ і ПАРАСКЕВІЯ ЛУЦЮКИ (добродії), Вакав, Саск.

ПРІЛЕЙТ, САСК.

Збірка Ф. Скоробогача.

Ю. Бабіцький 5.00
М. Райчиба 1.00

Р

РАМА, САСК.

Збірка церковного комітету: Петра Ковалишина, Григорія Гладія, Володимира Козака.

Загальна збірка 15.50
Й. Гладій 2.00

По 1 дол.: М. Березовський, Й. Ковалишин.

По 50цт.: В. Данилишин.

РАЙН, САСК.

Панство Н. Малінські $25.00

II.

Вавро Ковалишин, член церковної громади на Мазепі 25.00
Адам Ковалишин 25.00

РЕДИСОН, САСК.

Збірка Івана Катеринича.

По 1 дол.: Іван Катеринич, Дмитро Е. Никіфорук, Дмитро С. Никіфорук.

По 50цт.: Роман Шипавик, Д. І. Підвербецький.

РЕДФІЛД, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Василь Луцик 1.00

II.

Збірка на вінчанню п. Дмитра Дмитрука і панни Марії Котик 5.00

РІДЖАЙНА, САСК.

Союз Української Молоді ім. Івана Мазепи, відділ 41 25.00
Жіноче Товариство „Доньки України" 10.00

II.

Збірка Н. Масиника.

„Взаїмна Поміч" ч. 34 5.00

По 2 дол.: Петро Демчук, Николай Шевчук з Голов, Саск..

По 1 дол.: Николай Марчук, Семен Лесайка, Онуфрей Челяк, Леон Патрак, Епіфаний Мойсюк, Іван І. Маколович, Николай Шупинюк, А. А. Александер.

По 50цт.: Юрій Марчук, Н. Масиник, Василь Петрачук, Василь Каплунський, Василь Мудрий, Ілія Мойсюк, Петро Герман, Николай Марусяк, Семен Копчук, Іван Паланик,

III.

В. Чепіль 4.00

По 1 дол.: Ф. Татанич, М. Романюк, Гр. Корпан.

По 25цт.: М. Богайчук, В. Українець.

РОКЕНВИЛ, САСК.

Мих. Атаманчук 5.00

П-во Д. ХУДЯКИ (добродії), Канора, Саск.

П-во КОНСТАНТИН і ТЕКЛЯ ВІВЧАРІ (добродії) Мелвил, Саск.

РОКЕНВИЛ, САСК.

Пані Йосифа Батицька 2.00

С

САСКАТУН, САСК.

Централя Союзу Українок Канади **10.00**

II.

Жіноче Тов. ім. Ольги Кобилянської при Українськім Народнім Домі 5.00

III.

Прот. В. Кудрик 25.00
В. Буряник 25.00
Сестрицтво при церкві 25.00
М. Велиьочий 10.00
Ю Токарик 5.00
Р. Чимборик 2.00
Марія Чугаєвська 2.00

IV.

Збірка о. В. Кудрика.

Стефан Присецький 5.00
Павло Е. МкДермик (Деренюк) 5.00
Мирон Нагірний **2.00**

По 1 дол.: Андрій Християн, Петро Дрозда, Іван Гевко, Леон Присецький, Іван Теслик.

Надія-Марія Погранична (маленька дівчинка) .85

По 50цт.: Олекса Дирбавка, Тихон Саґанський, Василь Думка, Антін Антонович, Никола Пилипчук, Пилип Семенюк, Іван Гладинюк, Іван Пограничний.

По 25цт.: Петро Кардаш, Дмитро Музика, Петро Прокопович, Григорій Грабій, Василь Човник, Йосиф Василів, Іван Крейн, Іван Ващук, Стефан Патола.

СВАН ПЛЕЙН, САСК.

Кирил Денис 10.00
Іван Щур 10.00

СВИДОВА (Канора), САСК.

Церковна громада 12.50

СЕНДВИТ, САК.

Й. Завальський 1.00

СЕМБОРҐ, САСК.

Іван Філик .50
Ґео. і Єлена Паскаруки 25.00

СЕПТЕР, САСК.

Збірка Ф. Скоробогача.

Пані Ф. Скоробогач 1.00

СИМПСОН, САСК.

Збірка М. Тимчака.

По 1 дол.: М. Тимчак, Нестор Тимчак.

СМАТС, САСК.

Збірка о. П. Самця.

Церковна громада св. Духа 15.00
Сестрицтво при Церкві св. Духа 10.00
Збірка між членами парохії св. Духа 7.75

П-во ГЕОРГІЙ і ЄЛЕНА ПАСКАРУКИ (добродії), Семборґ, Саск.

Бл. п. ІВАН ҐРИЩУК (добродій), Саскатун, Саск.

II.

Збірка о. Самця і І. Гриціва.

Укр. Прав Цер. Громада	15.00
Сестрицтво при цер. громаді	10.00
Ф. Крутій	5.00

По 2 дол.: Н. П. Кінар, П. Мойсеюк.

По 1 дол.: І. Ксьондзина, Т. Чугайовський, В. Томин, М. Ардатій. Ф. Мантика, М. Малько, Ф. Маґус, Г. Малько.

СОПОФ, САСК.

Збірка С. А. Балана.

Від церковної парохії св. Дмитра	15.00
Жіноче Товариство	5.00

СКВЕР ГИЛ, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Жіноче Товариство ім. Ольги Бесарабової	5.00
Петро Маліцький, (Ришард, Саск.)	5.00
Дрібні жертви	1.16

По 1 дол.: Йосиф Войтюк, Федь Войтович, Іван Свистун, Петро Заяць, Микола Горбай, М. Саранчук, Т. Андрущак, М. Шпак, Волод. Сорока, Мик. Ковальський, Петро Никифорук, Василь Федейко.

По 25цт.: М. Саранчук, В. Василик, Ф. Багрій, М. Горбай, І. Іванчук, Ф. Марцинюк, М. Іванчук, М. Маліцький, Ф. Войтович, С. Походзіло, П. Заяць, П. Кіндрачук, В. Гоян, В. Свистун.

СТ. ВАЛБЕРҐ, САСК.

Збірка о. Е. Уляна.

Дрібна збірка	2.20
Жіноче Тов. ім. Олени Пчілки	2.00

По 1 дол.: Мих. Затичець, Мих. Марків, Вас. Стащук.

II.

Збірка пп. Г. Кривоблоцького, Ю. Велички, П. Коровая.

А. Шнайдер	2.00
Г. Кривоблоцький	1.50

По 1 дол.: Г. Мотелянець. Ю. Величко, В. Стащун, І. Сеґал, Р. Муш, І. Кривоблоцький (Брайт Сенд, Саск.)

По 50цт.: П. Радгун (Брайт Сенд, Саск.).

По 25цт.: П. Яблонський.

СТ. ДЖУЛІЄН, САСК.

I.

Пані Марія Вавринюк (учит.)	25.00
Евген Вавринюк (учит.)	25.00

II.

Укр. Прав. Парохія св. Покрови	30.00
Укр. Народний Дім	14.00
Сестрицтво при церкві св. Покрови	10.00

ІВАН і ҐЕНЯ КОРОПАТНИЦЬКІ, Шіґо, Саск.

ЙОСИФ ЛОЗИНСЬКИЙ (добродій), Денбурі, Саск.

З коляди 6.00
Д. Тацюк (пересилка грошей) .51

III.

Жіноче Тоовариство ім. Лесі Українки дохід з представлення 14.65

IV.

Союз Української Молоді ім. Сагайдачного, ч. 28, дохід з представлення 10.00

V.

Збірка о. П. Самця.

Іван Кіндрачук 5.00
В. Михайлюк 5.00
В. Н. Буджак 2.00
Евген Ваврнюк 1.00
Л. Калинка .50

VI.

Збірка о. П. Запаринюка.

По 2 дол.: Д. І. Михайлюк, Ю. В. Михайлюк, Ю. Кіндрачук, П. Кіндрачук, Н. Олексин.

По 1 дол.: Дмитро Букшован, Федор Олексин, Петро Сорохан, Гриць Сорохан, С. Букшован, Лесь Олексин, Григорій Пігач, С. Михайлюк, П. Михайлюк, В. Букшован.

По 50цт.: П. Місюра, М. Кіндрачук.

СПІРС, САСК.

Збірка о. Е. Уляна

Іван Білавич 2.00

СТІНЕН, САСК.

Збірка І. В. Анаки.

Іван В. Анака 25.00
А. В. Анака 2.00

По 1 дол.: Василь Пілішовський, Никола Анака, В. Підручний.

По 50ц. Іван Мітран.

СТОРНОВЕЙ, САСК.

По 1 дол.: Василь Ткачук, Ілько Вінтоник.

II.

Збірка о. П. Мельничука.

Параска. Вінтоник 2.00
Антін Юник 1.00

СТРОНҐ ПАЙН, САСК.

I.

Збірка Івана Балана.

Василь Чубей 1.00
Яків Олексій .50

По 25цт.: Олекса Глевко, Іван Балан, Н. Н.

II.

Збірка Петра Веселовського.

Петро Веселовський .50

По 25цт.: С. Керилюк, пані Веселовська, М. Веселовський, В. Соколюк.

По 10цт.: П. Романчич.

Учитель Мих. СВЕНАРЧУК (добродій), Ґлен Елдер, Саск.

Учитель ДМИТРО ОХІТВА (добродій), Канора, Саск.

III.

Жіноче Товариство (через централю С. Укр. Канади)	1.00

IV.

Збірка о. І. Дмитрова.

По 1 дол.: Николай Паскарук, Ковалюк Юрій, Гливко Олекса, Василь Чубей, Петро І. Ощипок (учит), Яків Олексій, Никола Сторощук, Стойко Теодор, Матей Петращук, Юрій Паскарук.

По 50цт.: Марія Паліброда, Степан Коцюба, Н. Н.

По 25цт.: Дмитро Гадада, Марія Ковалюк, Іван Свердилян, Василина Олекшин, Кость Піхлик, Марія Піхлик.

По 5цт.: Анна Паліброда.

СТОРДЖИС, САСК.

Гроші прислав п. В. Н. Грушка.

Товариство ім. Т. Шевченка	5.00
Іван Кінащук	1.00

II.

Колядували панни: А. Іванів, Ст. Грушка, Ст. Іванів, А. Михайлюк і Ів. Кінащук, Ів. Грушка, С. Михайлюк.

По 1 дол.: Ан. Іванів, В. Грушка, Ів. Кінащук.

По 50цт.: С. Будник, К. Ґалатюк, О. Фодчук, В. Бабюк, А. Лимблом,

По 25цт.: Ів. Бабюк, Іл. Луців, М. Лисогірка.

Т

ТАРНОПОЛЬ, САСК

I.

Збірка Г. Стельмащука.

Церковна громада	26.70
Союз Укр. Молоді (коляда)	10.00
Жін. Товариство	4..00

По 2 дол.: Василь Савчук, В. А. Войціховський.

По 1 дол. В. Грицак, Лев Войціховський, В. Фіцич, Г. Стельмащук, Д. Гнатюк, О. Ткачук.

По 50ц.: Ф. Сенчина, Т. Адамович.

II.

Збірка Юрія Кухти і Леона Войціховського.

Ю. Лисиця	1.00
Іван Стельмащук	.50
Лукіян Бігун	.20

По 10цт.: Іван Батюк, Петро Папіш.

ТЕДМОР, САСК.

С. Е. Стефанов	25.00

ПАВЛО ЯГОЛЬНІЦЬКИЙ (добродій), Верегін, Саск.

ІВАН СТЕФАНЮК (добродій), Канора, Саск.

ТІДОР, САСК.

Збірка о. Л. Березіцького.

Свящ. і Добр. Березіцькі — 50.00

Свящ. Березіцький також жертвував $25.00 на меблі до дієц. дому.

По 1 дол.: Санда Кіцул, Стефан Савчук, Іван Яремко.

По 50цт.- Николай Козуб, Анна Гарасимюк, Розалія Дроник.

По 40цт.: Василій Кірстюк.

По 25цт.: Параскевія Козуб, Ірина Малик, Ґеорґій Ковалик, Домна Смолінська, Ґеорґій Кулик, Марія Кулик, Дора Кірстюк, Василь Яремій.

По 10цт.: Марія Добранська.

II.

Збірка В. Марчука й Ґ. Галика.

По 1 дол.: Укр. Гр. Прав. Церква св. Діви Марії, Петро Квасниця.

По 75цт.: Василь Франко.

По 50цт.: Стефан Франко.

По 25цт.: Іван Василович, Симон Кузик, Петро Цуркан, Василь Марчук, Прокіп Гаврилюк.

По 15цт.: Василь Василович.

По 10цт.: Николай Гаврилюк, Іван Франко, Іван Підгорний.

По 5цт.: Василь Франко.

III.

Збірка Дмитра Половика.

По 1 дол.: Василь Іссар, Василь Квасниця, Партемій Гуцул.

По 50цт.: Михайло Боднар, Василь Данилюк, Михайло Віндзяк. Іван Гуцул, Ник. Гуцул, І. Іссар.

По 40цт.: Іван Половик.

По 25цт.: Дмитро Король, Іван В. Козак, Николай Винця, Єлена Кіцул, Дора Кошман, Марія Квасниця, В. Данилюк, М. Віндзяк.

IV.

Збірка о. Л. Березіцького.

Дохід з представлення, яке відограли такі діти: Дора Кирстюк, Ґ. Король, Вероня Чоропіта, П. Король, О. Чоропіта, І. Половик 15.00

Збірка на тацу в церкві Усп. Пр. Богородиці 2.75

Збірка на хрестинах у п. Василя Федака 6.20

ТОГО, САСК.

Збріка Мих. Слюзаря і Теод. Садовяка, Зелена, Ман.

Юрій Николишин .25

Ф

ФЕНВУД, САСК.

Збірка о. І. Кусого

Укр. Прав. Церковна Громада 25.00

Андрій Савчин 1.00

ЙОСИФ АДАМІВ (добродій), **Норквей, Саск.**

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО В ШІГО, САСК.
(Жертвувало $25.00).

ФОСТОН, САСК.

I.

Іван Франко 50.00
Стефан і Марія Сітко 10.00

II.

Збірка П. Мелещака.

Іван Стронський 2.00
По 1 дол.: Н. Ґелич, Е. Фарбатюк.
По 50цт.: А. Сікорський, І. Піґула, В. Піґула.
По 40цт.: А. Мелещак.
По 25цт : Й. Канак, Б. Муней.
По 20цт.: Г. Пережан.

III.

Петро Мелещак 25.00

ШІГО, САСК.

I.

Колядували пп. Николай Лонґул, Іван А. Коропатніцький, Стефан Лозецький, Дмитро Ґурмеза; — п. Михайло Гарас возив колядників своїми кіньми.

Жіноче Товариство 25.00
По 1 дол.: Пані Катерина Коропатніцька, Анна Сенчук, Анна І. Мороз,
По 50цт.: Пані Санхіра Коропатніцька, Ґеня Коропатніцька, Фрузя Костинюк, Домка Гарас, Катерина Купровська, Василина Гуменюк, Явдокія Коропатніцька, Василина Хриптул, Домка Стінка, Олена Ґурмеза, Санхіра Кирилюк, Марія Анака, Анна К. Мороз, Явдокія Лонґул, Марта Савчук, Марія Кирилюк.
По 25цт.: Катерина Кульчицька.

Свящ. Д. Д. ЛЕЩИШИН
(добродій).

Уч. ІВАН ФРАНКО (фундатор), Фосстон, Саск.

Уч. АНТІН ДЕНИС (добродій), Канора, Саск.

II.

Український Народний Дім	15.00
Василь Коропатніцький	10.00
Товариство „Взаїмна Поміч"	5.00

III.

Збірка Д. С. Думанського.

Іван Іжак	2.00

По 50цт.: Василь Сандул, Ник. Кирилюк.

III.

Збірка О. Остаповича.

По 1 дол.: пані Василина Остапович, пані Агафія Лозецька, пані Єлисавета Хриптул, панна Агафія Думанська, пані Катерина Думанська, пані Парасина Остапович, пані Анна М. Думанська, пані Катерина Остапович, панна Василина Думанська, панна Ольга Керелюк, панна Аделя Коропатніцька, пані Агафія Н. Цибульська.

По 50цт.: пані Марія Григоряк.

IV.

Збірка Григорія О. Василіва.

Гр. О. Василів (Вінніпеґ, Ман.)	25.00
П-тво Іван і Ґеня Коропатніцькі	10.00
Томко Галик (Тафнел, Саск.)	6.00

По 5 дол.: Ґеорґій Зелізний, Дм С Думанський, І. С. Думанський,

А. Д. РУРАК (добродій), Ст. Мартин, Ман.

По 2.50: Юрко Лис, пані Анастазія Лис.

По 2 дол.: А. І. Снчук, Дмитро Ґумеза, Никола Лонґул, Ґеорґій Фостій.

По 1 дол.: Василь Керелюк, Ілля Хриптул, Іван Палій.

По 50цт.: Лазар Кіцул, Теодор Костенюк, Дмитро Базарський, Стефан Лозецький.

По 25цт.: Никола Керелюк, Михайло Керелюк, Іван Павлюк, Іван Мельниченко, Дмитро Сірий.

ЖЕРТВОДАВЦІ, ЩО ПОМОГЛИ ЦЕРКВІ В ПОЧАТКАХ ЇЇ ІСТНОВАННЯ.

Понище подані імена жертводавців, що вложили більші або менші суми на ціль Української Греко-Православної Церкви в Канаді в самих початках її істнування. На жаль цей список не є повний. В тих часах збіркою фондів занималося Українське Греко-Православне Брацтво в Канаді й Консисторія не має про неї докладних даних.

Слідуючі жертви були зложені в 1920 році:

Бл. п. Ізидор і Марія Новосади, Мічем, Саск.	$1000.00
Василь і Анна Чернявські, Мондер, Алта.	500.00
Александер Буханецький, Ендрю, Алта., ...	500.00
Іван і Параскевія Кантиміри, Ронимід, Саск., ...	500.00
Лука Новосад, Мічем, Саск., ...	400.00
Григорій і Марія Довганюки, Гейрі Гил, Алта., ...	250.00
Яремій і Елена Самотюки, Січ-Коломия, Алта., ...	250.00
Никола й Анна Олійники, Кейленд, Алта., ...	250.00
Федір Скоробогач, Ґудів, Саск.	200.00
Василь Радиш, Тідор, Саск.	200.00
Михайло й Акулина Ґрекули, Кейленд, Алта., ...	150.00
Григорій і Марія Гнідани, Завале, Алта., ...	100.00
Свящ. Іван і Ева Кусі, Ендрю, Алта.	100.00
Назарко Боднарчук, Вайта, Ман.	100.00
Андрій Воробець, Вакав, Саск., ...	100.00
Петро Зварич. Веґревил, Алта., ...	55.00
Іван Щурко, Ґудів, Саск., ...	50.00
Олена Маринюк, Леонард, Алта., ...	50.00
Сандик Ванюк, Леонард, Алта., ...	50.00
Іван Подольський, Вайта, Ман., ...	50.00

Іван Федірчук Вайта, Ман., ... 50.00
Григорій Сліпченко, Саскатун, Саск., ... 40.00
Бл. п. Василь Гавриш, Мічем, Саск., ... 25.00
Іван Гавриш, Геффорд, Саск., ... 25.00

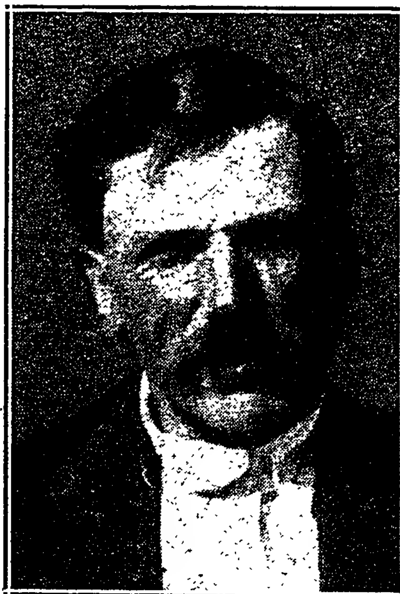
Слідуючі жертви були зложені в 1930 році:

Петро Зварич, Веґревил, Алта., (подарована позичка) 100.00
Ізидор Ґорецький, Смокі Лейк, Алта., (подарована позичка), ... 100.00
Н. В. Ґавінчук, Смокі Лейк, Алта., (подар. позичка) 100.00

ФУНДАЦІЇ:

Бл. п. Розалія Федорків, Веґревил, Алта., записала на ціль Духовного Семинаря Української Греко - Православної Церкви в Канаді довг в сумі $500.00, що її був винен один фармер.

Бл. п. Юрій Гассан, Торонто, Онт., лишив в спадщині для Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді музичні ноти церковно-релігійного та світського змісту, вартости $500.00.

Ф. Скоробогач, Ґудів, Саск., жертвував на ціль Церкви в 1921 р. $200.00

Василь Радиш, Тідор, Саск. Жертвував на ціль Церкви в 1921 р. $200.00.

Марія Новосад, Мічем, Саск. Разом з своїм мужем Ізидором, жертвувала на ціль Церкви **$1000.00.**

Бл. п. Ізидор Новосад,

Мічем, Саск. Жертвував на ціль Укр. Православного Брацтва в Канаді, 1920 р. **$1000.00.**

Василь і Анна Чернявські, Мондер, Алта. Жертвували на ціль Церкви $500.00.

Бл. п. Розалія Федорків.

Н. В. ҐАВІНЧУК,
Смокі Лейк, Алта.

Лука Новосад, Мічем, Саск.

Бл. п. Юрій Гассан.

ОЛЕКСАНДЕР ЛАСЬКО

Український Архітект.

Вінетку для окладинки книжки „Великі Роковини" нарисував український архітект, **п. Олександер Ласько,** 209 Ст. Меріс Ровд, Ст. Вітал, Ман. (під Вінніпеґом). П. Ласько скінчив курс архітектури на манітобськім університеті в 1936 році. На другім році університетських студій у всеканадійськім контесті для студентів архітектури, здобув відзначення в малюнках. — Як тезу для послідних іспитів, нарисував плян величавої церкви (собору), східного, Православного стилю, змодернізовано згідно з новими засадами архітектури. Церква в формі хреста, розміру 175x125 фітів. Мрією п. Ласька є вибудувати колись таку церкву для одної з українських православних парафій в Канаді. — П. Ласько належить до тих молодих українців, що хоч родились і виховались в Канаді, є свідомими українцями та щиро інтересуються українськими справами. За студентських часів брав активну участь в студентськім кружку „Прометей", та був його секретарем. Наразі занимається торговлею, але не кидає мрії про свою професію і думає отворити канцелярію так скоро, як економічні відносини в краю поправляться.